biblioteca școlarului

NICOLAE VIERU

TÂRZIU ȘI RECE

LITERA INTERNAȚIONAL

biblioteca școlarului

NICOLAE
VIERU

TÂRZIU ȘI RECE

Colecţie iniţiată şi coordonată de Anatol Vidraşcu şi Dan Vidraşcu
Concepţia grafică a colecţiei şi coperta: Vladimir Zmeev
Ilustraţii de Alex Ussow
Fotografii din arhivele editurii, familiei autorului
şi a lui Nicolae Răileanu

REFERINŢE ISTORICO-LITERARE:

Nicolae Popa,
Mihai Cimpoi,
Victor Prohin

Editura „Litera Internaţional“
O. P. 61; C.P. 21, sector 1, Bucureşti, România
tel./fax (021) 3303502; e-mail: info@litera.ro

Grupul Editorial „Litera“
str. B. P. Hasdeu nr. 2, mun. Chişinău, MD-2005, Republica Moldova
tel./fax (3732) 292 932, 294 110, fax 294 061;
e-mail: litera@litera.ro

Prezenta ediţie a apărut în anul 2003 în versiune tipărită
şi electronică la Editura „Litera Internaţional“
şi Grupul Editorial „Litera“.

Editori: *Anatol şi Dan Vidraşcu*
Lector: *Lora Bucătaru*
Tehnoredactare: *Lorina Gîncu*

Tiparul executat la Combinatul
Poligrafic din Chişinău

Comanda nr. 31373

CZU 821.135.1(478)-3
V 57

Descrierea CIP a Camerei Naţionale a Cărţii
Vieru, Nicolae
Târziu şi rece / Nicolae Vieru (Bibl. şcolarului, col. iniţ. şi coord. Anatol şi Dan Vidraşcu; conc. gr. col. şi cop. / Vladimir Zmeev; serie nouă, nr. 437). B.: Litera Int., Ch.: Litera, 2003 (Combinatul Poligrafic). 388 [p].
ISBN 973-675-083-3 — ISBN 9975-74-726-4
821.135.1(478)-3

ISBN 973-675-083-3
ISBN 9975-74-726-4

TABEL CRONOLOGIC

Născut în 1947. A debutat cu versuri în 1965. Prima carte de nuvele, *Vânt şi lumină*, i-a apărut în 1974. Mai apoi au văzut lumina tiparului următoarele cărţi: *Maria, Râul şi frunza, Omul din oglindă, Steaua de veghe, Ecouri, Noli me tangere*. A fost tradus în limbile rusă, ucraineană, estonă, engleză ş.a. Acum în schimb nu este nici editat şi nici tradus. Fapt care îi dă un pic de necaz. Dar nu mult, fiind sigur că deja ceea ce a produs va intra în eternitate. (Dintr-o scurtă „biografie“ alcătuită chiar de Nicolae Vieru cu puţin înainte de plecarea sa în eternitate.)

1947

La 4 noiembrie se naşte fiul Nicolae în familia lui Fiodor (1922) şi Haritina (1926), ţărani din satul Bezeni, judeţul Bălţi.

1954-1965

Învaţă la şcoala primară din satul natal, apoi la şcoala medie Frumuşica, Floreşti.

1965

Începe studiile la Facultatea de Istorie a Universităţii de stat din Chişinău.

După mărturisirea proprie din „Contrafort“, în acest an debutează cu versuri.

1968

Este angajat la ziarul „Tinerimea Moldovei“, unde îşi publică şi primele nuvele: *August întârziat, Trăim pentru dragoste, Arma de vânătoare.*

1971-1973

Este mobilizat şi face serviciul militar în armata sovietică.

Copilul N.Vieru alături de părinţi

Părinţii scriitorului

Institutul de literatură „Maxim Gorki“ din Moscova. Devine membru al Uniunii Scriitorilor din Moscova.

1973

După serviciul militar revine la ziarul „Tinerimea Moldovei“.

1974

Avansează în post – este numit şef de secţie, devine membru al Uniunii Jurnaliştilor. Învaţă prin corespondenţă la Institutul de literatură „Maxim Gorki“ din Moscova. Debutează editorial cu volumul de nuvele *Vânt şi lumină*.

Bicicleta din copilărie

Din prefaţa lui Vladimir Beşleagă: „Un autor înzestrat care merge direct spre temele şi problemele serioase ale vieţii, ale existenţei umane... Şi ceilalţi cititori ai lui Nicolae Vieru se vor bucura de firescul naraţiunii lui, de curgerea nestingherită a expunerii, care te impresionează, te convinge, te face să meditezi“.

Se căsătoreşte cu Ludmila, studentă la medicină, în prezent – şef de secţie Anestezie şi reanimare la spitalul clinic municipal „Sf. Arhanghel Mihail“.

1975

Se naşte prima fiică, Anda

1977-1979

Urmează cursurile literare superioare la Institutul de literatură „Maxim Gorki“ din Moscova. Devine membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova.

1977

Apare culegerea de nuvele „Maria“ la editura „Literatura artistică“. Din confesiunea de credinţă a autorului: „Cred că în fiecare nuvelă cititorul are dreptul să caute eterna tendinţă a omului spre afirmare, spre bunătate, perpetua lui mişcare în înalt şi în adânc – pentru a înţelege lumea şi a o iubi, pentru a se înţelege pe sine şi a se perfecţiona“.

1979

Se angajează redactor de carte la editura „Literatura artistică“.

1980

Este tradus şi publicat în limba rusă: la „Molodaya Gvardya“, Moscova, apare volumul de nuvele *Veter i svet* (*Vânt şi lumină*). Volumul e distins cu premiul anual al editurii.

Din prefaţa semnată de Vladimir Beşleagă: „Nicolae Vieru îşi însuşeşte tradiţia literară, ridicând la

alt nivel şi forma literară, şi procedeele artistice utilizate anterior de predecesori, analizează noile probleme ce stau în faţa umanităţii..."

Cu soţia Ludmila. 1974

1981

Publică volumul *Inele de iarbă*. Un roman social ce descrie firul nevăzut al vieţii a trei generaţii în curgerea nestăvilită, zbuciumată, şi două nuvele: *Paşi în umbra pădurii* şi *Iazul*. Devine consultant pentru proză al Uniunii Scriitorilor din Moldova

Împreună cu fiicile Anda şi Laura

1982

Se naşte cea de-a doua fiică, Laura. La editura „Literatura artistică" din Chişinău apare prima şi unica culegere de povestiri pentru copii a lui Nicolae Vieru – *Întoarcerea cailor*
La editura „Literatura artistică" apare romanul *Râul şi frunza*, distins cu premiul „Boris Polevoi". Autorul rămâne credincios modalităţii sale literare de a intra în conflict cu inerţiile cititorului, îndemnându-l să susţină aspiraţiile înaintaşilor.

1984

Se publică romanul *Omul din oglindă*. Victor Negri îşi face rechizitoriul: „Am trăit torturat de un stupid complex de inferioritate, de, la modă acu complexele astea... Şi credeam că sunt cel mai..., şi nu-i de capul meu... da... mi-am cheltuit viaţa ca să nu par o cioară albă...."
Iar la consolarea inerţiei („Nici n-ai părut, dragule!") răspunde cu fermitate isterică – „Acu nu mai

În faţa casei părinteşti. 1973

Împreună cu soţia

vreau, acum vreau să fiu eu... eu!“

1985

Inele de iarbă este tradus şi editat în limba rusă de către editura moscovită „Sovietskii pisateli“. Conţine trei romane: *Râul şi frunza*, *Inele de iarbă*, *Omul din oglindă*. Apare un volum de nuvele în limba rusă – *Zvezda i polîni*.

1986

Apare culegerea de povestiri editată de „Literatura artistica“, cu o prefaţă de Victor Prohin, *Steaua de veghe* – o pledoarie pentru angajamentul civic şi curăţenia morală.

1987

Nicolae Vieru: „Scriitorul se bucură de un singur drept: acela de a fi necruţător cu sine însuşi“ – interviu realizat de Leo

În timpul studenţiei

Butnaru. *Literatura şi arta*, 12 martie.

1988

Nicolae Vieru: „Dacă mi-ar propune cineva să-mi repet viaţa, aş refuza categoric“ – interviu realizat de Victor Dumbrăveanu. *Orizontul, nr. 11*. Apar volumele *Ecouri* şi *Studioul „Ileana-film“*.

1988-1992

Munceşte la revista „Nistru“ („Basarabia“) timp de trei ani şi jumătate. Fiind redactor la proză, i-a susţinut pe tineri (Iurie Bodrug, Iulia Mihăileanu, Galina Darie, Grigore Ghiperi), a fost iniţiator al traducerii unor lucrări din literatura universală, a promovat ideea fantastică pe atunci (era anul 1989!) de a publica Biblia, Cartea Cărţilor, în traducerea lui Gala Galaction. Tirajul revistei a crescut în 1990 cu zeci de mii de exemplare, atingând la începutul anului cifra de 29 000.

1989

La editura „Dnipro“ din Kiev apre volumul *Omul din oglindă* care conţine romanele *Râul şi frunza, Inele de iarbă* şi *Omul din oglindă* în limba ucraineană. Nicolae Vieru: „Avem nevoie de oameni politici“ – interviu realizat de Constantin Olteanu. *Tinerimea Moldovei*, 11 octombrie.

1991

Publică la editura „Hyperion“ culegerea de nuvele *Noli me tangere*: prima, şi ultila până în

prezent, culegere a lui Nicolae Vieru, publicată după revenirea la scrisul românesc în Basarabia. La Tallin vede lumina tiparului un solid volum ilustrat cu scrierile lui Nicolae Vieru în limba estonă, *Jogi ja puuleht*, 432 de pagini. Nicolae Vieru publică în revista „Basarabia“ două romane de Paul Goma: *Arta refigii* şi *Din calidor*. În nr. 6 al revistei „Basarabia“ se publică o recenzie la culegerea de nuvele „Noli me tangere“

1994

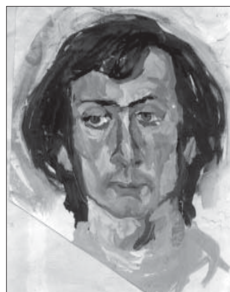
Lucrează redactor-şef la studioul „Moldova-film“, precum şi la Departamentul de stat pentru edituri, poligrafie şi comerţul cu cărţi. Prezent în volumul *Steaua de veghe. Proză scurtă din Basarabia*, seria „Biblioteca pentru toţi“, apărut la editura „Minerva“ din Bucureşti. I se publică nuvela *Steaua de veghe*. Scriitorul este prezentat astfel: „Nuvelist şi romancier fecund, Nicolae Vieru s-a aplecat cu precădere asupra zbuciumului sufletesc, problemelor şi destinului omului tânăr...“ În octombrie revista „Contrafort“ publică schiţe din Nicolae Vieru: *Drepturi primordiale, Limba de stat şi varza murată, Cei trei feciori cu părul de aur, Istorie*

Acasă cu fiicele şi mama

1995

În ianuarie revista „Contrafort“ publică schiţa lui Nicolae Vieru *Garoafa roşie*, La 1 martie este numit director la editura „Hyperion“, iar în noaptea de 3 spre 4 martie se stinge subit în somn. În nr. 1 al revistei „Basarabia“ se publică schiţele *Marele Mogul, Poetul baltic, Cioara albă*, iar în nr. 2-3 – schiţele *Nonsens, Comunicat*. „Quo Vadis?“, Publicaţia Fundaţiei

Portret în ulei de Aurel Guţu

Culturale „Basarabia“ publică eseuri ale lui Nicolae Vieru – *Bătrânii scriitori se întorc, tăcuţi, în pământ...*: În ultimii ani nu a apărut nici o carte a unui bătrân scriitor... s-au tipărit numai operele celor care se află sau s-au aflat la Putere. Resemnaţi, scârbiţi de ceea ce văd, bătrânii tac. Şi se duc... *Intelectualul între Ideal şi Durere*: Nu se poate înscena un spectacol subtil sau măcar eroic, din suferinţa spirituală, pe

Şarjă de G.Sainciuc: tinerii scriitori, printre care şi N.Vieru, ducându-şi stiloul

care suntem impuşi să o trăim zi de zi... Drama noastră e atât de umilă, atât de măruntă, încât nu poate stârni decât dispreţul spectatorului. Se publică materiale *In memoriam Nicolae Vieru* în „Literatura şi arta“ (23 martie), „Flux“ (14 iulie, 21 iulie) etc.

1996

„Moldova literară“ publică materialul lui Victor Prohin „...*Liber ca-n amintire*“: „Proza lui...ar putea fi comparată cu picturile în ulei ale lui M. Grecu. De aproape, figurile ca şi cum ar avea contururile dizolvate într-o ceaţă matinală, e nevoie să le priveşti de la distanţă spre a le

percepe integritatea şi mesajul“. „Moldova“ publică *Im memoriam: Nicolae Vieru*, un studiu al lui Mihai Cimpoi „Cântecul de lebădă al prozatorului“: „Meritul lui Nicolae Vieru este de a ne propune o proză nouă, de tranziţie, bazată pe fiziologia provincialului moldovean de la sfârşitul anilor 80 – începutul anilor 90, a timpurilor atât de caragialiene, cu carieră „socială“ abia începută şi determinată de retorică găunoasă. E o galerie de monştri ai formelor fără fond, ai pozelor, tabieturilor şi ambiţiilor politice, de patriotarzi „panglicari în ale ţării“.

1997

La muzeul literaturii române „Mihail Kogălniceanu“ de la Uniunea Scriitorilor s-a deschis expoziţia dedicată lui Nicolae Vieru la 50 de ani. „Opera lui aparţine istoriei literare în primul rând datorită incontestabilei valori. „Fişele sale de moravuri“ confirmă vechiul adevăr că istoria se face remarcată în manifestările ei mici“ – s-a menţionat la deschidere. Vorbitorii l-au evocat ca pe un prozator care a scris cu propria lui peniţă şi care a fost nu doar un scriitor, ci o conştiinţă.

N U V E L E

Pisica de stuf

Moş Dorică se opri din mersul lui legănat, îşi aprinse pipa şi trase fumul încet în adâncul plămânilor. Şuierau plămânii sau alte drăcovenii pe acolo pe înăuntru, de unde să ştie moş Dorică ce anume, că n-a învăţat decât la şcoala primară, şi nici pe aceea n-a terminat-o. Că învăţătorul Prodan l-a dat afară. Nu frecventa lecţiile şi, lucru de la sine înţeles, nu putea şti pe de rost conjugările verbelor franceze. Om bun învăţătorul Prodan, dar n-a mai putut răbda nici el atâta indiferenţă faţă de carte şi s-a înfuriat.

– Măi Tudorică, i-a zis. Eşti prost, măi, ca noaptea.

– Păi oi fi, dacă zici dumneata, da nu mi se întoarce limba cu franceza asta şi gata. Crezi dumneata că nu învăţ? Învă-ă-ăţ! Da nici un folos.

– Şi ce ai de gând să faci, mă Tudorică?

– Ştiu eu? răspunde băiatul senin, că într-adevăr de unde avea să ştie? Tata s-o fi gândind, mai zise Tudorică, îşi tufli căciula pe cap şi dus a fost.

Adică nu l-a mai văzut nimeni pe la şcoală şi apoi după un timp nici prin sat nu prea, că s-a făcut mocan.

După ce trase fumul de câteva ori la rând şi-i dăduse drumul cu zgomot, moş Dorică îşi legă mai strâns brâul roşu ţesut cu ani în urmă de mătuşa Catiţa şi, zâmbind unui gând venit de aiurea, o porni tot legănat spre centrul satului, acolo unde e cârmuirea. Avea moş Dorică un plan al lui, care consta în: „Mă las de lucru, tovarăşe preşedinte Ursachi, că sunt şi eu om bătrân de-acu, cred că am muncit destul, mi-a venit timpul să ies la pensie, tovarăşe preşedinte Ursachi”. Iar preşedintele, Dunăre de furie, se uita totdeauna

cu ochi scânteietori la moş Dorică şi-l mustra cu voce răguşită de atâta strigăt, că „Mata, tovarăşe Dorică, să nu-mi umbli cu una şi cu alta şi să-mi furi timpul, că eu nu-l am berechet asemeni matale, tovarăşe Dorică. Dacă ai hotărât să te duci, dus să fii, să nu te mai prind că peste o săptămână vii iar să te rogi, că nu te mai iau la lucru”.

Tovarăşul moş Dorică se scărpina a năpastă în creştet cu mâna în care nu ţinea căciula ţurcănească şi se legăna de pe un picior pe altul.

– Apoi, tovarăşe preşedinte Ursachi, mata eşti om de sat, mă cunoşti. Cum se poate să strigi aşa la mine ca la un copil, că, slavă domnului, am peste şaptezeci şi-ţi doresc şi dumitale atâta, da dacă ai să strigi aşa şi ai să te nervezi, mai ajungi?

Tovarăşul preşedinte Ursachi pufnea înciudat şi holba ochii şi aşa destul de mari şi negri ca două nopţi de iarnă fără zăpadă şi fără lumină electrică, şi se ridica încet şi ameninţător, sprijinindu-se cu mâinile de masa din faţa lui.

– Mata, tovarăşe moş Dorică, dacă o mai ţii cu acei de sat şi cu nu ştiu ce, ştii ce fac?

Asta însemna că tovarăşul moş Dorică trebuia să se sperie, numai că moşul nu se speria şi gata.

– Şezi jos, bre, zicea în asemenea cazuri. Nu te mai burzului aşa la mine. Că cine te-a învăţat? Cine te-a îndopat, măi, să nu crapi de foame când rămăsesei orfan pe timpul foametei celea, ai uitat? Ai de asta, cum îi zice...că uiţi?

– Scleroză, tovarăşe moş Dorică, dar n-am scleroză, n-am uitat, dar ce mă tot tachinezi mata? Nu zic, m-ai ajutat şi acum toată viaţa să mă tot, cum îi zice... şi să-ţi iert orice? De câte ori ai venit la mine şi mi-ai spus că gata, nu mai lucrezi, te duci la pensie, şi noi te-am petrecut cu şedinţă, cu adunare, cu... mă rog, cum e şi cazul, şi mata veneai a doua zi sau peste două-trei zile şi hai să te primesc iar la mocănie, că nu poţi. Da eu pot, tovarăşe moş Dorică, eu pot, te întreb? De ce taci?

– Păi, da ce să fac, bre tovarăşe preşedinte Ursachi, dacă nu pot sta acasă. Ce, e glumă? Toată ziua cu bătrâna mea...şi nu mai pot nici io, aşa cum nu poţi dumneata. Că ce bătrâna? Bre Dorică, încolo, bre Dorică, încoace, cât poate ţine un om sub comanda muierii, că nu-s la armată. Mi-am cumpărat undiţă şi mi-am zis că mă duc să prind peşte la Beleu...

– Şi de ce nu te-ai dus?

– Bre tovarăşe preşedinte Ursachi, ia încearcă dumneata să stai o zi întreagă pe malul lacului şi să nu faci altceva decât să te uiţi în apă şi să nu prinzi nici un peşte, ca jurat. Îmi luasem şi fluierul cu mine, să nu mor de urât. Dar una-i să cânţi când eşti cu oile şi alta-i când prinzi peşte cu undiţa. Mare deosebire, tovarăşe preşedinte Ursachi.

Apoi până la urmă preşedintele, transpirat şi obosit, scria o ţidulă, moş Dorică o lua, o citea de faţă cu el, o punea în buzunarul din dos al hainei şi se retrăgea spre uşă, privindu-l cu ochi ironici pe omul cufundat în hârtii. Înainte de a ieşi îşi tuflea căciula până la urechi şi se mângâia pe faţa acoperită cu ţepi roşcaţi şi, pe unele locuri, albi.

– M-am dus eu, tovarăşe preşedinte. Am vrut să te mai întreb dacă nu ţi-a scris hârtie alde fiul meu Mihai... Ce mai face?

– Nu acum, moş Dorică, nu acum. Mai târziu, vezi că nu-mi văd capul de trebi.

Moş Dorică închidea atent uşa, o lua tot legănat spre casă, îngânând un cântec despre Dunăre. Mătuşa Catiţa, cum îl auzea, venea de pe unde se afla ea şi se proptea în faţa lui cu mâinile în şolduri, semn că o să fie mare furtună şi, posibil, cu jertfe. Moş Dorică ştia ce-l aşteaptă şi nu prea avea el frică, ba chiar îi plăcea s-o vadă furioasă, se răzbuna în felul acesta pentru cât îl cicălea mătuşa.

– Ce-i, mă? striga mătuşa Catiţa. Iar te apuci de mocănie?

Moş Dorică o ocolea zâmbind în barbă, atent să n-o atingă, de parcă ar fi avut ciumă, şi se ducea în casă şi îşi

schimba, bodogănind, hainele. Şi le lua pe cele de lucru. Căciula îşi găsea şi ea locul într-un cui, iar pe capul moşului apărea o pălărie de pai, pe care şi-o împletise singur şi care îl apăra mai multe veri la rând de fierbinţeala soarelui. Apoi încălţa o pereche de sandale, şi numai brâul de lână roşie, ţesut de mătuşa Catiţa din lână neperieată şi aspră, rămânea să-i încingă mijlocul. Avea şi o curea din cele din cumpărat, dar îi intra în piele şi n-o purta. O ţinea şi el, să nu zică lumea că n-o are. Primenit în felul acesta, cu haina pe umăr şi cu cămaşa în chetricică, umflată la spate, cu pantalonul cam uzat şi, mirosind tot a oaie şi a lapte, cu dârlăul în mână, ieşea pe poartă, după ce o saluta pe mătuşa Catiţa cu o înclinare ironică a capului. Adică: „Mai rămâi sănătoasă şi să-ţi fie de bine".

Parcurgea fluierând drumul central al satului, urmărit de lătratul leneş al câinilor, lăsând în urma lui o bătrână cu ochi împăienjeniţi de lacrimi, un sat la care ţinea şi un preşedinte pe care îl iubea ca pe fiu-său, pentru că tot în casa lui crescuse.

Oh, ce mai nevoie pe capul moşului şi cu tovarăşul preşedinte Ursachi care n-a fost toată viaţa lui preşedinte. Mai întâi a fost un copleş oarecare, mucos şi murdar, alergând prin colbul drumului după o minge de cârpe, numai în cămăşuţă. Iată ce-şi aminteşte acum, când măsoară cu paşi rari calea până la stână, după o groază de ani. Dar memoria omului e mai puternică decât curgerea timpului.

Mă, ce mai drum şi acesta atât de lung. Mergi prin mijlocul verii şi mori de arşiţă. Moş Dorică îşi duse mâna la brâu, acolo unde ştia că trebuie să fie plosca, o găsi şi o duce la gură. Apa era caldă şi fără gust. N-o bău, îşi clăti numai gura şi apoi o scuipă cu scârbă.

II

Numai ce nu-şi aminteşte omul când merge pe un drum de ţară şi e bine dispus! De toate. Dar dacă în ziua aceea moş Dorică avu confruntare cu tovarăşul preşedinte, apoi pe el îl avu în ochi. Pe el şi pe fiul-său.

Tovarăşul preşedinte Ursachi, negru la faţă ca un ţigan, cam plin (de când s-a lăsat de fumat), cu ochi scăpărători şi braţe lungi şi osoase.

Nu ca fiu-său. Acela e altfel. Acela e slăbuţ şi uscat şi, când vine în sat, se îmbată, începe să cânte a jale, de parcă i-o fi murit motanul acolo la Chişinău, de l-o fi avut vreodată, şi se duce în vizită pe la toţi învăţătorii. Discută. Ce anume, moş Dorică nu ştia, da l-a interesat într-un timp şi l-a urmat pe fiu-său (Mihai îl cheamă) pe la toate casele şi a încercat să asculte şi să înţeleagă. N-a priceput mare lucru. Atâta doar că fiu-său Mihai, beat cum era, strigă în gura mare:

– Bre, de voi depinde! Numai de voi depinde. Da voi ce faceţi? Vă aranjaţi aici la ţară şi vă transformaţi în ţărani. Nu mai vreţi să ştiţi de nimic altceva. Aveţi o casă, aveţi un lot de pământ, aveţi vacă şi oi, ce vă mai lipseşte? Nimic, după opinia domniilor voastre, ai? Nimic. Da ce-i daţi elevului?

Oamenii nu se puneau în poară cu el. Ce să vorbească cu unul beat? Şi când te gândeşti că Mihai, acolo, la Chişinău, nici nu-l ia în gură. Moş Dorică i-a făcut mai multe vizite, la început îi ducea câte o damigeană de vin şi Mihai o lua de fund şi o vărsa în grădină. Moş Dorică hotărâse că s-a scrântit fiu-său.

– Ce faci, măi Mihai, măi, eşti nebun? striga moş Dorică şi îl apuca de mână.

– Asta ne omoară, tată! ţipa Mihai. Vinul ne distruge! Dacă n-ar fi el... şi nu mai sfârşea fraza, apoi se întorcea cu damigeana goală privind cu o nepăsare de idol faţa crispată a lui tătâne-său.

– E muncă, măi Mihai, de ce arunci munca gata, nu ţi-e ruşine? gemea bătrânul.

– Mai bine n-ar fi.

Moş Dorică nu ştia de unde vine furia asta a lui Mihai împotriva vinului. De unde să ştie? Cine avea să-i povestească, ştiu că nu însuşi Mihai. Acela de mic copil a fost o fire închisă şi taciturnă. Că moş Dorică se înspăimânta chiar câte odată. „Ce are băiatul ista că nu e ca ceilalţi copii?" – se surprindea uneori zicându-şi moş Dorică. Nu-i plăceau oamenii tăcuţi şi posomorâţi. Că aceştia ori au trăit o mare nenorocire cândva şi se mănâncă pe dinăuntrul ca scorpionul, ori au ceva negru pe suflet şi iar nu-i bine. Mihai aşa era de copil. Când s-a făcut mai măricel, s-a înfundat în cărţi, atât ştia, să citească. Toată ziua şi jumătate de noapte. Cât n-a încercat moş Dorică să-l mai dea cu lumea – aiurea. Copilul îl privea cu ochi mari de uimire.

– N-am nevoie de nimeni, mă simt bine singur, zicea şi se ascundea iar cu capul în carte.

Se făcuse mare de tot. Aşa şi n-a mai aflat niciodată farmecul unei plimbări sub lună cu vre-o fată. Şi ce nopţi erau? Moş Dorică în asemenea nopţi... dar despre asta mai târziu. Moş Dorică voia să termine mai întâi cu Mihai.

Erau ani grei, ce mai! Da tot l-a trimis la şcoală, că hotărâse moş Dorică în mintea lui că de altceva Mihai nu prea părea să fie bun. Şi apoi n-a mai trage şi el sapa de coadă, sau n-a mai călări măgarul în urma turmei de oi - şi tot bine a fi. L-a trimis la Cahul, că acolo era şcoală de învăţători. Adică cum l-a trimis? L-a dus el însuşi cu carul cu doi boi, îi împrumutase de la un vecin, anume pentru treaba asta. Pe el şi pe Ursachi, care acu e tovarăşul preşedinte. Dar şi despre asta mai târziu, că lui moş Dorică nu-i place să le încurce pe toate de-a valma, vrea şi el o oarecare ordine în gânduri. Dacă e despre Mihai, despre Mihai să fie. Ehe, Dunărea măsii, ce mai timpuri şi acelea, că era o foamete cum nu mai văzuse. I-a venit greu să-i

întreţină pe cei doi dugleşi, pe Mihai şi pe tovarăşul preşedinte Ursachi. Da de unde n-a avut, cum a făcut, i-a scos la mal. Mai aveau şi ei o bursă acolo, se mai făcuse şi pâine peste vreo doi ani şi au scăpat la mălai, încolo a mers ca pe roate. Au terminat şcoala şi numai ce i-a văzut pe ambii că-i pică în prag cu gândul gata gândit că se duc la altă şcoală, la Chişinău. Moş Dorică n-a înţeles la început cum vine asta, că după ce au învăţat un car de ani şi au ieşit învăţători, mai vor încă să înveţe.

– Măi băieţi, măi, zice moş Dorică, când pricepu dorinţa băieţilor, d-apoi nu vă ajunge vouă să buchisiţi cartea ceea atâta? Măi Mihai, măi, ai? Zi tu ceva, că eşti fiu-meu. Ce taci, măi? Da tu, măi Ursachi, şi tu, măi, vrei să te duci?

Ce mai frumuseţe de monolog a rostit atunci moş Dorică, cum n-a încercat să-i convingă, da ce să vorbeşti unui perete. Până la urmă n-a mai răbdat şi s-a ridicat furios de acolo de unde şedea, de pe prag. Ieşise lumea ca la comedie, că strigătele lui moş Dorică treziseră mahalaua şi cine nu vrea să asiste la o ceartă în familie.

– Măi, cum să vă zic? se îneca moş Dorică. Măi, asta… daţi cu piciorul, ai? V-am scos în lume! Măi Ursachi, spune drept după Mihai, nebunul, te ei? O să te ducă la bine? Ia să-ţi spun unde o să te ducă? Să-ţi spun, măi? – ţipa moş Dorică la Ursachi, apoi se întorcea spre Mihai.

– Măi Mihai! Ţie, măi, încă nu ţi-a crăpat capul de atâta carte? Te faci popă? Ca părintele Ioan, ai? Ca el? Din ce trăieşti tu acolo, zăludule, te-ai gândit?

– Nu ţipa, tată! strigă la un moment dat Mihai şi moş Dorică, de surprindere, se făcu alb.

– Cum îndrăzneşti, măi ista? Eu vreau să vă întreb acu pe ambii: cui fac eu nuntă, măi? Cu cine rămân eu aici, în sat, anii iştea?

Simţea moş Dorică, nu ştiu cum, dar simţea că nu-i a bine plecarea asta a lor. Ştia el că, dacă ce duc, greu de

spus dacă se mai întorc. Dar ce-avea să facă? I-a mai ameninţat o dată, la urmă:

– Nu vă trimit o para, măi! Asta s-o ştiţi. N-am de unde. Cine să vă întreţină?

– N-avem nevoie de întreţinere, zise Mihai. Nu mai suntem mici. Trăiesc oamenii, nu e foamete. Descărcăm vagoane, facem altceva, nu murim de foame.

– Cine descarcă vagoane, măi Mihai? Tu? întrebă moş Dorică mai liniştit, se calmase dacă vedea că n-are cu cine vorbi. Măi Mihai, nu zi, măi, că o să crape Tărcatu de râs. Cu mâinile tale de boier? Tu descarci vagoane? Cui îi spui? Caută, măi, prostul care te-a crede. Că n-ai ridicat un pai, măi, toată viaţa.

Până la urmă s-au împăcat. Degeaba visase moş Dorică în serile lungi de iarnă, în bordeiul de la stână, când auzea numai şuierul vântului, că i se vor întoarce flăcăii, îşi vor zidi case alături de a lui, vor juca nunţile una după alta, moş Dorică va lăsa dracului năpăstuitele celea de oi (ce, nu-şi găseşte şi el un post de paznic la grădină, să doarmă toată vara cu burta la soare?) şi va dădăci nepoţii. Câte poveşti nu născocise pentru ei? Le-a şters din minte, aşa cum ştergi o tablă cu un burete, n-a rămas nimic. Ce să-i faci, fiecare cu steaua lui. Drumul, ca drumul, dacă ar fi ştiut la ce se gândea moş Dorică, poate îşi dădea şi el părerea, aşa însă tăcea - prăfuit şi vai de capul lui. Iar moş Dorică păşea mai departe, cu pălăria de pai lăsată pe ceafă, ştergându-şi, fruntea din când în când că, măi, şi soarele ista ce-o fi dat în el?

III

Cu Mihai cum a fost? Ştie cineva? Nu ştie nimeni. Abia dacă eu încep să înţeleg. Şi caut, şi tot caut prin amintirile mele de moşneag prăpădit ce sunt şi tot descopăr ici şi colo câte o fărâmitură şi zidesc una peste

alta frânturile, din întâmplări aproape uitate, şi parcă începe să se lumineze câte ceva. Că ce-i viaţa omului până la urmă: o mână de amintiri trăite sau mai mult închipuite şi aruncate în pământul altora şi din pământul acela străin răsar şi cresc plante ciudate – părerile lor, şi asta o fi viaţa omului? Ceea ce-a rămas să dăinuie în alţii? Dar dacă aceşti alţii, cei mai mulţi, ţi-au fost răuvoitori, cu ce te-ai ales? Că cu Mihai cum a fost? Da poate să zică el mai bine. Poate vii, măi Mihai, măi, a? Hai, eşi din umbră la sfântul soare şi zi: cum a fost?

– Ce să zic, tată?

– Păi spune şi tu cum a fost, că eu poate greşesc, om bătrân, n-am ţinerea ta de minte. Zici, măi, sau nu zici?

– Pot să zic, ce crezi? Numai că mă tem, n-o să-ţi placă.

– De-acu nu-i tot una: o să-mi placă, n-o să-mi placă?

– Dacă ţi-e tot una, de ce mă mai îmbii pe mine?

– Ca să ştiu şi eu ce vină port. Parcă adineaori nu mă ameninţai?

Ce mai arde şi soarele ista. Mihai, în nelipsitul lui costum negru de gală, se topeşte. Dar nu-şi scoate haina, vrea să fie solemn şi detaşat ca la judecată. Deşi încă nu ştie bine ce anume îi va imputa lui tată-său.

Aşadar, adolescentul acela deşirat şi înalt sau lung, cum îi ziceau colegii mai târziu, şi-a pregătit lucrurile şi împreună cu Ursachi s-a dus la Vulcăneşti şi a luat trenul pentru Chişinău. Autobuze pe atunci nu circulau, alt transport decât calea ferată nu era.

– Ne-ai dus mata cu căruţa până în orăşel. Pe drum ai cântat, ai plâns, aţi băut vin cu Ursachi şi eu îmi luam rămas bun de la colinele pe care nu mai credeam să le revăd. Îmi pusesem de pe atunci în gând să ajung cineva şi să nu mă mai întorc în satul nostru prăpădit. Nu-i vorbă, îmi părea rău să las Dunărea, aş fi luat-o cu mine, dar cum să ei cu tine un asemenea fluviu! Am purtat totdeauna în suflet liniştea măreaţă şi domolă a marelui râu. Când îmi venea

greu, mă întorceam cu gândul pe malul ei şi-mi era mai uşor. Acolo, la Chişinău, eu şi Ursachi ne-am dus şi am înaintat documentele la fizică şi matematici. Ni le primi un student care, după ce ne întrebă de unde suntem de loc şi altele, ne fixă cu o privire dispreţuitoare. Mă rog, nu eram decât nişte nenorociţi de abiturienţi şi, deşi concursul era mic, s-ar fi putut întâmpla să nu reuşim. Cu toate acestea privirea studentului mă scoase din sărite. Abia mă reţineam să nu-i dau la cap, dar am înghiţit în sec, ne-am luat foile de examinare şi ne-am dus la cămin. Am făcut drumul pe jos, oraşul ni se păru grozav şi voiam să contemplăm clădirile cu mai multe etaje – vedeam pentru prima dată asemenea case. La Cahul încă nu se construise nici una de acest fel.

La cămin, după ce am lăsat paşapoartele, am fost repartizaţi în aceeaşi cameră. N-am putut sta prea mult în cameră. Era năduf. Ne-am pus hainele mai bunişoare, pantaloni şi cămaşe numaidecât albe, şi pantofi cam stâlciţi, dar lustruiţi-oglindă. Nu ştiam unde să ne ducem. Ne simţeam atât de însiguraţi şi străini. Cred că, dacă ni s-ar fi propus ca printr-o minune să ne pomenim în satul nostru de la gura Prutului, am fi fost bucuroşi să fugim. Ne-am plimbat în preajma căminului până se ascunse soarele şi umbrele serii au devenit dense. Tocmai am auzit de undeva, revărsându-se refrenul unei melodii la modă. O mai auzisem. Ne-am zâmbit unul altuia şi ne-am îndreptat într-acolo, fără să scoatem o vorbă. Nu ne-am putut împotrivi ispitei – era totuşi o melodie pe care o mai auzisem, nu ne mai simţeam atât de singuri.

...Era un teren de dans, improvizat pe câţiva metri patraţi de asfalt, în spatele căminului. Melodia curgea dintr-un difuzor instalat la etajul doi, se rostogolea peste capetele noastre; apoi au mai venit vreo doi, trei băieţi, apoi câteva fete şi eu, ascultând cântecele la modă, mi-am pierdut capul.

– Da, te cred, zice moş Dorică. Ai vrut totdeauna să te faci muzicant.

– N-am vrut niciodată cu adevărat să mă fac muzicant. Poate acasă, dar nu putem să învăţ a stăpâni nici un instrument, deşi aveam auz muzical. Mai târziu, la Chişinău, nu mi-am mai dorit să ajung muzicant sau dansator, pentru că cei din nord numaidecât ne întrebau, pe mine şi pe Ursachi, dacă nu ştiam să cântăm sau să dansăm. Erau obişnuiţi ca noi, cei din sud, să avem slăbiciuni pentru muzică sau dansuri. Nu ştiu cine le-a băgat în cap ideea aceasta.

Cum aş fi putut rezista ispitei de a mă contopi cu sunetele acelea străine pentru mine? N-avem cum şi m-am îndepărtat de Ursachi şi am invitat o fată blondă şi micuţă cu ochi mari, albaştri şi neliniştiţi.

– Nu vă supăraţi? am întrebat-o.

Mă uimi faptul că fata se lăsa condusă de braţele mele, o apropiam tot mai mult până i-am simţit respiraţia fierbinte găurindu-mi umărul, şi toate acestea le consideram drept mare succes. Nu mai dansasem în felul acesta cu nimeni.

– Măi Mihai, dar nu te-am văzut să te duci niciodată la horă, ce vorbeşti tu?

– Mă duceam uneori, când se lăsa amurgul şi chipurile dansatorilor aproape că nu mai puteau fi desluşite. Mă uitam şi mă închipuiam dansând. Crezi că n-aş fi vrut să fiu şi eu în mijlocul lor? Dar nu mi-am putut învinge niciodată timiditatea. Acolo, la Chişinău, mă gândeam că nu mă ştie nimeni şi devenisem mai îndrăzneţ.

După dansul acela am mai invitat-o de câteva ori. Era un joc de copii. Mai eram insuportabil de naiv şi, când i-am propus fetei s-o conduc şi ea a dat negativ cap, mi-am pierdut firea.

– De ce? o întrebasem.

– Pentru că n-ai să te poţi întoarce la cămin. Locuiesc la o periferie, acolo se va găsi totdeauna cineva căruia n-o să-i placă să fiu condusă de un străin.

Nu înţelegeam că băieţii, oriunde ar trăi, sunt de fapt aceiaşi. Era mahalaua lor, cu alte cuvinte – acelaşi lucru ca şi în satul nostru, şi din clipa aceea n-am mai avut aceeaşi consideraţie pentru oraşul în care, după închipuirea mea, ar fi trăit numai oameni culţi şi bine intenţionaţi. I-am spus lucrurile acestea fetei şi ea izbucni în râs.

– Te sfătuiesc să nu umbli de unul singur pe străzile de la periferie. E mai bine.

– Dar tu, dacă te duci atât de târziu acasă?

– Nu e acelaşi lucru.

N-am mai vorbit nimic până s-a sfârşit melodia şi am condus-o la locul ei de lângă perete, pe urmă, fără să-l anunţ pe Ursachi, m-am dus în cameră, mi-am pus haina şi m-am îndreptat în partea aceea a oraşului, care îmi închipuiam că trebuie să fie periferia. Când m-am întors dimineaţa, odată cu soarele, Ursachi m-a privit cu ochi nedumeriţi.

Fără să scot un cuvânt, m-am trântit în pat şi am adormit buştean. Am avut un vis straniu, pe care l-am uitat, ştiu doar că atunci când m-am trezit aveam o mutră luminată de zâmbet. Altceva parcă nu mai reţin. Poate doar ceva amar că fata îşi bătuse joc de mine.

IV

Moş Dorică şi-a luat pălăria de pe cap cu o mână, în timp ce cu cealaltă mână a căutat batista în buzunarul pantalonului, a scos-o de un colţ şi şi-a trecut-o peste fruntea transpirată, apoi pe după gât, şi s-a uitat la cer, cu capul pe spate, acolo unde ce afla soarele. A scuipat cu ciudă în praful drumului fierbinte, dar n-a înjurat. Până la stână mai avea. Stâna se afla tocmai în lunca Prutului, nu departe de locul unde micul râu se vărsa în Dunăre, păşunea e mărginită dintr-o parte de imense lanuri de păpuşoi şi floarea-soarelui, iar din altă parte, de stufării.

Nu mai are cine-l cosi. Pe timpuri stufului era bun pentru acoperit casele, îl coseau iarna oamenii, când îngheţa apa.

A mai făcut câţiva paşi, fără gânduri. Când apăru din nou faţa tânără şi aspră, de călugăr izgonit, a lui Mihai, moş Dorică aruncă:

– Ei bine, măi Mihai, te-ai oprit la vis şi la fata ceea de la dansuri, dar să mă omori că nu înţeleg: ce-i cu fata?

– Nu-i nimic cu fata. Atunci a fost începutul. Până la momentul cela nu fusesem decât un copil.

– Aha! zise moş Dorică şi se uită la Mihai cu o privire pezişă şi atentă, ca semn că înţelege parcă ceva, dar nu până la capăt, spera însă să priceapă mai târziu din ce avea să-i spună Mihai.

Băiatul însă tăcu şi picioarele lui se mişcau parcă pe suprafaţa colbului fără a se adânci în praf şi a-l ridica aşa cum făcea moş Dorică, şi lucrul acesta, observat pentru a doua oară, se întări în mintea bătrânului; adică de ce, măi Mihai, nu se ridică colbul în urma ta, ce, eşti fată mare, măi, mergi de parcă ai pluti, aşa se merge?

Nedumerirea lui moş Dorică se opri însă în clipa când Mihai răsuflă din greu ca un oftat de ţăran necăjit, bătut din toate părţile de nevoi şi neştiind cum poate s-o mai scoată şi de data aceasta basma curată.

– Ce e cu oftatul ista, măi Mihai, parcă ar pufni Dunărea când vine furtuna peste ea?

După ce aşteptă zadarnic un răspuns şi nu-l auzi, moş Dorică îşi mai şterse sudoarea de pe frunte cu dosul palmei şi înjură soarele ista că se face nebun şi arde pământul, apoi, speriat de propria-i îndrăzneală, tot el îşi ceru iertare de la soare, că suntem cu toţii oameni şi mai greşim.

Mihai păşea în urma bătrânului – înalt şi bine legat, în hainele lui negre şi cravată tot neagră, o cămaşă albă, solemn, şi vorbindu-i în gând lui tătâne-său, care n-avea cum să-l audă!

– M-am mai dus eu la dansuri şi în altă seară şi am găsit-o pe fata ceea miraculoasă şi am strâns-o în braţe în timpul dansului. Îi simţeam prin haină toate formele trupului ei tânăr şi puternic, ca de fiară, încordat, şi de aceea tare ca piatra. Parcă mă trezisem dintr-un somn adânc şi nu ştiam pe ce lume mă aflu şi nu mai vedeam nimic în jur.

Dacă ar fi auzit vorbele astea moş Dorică, s-ar fi uitat la fiu-său ca năucit. I-ar fi zis:

– Tu, măi Mihai? Tu, care ştiu eu cum te-ai purtat cu fata lui Dobrin-păsărarul, vorbea lumea şi de tine şi de ea, da numai că nu aşa cum se vorbeşte, că nu fata ieşisei cea proastă, ci tu ieşise prostit din toată daravela ceea. Ce ai de zis, măi Mihai?

La care vorbe Mihai s-ar fi încruntat şi poate i-ar fi răspuns în felul acesta:

– Eşti om bătrân, tată, ai părul alb, dar n-ai ruşine nici cât negru sub unghie. Ce ţi-a venit? Despre lucruri din astea să-mi vorbeşti, de asta m-ai chemat?

– Măi Mihai!? Că ce dacă-s bătrân, nu-s om de-acu? Ş-apoi ce ţi-am zis eu aşa, că să te superi? Să mă dojeneşti tu aşa, de parcă nu eu ţi-aş fi tată, ci tu mie părinte.

Dar n-a auzit moş Dorică ce gândea Mihai, n-avea cum să ştie ce-i trece prin capul acela negricios şi îndărătnic.

...Nu ştiu ce dăduse peste mine în clipa când venise băiatul cela al lui Dobrin-păsărarul şi eu tocmai citeam ceva, nu mai reţin ce anume, şi copleşul acela a fluierat şi eu am ridicat capul şi l-am văzut. Mă chemase cu mâna şi am pus cartea pe pământ, alături de scaunul pe care şezusem, şi m-am dus până la poartă.

– Ce-i, mă? l-am întrebat.

– M-a trimis nana Ioana şi a zis să vin până la mata şi să-ţi spun să treci azi când a amurgi pe lângă poarta noastră şi să fluieri. Că ea o să doarmă în polog şi o să te audă, – turui negriciosul, apoi fără să mai aştepte un răspuns o luă la goană.

Ce-avea să-mi spună Ioana lui Dobrin-păsărarul, numit astfel pentru că ştia să prindă păsări şi să le atârne vara de streaşina casei, una lângă alta, în rând; cum păsările erau de diferite soiuri, cântau diferit şi ieşea un concert ca într-o pădure, sau o livadă de dimineaţă. Şi Dobrin stătea pe prispă cu fundul pe un ţol aşternut de nevastă-sa, sau de Ioana, şi asculta. În clipele acelea nu admitea să fie deranjat şi omora omul dacă i se băga în suflet cu vreo întrebare şi îi strica liniştea ce-l acoperea ca o pânză albă, abia scoasă din râu după ce fusese ghilită.

Şi iată că Ioana lui Dobrin-păsărarul avea să-mi spună ceva spre seară, când se întunecă. De ce n-a trecut ziua pe la mine, sau de ce nu m-a chemat ziua în amiaza mare? M-am gândit că o fi o ciudăţenie de-a ei, împrumutată de la taică-său, năsosul cela de Dobrin-păsărarul, şi am ales o oră mai târzie, când, după cum chiteam eu, tată-său s-o fi culcat, altfel n-aveam cum să mă apropii de casa lor. M-ar fi luat pe fugă păsărarul, nu-i plăcea să-l ştie pe cineva zgâindu-se în ograda lui. N-aveam nimic deosebit împotriva păsărarului, atât doar că îi purtam un soi de ură mocnită şi aveam repulsie faţă de el, dar îmi dădeam seama foarte vag de existenţa lor. Îi auzeam uneori strigătul peste vreo şase-şapte case:

– Bre, cel care stai pe la gardul meu, ce dracu vrei de la mine? Nu vezi ciomagul colea? Vrei să fac tobă din spinarea ta, asta vrei?

Apoi era din nou liniştea obişnuită a satului, şi păsărarul nu se mai auzea. Zicea uneori, când se cherchelea:

– Păsările cerului sunt mai curate decât oamenii şi sfinte sunt!

Până s-au apucat măhălenii de capul lui, că ziceau ei cine i-a dat dreptul să chinuie păsările domnului, şi altele în tonul ista, şi păsărarul se apăra de năvala lor cu ciomagul şi cuţitul. Avea un cuţit lung, nemţesc, trofeu de război. Atâta adunase şi el de pe unde fusese, dar era totuşi un

cuţit grozav. Cu lamă strălucitoare şi mâner de argint, şi teacă tot de argint.

– Să-l văd pe cel de îndrăzneşte să-mi intre pe poartă, ţipa el şi avea privirea sălbatică.

Boala cu prinsul păsărilor o adusese tot din război, dar nu-i explicase motivul niciodată. În cele din urmă măhălenii l-au lăsat în pace, dar s-a apucat de capul lui preşedintele Sovetului sătesc şi nu i-a fost a scăpare. Pentru că nu l-a putut apăra nici cuţitul şi nici sălbătăcia, şi nici puterea lui de bivol. A venit un miliţian de la Vulcăneşti, i-a arătat pistolul pe care l-a îndreptat în pieptul păsărarului şi n-a avut ce face, a dat drumul păsărilor. Primăvara viitoare însă s-a apucat iar să le prindă şi să le închidă şi preşedintele n-a mai vrut să deranjeze miliţianul de la Vulcăneşti, şi l-a lăsat în plata domnului.

Ce voia Ioana lui Dobrin-păsărarul?

În paginile acelea de romane de dragoste, aşa cum se întâmplase între el şi Ioana lui Dobrin-păsărarul, nu se scria, şi Mihai n-avea de unde să ştie cum să se poarte.

– Nu că nu ştiam, nu vroiam. Nu înţelegeam ce vroia Ioana lui Dobrin de la mine, dar m-am dus. Am aşteptat până a căzut soarele în asfinţit, până s-a întunecat apa în Beleu, şi m-am îndreptat spre casa lui Dobrin-păsărarul. Era un întuneric beznă, apoi a apărut luna nu ştiu de unde şi s-a făcut lumină. Curgea ca o apă lumina peste casele adormite. Pe atunci lumea se culca o dată cu găinile şi se trezea mult înaintea soarelui. Când am ajuns în dreptul porţii lui Dobrin, m-am oprit şi am fluierat, apoi mi-am continuat drumul şi am văzut umbra uşoară şi străvezie a Ioanei. M-a strigat în şoaptă.

– Măi Mihai, măi!

Şi apoi încă o dată, când era foarte aproape de mine, şi i-am văzut luciul ochilor în bătaia lunii.

– Măi Mihai, măi!

Şi s-a oprit gâfâind. Mi-a cuprins gâtul cu mâinile mari şi bătătorite de muncă şi m-a ameţit. Poate de aceea că-mi pierdusem cumpătul şi mă lăsasem tras de ea pe iarba de la marginea şanţului şi o ascultam cuminte?

– Măi Mihai, măi, ce ai tu cu mine că-mi apari în vis şi nu mă laşi să dorm şi mă chinui noapte de noapte şi mă trezesc dimineaţa frântă de oboseală, spune, măi Mihai, măi, ce ai cu mine? zicea cu voce un pic răguşită.

Cum îi mai străluceau ochii şi-i tremura vocea, şi n-avea cum să nu-i tremure vocea, că tremura şi ea toată ca luată de friguri. Cum îi străluceau ochii şi ardea gura roşie şi cum îl mai săruta.

– Te săruta, măi Mihai, şi te trăgea lângă ea, şi tu – stană de piatră? – ar fi întrebat moş Dorică, dacă i-ar fi ghicit gândurile.

– Nu, nu mă trăgea lângă ea, pentru că n-a avut timp, eu mi-am venit în fire şi m-am ridicat brusc şi am lovit-o peste faţă. Am lăsat-o acolo încremenită şi albă ca o zână, în bătaia lunii, cu părul negru şi lung, despletit, căzându-i în dezordine peste umeri şi peste tot trupul.

– De ce, măi Mihai? I-ar fi întrebat moş Dorică nedumerit.

– Nu ştiu. M-am gândit şi eu mai târziu de ce, şi n-am găsit nici un răspuns. Dar nu mi-a părut rău că plecasem în noaptea aceea, fugisem de fata lui Dobrin, nici acum nu-mi pare rău.

– Te-a vorbit pe urmă satul, măi Mihai, că fata lui Dobrin a povestit la toată lumea ce se întâmplase între voi, şi-mi era ruşine să scot capul afară, din cauza că ce rău şi de neînţeles te purtaseşi tu.

– Nu m-a interesat niciodată ce-au zis alţii despre mine. Asta cred că o pricepi?

Moş Dorică ar fi clătinat din cap şi ar fi strâns uimit din umeri.

– Nu înţeleg, ar fi zis ca pentru sine.

...Moş Dorică s-a oprit în mijlocul drumului şi şi-a privit sandalele prăfuite şi a dat din mână a pagubă.

– Măi Mihai, şi ce-a fost, măi, cu fata aceea de la dansuri?

– A fost că am luat-o de după umeri şi ne-am dus, şi acolo unde am ajuns nu era nimeni, şi pământul era fierbinte şi părul ei s-a amestecat cu iarba şi trupul ei s-a cufundat în pământ, şi eu şi ea şi pământul şi cerul era – una!

L-a privit cu ochi larg şi i-a mângâiat părul. Parcă ar fi vrut să-i mai spună ceva. Până la urmă s-a încumetat totuşi. I-a vorbit mult timp cu voce înaltă şi înăbuşită şi frântă de emoţie, tremurând vocea îi suna în urechi asemeni unui murmur de apă, cuvintele însă n-ajungeau până la el, sensul lor n-a putut străbate până acolo unde ar fi trebuit să se înregistreze, şi mult timp după aceea se chinuiau să-şi amintească ce-a vrut fata ceea să-i spună, şi i-a rămas în retină numai chipul ei blond, părul amestecat cu iarbă, sânul tare şi fierbinte, picioarele lungi, sculptate impecabil, altceva nimic. Ce-o fi voit să-i spună fata de la dansuri!

După noaptea aceea, petrecută în parcul stăpânit de linişte, n-a mai căutat-o şi nici ea nu l-a mai căutat şi nici lui Ursachi n-a vrut să-i povestească aventura, şi s-a închis în sine şi mai mult, şi după ce a susţinut examenele de admitere şi a intrat la universitate n-a mai cunoscut altceva decât mulţimea de cărţi şi conspecte pe care le înghiţea cu lăcomie, de parcă îl gonea cineva. Şi marele lui dispreţ pentru femei. Iată ce-l învăţase fata de la dansuri, care îl trase acolo în parcul acoperit de linişte şi leşinat de căldura dogoritoare a verii.

...De pe muchia dealului, valea Prutului se deschidea ca în palmă. În jos, pe colină, scăldată în soare şi parcă subţiată de vânt, – silueta unui cioban. Turma din faţa lui păştea, de fapt, oile se îngrămădiseră una în alta, în grupuri mari, şi răsuflau greu. Moş Dorică se gândi că acuş e vremea

tunsului şi că, după ce vor fi dezbrăcate de lână, oile se vor simţi mai bine. Îi făcu semn cu mâna bărbatului înalt şi osos. Acela îi răspunse şi îl lăsă să se apropie.

– Noroc, moş Dorică, – zice, – iar ai venit, ce-ai zis data trecută, că e gata, nu te mai întorci, te-ai săturat de mocănie? De ce venişi, moş Dorică?

Bătrânul nu răspunse un timp, până ajunse chiar alături de cel care vorbise şi, fără să scoată un cuvânt, se aşeză pe iarba uscată, pufnind.

– Noroc, Dobrine! Să-mi scot sandalele, – Ce mai faci?

– Ce să fac? întrebă Dobrin şi se aşeză şi el alături, scoţându-şi căciula ţurcănească şi descoperind un cap mare şi chel cu desăvârşire. Trimisem veste preşedintelui să vină cineva în locul matale. Da acu văd că nu mai e nevoie.

– Nu mai e, se învoi moş Dorică. Se vede că tot aici o să pup pământul, la stână. Tu, dacă o fi să se întâmple, să-i zici muierii mele să nu se pună împotrivă şi să mă îngropaţi aici, la stână.

Dobrin întoarce capul mare şi chel şi se uită la moş Dorică.

– Ce ţi-a venit? întrebă un pic enervat. Ce umbli mata cu vorbe de acestea?

– Ascultă, Dobrine, ia să-mi spui tu: cu câţi ani sunt eu mai mare decât tine?

– Cu vreo zece!

– Aşa e, cu vreo zece. Atunci de ce-mi zici moş?

– De asta te-ai întors, să te sfădeşti cu mine?

– De asta sau nu, da să nu te mai aud. Să nu te mai prind, măi Dobrine, că-mi zici aşa.

– Du-te-ncolo, bre moş Dorică, ce-a dat în mata, vreun vânt rău, ce ai? Ce ai cu mine? Ce? Hai, zi, ce ai cu mine? se aprinse Dobrin-păsărarul.

Moş Dorică lăsă fruntea în pământ, apoi izbuti în sfârşit să-şi scoată sandalele, şi îşi lăsă picioarele să respire şi să se bucure de libertate.

– Nu e timpul, Dobrine?

Păsărarul se uită la soare şi conchise că da, era timpul, dar să mai aştepte un pic, poate apare şi Ioana, fiică-sa, că, dacă moş Dorică îl lăsase singur, el o chemase pe fiică-sa să dea la strungă. Moş Dorică încuviinţă din cap, în semn că înţelese, dar de vreme ce el se întoarce, nu mai avea nici un rost s-o aştepte pe Ioana, o să dea el la strungă o jumătate de turmă, apoi se schimbă, ca de obicei. Dobrin – păsărarul o luă înainte, moş Dorică păşi pe urmele lui, şi iarba şi ţărna fierbinte îi făceau rău la tălpi. Cerul înalt şi pustiu. Nu adiea nici o boare de vânt, se părea că aerul încremenise, şi numai rareori se auzea cât e un fâlfâit de pasăre, da şi acela de scurtă durată.

– După mulsoare ducem oile la scaldă, Dobrine? întrebă moş Dorică.

– Eu nu merg, zise hotărât Dobrin. Dacă vrei mata, le duci împreună cu Ioana, da eu unul mă culc, că am muls câteva zile în şir de unul singur toată turma şi nu mai am puteri.

– Bine, Dobrine, se învoi moş Dorică. Dacă zici tu că eşti obosit, mă duc eu singur, sau cu Ioana.

Au mânat oile în târlă, s-au dus să-şi spele mâinile, mai întâi moş Dorică îi turnă apă limpede şi sălcie la gust peste mâini lui Dobrin, acela se mai stropi şi peste faţă, se şterse cu un şervet curat, apoi turnă la rândul lui peste mâinile lui moş Dorică şi, când s-au văzut gata, Dobrin se duce şi se aşeză pe scăunelul din strungă, iar moş Dorică luă biciul şi intră în târlă.

– Haide, măi, hărşti la strungă! strigă el şi lovi uşor cu biciul peste spatele oilor. Acelea, speriate, au năboit toate grămadă, nărăvind să intre câte două sau chiar trei odată. Dobrin o apuca pe câte una de lână, lovindu-le pe celelalte cu palma peste cap, stropşindu-se la ele, – că ce naiba, au căpiat, ce au de năvălesc aşa, pe negândite? – Şi strigă la moş Dorică:

– Mai încet, bre moş Dorică, ce dai în ele chiar aşa...

„Cum aş mai da eu în tine, că ţi-am zis, măi păsărar netrebnic ce eşti, tot pe vechi, păsărar scrântit”, îi răspunse în gând moş Dorică, în timp ce iar enervarea şi ciuda veni peste el din timp, adică din timpuri demult trecute şi apuse, poate chiar că ar trebui să fie uitate, dar cum naiba să uiţi căderea soarelui peste tine, arzându-te ca un foc, orbindu-te, şi peste câteva clipe retrăgându-se, şi ai rămas tu dopă aceea cu ochii întunecaţi şi sufletul pustiit, cum naiba să uiţi toate acestea, mă păsărarule, că porţi şi tu o vină, n-ai ştiut, pe mă-ta n-ai ştiut, prea bine chiar ai ştiut tu, dar ce-i din asta, nimic! Ori ai ştiut tu, ori n-ai ştiut-tot aceea. Ce? Păi de aceea că eşti un prost, păsărarule, că eu în locul tău m-aş fi gândit tot la mine, dacă eram în locul tău, adică eu să fi purtat mutra şi pielea ta, da mintea a mea să-mi fi rămas, apoi mă întâlneam eu pe mine şi să vezi ce-mi făceam. Că de ce ai venit la târlă, nu-ţi era bine cu păsările tale să le ţii închise în colivii? Că dacă te blestemau oamenii şi te înjurau, nici nu-ţi păsa, da le-ai lăsat pe toate şi ai venit la târlă şi ce-ai zis? Aşa ai zis:

– Noroc, moş Dorică!

Nu te-am văzut, că stăteam cu spatele spre uşa colibei. Am ghicit că eşti tu, cine să mai fie cu o asemenea voce hodorogită, ştii ce ţi-am răspuns?

– Intră, Dobrine, intră şi simte-te ca acasă, ţi-am zis şi mi-am căutat de treabă mai departe, că dădeam cheag laptelui de amiază, era mare căldură în vara ceea ca şi acum, şi mă temeam să nu se strice. Ce-ai făcut tu? Ai intrat şi te-ai aşezat pe laiţa de scândură şi ai rămas acolo mut şi îţi simţeam privirea mută aţintită în spatele meu. Am terminat de dat cheag şi m-am întors spre tine.

– Ce-i, bre Dobrine, vrei să te faci şi tu mocan?

– Vreau!

Atâta ai zis şi ţi-ai întunecat privirea, oh, Dobrine, ce-ai mai venit şi tu pe capul meu, dacă noi doi ştim ce ştim, de ce te vâri peste mine şi nu mă laşi să-mi trăiesc zilele ce

mi-au rămas, să scap şi eu odată, că acolo, în sat, n-am avut viaţă. Cât a fost Mihai, mai mergea, dar de când s-a dus, n-a mai ieşit nimic bun din traiul meu, dacă ţi-aş fi zis eu ţie lucrurile acestea, Dobrine, ce-ai fi răspuns, ai fi găsit ce să răspunzi? N-ai fi găsit. Acu ce-o mai aştepţi pe fiică-ta, am venit eu, gata, nu mai ai de ce să te plângi, că uite ista, Dorică, a lăsat oile în târlă şi s-a dus şi tu ai rămas singur şi că să-ţi plătească dublu, ce crucea cui te are, măi, dublu, te-i fi spetind, o fi curgând şiroaie sudoarea de pe tine, păsărarule! Ce mi-ai spus mie atunci?

– M-am săturat de oameni, moş Dorică! Mă aşezai pe laiţa din colibă şi te privii cu mare uimire, că nu mai văzusem pe cineva căruia să i se fi făcut silă de oameni. Dar tu dă-i înainte, să-mi spulberi uimirea şi neînţelegerea.

– Cu miliţianul cela m-am lămurit eu, nu mai dă în mine din cauza păsărilor. Dar cu măhălenii nu-i cum. Îmi scot sufletul. I-am bătut măr pe câţiva din ei...

Ai observat şi tu că în loc să se împrăştie, cum ai fi vrut tu, uimirea şi neînţelegerea se adună şi mai mult în mine.

– Ce, măi, ţi-am zis, ai dat în măhăleni?

– Am dat! te-ai răstit tu şi faţa îţi deveni aspră şi rea. Că ce-i doare? Sunt păsările domnului? Dacă ar fi existat un dumnezeu, ar fi trebuit să mă trăsnească demult. Dar dacă n-a făcut-o...

– Bine, Dobrine, – ţi-am întors eu vorba, - dar cum să dai în unul care nu se apără?

– Ce mi-e mie? Dacă se apără sau nu se apără, treaba lui, dar să nu se vâre în borşul meu...

– N-are dreptul să aibă o părere omul, a venit şi ţi-a spus-o, tu de-acu să dai în el?

– Pe mă-sa de părere, moş Dorică, eu dacă am păreri, ce, vin să mă amestec în casa ta cu părerea pe care o am?

– Nu vii, Dobrine?

Atâta te întrebasem şi mi-a fost tângă că n-ai înţeles, sau poate te-ai prefăcut că nu înţelegi.

VI

Oh, ce duios îşi leagănă şoldurile Ioana, ce alb şi stins e mersul ei de fată bătrână şi cât de lung şi mătăsos e părul ei negru împletit în două cozi, aproape atingând pământul, şi cum mai strălucesc ochii ei mari, de cărbune, şi sânul ei înalt şi ca de piatră cum mai tresaltă sub rochia cam spălăcită, pe care o poartă de mai mult timp, şi-o scoate doar atunci când o spală, umblă cele câteva ore până se usucă la soare sau la sobă în cămaşă de pânză de casă, cu picioarele goale, o vede lumea şi-şi face cruce, dar nu vede pe nimeni Ioana, că n-are nevoie de nimeni, oh, şi ce dureros şi sălbatic se ofileşte frumuseţea ei de fecioară şi câţi ochi încruntaţi îi caută trupul sub haine şi cum se întăresc muşchii flăcăilor când o întâlnesc. Unde merge acum, în rochia ei spălăcită, cu capul descoperit, picioarele ei goale, arse de soare, păşesc măsurat şi fără grabă. Are o legătură într-o mână, ceea ce i-a pus mamă-sa Catrina, că altfel nu i-a zis niciodată decât mama Catrina, parcă vroind să sublinieze că în fond nu e nici o diferenţă între ele, prea puţin conta că una o purtase în burtă pe cealaltă. Când mergeau împreună prin sat, se crucea lumea că seamănă mai mult a două surori decât a mamă şi fiică, şi Ioana n-a mai scos-o pe maică-sa din Catrină şi, cât n-au bătut-o şi maică-sa şi păsărarul, tot a rămas pe a ei şi ei au lăsat-o în pace, n-aveau s-o ucidă, ce să-i facă? În cealaltă mână avea un tranzistor, care la ora aceea transmitea muzică populară. Melodiile curgeau una după alta, dar faţa Ioanei nu trăda nici o emoţie, aceeaşi nedumerire de totdeauna îi stăpânea ochii mari şi întunecaţi ca două fântâni de dor, trăsăturile-i păreau îngheţate, şi aşa, absentă la tot ce se petrecea în jurul ei, păşea acum prin mijlocul ierburilor mici, cu vârfurile uscate, parcă ameţită un pic de căldură.

Când auzi tranzistorul, păsărarul se ridică repede de pe scăunelul din strungă.

– Moş Dorică, strigă, ce ai zice să ne schimbăm cu locurile, că nu mai pot?

– Dar n-ai muls o jumătate de turmă, zise moş Dorică, se săltă însă peste gardul ocolului şi ocupă locul păsărarului.

Păsărarul luă biciul, îşi şterse fruntea cu dosul palmei şi se uită în direcţia de unde se auzea muzica şi de unde apăru fiică-sa, Ioana, legănându-şi duios şoldurile. Moş Dorică o văzu şi el pe Ioana, o fixă cu o privire strălucitoare timp de câteva secunde şi mormăi pentru sine:

– Ca să vezi cum seamănă, ca două picături de apă.

Fata veni până în dreptul păsărarului cu acelaşi aer al ei de om cufundat în gândurile sale şi îi întinse legătura. Păsărarul o privi lung şi îi arătă să ducă legătura cu mâncare în colibă. Fata îi întoarse spatele şi, când era la câţiva paşi de taică-său, acela ridică biciul, îi făcu vânt, şi o lovi cu putere peste şolduri.

– Aşa se merge, măi? urlă păsărarul cu voce înfundată. Ioana nu scoase nici un geamăt, nici un suspin, nu-şi frecă locul unde o atinse biciul, se întoarse tot atât de calmă şi străină şi după un timp întrebă:

– De ce nu-ţi place, tată?

Atâta zise şi îşi continuă drumul cu acelaşi mers al ei, de câteva săptămâni, legănându-şi şoldurile late.

Moş Dorică urmărise şcena, uimit că păsărarul dădu-se în fiică-sa cu biciul, că nu era oaie, şi nici liniştea fetei n-o înţelese, o linişte amestecată cu dispreţ făţiş şi indiferenţă, dacă n-o mai interesa ce se petrece în jurul ei şi chiar cu ea însăşi.

Când au terminat de muls oile, păsărarul se duse în colibă şi turnă borşul adus de fiică-sa într-o strachină de lut, apoi găsi două linguri şi le sprijini de marginea străchinii:

– Vii să mănânci, moş Dorică? întrebă, cu ochii în altă parte de parcă l-ar fi preîntâmpinat: mai bine nu veni, nu că-mi pare rău de bucate, dar acu aş vrea să rămân singur.

Fără să mai aştepte răspunsul, se aşternu pe mâncare, înghiţind cu lăcomie, şi mărul lui Adam de la gâtul lui, enorm şi ieşit mult în afară, se mişca urât de jos în sus.

– Nu, Dobrine, mulţumesc! zise totuşi pentru orice eventualitate moş Dorică şi, luându-şi biciul şi chemând câinele, se porni spre oile îngrămădite una în alta şi murind de căldură.

– Tu ce stai, fa, ca o mireasă şi te uiţi la mine? se răsti Dobrin la fiică-sa fără s-o privească. Du-te să-i ajuţi să adăpaţi oile.

Fata, tot atât de calmă, se ridică de pe laiţă, îşi trase rochia în jos şi, cu tranzistorul, care de data asta transmitea ceva despre arabi, o luă după moş Dorică.

Oile, dezbătute de pe locurile lor, abia se mişcau. Moş Dorică o aşteptă pe Ioana, până o avu în dreptul lui, şi au mers alături o bucată de drum, tăcuţi şi preocupaţi fiecare de gândurile sale.

Până ce distanţa dintre cei doi fu ocupată de umbra prelungă şi subţire a lui Mihai.

– Ce e, Mihai, întrebă moş Dorică, ce intraşi între noi, ai vrut să ne spui ceva?

– N-aveam să-ţi spun nimic, tată, atât doar că-mi era dor de Ioana. Aşa, la un moment dat, mă năvăli un dor că n-am mai putut şi de aceea am venit.

– Ioană, se întoarse moş Dorică spre fată, tu ai să-i spui ceva lui Mihai?

– Da, am vrut să-i spun că e un fricos, zise Ioana.

Mihai lăsă capul în jos.

– Am plătit scump, Ioană, acu dacă nu mai sunt printre voi, ce rost are...

– Cum adică nu eşti printre noi? se miră Ioana. Dacă n-ai fi, de unde atâtea necazuri pe capul meu?

Alte gânduri îl năboiau pe Mihai – cele de altă dată, din timpul îndepărtat al adolescenţei, când se întoarse cu scârbă de la trupul tânăr şi însetat al fetei. Se întrebase atunci: ce

nevoie avea de Ioana, de vreme ce mai voia să înveţe, şi apoi nu e el prostul să se însoare cu o fată fără carte, chiar dacă era din satul lui şi chiar dacă îl iubea aşa cum pretindea şi chiar dacă nu se temuse să facă ea primul pas, şi chiar dacă avusese îndrăzneală să i se propună fără ai cere ceva în schimb. Îi veni în ochi noaptea cu lună şi cu umbrele copacilor. Îi veni în ochi silueta ei zveltă, apoi simţi atingerea trupului ei de foc de care se ferise.

– Eram tânăr, Ioană, mormăi.

– Nu că erai tânăr, – conchise Ioana. – Erai mândru şi te închipuiai puternic şi ţi-ai umplut capul cu prostii. Ţi-ai închipuit că mă voi ţine de tine, că-ţi voi încurca să ajungi buricul pământului?

– Eram orb, Ioană, nu vedeam nimic în afară de cărţi, nu mai voiam să văd nimic. M-am temut de complicaţii, zise după un timp Mihai. Eram prea orgolios, Ioană.

Dar tocmai de aceea aveam să port blestemul tău care mi-a împovărat sufletul, imaginea ta aveam s-o port în ochi, şi trupul tău răsturnat pe marginea şanţului pe iarba verde şi crudă, strălucind în bătaia lunii. După un timp voisem să scap de tine şi nu ştiam cum. Să mă răzbun? Nu, să mă conving că ceea ce făcusem în noaptea ceea cu tine avusesem dreptate, şi de aceea mă prăvălisem peste fata blondă de la dansuri, în liniştea parcului orăşenesc şi, când mi-am revenit, mi-a fost scârbă şi nu m-am mai gândit la tine. Mi-am zis că s-ar fi întâmplat acelaşi lucru.

Aşa cum îi fusese scârbă lumii să se atingă de tată-tău, păsărarul, în ziua aceea cu multă lumină, când se colorau primele clipe de primăvară şi a ieşit tot satul la iarbă verde pe malul lacului. Au luat cu ei ţuică şi vin şi de mâncare, şi, după ce au băut şi au mâncat, au început să cânte, apoi au sosit lăutarii, îi aduse nu ştiu cine, şi s-a încins hora. Şi bătrânii dansau cu bătrânii şi tinerii dansau cu tinerii. Mai încolo stătea tată-tău, păsărarul, şi se uita cu ochi ceţoşi şi crânceni la mamă-ta, care dansa în mijlocul horei cu cine

ce nimerea. Stătea într-o parte, cu alde Niţă, cel care umbla şi iarna şi vara în cojoc, zicea că nu se mai poate încălzi, şi într-adevăr dârdâia de frig, îi clănţăneau dinţii când îl întrebă pe alde taică-tău:

– Să-mi spui tu, Dobrine, ce ai cu păsările astea, de le prinzi şi le închizi în colivii şi nu le laşi libere să se bucure că-s libere, că au şi ele un suflet?

– Un suflet? se întreba taică-tău şi nu-şi lua ochii de pe maică-ta, ameţită de joc. Zici tu, Niţă, că au un suflet? Dar eu, că-s om, n-am un suflet?

Şi atunci începu să-i povestească lui Niţă cel friguros, cum a luptat în război şi a ajuns în Germania, şi acolo l-a nimerit o schijă în picior şi a fost internat în spital, şi spitalul se afla dizlocat într-un castel al unui mare boier, şi cum a văzut acolo o mulţime de colivii în care se aflau păsări de tot felul, chiar şi din America, şi coliviile celea cu păsări erau atârnate de crengile copacilor, şi cum mai cântau, şi pe timpul cela cât zăcea taică-tău să i se strângă rana la picior, se gândea că şi-ar dori şi el o asemenea grădină cu păsări cântătoare în colivii, şi se gândea – de ce n-ar avea-o, dacă un neamţ îşi poate permite luxul acesta, de ce el, care a biruit şi l-a bătut pe neamţ, n-ar putea să facă la fel, pentru că, de vreme ce l-a bătut pe neamţ, îi este superior şi ceea ce poate să aibă neamţul, el, Dobrin, ar putea să aibă cu atât mai mult, şi gândul acela nu-l părăsi, şi că-i e ciudă acu că s-au găsit baptiştii iştea să se bage în treburile lui şi că o să-i înveţe minte.

După ce îi povesti toate astea lui Niţă, la urmă îl întrebă cu voce slabă:

– Mă Niţă, tu să-mi spui, eu dacă te trăsnesc acu în moalele capului şi tu cazi, nu-ţi sunt eu superior?

La auzul acestora Niţă – frigurosul nu se sperie, atât doar că clătină din cap cu dispreţ şi apoi îi întoarse spatele în tăcere. Atunci ce-a făcut păsărarul? S-a avântat în mijlocul

horei, a oprit dansul şi a arătat cu o mână neagră spre pâlcul de nuci din apropiere. Strigă:

– Ia priviţi nucul cela mare, eu zic că cel care-l urcă primul, îşi iubeşte mai mult soţia.

Şi se îndreptă într-acolo. Ceilalţi bărbaţi tineri şi nu prea, dar în putere, înferbântaţi de ţuică, de vin şi de joc, au întâmpinat propunerea lui taică-tău cu strigăte şi s-au luat după el. Şi maică-ta s-a luat după el, tot râzând şi uitându-se cu ochi de foc la bărbaţi, şi aceştia erau şi aşa puşi pe jăratic. S-a găsit tocmai tata să arbitreze şi păsărarul s-a uitat la el de sus, dar tata a zâmbit numai şi a dat semnalul. S-au aruncat ca nebunii şi în câteva clipite taică-tău a ajuns în vârful pomului, şi era primul şi cum apucase vârful fraged al copacului şi-l clătina, s-a rupt, şi păsărarul a căzut vertiginos spre pământ, şi trupul lui se lovea de crengile tari ale nucului şi când a ajuns jos nu s-a mai putut ridica. Atunci lumea parcă se trezise şi făcu cerc în jurul lui, dar nu se apropie nimeni şi nu-l atinse. Poate oamenii credeau că taică-tău se preface şi că de fapt ajunsese jos nevătămat?

Cei care au observat lucirea stranie din ochii lui taică-tău au înţeles, sau poate n-au înţeles?

Mai apoi l-au dus oamenii la spital şi acolo a fost operat, se rupsese ceva în el, şi când s-a întors a dat drumul păsărilor, a ars coliviile, şi s-a dus la stână să se facă mocan.

Ioana. Nu ştiu ce-ai vrut să spui cu întâmplarea aceasta, adică ghicesc eu, dar vroiam să te întreb dacă tot timpul acela ai observat că, de fapt, nebuniile mamei, adică dansurile acelea ale ei strâns lipite de trupurile bărbaţilor, nu fuseseră o sfidare, să crezi asta ar însemna să n-o cunoşti pe maică-mea şi eu, slavă domnului, o ştiu foarte bine; ochii ei de foc îl ţintuiau cu deosebită insistenţă pe taică-tău, şi atunci mi-am amintit că pe vremurile când eram mică de tot, se mai vorbea prin sat de ei, dar nu eram sigură că fusese ceva între ei. Urmărind privirile de jăratic ale mamei (în orice caz aşa îmi închipuiam că le-o fi simţind

bărbaţii şi mai ales taică-tău) mi-am dat seama că e o îmbiere pentru taică-tău să nu uite şi să încerce a repara ceea ce credea ea că mai poate fi repetat, pentru că maică-mea rămăsese tot atât de frumoasă ca în tinereţe, dar devenise mult mai independentă şi mai voluntară. N-avea teamă de tata, aşa cum orice femeie de fapt n-are teamă niciodată de bărbatul ei, pentru că e gata să moară, şi mama în timpurile acelea era gata să moară sau să se unească cu taică-tău, cum le fusese în vorbă pe când era unul flăcău şi alta fecioară, dar nu le-a ieşit, că se pusese bunelul de pricină...

Şi iată că după ce aşteptase atâţea ani, atunci pe pajişte, se hotărâse, şi voia să i-o spune lui taică-tău.

Şi după ce tata a fost dus la spital cu ceva rupt în el, mama se mai ogoi, mă temeam însă că, dacă totul se termină cu bine, o ia de la început. O vedeam zi de zi tot mai frumoasă. Aşa se întâmplă cu femeile numai atunci când înţeleg să fie independente şi trufaşe. N-ar fi putut-o opri nimeni. Iată de ce a venit frate-meu la tine şi te-a chemat, şi iată de ce mă trântisem pe iarbă în faţa ta, ca mai apoi toată daravela asta să-i încurce mamei să-şi facă mendrele şi să ne arăte lumea mai apoi cu degetul pe mine şi pe frate-meu şi pe tata şi pe tot neamul nostru.

VII

Moş Dorică îşi mângâie bărbia acoperită cu ţepi roşcaţi şi albi, apoi musteaţa pleoştită acoperindu-i gura, şi când se văzu în faţa apei, dădu din bici, şi oile se aruncară una după alta în apa caldă şi cam bâhlită a bălţii, pentru că şuviţa de apă prin care comunica balta cu râul se uscase, se evaporase şi balta rămase un fel de lac fără peşte, dar cu o mulţime de broaşte mari şi verzi, care seara şi dimineaţa orăcăiau cumplit, de ce auzea tocmai la stână, şi moş Dorică îşi zise că până ce mai

bălăcesc oile în apa bălţii, să-şi aprindă luleaua, lucru pe care îl făcu imediat. Trăgea cu coada ochiului spre Ioana. Zise după un timp de tăcere şi de fum.

– Parcă-l văzusem pe Mihai, fiu-meu, ce i-ai zis de-a plecat?

Ioana strânse din umeri şi era tot atât frumoasă, neobişnuit de frumoasă şi pură asemeni erbii acoperită de rouă – ochii profunzi ca două fântâni de dor priveau absenţi undeva în depărtare, ceea ce nu-i plăcu lui moş Dorică.

– Ce ai, fată hăi? întrebă printre fumuri. Dacă te uiţi cu ochii iştea la lume, parcă nu mai eşti aici, parcă eşti acolo, mai zise moş Dorică şi arătă cu degetul spre cerul absolut senin şi izbucni într-un hohot de râs hodorogit până trecu în tuse hohotul de râs. Ioana, tot absentă, rămase stană de piatră. Mult mai târziu îşi reveni şi-i zâmbi moşului, orbitor, aşa cum poate zâmbi o fată numai unui flăcău, şi încă unui flăcău anume.

– Ce e, fată hăi? – se sperie moş Dorică, fără să-şi dea seama că o mai întrebase o dată tot în felul acesta.

– Mă gândesc, moş Dorică, aşa câte odată, că de ce îi e dată viaţa omului?

Moş Dorică mai trase un fum, până în adâncul plămânilor, şi auzi vâjâind ceva acolo înăuntru, apoi îşi lăsă capul în jos.

– Păi ştiu eu, fată hăi? S-o trăiască.

– Asta înţeleg şi eu că s-o trăiască, dar cum s-o trăiască? Că omul, când e tânăr, îşi închipuie că e voinic şi când simte moartea alături îi pare rău de multe lucruri pe care le-a săvârşit, dar mai poate repeta ceva?

Ce dădu peste fata asta a păsărarului?

Oile între timp au ieşit din baltă şi, zângănind din tălăngi, s-au aşternut pe păscut fiecare după obişnuinţa ei, păscând iarba cu vârful uscat, cu boturile lor umede şi moi. Moş Dorică strigă cânele, scoase fluierul din brâu şi începu să cânte de parcă era singur şi fata păsărarului nu era acolo şi nu putea să-l audă.

Soarele căzu din amezi spre chindii, dar tot mai era fierbinte. Dinspre delta Prutului adia a răcoare. Dunărea nu se vedea, deşi respiraţia ei grea plutea în aer, şi apele ei tulburi se auzeau lovindu-se de maluri, sau de bărcile pescarilor.

Ioana se trezi la un moment dat din somnolenţă şi se întoarce brusc spre moş Dorică. Puse tranzistorul să cânte, şi moş Dorică îşi luă fluierul de la gură şi îl vârî în brâu.

– M-am dus, moş Dorică, zise fata ridicându-se. Cât timp ai cântat alde matale la fluier, am înţeles că, de fapt, lucrurile sunt mai simple: viaţa lui Mihai e o eroare, sau o întreagă serie de erori.

Moş Dorică holbă ochii, fără să priceapă ceva. Dar fata păsărarului dovedi să se îndepărteze şi tot aşa de duios se legănau şoldurile ei, că moş Dorică se trezi cu acelaşi gând pe care-l mai avusese.

– Măi, că de ce nu sunt eu acu de...

Nu mai sfârşi fraza şi nu mai preciză de câţi ani ar fi vrut să fie ca să însemne ceva pentru el legănarea duioasă a şoldurilor Ioanei.

O urmări un timp cum mergea, până silueta ei dispăru, mai exact deveni numai un punct întunecat undeva în zare şi, chemând cânele alături, se culcă pe iarbă şi adormi.

Visul lui moş Dorică. Se făcea, păsărarule, că-s iar tânăr ca pe timpurile când eram într-adevăr, şi parcă mă trezisem de dimineaţă, mai bine zis mă trezise alde taică-meu (dumnezeu să-l ierte), îmi dădu un ghiont şi strigă: „Măi Dorică, scoală, măi, ce dracu, ai de gând să dormi cât lumea, nu vezi că e soare afară?” am deschis ochii şi nu era soare, că se mai vedeau stelele pe cer, dar era spre dimineaţă de-acu, şi m-am sculat, mi-am pus pantalonii, şi m-am dus să mă spăl. Am luat o cană cu apă şi mi-am stropit faţa şi pieptul, şi m-am trezit pe loc. Tată-meu a ţipat la mine din fundul ogrăzii să scot caii. Şi io

m-am dus şi am scos caii şi le-am pus în opalcă să mănânce, iar maică-mea (fie-i ţărna uşoară) gătea să ne pună de ale gurii în traistă, să luăm la câmp.

Se făcea, măi păsărarule, că e timp de seceriş, şi după ce maică-mea ne-a pus bucatele în traistă, am înhămat caii la căruţă şi tata a zis: „Hai Ghidron, hai Tarzan”, şi eu am alergat şi am deschis poarta, şi apoi am urcat în căruţă. N-o mai luasem şi pe mama la seceriş, că n-aveam unde ne avânta noi doi cu tata, şi aşa terminam primii secerişul, ce să facă doi zdrahoni pe un lot de două pogoane, că atâta aveam. După ce terminam lucrul câmpului, o luam aiurea să ne căutăm de lucru – io şi taică-meu. Munceam cu ziua la cine se nimerea şi o scoteam la capăt. Şi ziceam eu, măi păsărarule, că ne-am dus la pogoane şi ne-am dat jos din căruţă când am ajuns, şi se treziră ciocârliile că se auzeau în cer, apoi se ivi soarele şi am început lucrul.

Şi se făcea, măi păsărarule, ca aevea, că pogoanele lui Popescu erau chiar alături de ale noastre, şi iată că vin şi ei la secerat. Vreo cinci inşi, cu toată familia. Popeştii cei bătrâni – doi, cei doi flăcăi ai lor de vârsta mea – patru, şi fiica mai mică, o ştii tu, că ţi-e nevastă acum, Catrina – cinci. Ne-au zis „doamne ajută” şi s-au năpustit cu secerile, numai cel bătrân, nea Costache, a rămas în urmă, că el lega în snopi ce secerau ceilalţi patru. Atunci au căzut primele raze ale soarelui asupra noastră şi eu m-am ridicat să-mi şterg sudoarea de pe frunte şi mi-am aruncat ochii în jur şi am văzut-o pe Catrina. Măi, păsărarule, n-am mai văzut. Am rămas, măi, stană în mijlocul câmpului. Taică-meu dacă a observat că nu mă mai aplec să continui lucrul, s-a zbârlit la mine.

– Măi Dorică, ce ai, măi, nu te mai apuci odată de lucru? A dat lenea-n tine, măi, las-că mai ai până la prânz, ce urmăreşti soarele?

Avea, măi, dreptate, tata, când zicea că urmăresc soarele. Că aşa de frumoasă era Catrina. Nu ştiu cum s-a

făcut că tocmai în clipa când mă lua pe mine cu fiori şi nu-mi puteam dezlipi ochii de ea, fata se ridică şi mă privi drept în faţă. Ne-am privit aşa un timp, de parcă nu ne mai văzusem, până unul din fraţii ei o lovi peste umăr.

– Ce ţi-a venit?...

Ne-am continuat lucrul, dar ştiam că gata, mor, dar tot a mea o să fie fata Popescului.

Am muncit până la amiază, apoi ne-am aşezat la masă şi trăgeam cu coada ochiului spre Catrina, acolo unde se aşezară ei să prânzească. Tata, cât era el de ocupat cu înfulecatul, tot observă.

– Îţi place, măi? mă întrebă.

– Tare îmi place, tată, i-am răspuns.

– Şi ce dacă-ţi place?

– Păi cum adică, mă însor dacă-mi place, i-am zis.

– Fii cuminte, măi Dorică, să nu urle câinii în plină zi. Se mărită ea cu tine?

– De ce să nu se mărite, tată! Că nu-s beteag.

– Aşa e, măi Dorică, eşti întreg şi eşti zdravăn ca un taur, putere ţi-a dat dumnezeu, da minte nu prea.

– Ştii ce, tată? m-am înfuriat eu şi m-am ridicat brusc.

– Şezi jos, măi, că faci praf. Dacă ai ajuns mare şi încă n-ai înţeles că eşti sărac şi Popescu e bogat şi nu-şi dă fata după tine, cum să-ţi mai zic?

– Dar mă place şi ea, tată! Simt eu că i-s drag, aşa cum mi-e şi ea dragă.

– Cu aste două pogoane ale noastre poţi să fii drag cui vrei, că degeaba, Dorică, s-o ştii de la mine.

Dar să mă tai că nu înţelegeam nimic, păsărarule. Adică cum vine asta, noi doi să vrem şi să nu ne putem lua din cauza altora? Eram tânăr, eram foarte tânăr. Ce ştiam eu, flăcău ca toţi flăcăii, nu mă îmbrăcam mai rău ca alţii, atât doar că trebuia să muncesc mai mult, dar ce-i rău în asta? Dar se vede că era ceva rău în faptul că munceam cu ziua pe când alţii se odihneau ori lucrau în gospodăriile lor, mai în voie.

Seara, după ce nu se mai putea secera că era întuneric, am înhămat caii, am urcat în căruţă şi ne-am dus spre casă. Când am ajuns mai aproape de ograda lui Popescu, am sărit din căruţă şu, urmărit de zâmbetul ironic al tatălui, m-am dus la o fântână, m-am scos cămaşa şi m-am spălat cu apă rece şi limpede. Nu mai simţeam nici un pic de oboseală. Era, măi Dobrin, o seară, ce mai... La poarta lui Popescu am fluierat, apoi am făcut cum face cucuveaua. Dar n-a ieşit Catrina, au venit vlăjganii de fraţii ei.

– Care eşti acolo, măi? a strigat unul din ei.

– Nu pe voi v-am fluierat, am zis.

S-au dat mai aproape de poartă. M-au recunoscut.

– Tu erai, Dorică?

– Io.

– Bine, măi, dar ce, eşti în vorbă cu Catrina?

– Sunt.

Au deschis poarta şi au ieşit în drum. Erau tot atât de înalţi ca mine, da ştiam că-i bat dacă se bagă, şi ei ştiau asta. Spre uimirea mea, arătau paşnici.

– Măi Dorică, ziseră, te însori cu ea?

– Mă însor, măi!

– Te însori cu ea, Dorică, chiar dacă n-are zestre?

– Mă însor!

– Te însori, Dorică, chiar dacă îţi vine în casă goală-goluţă, numai într-o rochie?

– Mă însor!

– Şi ne dai hârtie că n-o să pretinzi nimic de la ea, când vă luaţi?

– Vă dau!

– Bine, Dorică, atunci vorbim mâine, au zis şi s-au întors în ogradă.

M-am dus acasă şi n-am mai dormit în noaptea ceea. O visam pe Catrina, cu ochii deschişi o visam. Dimineaţa i-am spus tatei povestea. A izbucnit în râs.

– Măi, sunt daţi dracului băieţii ceea ai lui Popescu. Vor să pună mâna pe toată averea. Şi, zi, ţi-au spus că ţi-o dau goală-puşcă, şi tu te-ai învoit? Dorică, din tine gospodar de frunte nu mai iese, văd eu, cel puţin om de treabă să fii. Ia-o, dă-i în mă-sa de zgârciţi. Casă ai, două pogoane, după moartea mea, le ai, cât mai sunt io în putere mai muncesc, mai munceşti şi tu, mai cumpărăm poate un pogon, şi-o scoateţi voi la capăt. Ia-o, Dorică, dacă-ţi place. Numai dacă ţi-o dă şi Popescu cel bătrân. Că el poate avea altă socoteală. Cum să-şi dea fata fără zestre şi apoi cum să se încuscrească el cu mine, nu te-ai gândit?

Nu ştiu cum să-ţi spun, Dobrine, în zilele celea parcă eram alt om. Puţin îmi păsa de temerile tatălui şi m-am dus într-o seară şi am bătut la uşa lui Popescu. Le dădusem hârtie celor doi vlăjgani că mă însor şi că n-am nici o pretenţie nici eu şi nici Catrina, deşi nu vorbisem încă cu fata. Ştiam că i-s drag, asta o văzusem atunci, în câmp, când o sorbisem cu privirea şi când ochii ei larg deschişi îmi spuseră totul. Aveam nevoie de altceva, de o confirmare în cuvinte. Râzi, Dobrine? Nu râzi? Bine faci că nu râzi, pentru că tu nici nu înţelegi cum se poate întâmpla aşa ceva când te iubeşti cu o fată, fără să-i fi vorbit măcar şi fără s-o fi strâns în braţe.

Popescu cel bătrân îmi deschise uşa şi rămase mirat în faţa mea. Îmi făcu loc însă să intru. Catrina stătea pe o laiţă şi cosea la lumina lămpii de gaz. Roşie, mă Dobrin, avea faţa ca soarele de roşie, parcă se lumină în odaie. Lăsă ochii în jos. Popescu mă invită să iau loc. M-am aşezat. Îşi trase şi el un scaun mai aproape.

– Ce e, mă Dorică? mă întrebă.

– Păi am venit să mi-o dai pe Catrina de nevastă, am trântit-o eu fără vreo introducere.

– Ce-ai zis, mă Dorică, mai repetă că n-am auzit bine! ce încreţi Popescu şi tocmai atunci intrară cei doi vlăjgani.

– Dă-o, tată, dacă vrea şi ea, zise unul dintre ei.

Bătrânul, senin, se întoarce spre Catrina.

– Auzi, bre Catrină, a venit el singur şi te cere de nevastă! Tu ai vreo părere în privinţa asta?

– Mă duc, dacă mă cere, că mi-e drag, – răspunse Catrina şi ce voce avea, Dobrine, şi ce frumoasă era, n-am mai văzut nici până atunci, şi nici după acea.

Popescu cel bătrân se întoarse spre vlăjgani.

– Voi ce ziceţi, tot ca ea? S-o dau?

– Dă-o, tată, dacă se plac, de ce să te pui în poară? – ziseră vlăjganii.

– Dar eu ştiţi ce zic? – se ridică bătrânul de unde şedea. – Ştiţi, mă? Că eu o singură fată am. Şi după un sărăntoc, Dorică, n-o dau. Să ştiu că moare, dar după un sărăntoc n-o dau.

Apoi mi-a deschis uşa. M-am ridicat şi am ieşit. Ce-a fost după aceea, Dobrine? Nevoie. Ce-a fost după aceea, măi Dobrine, nu mai zic, nu doresc nici duşmanului meu. Mi se usca sufletul de durere. Simţeam cum se usucă acolo, înăuntru, şi mă trântisem în pat şi nu mă mai puteam ridica. Umblau bătrânii în jurul meu în vârful picioarelor, chemaseră şi o vrăjitoare să mă descânte, zicea maică-mea că-s fermecat şi de aceea zac şi mi se usucă sufletul. Credeam că nu mai scap, mă făceam tot mai galben, ajunsesem ca pământul, zadarnic înghiţeam fierturi de ierburi.

Până a venit într-o zi tată-meu cu faţa schimbată.

– Măi Dorică, mi-a zis, nu fi prost să zaci. Ţi se mărită Catrina şi atunci ce-i faci?

– Cum adică se mărită? – întrebai io, de parcă nu era normal să se mărite Catrina, de parcă n-ar fi fost şi ea fată de măritat, ca toate celelalte.

M-am ridicat în capul oaselor şi l-am privit timp îndelungat pe taică-meu până acela nu mai putu suporta şi îmi întoarce spatele şi ieşi, lăsându-mă singur. M-am dat picioarele jos, am stat cu ochii aţintiţi în gol, voiam să-mi amintesc ceva, dar nu ştiam ce anume, mi-am îmbrăcat pantalonii şi cămaşa,

am luat cuţitul de unde ştiam eu că-l păstrez şi am ieşit afară. Tata lucra ceva prin ogradă. Când mă văzu că abia mă ţin pe picioare, veni aproape şi zise stins.

– Măi Dorică, unde te duci tu, dragul tatei?

Atâta întrebare îmi pusese şi nu i-am dat nici un răspuns. Clătinându-mă, o luai spre casa lui Popescu. Era trecut de amiază. Mergeam şi nu vedeam nimic în jur. Mi se părea că e noapte, Dobrine, şi când am ajuns unde eram pornit, am deschis poarta pe dibuite. Acolo, în ogradă, o întâlnii mai întâi pe Catrina. I-am zis:

– Catrino, ce faci tu, draga badei?

– Of, Dorică, puiule, de ce venişi?

Măi Dobrine, mama ta de păsărar ce eşti, m-a ars cu foc, până la os, când mi-a zis „puiule". Parcă ar fi trecut cineva cu foc prin mine, mi-am revenit pe dată.

– Catrino, te aştept azi noaptea, vino cu ce poţi şi ne ducem la mine, dacă nu vrei să mă vezi mort, – i-am zis şi m-am întors să mă duc. Tocmai atunci intrau pe poartă vlăjganii lui Popescu, se întorceau naiba să ştie de unde.

– Măi Dorică, ţipă unul din ei, am vrea să ştim noi: ce cauţi aici?

– Am venit să-mi iau hârtia ceea! Le-am răspuns şi am zâmbit, îmi venea să râd că erau furioşi şi eu nu mă temeam de ei.

– Am rupt-o. Învoiala noastră e bună de altceva acum, dar te întrebăm ce cauţi tu aici, la o fată ca şi logodită?

Ştiam că vor sări la bătaie. Îşi închipuiau că, aşa cum eram de pe boală, ce pot răfui cu mine, şi atunci am băgat mâna în buzunar şi am pipăit mânerul cuţitului. L-am tras în afară. Aşa, purtându-l în mâna dreaptă, gata să lovesc, mi-am făcut loc printre ei şi am părăsit curtea lor, şi pe drum, mă crezi, Dobrine, mă luă o bucurie, că am început să cânt. În gura mare. Ce-o fi zis lumea?

Vin, păsărarul, nişte timpuri, când ţi se pare că te-ai liniştit şi că ai uitat şi că au trecut atâţea ani, încât e la

mintea cucoşului: ce rost are să mai umbli cu ochii în pământ şi cu mâinile ca şi înţepenite, de-a lungul trupului, pentru că ai făcut copii şi ţi-ai trăit viaţa cu alta şi ai împărţit şi bucata de pâine cu ea şi patul şi nevoile care s-au abătut asupra ta şi a ei, le-ai împărţit pe din două. Dar tu n-ai uitat, Dobrine, uite, cât amar de vreme n-a trecut peste capul meu, şi io nu pot să uit şi gata. Asta din motiv că aşezându-te la masă te întrebi: de ce oi fi trăind eu? Sau ridicându-te de la masă şi mulţumind celui de sus te întrebi: de ce oi fi făcând eu umbră pământului? Sau aflându-te la munca câmpului, te opreşti uneori să mai dai cu sapa şi te întrebi: de ce fac eu asta? Pentru că, Dobrine, nu poţi uita ce e mai important, nu poţi uita, şi viaţa poate să te schimbe oricât de mult, să nu mai rămână nimic din ce ai fost odată şi totuşi aceea ce dă un rost existenţei tale nu poate să dispară şi ai mereu în faţă acel ceva important care nu-ţi ajunge, şi nu-i poţi da un nume. Uneori doar, parcă te luminează soarele, aşa cum m-a luminat pe mine în vis, şi atunci am înţeles că dacă nu se întâmpla ceea ce s-a întâmplat, toate aveau să fie altfel, poate mai rău, poate mai bine, dar altfel, şi numai dintr-o întâmplare viaţa omului porneşte pe altă albie decât ar fi vrut el. Acum să mă întorc şi să-ţi spun mai departe visul. Vasăzică, m-am întors acasă şi am aşteptat să se lase întunericul şi m-am pornit spre locul unde trebuia s-o întâmpin pe Catrina mea, şi tot mai continuam să cânt, dar fără voce, şi uite că timpul mi-a cam prăfuit amintirile şi acum nu mai ţin minte ce anume simţeam, decât că era o mare bucurie, aşa cum n-am mai avut niciodată, şi aproape de locul unde ne înţelesesem să ne întâlnim am observat silueta subţire şi gingaşă a Catrinei, părea un fir de iarbă înalt şi verde legănat de boarea vântului, şi m-am furişat pe la spate şi am cuprins-o de umeri şi am strâns-o la piept, şi ea se întoarse spre mine şi nu se împotrivi şi se lăsă sărutată, prima dată sărutam o fată atât de frumoasă, şi gura ei de pelin era, şi ochii ca

două fântâni de dor, mi se întretăia respiraţia. Şi i-am luat legătura ce-o purta în mână şi am pornit spre casa mea.

Era un întuneric beznă, deşi n-aş putea spune cu certitudine că o fi fost chiar târziu, şi cum aproape că alergam spre casa mea, ţinându-ne de mâini, de odată auzim un ţipăt ca de moarte: „Săriţi, oameni buni!" şi ne uităm într-acolo de unde venea strigătul, şi am văzut casa lui Pojoga linsă pe sub acoperiş de flăcări, şi ne-am aruncat într-acolo. Când am ajuns, mai erau alţii, am luat o căldare din mâinile unui copil, şi am început să car apă, era mare hărmălaie, uitasem de tot pe lume, voiam ca şi toţi ceilalţi să stingem casa mai repede, că ce-avea să se facă sărmanul Pojoga cu o casă de copii şi fără adăpost, şi alergam încolo şi încoace, bătea toaca şi se adunaseră o mulţime de oameni, unii mai mult încurcau, şi am făcut atunci un lanţ de bărbaţi până la apa Prutului, că nu era departe, şi astfel transmiteam găleţile cu apă unul altuia şi am stins casa. Când nu mai rămăsese fir de foc, mi-am amintit de Catrina. Şi am căutat-o, mă Dobrine, prin lumea ceea, cum am mai căutat-o, de la om la om, şi o strigam în gura mare s-o găsesc şi o căutau şi ei şi o strigau, şi parcă intrase în pământ. N-am mai dat de ea. Mai târziu aflasem ce se întâmplase: că alergaseră la incendiu şi vlăjganii lui Popescu şi, cum au văzut-o stingheră şi singură, au luat-o ca la arest unul dintr-o parte şi altul din alta şi au dus-o acasă, şi au dat-o pe mâna lui taică-său. Acela a încuiat-o în odaia ei şi i-a dat drumul numai după ce se înţelese cu ai tăi s-o mărite cu tine. Şi tot în ziua aceea v-aţi logodit.

Dobrine, suflet de câine, ştiai că sunt în dragoste cu ea, de ce te-ai vârât? Nu ţi-a păsat? Ai crezut că uită? Că tu aveai şapte pogoane şi Popescu a vrut s-o dea după tine, iar eu aveam numai două, şi după mine n-a vrut s-o dea. Acum te întreb, suflet de câine: ce faci cu cele şapte pogoane pe care nu le mai ai? Pe mă-ta cu ele, Dobrine, venişi aici la mocănie să n-o mai vezi. Că copii i-ai făcut, măi, dar

dragoste între voi n-a fost şi vai de viaţa ei, ca şi de a mea. Acum ţi-e bine, măi? Dar atunci nu te-ai gândit că vine şi un timp ca aceste? Că o să trăiţi într-o casă şi o să dormiţi într-un pat şi o să faceţi copii, dar dragoste între voi n-o să fie. Şi ai venit la stână, că nu mai poţi suferi.

Aţi făcut nuntă, şi la nuntă voastră ploua cu găleata, şi zicea lumea că nu-i a bine. Venisem şi io la nuntă şi aveam cuţitul desfăcut în palmă, şi norocul tău că tocmai se afla cu mine a lui Criucov – lipovanul şi mă opri.

– Dorică, zise, la ea te-ai gândit?

– De ce, lipovene? întrebasem.

– Păi tu dai în Dobrin cu chinjalul şi-l curăţi, să zicem, şi pe urmă cine suferă? Dobrin e mort, pe tine te umflă jandarmii şi înfunzi puşcăria, ea cu ce se alege?

M-am retras, mă Dobrine, din faţa ta. M-am dus la crâşma lui Tecu, împreună cu a lui Criucov, am comandat ţuică şi vin, am invitat pe toţi ce treceau pe drum, am chemat ţiganii şi le-am zis să cânte de înmormântare. Au cântat.

– E nunta mea, măi! am ţipat către cei adunaţi şi am băut.

Cântau ţiganii a înmormântare şi eu beam şi plângeam, ca la mort.

– Pe cine îngropi tu, Dorică? mă întrebase unul.

– Bea, nene, l-am îndemnat, de sufletul sufletului meu. Că pe el îl îngrop. Îl duc la cimitir acum, prin ploaia asta.

– Semn rău pentru Dobrin, că-i plouă la nuntă, mai zise cineva, şi ţiganii tot cântau, până m-am îmbătat de-a binelea şi mi se făcu mai uşor.

– Dă-o, mă-n dumnezeul măsii de viaţă! am ţipat şi m-am întors spre a lui Criucov. Bei, lipovanule, bei? Bea, măi, că nu merită viaţa asta...

– Nu beau, Dorică, ţin credinţă, nu beau.

– Drept, lipovene, dacă ai o credinţă, s-o slujeşti cu cinste, că voi toţi aveţi câte o credinţă, şi eu am avut, şi acum nu mai am, şi te întreb: poate trăi omul fără credinţă în ceva?

– Nu poate, Dorică, dar aceea n-a fost credinţă la tine, că e mare păcat să urci femeia în locul lui dumnezeu.

– Eşti prost, lipovene. Ce mi-e mie de dumnezeu, l-am văzut? Poţi să mi-l arăţi? Nu poţi. Pe când femeia este, şi de aceea ea e dumnezeu, fiindcă este, şi când ţi-e greu vine şi te ajută cum poate, dumnezeul tău ce face atunci când ţi-e greu?

– Nu glumi, Dorică, faci mare păcat.

– Ho, lipovene, lasă-mă! Tu eşti ca şi baptiştii. Dar eu fac ceva pe lucrurile care nu le văd şi nu le simt, şi, mă lipovene, dă-mi pe Catrina şi pot face ceva pe toate credinţele din lume...

Şi nu mai ţin minte ce-am mai vorbit. Am tot băut şi am îndemnat ţiganii să cânte tot cântece triste, şi am plâns, şi aşa, plângând, am mers prin tot satul şi pe lângă casa ta, Dobrine, tot plângând am mers, şi cum mergeam, lumea se întorcea de la nunta ta şi se uita spre mine, şi când m-au văzut cum plângeam, nu ştiu cine i-a spus şi Catrinei, şi atunci ea s-a rupt de la locul ei de mireasă şi a venit la gard, şi toată nunta după ea, şi aşa mi-a zis ea, Dobrine, ştii şi tu, că erai alături:

– Oh, bădiţă...

Şi s-a întors şi s-a dus să continue nunta, numai că nunta n-a mai ajuns până la sfârşit, că lumea a început să se rărească şi eu m-am dus mai departe, spre casa mea, şi mă aştepta Pojoga şi mă opri.

– Iartă-mă, Dorică, zise.

– De ce, nea Pojoga, să te iert, mi-ai făcut vreun rău?

– Ţi-am făcut, Dorică. Dacă nu lua foc afurisita mea de cocioabă, erai să te duci cu Catrina în drumul tău şi n-o întorceau fraţii ei înapoi. Şi n-avea s-o ia Dobrin.

– Oh, nene, dacă nu mi-a fost dată mie de soartă, de-acu ori să zici, ori să nu zici.

...În poartă mă aştepta tata. M-a luat de cot şi mi-a luat cuţitul.

– Dacă nu ştii ce să faci cu el, la ce naiba-l mai porţi?

Atunci am zâmbit, pentru că mi-am amintit cuvintele lipovanului şi lui i-am dat dreptate, nu tatălui.

Ioana. Mă mişc împotriva soarelui care-mi intră în ochi şi aproape că nu văd drumul, mi se pare incandescent, ca o linie subţire şi dreaptă, şi duce undeva, dar nu ştiu unde. Nici nu mă interesează. Dă-o-ncolo de linie şi de drum, că nu asta mă doare pe mine acum, muiere îmbătrânită ca fată mare, alta am eu în gând şi, când o să afle satul şi maică-mea şi taică-meu, să vezi ce vorbă o să aibă ei cu mine, că acu nici mă văd, nici mă aud, parcă n-aş fi şi eu om. Că intru în casă, mă întorc din câmp de la legatul viei, sau de la prăşit, sau de la cules tutun, şi abia mă mişc, atâta muncesc, şi maică-mea nu găseşte o vorbă pentru mine. Încă de atunci, de când cu Mihai a lui moş Dorică. Nu i-a plăcut ei că l-am făcut de râs prin tot satul, că mă trântisem în faţa lui şi mai că-l îmbiasem şi el roşi şi îmi întoarse spatele şi se duse, lăsându-mă pe marginea şanţului, în iarbă. Când ajunsese toată povestea la urechile ei mai înflorită încă de lume, mă opri în bătătura casei şi mă întrebă:

– De ce-ai făcut tu asta, Ioano?

De parcă ea nu ştia. Păi bine că nu, că dacă nu făceam eu asta, rămânea taică-meu vădăoi şi eu fără mamă, ştiam eu bine ce pusese ea la cale. Îşi închipuise după o judecată a ei că, odată ce nu mai aveau pământul la mijloc şi moş Dorică, deci, nu mai era un sărăntoc, ce-o mai împiedica? După atâţea ani?

Ştiam eu bine cine e Mihai şi ce poate, că nu-şi scotea nasul din cărţi, că-i vârâse taică-său în cap să înveţe dacă nu vrea să tragă sapa şi altele de felul ista, şi Mihai, verde cum era, îl crezuse. Sau poate n-a fost tocmai aşa? Cine dumnezeu să le descurce pe toate? Poate că n-a fost aşa, pentru că Mihai la şcoală nu se prea silea la învăţătură, atât doar că citea tot timpul – şi la adunări, şi la lecţiile

care nu-l interesau, şi pretutindeni. Nouă iştlorlalţi ne mai aruncau părinţii cărţile din mână şi ne trimiteau la treabă, numai moş Dorică nu-l atingea.

– Lasă-l să crească, zicea. Nu vezi că nu iese gospodar din el? Ce io, ce el – totuna.

Îl vedeam uneori la lac, când ne duceam să spălăm ceva. Stătea pe mal şi se uita în apă.

– Ce faci, Mihai? îl întrebam.

– Ce să fac? Aşa, mă uit, răspundea.

– Vezi ceva acolo, dacă te uiţi?

– Păi, de vreme ce mă uit, văd.

Ce să vadă în apă?

Ori o lua pe drumuri de unul singur şi se întâmpla să nu salute oamenii, era cufundat în gânduri, şi îl oprea omul de mânecă şi-l întreba:

– Măi, al lui Dorică, de unde eşti tu, măi, nu eşti din satul nostru?

– Sunt, nene.

– Păi, dacă eşti, măi, de ce nu mă cunoşti?

– Te cunosc, de ce să nu te cunosc. Eşti acela, – şi îi zicea pe nume şi omul făcea ochi mari de uimire.

– Şi aşa te-nvaţă taică-tău să nu-mi dai bună ziua? Ori n-ai limbă, Mihai?

Îşi zmulgea mâna şi se ducea mai departe, urmat de probozeala omului „că iştea se strică la cap de atâta şcoală, să-i dai o sapă-n mână şi să-l scoţi în arşiţa soarelui şi să-l vezi atunci...”

Sărmanul Mihai, câte n-avea să păţească el până a terminat şcoala şi s-a dus la Cahul să se facă învăţător. Au plecat în doi, cu Ursachi. Tot din contul lui moş Dorică, al lui Ursachi rămăsese orfan şi-l oploşise moş Dorică pe lângă el.

– Unde mănâncă unul, mănâncă şi doi, zise şi de fapt Mihai şi Ursachi crescuseră împreună. Veneau numai vara, în vacanţă. În una din aceste zile îl văzusem eu – se făcuse înalt şi frumos ca un brad – şi nu-l mai pot uita.

Ce mă pusese atunci să-l chem la întâlnire, nici acum nu-mi dau seama. Că nu fusese numai motivul mamei.

Stăteam pe marginea şanţului şi-l aşteptam. Era pe timpul când tata nu se lăsase încă de ciudăţenia lui cu prinsul păsărilor, şi se auzeau cântând în grădina noastră. L-am văzut venind şi m-am ridicat şi i-am întins mâna, când era la o întindere de mână, şi ce degete fine avea, ca de duduie. Nu mi-au plăcut mâinile lui, că nu erau mâini de bărbat.

– De ce m-ai chemat? m-a întrebat şi purta în ochi o nepăsare totală. Şi asta mă scoase din sărite. Ce să-i spui unui băiat, când îi fixezi o întâlnire şi el te întreabă de ce l-ai chemat?

VIII

Oh, mersul duios al Ioanei. Ochii ei mari şi negri şi stăpâniţi de neînţelese umbre, şi parcă un pic tulburi din cauza asta.

Când ajunse la poarta casei, soarele abia se întrezărea din frunzele arborilor şi drumul, şi pereţii caselor, şi gardurile înalte se aflau în umbră deja. Deşi lumea avea să se întoarcă mult mai târziu din câmp, respiraţia răcoroasă a serii pusese stăpânire peste sat. Ioana deschise poarta şi se îndreptă spre uşa casei când auzi un hohot de râs din ograda vecinului Petrache Paladi, şi se uită într-acolo. Ioana se opri din mers şi îşi încreţi fruntea, până să se dumerească cine era flăcăul – feciorul mai mare al lui badea Petrache – plecat de un an şi ceva la armată. O fi în concediu?

Ioana îl mai fixă timp de câteva secunde cu ochii ei bolnavi de nu se ştie ce, apoi îşi continuă drumul, până o opri maică-sa, o strigă din grădină.

– Ai fost, Ioano?

– Am fost.

Maică-sa îşi trase basmaua de pe ochi, observă că soarele nu-i mai poate arde faţa şi continuă.

– Păi l-ai lăsat pe taică-tu singur?

– Nu, că s-a întors moş Dorică.

Ce-o fi având şi acela: ba se duce la pensie, ba nu se duce. Ce-au mai zis?

– Cine?

– Ei, taică-tău şi moş Dorică?

– Ce să zică? strânse Ioana din umeri şi intră în casă.

De acolo, din ograda vecinului se mai auzea râsul nestăpânit al celui venit în concediu. Ce-o fi dat în el, că nu mai poate de bucurie?

Ioana se aşeză pe un scaun, netezi faţa de masă. Şi aşa, din senin, îşi duce mâinile la ochi şi începu să plângă încet, de parcă nici nu plângea, ci pur şi simplu îi curgeau lacrimile fără voia ei, şi fata şi le acoperi cu palmele desfăcute. Cine s-o înţeleagă?

Apoi când îşi reveni, îşi şterse faţa la oglindă şi se duse în bucătărie, care se afla în saraiul de alături. Găsi nişte cartofi de anul trecut şi se apucă să-i curăţe. Cuţitul îi tremura în mâini. Aşternu o gazetă alături şi peste gazetă cădeau cojile, iar cartofii îi arunca într-un ciaunel cu apă.

Se liniştise de-a binelea, şi era atentă la ceea ce auzea din ograda vecinului. Se vede că nu era acasă decât Rodica, fiica mai mică a lui badea Petrache, şi ea mâine-poimâine fată mare, învăţa într-a zecea, şi vocile lor se auzeau, mai mult a fetei.

– Bade Iordane, pe cât timp ai venit mata, că iar am uitat?

– Ei, pe zece zile, Rodico, nu ţi-am spus de o mie de ori?

– Ba da, dar sunt cam uitucă. Ce-o să se mai bucure tata când o să te vadă! Şi mama. Ai venit cu trenul?

– Cu trenul. Hai, ajunge, Rodico, nu mai turna.

Încetă să mai toarne peste bustul tânăr şi puternic al flăcăului, şi Rodica i-o fi întins un şervet curat, adus special din casa cea mare. Încetă să mai curgă apa, şi nu se mai auzea râsul nestăvilit, dar Ioanei mai continua să-i sune în urechi.

Termină de curăţit cartofii, se duse în grădină după verdeţuri, le aduse pe toate în poala şorţului şi tot mersul acela îl avea, şi cum Iordan, soldatul, se ridica în mâini agăţat de creanga unui nuc uriaş, o văzu şi rămase să atârne, înmărmurit. Când fata ieşi din câmpul lui de observaţie, se lăsă moale jos, pe iarbă.

– Măi, ce naiba! zise. Parcă o ştiu pe Ioana asta de-atâta timp, ce are?

Dacă ar şti flăcăii ce au fetele astea! La un moment dat se schimbă, că nici nu le mai cunoşti. De unde să ştie ei ce se întâmplă cu fetele la un moment dat?

– Măi, chiar Ioana să fie? E cea mai trecută fată, e mai mare ca mine, dar uite cum arată. Ce-i cu ea, măi? – se întreba nedumerit Iordan, mai purtând în ochi imaginea fetei.

Ioana tăie verdeţurile mărunt şi îşi lăsă capul pe spate.

– Of, Mihai, Mihai, Mihai, parcă cânta ea, dar numai în gând, că nu i se auzea vocea. Of, Mihai, Mihai, Mihai.

Pentru Mihai se schimbase? Pentru Mihai cel dus fără veste cine ştie pe unde şi fără întoarcere? Venea din interiorul ei o lumină, care îi însenina ochii şi trăsăturile.

Maică-sa, după ce terminase de trebăluit prin grădină, veni şi ea în bucătărie şi o privi lung-prelung pe Ioana, de parcă n-o mai văzuse până atunci. Dar tăcu. Îşi ascunse o umbră de zâmbet în colţurile gurii.

– Ioniţo, lasă, dragă, cina, c-o termin eu, du-te şi te găteşte, e film azi la Casa de cultură.

Ioana tresări surprinsă, ghici nota de duioşie din vocea mamei şi se supuse.

Iordan mai stârcea acolo la gard. Când o văzu că se îndreaptă spre casă, o strigă.

– Ioano, ce ai, nu mă vezi?

– Şi dacă te văd?

– Păi, cum să zic, suntem vecini.

– Şi atunci ce ne facem?

– Păi, nu ştiu.

– Mai gândeşte-te, Iordane, şi, când ajungi la un punct, îmi spui şi mie.

– Bine, Ioană, îţi spun.

Rodica îl trase de pantalon.

– Hai, bădiţă, ce stai ca un stâlp?

– Stai Rodico, vezi că mi-a dat Ioana de gândit. Trebuie să-i spun omului.

Ochii albaştri ai lui Iordan se întunecară. Îşi încordă muşchii trupului, îşi duse mâna la frunte-nimic. Îşi frecă bărbia de umăr. Rodica îl privea ţintă, cu ochi dilataţi. Ce-avea bădiţa?

Iordan Paladi era şofer. I-au plăcut drumurile sau nu, nu pot spune la sigur. I-a plăcut mirosul de benzină? Puţin probabil. S-au dus mai mulţi atunci, care la şcoala de şoferi, care de tractorişti, s-a dus şi el. A învăţat câteva luni, şi-a luat „diploma" şi s-a întors în colhoz, unde preşedintele Ursachi i-a arătat o rablă veche şi jerpelită, căreia i se zicea totuşi camion:

– Asta am, Iordane, asta-ţi dau. Îţi place – bine, nu – nu. Vezi şi tu.

Nu i-a plăcut lui Iordan Paladi, dar, spre deosebire de majoritatea băieţilor de seama lui, tot şoferi sau tractorişti, nu voia să-şi părăsească satul. Mamă-sa îi spusese:

– Iordane, dragul mamei, hai, rămâi, că atâta băiat avem, nu-ţi câştigi tu şi aici o bucată de pâine?

Asta a fost. Când a ajuns vorba de „bucata de pâine", a scuipat cu ciudă.

– De ce se duc băieţii şi lasă satul pustiu? Numai pentru bani? Sau şi pentru altceva?

Cum era el încărcat de mânie, s-a repezit până la Dinu Soţchi, că erau prieteni de când se ştiau, învăţaseră ambii la şcoala de şoferi.

– Măi Dinule, i-a zis. Să-mi spui tu în clipa asta: pentru ce te duci, unde te duci?

Dinu Soţchi a căscat gura, uitând pentru câteva clipe s-o închidă. Nu se aştepta la o asemenea întrebare.

– Tu nu te duci? îi răspunse cu o întrebare.

– Nu, eu rămân.

– Păi, toţi se duc, măi, că ce lucru ne dă Ursachi e de râsul găinilor. Să fim şoferi de schimb. Sau o vechitură.

– Nu asta te întrebam, se întărâtă Iordan. Pentru bani te duci sau pentru altceva?

– Şi ce, şi pentru altceva, şi pentru bani. Că la coloana auto din Vulcăneşti am camion din cutie...

– Vasăzică, pentru bani?

– Du-te naibei, ce te-ai legat de mine!

Pentru bani, pentru bani. E ruşine?

– Atunci, Dinule, te întreb pentru ce trăieşte omul?

– Să ştii că te-ai scrântit, Iordane pe crucea mea. Mă-ntreabă el pe mine pentru ce trăieşte omul. Ce ţi-s eu, măi? Du-te la moş Dorică, măi, cu întrebări din astea, că acela are obiceiul s-o ţină întruna: ce e viaţa, mă?

Iordan Paladi a dat din mână a pagubă, s-a pornit spre poartă, acolo s-a oprit şi s-a mai uitat odată în direcţia lui Dinu Soţchi, întoarse ochii de uimire.

– Pe mă-ta, Dinule, că tu pentru bani te duci.

Mai rătăci prin sat, apoi în amurg găsi drumul spre casa lui moş Dorică. Îl întâlni mătuşa Catiţa, care îl informă rostind cuvintele clar şi pe nas:

– E la stână, Iordane, da ce ai cu el?

Nu-i răspunse. O luă la picior şi în mai puţin de o oră fu în faţa lui moş Dorică. Acela terminase de muls oile şi îi spunea ceva păsărarului, care se pregătea să plece în sat. Îl lăsă să se ducă, apoi se aşeză pe un scăunel liber, în faţa barăcii. Moş Dorică întoarse capul spre el.

Ce-i, măi, ai vreo treabă cu mine?

– Vroiam să te întreb, că te ştiu tot îmblând cu „ce-i veaţă, măi!?”, n-ai aflat cumva?

Moş Dorică întoarse ochii spre flăcău de uimire.

– Cine dracu te vâră pe tine în gânduri de acestea, mă Iordane? Că dacă începi de pe acum să ai gânduri de acestea, e vai de capul tău. Ia auzi, măi?

– Ce e?

– Ţârâiacul. A toamnă cântă.

– Ei bine?

– Nimic. Dar vezi ce frumos? Şi tălăngile... le auzi?

– Ei bine?

– Nu e frumos? Uite, mă Iordane, ce de-a stele şi ce taină o fi ascunzând ele. Crezi că urcă omul până la ele? Eu unul – nu cred. Pentru că, dacă se dezleagă taina lor, – gata, nu mai e.

– Ce mă ei mata, moş Dorică, asta te-am întrebat eu?

– La ce mă întrebi tu. Iordane, să vii după răspuns când n-oi mai avea zile, să-ţi spun. Acu de unde vrei să ştiu?

Iordan Paladi se ridică de pe scăunel, îşi aprinse o ţigară de la pipa moşneagului şi se duse. L-au urmărit încă mult timp sunetul tălăngilor şi behăitul rar al oilor, până aproape de sat. Îi spuse preşedintelui Ursachi:

– Bine, mă învoiesc, dar când vine un camion nou, mi-l dai mie.

– Nu pot, îi răspunse acela. Ocupi rând şi, când îţi vine rândul, – poftim.

– Bine, mai zise Iordan şi se îndreptă spre camionul jerpelit şi urcă în cabină.

Când s-au întors din câmp, nea Petrache şi lelea Tiţa, şi au dat cu ochii, obosiţi de soare şi verde, de Iordan, aşezat pe pragul casei cu capul cufundat în palme, lelea Tiţa a izbucnit în plâns, iar nea Petrache şi-a lăţit faţa într-un zâmbet care îi descoperi dinţii strălucitori.

Iordan se ridică în întâmpinarea lor, bâigui câteva cuvinte pentru a o linişti pe mamă, deşi fără mare folos. Lelea Tiţa trebuia să-şi exprime într-un fel bucuria, şi ca orice femeie plângea în ambele cazuri: când era necăjită şi când era fericită.

– Ei hai mamă, lasă, nu mai... las-că ce... se bâlbâi Iordan, apoi se întoarse către tată-său.

Acela îi strânse mâna şi îl cercetă din cap până în picioare. Tot aşa rămăsese? Păi? Nu s-a schimbat. Poate doar faţa i-a devenit un pic mai aspră.

– Cum e la instrucţie, Iordane? întrebă, că trebuia la urma urmei să vorbească ceva.

– E, ştiu eu, ca la armată.

– D-apoi ce-ai vrut tu? Pe acolo nu umblă câini cu colaci în coadă. La armată nu-i ca la noi, la colhoz, dacă-ţi zice să faci ceva şi nu-ţi place, îl trimiţi în mă-sa şi te duci în treaba ta, acolo te supui, că altfel nu-i chip, îi dădea înainte nea Petrache, dăscălindu-şi fiul, de parcă acela nu se întorsese de o jumătate de zi din armată, şi nu ştia cu ce se mănâncă felul ista de bucate.

– Şi zi, mă Iordane, ai concediu? continuă nea Petrache, frecându-şi mâinile de bucurie.

Ajunşi în casă, nea Petrache îi arătă un scaun lui Iordan să se aşeze, ca unui oaspete, o trimise pe Rodica la bucătărie să-i ajute mamei şi îşi scoase pălăria agăţând-o într-un cui.

– Şi de ce ţi-au dat şefii tăi concediu, Iordane? Te-ai purtat bine, ce-ai făcut acolo?

– Să mă-nsor, – o trânti Iordan şi zâmbi, observând expresia descumpănită de pe faţa tatălui.

– Ce-ai zis, măi?

– Am glumit şi eu.

– Asta da, dacă ai glumit, a bine.

Apoi a venit Rodica şi i-a chemat la masă şi s-au dus la bucătărie – pentru că acolo luau ei masa de obicei, şi amurgul se lăsă între timp de-a binelea până au mâncat, au vorbit, apoi Iordan îi anunţă că se duce la film şi Rodica s-a legat de el să meargă şi ea, şi fratele n-a avut ce face. A aşteptat-o să-şi pună o rochie de sărbătoare şi au ieşit pe poartă petrecuţi de ochii strălucind de admiraţie ai părinţilor.

Ioana. Deci, după ce-mi pusesem una din rochiile mele de sărbătoare şi pantofii albi şi îmi aranjasem părul, m-am mai dus o dată la bucătărie, mama spăla blidele, şi am întrebat-o: „E bine?”. Şi mama mi-a zâmbit într-un fel deosebit, cum n-o mai văzusem să-mi zâmbească după cazul cu Mihai, şi i-am făcut cu mâna semn de rămas bun, apoi am deschis poarta şi am ieşit în stradă. Lumina zilei care se stingea şi lumina becurilor electrice stăpâneau satul acoperit de-o linişte domoală şi tihnită. Părea un cal odihnindu-se după o zi de muncă –satul.

Deci, în acel amurg atât de cald mă duceam spre casa de cultură, când mă opri o umbră înaltă şi zveltă.

– Tu eşti, Mihai? – l-am întrebat, pentru că îl recunoscusem.

– Eu sunt, Ioano! Am venit să te întreb ceva, ştii, aproape ca în romanele pe care le-am înghiţit cu nemiluita în adolescenţă şi care mai târziu s-au dovedit absolut inutile, mi-au încurcat mai mult.

– De ce, Mihai, ca în romane, şi ce rău ai avut de pe urma lor?

– Un mare rău, Ioană, pentru că de acolo venisem şi mi-au trebuit un şir de ani ca să mă conving că e o nebunie să trăieşti asemeni unui personaj. Dar până să-mi dau seama, ştii cât am suferit? Şi la prima parte a întrebării: pentru că vezi tu, nu m-am putut debarasa cu totul, şi viu acum mă ierţi.

– Pentru ce, Mihai?

– În seara cea nu-mi puteam să-mi închipui că o fată poate face cea ce făcuse-şi tu. Eram foarte egoist, Ioano.

– Ştii pentru ce aveam nevoie de asta?

– Acum ştiu, dar atunci nu înţelegeam.

(Mihai, Mihai, Mihai, nici acum n-ai înţeles şi nici o dată nu vei înţelege, pentru că te-ai vrut totdeauna complicat, şi acolo unde nu era nevoie, tu complicai totdeauna lucrurile, viaţa pe înţelesul tuturor ţi se părea o jignire.)

Am mers deci alături de umbra lui Mihai până am ajuns la casa de cultură şi am intrat. Am procurat bilet pentru film şi am ocupat un loc mai retras: ştiam că sunt urmărită de ochii femeilor şi al fetelor şi ai bărbaţilor, nu mă văzuse nimeni de la plecarea lui Mihail să ies din casă. Stăteam cu privirile plecate. Aveam trupul uşor şi capul pustiu, eliberat de griji şi de gânduri. Tocmai în momentul acela intră Iordan, asta o simţisem.

Iordan. Nu ştiu ce-avea. Stătea pe un scaun retras, ca o mironosiţă sau ca o mireasă.

Mă îndreptai spre ea când în sală se stinse lumina şi, cum era destulă lume, n-o mai puteam găsi, că n-am ochi de pisică să văd prin întuneric. M-am dus şi am aprins lumina. Toată lumea, surprinsă, s-a uitat la mine, am fixat în memorie locul unde se afla Ioana, tot cu privirile plecate, de parcă nici nu le ridicase spre ecran, am stins lumina, filmul a continuat şi am auzit, în timp ce mă mişcam spre Ioana, că cineva mă considera (abia auzit) nebun, dar nu-mi păsa mie în clipa cea. Am găsit scaunul liber de lângă ea şi din cauza întunericului am călcat-o pe picior şi ea a râs scurt şi m-a lovit uşor cu mâna ei aspră peste piciorul cela, şi l-am retras în grabă şi, în sfârşit, m-am aşezat. Îi simţeam respiraţia grea şi întretăiată, de parcă era după o goană şi fără să-mi dau seama am cuprins-o de după umeri; şi n-am mai vrut să privim filmul până la urmă, şi ne-am ridicat de la locurile noastre fără un cuvânt, am ieşit urmăriţi de bodogănelile spectatorilor din urma noastră, cărora le încurcasem, şi în stradă ne orbi lumina electrică.

– Ne ducem acum, că mă tem să nu te răzgândeşti, i-am zis şi aşa, ţinând-o de după umeri, am parcurs drumul de linişte până la casa mea, am deschis portiţa şi m-am stropşit la câinele care încercase să latre.

Am bătut la fereastră, deşi ai mei nu se culcaseră încă, dar puseseră zăvorul, se pregăteau de somn. A venit tata, a tras zăvorul şi ne-a privit nedumerit. Am condus-o în casa

cea mare şi ne-am aşezat unul lângă altul strâns lipiţi, ca două file de carte.

Nea Petrache Paladi. Când i-am văzut în uşă cum stăteau, ea cu privirile plecate şi el cu ochii strălucind şi parcă luminat pe dinăuntru, ce-mi mai rămânea să fac? M-am retras şi le-am lăsat uşa liberă să intre. Mi-am dat seama că nu-i a şagă chiar din prima clipă, şi m-am repezit în cameră la nevastă, şi i-am zis:

– Se însoară Iordan!

Femeia, cum cosea nu ştiu ce, scăpă haina din mână şi se făcu albă.

– Ce ţi-a venit? întrebă.

– Mie – nimic, da Iordan se însoară.

– Cum adică se însoară?

– Du-te în casa cea mare, e cu fata lui Dobrin acolo.

– Cu a lui Dobrin? Păi, dar e mai mare ca el, zise femeia stins, când îşi dădu seama că nu-i a glumă. Tocmai pe a lui Dobrin a găsit-o? Fata e stătută, bre omule, ce-i cu el? mai continua femeia fără să se ridice.

– Ce că-i trecută? i-am luat eu apărarea lui Iordan, Dumnezeu ştie de ce. Da găseşti o alta ca ea în sat?

– Ce-are ea, mă rog, de nu găseşti alta în sat?

– E frumuşică, bre femeie, cum înţelegi? Şi acum ce mai stai? Ori să vorbim noi, ori să nu vorbim, tot una, dacă au intrat în casă, ştiu că n-o să-i dai afară.

Femeia se gândi câteva clipe şi se vede că înţelese: n-avea nimic de făcut, îşi cunoştea feciorul. Deşi cam repezit, dar dacă o lua pe-a lui, puteai să crăpi alături.

– Hai de-acu, zic. Hai să punem ceva pe masă, ce să ne mai frăsuim, mai ales că fata e frumoasă şi e harnică. Că e cam trecută, nu-i mare treabă, moş Dorică cum trăieşte cu mătuşa Catiţa şi se împacă.

– Vai de împăcatul cela. Că şi acum, când trece pe lângă casa păsărarului, parcă-l loveşte cineva cu piatra în cap. Da câţi ani au trecut.

– Nu-i acelaşi lucru, moş Dorică ştii tu cum s-a însurat. Iordan al nostru e altceva. Dar, hai odată, nu mai sta şi tu atâta, că i-am lăsat singuri în casă.

A pus femeia pe masă, mă rog, ce găsise şi ea: răcituri, salată de verdeţuri, mai nu ştiu ce, şi eu am coborât în beci şi am adus un burlui cu vin.

Când au fost toate gata, ne-am aşezat în faţa lor şi femeia începu să plângă: cine-o ştie de ce, iar eu am umplut paharele, şi ce-oi fi având că simţeam cum mi se umezesc ochii, de aceea am strigat femeii să tacă odată cu bocitul. Măi, cum să zic? Că dacă-i copilul meu, ce? Am ridicat paharele.

– În sănătatea voastră, am zis.

– Nu, zise Iordan. În sănătatea alde matale. Aşa mai întâi.

Am băut.

– Ei bine? m-am adresat eu lor, de, cum se face, de parcă nu ştiam şi aşa.

– O iau de nevastă, zise Iordan.

– Oh, dragul mamei, să fi aşteptat până te întorceai din armată. Ce-atâta grabă?

Iordan strânse din umeri, parcă nici el nu ştia de ce atâta grabă, iar fata lăsase ochii în jos.

Să zică lumea ce-a vrea, da eu, om bătrân, şi când mă uitam la faţa aceea clătită în lumina de sus, parcă întineream şi nu-mi puteam reţine un zâmbet. Ce să mai fii împotrivă? Ochii mari, plini de întuneric, şi gura ca un trandafir abia desfăcut, ce bărbat să treacă nepăsător pe lângă ea şi să nu i se închine? Aş vrea să-l văd pe acela. Poate doar Mihai al lui moş Dorică, dar băiatul nu era în minţile lui, sau poate nici nu s-au întâmplat toate despre câte vorbea lumea. Că să încapi în gura lumii, încolo nu ţi-o înfloreşte nici dracul ca ea.

– Ei bine, – zice Iordan şi se ridică.

S-au dus – unde, nu era să-i întreb, că nu-i treabă de om bătrân. Ştiu ei mai bine.

Ioana. Uite bine, Iordane, în jur, uite bine şi vezi valurile nopţii venind peste noi ca o negură şi ne acoperă cu răcoare şi linişte şi auzi bine, Iordane, cum freamătă aerul, strânge-mi mâna, Iordane, sărută-mă, Iordane, nu te uita că stau cu capul plecat, ştiu că n-o să te prind eu prima de gât ca să atârn la pieptul tău, că nu mai pot, Iordane; uite bine, Iordane, vezi colea la marginea drumului vişinul cela înflorit, ce-o fi dat peste el să înflorească tocmai acum, în mijlocul verii, nu te-ai gândit, Iordane? Hai să ne oprim un pic să-l privim, vezi cât e de singur şi de sincer şi cât de stranie e floarea lui târzie? N-a putut să nu înflorească, Iordane, chiar dacă atât de târziu. Ceilalţi pomi îşi scutură rodul, el vrea să spună că nici odată nu-i târziu…

Cântă, lună, coboară mai jos şi luminează-ne, să ne fie viaţa tot atât de curată asemeni razelor tale.

IX

Moş Dorică mormăi ceva şi se zvârcoli în pat. Peste câteva clipe se ridică şi se zise cu voce stinsă, să nu-l trezească pe Dobrin.

– Măi Mihai, să-mi spui, măi, de ce nu-mi scrii şi tu vreo scrisoare măcar, ce ai, măi Mihai, dragul tatei, lasă, măi, dacă eşti supărat pe mine, uită şi tu, că omul prin asta şi dăinuie, că poate uita şi poate ierta. Nu mai aduna ură împotriva mea dacă ţi-am zis ceva pe negândite, hai, măi Mihai.

Căută, prin lumina puţină a lunii ce intra prin uşa deschisă a barăcii, sandalele şi, după ce le găsi, îşi vârî picioarele în ele şi se duse spre uşă. Era mult trecut de miezul nopţii, dar nici zorile încă nu îmbobociseră şi moş Dorică în lumina lunii, rece şi nepăsătoare, părea foarte palid.

– Hai, măi Mihai, ce taci? Te-ai supărat atunci când am fost ultima dată la tine şi ţi-am zis că ai învăţat ca un nebun, ai fost şi pe la Moscova şi pe vreo câţiva ani, ai învăţat şi

acolo şi ce rost din toate astea? Ţi l-am dat pildă pe Ursachi, amândoi aţi început, ce n-are Ursachi? Casă ca un palat, maşină, familie, îi lipseşte ceva? Să ştii tu cum trăieşte Ursachi! Şi ce ai tu? O cameră unde nici o horă din două perechi n-ai cum s-o joci, că dai cu spatele în pereţi, de asta te-ai supărat? Dacă de asta, spune că de asta – şi gata. Că dacă de asta atunci să-mi spui de ce trăieşte omul? Te-am întrebat şi tu ce mi-ai răspuns? Mi-ai zis aşa: „Oh, tată, n-ai să înţelegi, dar dă-o-ncolo de viaţa asta pentru ca să te ghiftuieşti cu bunătăţi şi să ai lucruri, eu nu-i pot pricepe sensul" Şi te-am întrebat: „Măi, Mihai, dar ce zice Nicoleta, soţia ta? Ea tot aşa crede?" Şi m-am uitat spre noră-mea şi a roşit fata, se vede că te-o fi tachinând şi ea, ţi-o fi zis, măi Mihai, să cobori de unde eşti tu şi să faci ca să fie mai bine. N-am dreptate, măi Mihai? Nu-ţi ziceam eu şi nici nu te sfătuiam să trăieşti pentru lucrurile despre care tu vorbise-şi cu atâta dispreţ. „Te priveşte, dar pune şi tu o haină mai ca lumea pe tine şi pe femeie, mai du-te, bre, cu ea pe undeva, mai uită-te la ea, mai... ştiu eu ce, că-s om bătrân, nu vezi că se usucă femeia, se ofileşte, când să trăiască ea? Că tu cu experienţele tale şi cu ştiinţele celea şi de tine ai uitat că mai eşti pe lume. Şi dacă ţi-am zis toate acestea, să te superi tu şi să nu-mi scrii? Nici lui Ursachi. Cu Ursachi ce ai? Te-am întrebat şi atunci: „Ce ai cu Ursachi, măi Mihai? De ce nu-i mai scrii nici lui, că el mă tot întreabă de tine". Te-ai uitat aşa la mine şi ai strâns din umeri: „nimic".

Dar moş Dorică nu observase faţa întoarsă a Nicoletei. Iar faţa întoarsă a Nicoletei, probabil, că voia să spună ceva. De unde să ştie moş Dorică?

Oile dormeau. Numai câinele mare, ciobănesc, îl privea cu ochi sticliţi şi moş Dorică se duse până la el şi îl mângâie pe părul aspru şi umed.

– Măi Mihai, şi tu ce crezi, măi, că o să viu eu la tine să mă închin? Mor, măi, dar nu viu. Să ştiu că nici la îngro-

păciunea mea nu te arăţi să mă petreci până la mormânt, şi asta s-o ştiu şi tot nu viu.

Şi moş Dorică îşi mai aminti frânturi din ultima discuţie cu Mihai, când fiul nu mai putu răbda şi izbucni:

– Să mă laşi în pace, tată. Să nu mi te vâri în suflet. Ce vrei mata? Eu sunt de vină că Nicoleta e nefericită, aşa cum crezi mata? Nu i-am spus eu ce-o aşteaptă? Avea de ales, că eram doi: eu şi Ursachi. Ce i-a propus Ursachi şi ce i-am propus eu? Şi dacă a venit după mine, ce vrei să fac acu, să-mi ies din piele şi s-o duc nu ştiu pe la ce naiba de sanatorii? La vârsta asta. La treizeci de ani? Nu mă întrebi de cât timp nu ştiu ce-i odihna? Nu te îngriji de mine, nu obosesc. Şi ea oboseşte? Eu – nu, şi ea – da? Ce să-i mai fac altceva? N-am timp. Ştii mata ce înseamnă că n-am timp? De unde să-l iau? Fă mata ziua mai lungă, şi atunci să vorbim. Acum eşti pornit că nu-ţi place că muncesc. Că nu văd nimic în jurul meu decât munca? Aş vrea să ştiu şi eu, cine mi-a vârât în cap de copil: „Munceşte, Mihai, măi, că altfel omul e nimic, munceşte, măi, până dai în bot, dar mai întâi învaţă să-ţi placa munca”. Sunt cuvintele mele? Nu-s ale matale? Ce-ai făcut toată viaţa. Te-ai fărâmat din zori şi până noaptea, nu te vedeam eu? Acu, dacă am învăţat să muncesc, şi-mi place şi nu pot fără ştiinţele mele, cum le zici mata, ce vrei? Să mă schimb? Ce să fac? – spre sfârşit Mihai începu să ţipe şi moş Dorică îl privi uimit.

– Eşti nebun, măi Mihai, ce ai? Păi eu munceam, măi, dacă nu munceam, mă lua naiba, tu ce nevoie ai?

– Şi pe mine naiba mă ia. E o sete în mine, tată, şi n-o mai pot ogoi. Setea cunoaşterii. Nu ştii mata ce boală e asta. Ştiu eu de unde vine, dar nu mă mai pot împotrivi. Din spiritul meu de ţăran, că ţăran am rămas, de acolo vine. Cu cât ai, cu atât vrei să ai mai mult. Asta e toată bogăţia mea, altă avere n-am şi nici nu-mi trebuie. Şi tu, şi Nicoleta trebuie să înţelegi lucrul acesta şi să mă lăsaţi în pace.

Moş Dorică se mângâie pe barbă.

– Poate eşti tu învăţat, măi Mihai, da tot prost ai rămas, mai zise moş Dorică.

Apoi se ridică, îşi luă desagii în care adusese câte ceva pentru fiu-său şi ieşi. În uşă se mai opri şi întoarse capul spre Mihai, care îl petrecea.

– Du-te, măi, las-că găsesc eu gara şi singur. Du-te. Şi să ştii de la mine, că tare prost mai eşti, măi Mihai, şi chiar nu înţelegi nică. Şi nu de tine, da de copila cea mi-e milă.

Trânti uşa şi se duse pe jos până la gară, uitându-se de la înălţimea lui de ţăran la orăşenii care alergau pe asfaltul înfierbântat, dumnezeu ştie unde.

– Io, să-mi dea o mie de ruble leafă, totuna nu trăiesc aici, mai bombăni el şi dus a fost.

Moş Dorică făcu ocolul târlei.

– Eu, măi Mihai, zic aşa: că poate îi fi având şi tu dreptate, nu pot jura că nu. Nu pun mâna în foc, dar fă-mă să înţeleg şi eu, ce-mi vorbeşti tu ca de la tribună. Să-mi spui mie omeneşte şi ce, chiar să nu înţeleg eu? Că eşti fiu-meu şi ţi-s tată. Ai fost prin şcoli şi să nu mă poţi lămuri şi pe mine, aşa ca să înţeleg? Că eu, ce? Dacă nu pot sta acasă, nu pot. Cum să stai şi să te uiţi în pod? N-ai cum. De-acu dacă aşa-i omul, până e în puteri, ce să stea cu fundul pe prispă şi să fumeze?

Poate că aşa o fi cum zici tu, dar să nu te gândeşti şi la Nicoleta? Ea ce vină poartă? Că mi s-a plâns că te vede numai la masă, seara când te întorci de la lucru, şi apoi te duci în camera ta şi nici n-o vezi şi parcă nici nu trăiţi într-o casă. Nu zic eu, poate le mai înfloreşte şi ea, că aşa e omul la ciudă, dar ceva adevăr în spusele ei tot e.

Ei toate ca toate, măi Mihai, scrie-mi, măi, câteva cuvinte şi spune-mi că eşti viu şi sănătos şi atâta, că eu nu mă bag în sufletul tău, trăieşte cum vrei, dar de ce nu scrii, măi Mihai, a? Vrei tu să vin eu la Chişinău şi să-mi scutur pleata asta albă în faţa ta? Să-mi cer iertare? Vin, Mihai, dacă

vrei, vin. Numai să-mi dai un semn. Oi hi şi eu prost, că de-acu-s bătrân, ce să-i facă, iartă-mi vorba nepotrivită. Şi maică-ta zice...

Dobrin. Când m-am trezit, moş Dorică dormea cu capul pe masă, avea lampa aprinsă alături şi o foaie de hârtie în faţă. Se chinuise să scrie cu un mugur de creion, îl rupse şi nu-i ieşiseră decât câteva cuvinte scrise cu litere latineşti şi slavoneşti, amestecate, că moş Dorică, ştiu eu, n-a făcut mare şcoală vreodată. L-am atins de umăr.

– Hai, moş Dorică, scoală că ne-apucă ziua şi ce-i facem?

S-a ridicat.

Ne-am dus, şi el s-a aşezat pe scăunelul din strungă, iar eu aveam grijă să intre oile câte una, pocnind din bici din când în când.

Apoi, după ce am terminat mulsul de dimineaţă, am chemat câinele, de fapt moş Dorică l-a chemat, şi am slobozit oile spre stufării, că apa Prutului pătrundea prin pământul din împrejurimi şi era iarba mai verde şi mai înaltă.

– Ce mai zici, păsărarule? – strigă moş Dorică şi eu mă făcusem negru, de ciudă că mă poreclise . Nu mai prind păsări. Demult nu mai prind păsări şi nu le ţin închise în colivii, pentru că mi-am revenit. Nu mai aud vuietul războiului, mi-a ieşit din urechi, de ce să mai ţin păsări în colivii?

– N-ai ce face, moş Dorică? îi zic eu.

– De ce, Dobrine?

Nu i-am mai răspuns. Am alergat să întorc vreo două oi care o luau aiurea.

Când am ajuns la locul cu iarbă, am lăsat oile să pască în voie şi noi ne-am aşezat pe pământ.

– Ei, Dobrine, o să ies eu o dată la pensie. Ce-o să mă mai odihnesc, -mă-ă-ă! Grozav. Toată ziua o să dorm şi seara...

– Ce faci seara, te duci la fete?

– La şcoală mă duc Dobrine.

– Chiar aşa. Numai de alde matale nu-s pe acolo.

– De ce să nu mă duc?

– N-ai cum. Mata câte clase ai?

– Două.

– Păi? Ce faci cu două clase? Ţi-a trecut timpul. Acu se duc la şcoală numai după opt clase, ce faci, nene?

– Chiar că, Dobrine, uite la asta nu m-am gândit. Şi zi: n-or să mă primească?

– Ai căzut în mintea copiilor. Ce şcoală la vârsta matale?

– Mai vedem noi. Ce, or să mă dea afară din şcoală?

– Eşti om bătrân şi umbli cu lucruri din astea. Zic eu, e ceva acolo în capul matale.

A tăcut. Ne-am întins pe pământul cald, ca pe cuptor, şi mă fură somnul.

Moş Dorică. Uitaţi-vă acum toţi voi, care mă urmăriţi cu priviri nedumerite şi credeţi că chiar şi-a ieşit bătrânul din minţi după atâţia ani de mocănie, ce să mai vorbim, e clar ca bună ziua că s-a scrântit moşul, asta credeţi şi vorbiţi voi, văzându-mă cum merg eu pe şoseaua centrală a satului cu straşnicia asta de fiară şi botul ei de sânge se târâie pe pământ, şi am faţa zgâriată, şi voi nici nu vă întrebaţi ce-a fost, că lucrul ista vă interesează mai puţin, vă uitaţi la botul ei de sânge cum se târâie prin colbul drumului şi eu o duc de coadă, sau poate altceva vă gândiţi voi, dar cine să vă ştie? Fu-u. Am asudat tot purtând stâr-pitura asta, dar vreau să vadă lumea şi să înţeleagă, numai că nu ştiu ce-ar trebui să înţeleagă lumea. Uite acum ce cuminte e. Dar ce sălbătăcie, doamne iartă-mă că n-am mai văzut. Se aruncase asupra cârlanului, ce-o fi dat în ea? Când am văzut-o, îi strig lui Dobrin:

– Dobrine, scoală, o dihanie dă la oi.

– Măi, nu ştiu ce-o hi. Parcă-i o pisică.

– Ce fel de pisică, măi, aşa de mare şi încă roşcată ai mai văzut pisici cu roşu şi cu alb, vărgate?

Şi ea stătea pitită în stuf, şi oile au simţit-o şi au luat-o la goană, şi atunci ea sare de acolo, din stuf, măi, n-am mai

văzut aşa săritură şi hap, în spatele unui cârlan că rămăsese mai în urmă.

– E un râs, măi, o luăm la goană, ce naiba-i facem?

Prost Dobrin. Am mai spus-o. De unde râs, ce, râşii, trăiesc în stuf? Dar cât am trăit pe lume şi n-am mai văzut o asemenea fiară. De două ori cât o pisică de casă. Şi îi sticleau ochii, parcă vineţi îi avea, cu umbre tot roşii. Se căţărase pe cârlan şi îl dobora. Nu-l putea prinde de gât, se vede. Ce să-i faci, măi, în cazul dat? Eu vă întreb pe voi: ce-aţi hi făcut? Mă luă, măi, aşa un fel de milă de cârlanul cela şi o ciudă pe fiară, şi unde mă arunc eu şi îi ajung, adică pe cârlan şi pe fiară, şi apuc fiara de gât. Abia am putut-o desprinde din lâna cârlanului. Se prinsese bine. Măi, s-o hi văzut, măi. Şi acu-mi tremură fundul pantalonilor. N-o puteam ţine. O luasem eu de gât şi ea, cu giarele, mi-a făcut toate hainele ferfeniţă. Nu mai ţin minte cum am strâns-o de gât, dar am văzut că-i ies ochii şi alerg iute la un petroi, o trântesc abia răsuflând la pământ, şi îi dau cu petroiul.

Şi aşa, bălăbănindu-se, capul fiarei lăsă o dâră de sânge pe drum, până capul alb al lui moş Dorică apăru în poarta păsărarului şi bătu în poartă.

– Ioano! Strigă.

Ieşi însă Catrina. Ieşi din casă şi se apropie, ştergându-şi mâinile de şorţ. Se opri în faţa moşului.

– Bună ziua, Catrino. Am venit după Ioana să se ducă la stână, că eu ies la pensie. E acasă?

– Nu e. Se mărită. A fugit aseară cu a lui Petrachi Paladi.

– Care a lui Petrachi?

– Cel de la armată. A venit în concediu şi iată...

– Şi a fugit, zici?

– A fugit. A venit dimineaţa şi mi-a spus că a fugit cu Iordan. Parcă eu, ce?

– Ei lasă. Bine că a fugit şi n-a avut cine-i opri. Asta-i bine.

– Dar mata ce umbli cu asta?

– Păi, dăduse la oi şi am ucis-o. Acum mă duc la şcoală, să întreb ce fiară o hi. Ei hai, se-i dea dumnezeu noroc Ioanei.

– Mulţumesc, bădiţă.

S-a întors moş Dorică şi-l durea inima.

– Eh, măi păsărarule, măi, ce suflet de fiară ai mai avut şi tu, şopti.

Apoi luă pisica de coadă şi o aruncă cât colo, într-un şanţ, înjurând cu ciudă.

– Uite, mă păsărarule, parcă-i sufletul tău mă!

La cârmuire tovarăşul preşedinte Ursachi îl întâmpină din pragul cabinetului cu un semn al manei, să-l lase în pace. Moş Dorică însă nu-l luă în seamă, intră şi se aşeză pe un scaun.

– Tovarăşe preşedinte Ursachi...

Ursachi ridică ochii din hârţoage şi oftă adânc.

– Gata? Te-ai dus? Nu te mai primesc. În genunchi să te văd şi nu. Ce-i asta moş Dorică?

– Stai, bre Ursachi nu-ţi mai bate gura degeaba. N-ai hârtie de la Mihai? Te întreb şi eu, uitasem că sunteţi certaţi, voi iştea tineri de altceva nu mai sunteţi buni.

– Cine ţi-a zis matale că suntem certaţi?

– Bun, mă, hai, încheie moş Dorică şi se ridică. Ce să-i zic din partea ta lui Mihai? Mă duc la el. Mâine.

– Sănătate, moş Dorică, zi-i...

– Bine, mă Ursachi. Am să-i zic, mai spuse moş Dorică şi ieşi.

Soarele de vară, ca soarele de vară, era fierbinte.

Bufetiera

Acu două săptămâni împlinise cincizeci de ani. Băiatul ei se însurase demult şi avea copii. Fata, de asemenea, se măritase. Soţul lucra şofer pe un camion de cursă lungă.

Cu toate acestea, mai visa să zboare. Se gândea că ar fi normal să se transforme într-o pasăre mare, albă, ar plana ore în şir deasupra oraşului. Apoi s-ar îndrepta spre ţările calde, pe drum s-ar opri la Roma, la Paris şi s-ar odihni pe turnul Effel. Altceva nu mai ştia despre Paris, despre Roma nici atâta, poate din motiv că-şi uitase limba maternă, şi o dată cu ea şi originea. Deşi nu e sigur.

În realitate, însă, lucra bufetieră la o cafenea de pe mica plajă a lacului Comsomolului. Vedea toată ziua trupuri goale de oameni cu salarii mici, care nu-şi puteau permite vacanţe la mare sau la munte. Îi era silă de trupurile acelea sărace. Ea însăşi nu mai ieşise din oraş de vreo douăzeci de ani. Nu ştia decât drumul de acasă până la cafenea şi invers.

Şi totuşi într-o zi simţi că-i cresc aripi din umeri. La început erau mici de tot, apoi crescură mari, se acoperiră cu pene frumoase de păun. Şi le strângea lipite de corp. Lumea credea că pur şi simplu se gârbovise la bătrâneţe.

Desigur, soţul ar fi putut să observe, dar n-o mai iubea demult. Îşi găsise amante de-a lungul rutei Chişinău-Moscova. Noaptea, rămânând singură, se dezbrăca şi zbura prin apartament. Apoi se aşeza în faţa oglinzii mari din dormitor şi plângea. Până la urmă, s-a dus la un spital şi a rugat să i se reteze aripile. Chirurgul a lucrat bine, i-au rămas pe trup nişte cicatrice abia vizibile.

După două săptămâni s-a întors acasă şi a băut otrava pe care o sustrase de la spital.

Avocatul

S-a ţinut tare pe poziţie aproape doi ani. Nu lua mită şi vorbea adevărul. N-a ajuns, însă, la ceea ce visase în tinereţe, un avocat de temut, la care să vină lumea ca la un proroc de pe timpuri. Ori de câte ori zicea „nu”, răspicat, de răsuna sala judecăţii, procurorul, judecătorul, asesorii zâmbeau cu indulgenţă, voind parcă să spună: e un copil, nu-l luaţi în serios. De fapt, cam aşa şi era, nu-i trecea nimănui prin cap să-şi închipuie că adevărurile avocatului au vreun sens. Da, ziceau, de obicei cei prezenţi, e adevărat, însă e oare chiar atât de naiv să nu înţeleagă? Ce fel de adevăr e acesta, se întreba şi judecătorul cu voce tare, dacă e ponegritor? Imperialismul atâta aşteaptă. Torni apă la moara lui, tovarăşe avocat?

Până la urmă s-au plictisit să-i mai suporte ieşirile nesăbuite şi l-au băgat la dubă. L-au învinuit că ar fi luat mită, s-au găsit martori care au văzut cu ochii lor. Prietenii au încercat să-l scoată, dar el a refuzat categoric. Sunt un om liber, le scrisese din închisoare, gândesc ce vreau şi vorbesc ce-mi place.

Mai apoi s-au schimbat timpurile şi a fost eliberat, reabilitat, restabilit în post, i s-au cerut scuze şi avocatul le-a acceptat cu bucurie.

După o săptămână s-a încadrat în muncă şi a apărat cauza unui coleg învinuit de a fi luat mită. Avocatul a demonstrat în mod strălucit că învinuirea n-avea nici un temei şi că era îndreptată împotriva unui om cinstit. Procurorul, judecătorul şi asesorii zâmbeau cu indulgenţă de pe scaunele lor înalte, şi avocatul a pierdut, ca totdeauna, procesul.

Nucul

Când a izbutit să crească atât de falnic – este o problemă. Nu-l observase nimeni până mai ieri, locuitorii din blocul de alături declaraseră că locul fusese viran. Şefuleţul care dăduse primul cu ochii de el îl lovise cu piciorul şi-i ceruse s-o şteargă de acolo. Copacul, însă, rămase unde se afla, sfidând ordinul. Şefuleţul a alergat la un telefon public şi a chemat miliţia. Miliţianul de sector s-a prezentat peste o jumătate de oră, a oprit motocicleta chiar lângă copac şi l-a cercetat cu multă atenţie şi minuţiozitate, a scris ceva într-un carneţel, apoi i-a ordonat să-l urmeze. Copacul, însă, şi de data aceasta a rămas nemişcat. Furios, miliţianul a oprit un buldozer care tocmai trecea pe drum şi i-a zis buldozeristului să anine pomul cu „trosul" şi să-l prăvălească. Operaţia, însă, n-a reuşit, nucul stătea neclintit.

Ia-te bre, cum nu se dă dus, naţionalistul naibii, se minunau trecătorii, şi-şi căutau de treabă, grăbiţi. Până la urmă, o brigadă de o sută de muncitori a săpat în jurul nucului timp de o săptămână şi l-a prăvălit. L-au târât în afara oraşului şi i-au dat foc, să nu-i rămână nici duhul.

Pe locul unde crescuse nucul au fost sădiţi un brad şi un mesteacăn. Orăşelul a adormit în linişte, iar şefii de rang raional, se visau de rang republican.

Zborul la Venus

Vestea că o navă cosmică moldovenească s-a întors de curând de pe planeta Venus s-a răspândit pe întregul teritoriu al republicii cu iuţeala fulgerului. TM (televiziunea moldovenească) a imprimat un interviu cu cei trei cosmonauţi pe care l-a şi difuzat peste vreo două săptămâni, după ce fusese restructurat în prealabil de reprezentanţii diferitelor organizaţii de stat, obşteşti etc., şi ajustat la gusturile telespectatorilor de masă. Ziarele republicane au publicat în paginile lor acelaşi interviu, cu o întârziere de jumătate de an. Cu toate acestea (în limba oficială: cu toate că...), cosmonauţii arătau însă obosiţi, de parcă abia se întorseseră de la cules roşii din fostele bălţi ale Prutului. Comandantul navei, moldovean de profesie, cunoştea limba poporului care l-a crescut, l-a hrănit şi învăţat, ceilalţi doi nu ştiau nici o limbă şi nu era clar dacă se considerau măcar autohtoni. Totuşi, faptul ca atare, adică lansarea unei nave moldoveneşti a produs asupra maselor truditoare o impresie foarte puternică şi a trezit un entuziasm extraordinar. Aceeaşi TM şi aceleaşi ziare au fost nevoite să intervină a doua oară, pentru a mai potoli energia clocotitoare a maselor, amintindu-le că nu e cazul să se trezească în rândurile lor microbul perfid al naţionalismului. Nava ar fi putut fi lansată, scriau ziarele, în orice altă republică unională-soră, ba chiar şi într-o altă ţară socialistă, cu excepţia vecinilor.

Poporul s-a mai potolit şi s-a întors la muncă. Guvernul republicii a dat indicaţii Academiei de Ştiinţe să organizeze brigăzi de agitaţie care să explice populaţiei starea reală

de lucruri, faptul că nu s-a întâmplat nimic ieşit din comun şi că o călătorie la Venus e un fleac, comparativ cu ajutorul pe care republica l-a primit din partea altor popoare frăţeşti.

Până la urmă academiştii au demonstrat că nava nici măcar nu era moldovenească. Cei trei cosmonauţi au declarat la televiziune şi în presă că racheta fusese construită din piese aduse din toată ţara şi că ei înşişi nu erau moldoveni. Comandantul îşi uită completamente profesia şi limba şi comunica prin gesturi.

Zborul la Venus a fost şters din istoria republicii. Se scria doar în câteva rânduri că într-o epocă îndepărtată, un caz confuz a stârnit valuri de naţionalism, patriotism ultralocal, separatism şi că trebuie să fim totdeauna vigilenţi. În rest, poporul a fost cuminte şi a luptat pentru depăşirea planurilor de producţie la legume nitrate, tutun, vinuri ş.a.m.d.

Memoriu

Stimate tovarăşe Scurtu A.,

Rectorul institutului vă anunţă că, deşi aţi susţinut examenele de admitere foarte bine, ceea ce dovedeşte că sunteţi, în linii generale, un om capabil, nu aţi fost acceptat ca student, pentru că ştiţi prost englezeşte. Or, studiile la noi se fac numai în engleză, care e o limbă răspândită în toată lumea, vorbită, cum s-ar zice, pe toate meridianele globului. De asemenea, toate manualele şi alte lucrări de specialitate sunt editate numai în această limbă fermecătoare.

Ţinem să anticipăm o eventuală izbucnire de naţionalism din partea dumneavoastră şi vă explicăm, în prealabil, că lectorii noştri nu pot preda în limba autohtonă, chiar dacă sunt moldoveni. Aceasta nu ne demonstrează absolut nimic. Dumnealor s-au obişnuit să predea în engleză şi nu se pot recalifica peste noapte, la cererea neîntemeiată a nu ştiu cui. Este important să ştiţi că absolvenţii institutului nostru s-ar putea întâmpla să fie repartizaţi în ţări de limbă engleză, de exemplu, în Australia sau Zimbabwe. Faptul că nu există nici un precedent în acest sens nu ni se pare convingător.

S-ar putea întâmpla, de asemenea, că după absolvirea institutului nostru să deveniţi savant şi să participaţi la diverse colocvii şi simpozioane unde se vorbeşte numai englezeşte. Cum o să comunicaţi cu ceilalţi specialişti, dacă nu cunoaşteţi această excepţională limbă?

Argumentul oponenţilor care vor să ne demonstreze că majoritatea absolută a inimoşilor noştri proaspeţi absolvenţi se întorc la ţară şi nu se pot înţelege cu băştinaşii nu stă în picioare. Din punctul nostru de vedere, nu studenţii trebuie să studieze în limba moldovenească, care e săracă şi sună urât, ci poporul să avanseze până la nivelul lor, şi să cunoască engleza, care e cea mai frumoasă, cea mai bogată şi cea mai cultă limbă din lume. Numai cunoscând engleza, puteţi deveni un internaţionalist adevărat.

Revoltă

Declar cu voce tare că m-am săturat până în gât de viaţa asta. Am avut, de mic, o groază de talente, dar aparatul administrativ-birocratic m-a împiedicat să-mi realizez măcar unul. Ori de câte ori mă gândeam să spun şi eu ceva la vreo adunare sindicală, şeful întreprinderii mă privea aspru şi eram nevoit să-mi înghit cuvintele. Din motivul acesta m-am îngrăşat peste măsură şi abia mă mai mişc. Când îmi aduc aminte că scrisesem în viaţa mea şi poezii, unele dintre care au fost chiar publicate la gazeta de perete a şcolii, îmi vine, vă spun sincer, să urlu de necaz. Acum oricine îşi poate bate joc de mine, mă poate pune la orice muncă necalificată; ieri şeful secţiei mi-a cerut să spăl closetul şi eu l-am spălat. Abia m-am reţinut să nu fac scandal. Colegii de lucru râdeau pe sub mustăţi, e clar că nimeni nu mă stimează. Până şi copiii din curte, când mă văd, mă arată cu degetul. Atmosfera din jurul meu a devenit insuportabilă.

Am dus totdeauna o viaţă de câine. Fetele pe care le-am iubit în tinereţe n-au vrut să se mărite cu mine. Am rămas holtei, n-am copii, n-am rude, n-am relaţii, n-am gânduri, mi-am pierdut limba şi naţionalitatea, n-am apartament cu comodităţi, primesc un salariu mic, nu am decât grăsimea de care nu pot scăpa.

Nu semnez din motive lesne de înţeles, dar declar cu voce tare că m-am săturat până peste cap de viaţa aceasta şi vă cer să luaţi măsuri, în caz contrar, o să mă adresez instanţelor superioare.

Banca

Dorm, dragii mei, pe banca aceasta din Parcul Central de douăzeci de ani şi, credeţi-mă, mă simt minunat. Nu e om pe lume mai fericit ca mine, din motiv că sunt absolut liber, nu invidiez pe nimeni şi nici nu pretind mai mult decât mi se permite.

Averea mea e mai mult ca modestă şi constă dintr-un sac în care-mi ţin cărţile. Nu am nevoie de nimic altceva. Credeţi-mă, îmi vine să râd până şi de Toro, care, probabil cunoaşteţi, se mulţumea cu foarte puţin. Eu n-am nevoie însă nici de atâta, pentru că de douăzeci de ani n-am pus nafură în gură. Chiar şi bătrânul Socrate a fost mai pretenţios ca mine. Mi s-a făcut lehamite de mâncare. Când îi văd pe alţii cum beau coniacuri franţuzeşti şi mănâncă icre negre cu lingura de borş, zău, îmi vine să vomit. Abia mă reţin. Mai ales mă înfurii la gândul că icrele acestea se consumă din borcane cu etichete numai în englezeşte. Vă daţi seama, sunt predestinate străinilor, ca să obţinem în felul acesta valută forte. Când colo, se consumă în hotarele ţării. Urât, dragii mei, foarte urât. Şi în privinţa coniacului aceeaşi poveste. Nu pot pricepe cum pătrunde până la noi, pe cei căi, căci, se ştie, statul nu-l cumpără.

Eu însă, cum v-am mai spus, n-am nevoie nici de icre, nici de coniac, fie şi de marcă franceză. Eu, dragii mei, n-am nevoie decât de banca aceasta la aer liber. Filozofii greci, cei adevăraţi trăiau exact ca mine. Nici măcar nu-şi scriau gândurile. Nici eu nu mă ostenesc. Mă simt pe deplin mulţumit că le gândesc. N-am ucenici, n-am cui vorbi. Îmi face o deosebită plăcere să stau întins pe bancă, să mă

mângâie soarele sau razele reci ale lunii în liniştea nopţii şi să discut cu mine însumi. Tema discuţiei nu contează. Până la urmă ajung la general uman. Ştiţi ce-i asta? Când te contopeşti, dragii mei, cu veşnicia. Mda, e o mare plăcere. Nici un coniac, cât de bun, nu se compară cu...

Parcă pluteşti. Este uşor, eşti aerian.

Ieri seara am făcut cunoştinţă cu o fată, care se aşezase din întâmplare pe banca mea. Era deja târziu şi am servit-o cu o ţigară. Eu însumi, cred că aţi înţeles, nu fumez, dar port în sac şi câteva pachete cu ţigări, pentru orice eventualitate. Fetişcana nu avea nici optsprezece ani şi era foarte fardată, ca actriţele noastre când joacă în filme despre occidentali. Era îmbrăcată în pantaloni largi, cu o bluză marinărească lipită pe corp, aşa că am putut să-i observ formele, aproape perfecte. Până şi-a fumat ţigara, i-am citit câteva pagini din Hegel. M-a ascultat atentă şi a fost profund emoţionată. A zis că sunt cele mai grave adevăruri pe care le-a auzit vreodată. I-am spus că filozoful german e un mare dialectician, şi ea mi-a mulţumit pentru informaţie. Mi-a mărturisit că prietenii ei, cu care comunică zi de zi, nu-l cunosc pe Hegel. Mi-a spus că nu sunt decât nişte brute care se gândesc permanent la boarfe şi la femei. Am consolat-o cum am putut. După ce şi-a fumat ţigara, mi-a mai cerut una, pe care a pus-o după ureche, apoi a urcat într-o limuzină neagră ce tocmai trecea pe alături. Felul cum mi-a fluturat din mână în semn de adio m-a înduioşat până la lacrimi. Mi-am zis că lumea e nemărginită şi frumoasă, şi constatarea aceasta a avut darul să mă înalţe în propriii mei ochi.

Plin de mândrie, m-am întins pe bancă şi am adormit. Am auzit înainte de-a mi se închide pleoapele vocea soţiei: lăsaţi-l să doarmă, a întrecut măsura, ca de obicei.

Dragii mei, nu merită o soţie banală de măcelar un partener de viaţă ca mine.

Muza

Mă chinuiam să scriu o frază, care, desigur, îmi ieşea extrem de banală, ca o apă distilată. Transpirasem şi tocmai mă gândeam să-mi şterg broboanele de sudoare de pe frunte cu dosul palmei, ca ţăranii, şi astfel să-mi amintesc de tata. Ori de câte ori mă aflu la ananghie, îmi amintesc de tata, de satul natal, de nelipsitul nuc sau salcâm din poartă, şi trebuie să spun că de cele mai multe ori şiretlicul acesta mă ajută: sufletul meu mioritic se sentimentalizează pe dată, şi-mi vine să scriu poezii. Dacă însă am răbdare şi aştept până trece primul val de inspiraţie mai încolo torn nuvele cu nemiluita.

De data aceea însă, nu ştiu de ce, nici tata şi nici nucul din poartă nu m-au putut ajuta. Totuşi, n-am apucat să duc mâna la frunte, când am auzit soneria. Bucuros, m-am ridicat de la masă. Oricum, scăpam de insuportabilul chin. Dacă o fi vreun prieten, mă gândisem, cel puţin n-o să mă mustre conştiinţa, o să-mi zic: nu e vina mea. Mai apoi o să-l înjur pe el că m-a întrerupt şi o să-mi fac iluzii ca dacă aş fi fost lăsat în pace, poate aş fi creat cea mai frumoasă frază din lume.

Când am deschis uşa, recunosc, am rămas cu gura căscată. În faţa mea se afla o fată splendidă, parcă abia coborâtă din tablourile pictorilor renascentişti. Era însă îmbrăcată ca orice tânără de pe străzile Chişinăului: în pantaloni şi bluză largă.

– Salut, a zis vizitatoarea şi şi-a făcut loc pe lângă mine. – Închide gura, a continuat cu aceeaşi voce, ca murmurul cristalin al unui izvor de la poalele Carpaţilor.

M-am executat şi am urmat-o, pentru că domnişoara intră direct în cabinetul de lucru şi se aşeză cu mişcări leneşe într-un fotoliu.

– Bună seara, i-am răspuns cu întârziere la salut.

– N-ai o ţigară?

M-am dus la bucătărie şi i-am adus o ţigară şi scrumiera. Am servit-o cu un foc, fata a tras un fum adânc şi mi-a zâmbit, cum se scrie în asemenea cazuri, orbitor.

– Ştii cine sunt? m-a întrebat, stingându-şi zâmbetul.

– Nu-mi trece prin cap, i-am răspuns absolut sincer.

– Nici n-are de unde. Nu eşti poet, de aceea. Şi nici visător.

– Am visat eu în tinereţe, dar acu sunt cam...

– La patruzeci de ani? dragul meu, eşti în floarea vârstei, nu debita prostii. Alţii, la vârsta ta, aleargă după fuste şi nu fără succes. Tu însă eşti un sceptic fără pereche şi, în loc să-mi faci curte, cum ar fi procedat orice bărbat normal, îţi baţi capul să-ţi aminteşti unde m-ai văzut altădată.

– Tocmai.

– Nu zic eu? Drăguţule sceptic, sunt Muza. Da-da. Am venit să te ajut, văd că n-ai inspiraţie.

– Sincer vorbind, nu prea.

– Sigur, pentru că nu-ţi place să visezi. Ai o minte rece, aproape analitică, ceea ce pentru un scriitor modern nu e firesc. Mai ales moldovean. Dacă ai fi cel puţin german, te-aş înţelege, însă un latin sadea...

– Unde ai citit asta?

– Ce anume?

– Despre latini.

– A, dar e clar, de vreo douăzeci de ani s-a hotărât acolo, în sferele înalte, că aţi rămas totuşi latini. Deşi elementul slav e foarte puternic. S-a constatat pe baze arheologice că aveţi craniul pe jumătate daco-latin, pe jumătate slav.

– Vai de capul nostru.

– Dragul meu, dacă ţi s-ar plăti şi ţie o leafă academică, sunt sigură, că ai fi în stare să demonstrezi că aveţi la origine sânge chinezesc.

Începusem să ne plictisim şi mi-am aprins o ţigară, cum fac de obicei în asemenea cazuri. Muza s-a dovedit a fi o fată inteligentă şi încetă pe dată să se mai ocupe de istoria şi originea noastră, atât de încurcate, că până şi Dumnezeu cred că a uitat de unde şi de când anume ne tragem.

– N-ai un coniac mic cumva? mă întrebă după o scurtă tăcere.

– De mai mulţi ani nu beau, decât foarte rar.

– Fleacuri. Un coleg de-al tău, pe care l-am vizitat zilele acestea, mi-a şoptit că ai obiceiul să bei de unul singur.

– Te mai ocupi şi de bârfe?

– Ce să-i faci, dragul meu. De când am intrat în cercul de literaţi chişinăuieni, sunt nevoită să mă întreţin cu o lume foarte stranie. Îşi foloseşte inspiraţia ca să spună vorbe urâte unul despre altul.

– Cine?

– Lumea literară, desigur.

După ce-şi stinse ţigara, Muza se uită la ceas, apoi la mine, întrebătoare:

– Ai de gând să te aşezi la masa de scris? Peste jumătate de oră sunt invitată la un poet care se chinuie să scrie o poezie originală despre satul natal, casa părintească şi nucul de la poartă. Sau salcâmul, nu mai ţine bine minte. În orice caz, e vorba de un copac mare şi rotat şi de o adolescentă care l-a refuzat, evident, în tinereţe. N-o poate uita, o visează mereu...

– Mă gândesc şi eu la aceleaşi lucruri...

– Ştiam, de asta am şi venit. În genere, trebuie să-ţi mărturisesc că e uşor să inspiri scriitorii moldoveni. Scrieţi cu toţii pe aceeaşi temă. Şeful cooperativei la care lucrez...

– Lucrezi la o cooperativă?

– Nu cumva ţi-ai imaginat că o să te servesc gratis? Credeam că eşti la curent. Nu citeşti gazeta de seară?

– Nu prea am timp. De vreo trei ani mă chinui la fraza de început. Dacă aş izbuti s-o scriu, încolo aş merge bine şi uşor. Cel puţin aşa mi se pare.

– N-ai pic de dreptate, zice Muza, ridicându-se din fotoliu. – Mai încolo, te asigur, o să-ţi vină şi mai greu. Nu mai există cenzură şi redactori de toată mâna, nu-ţi mai pot tăia paginile, că mai apoi să dai vina pe ei, că, adică proza ta dacă ar fi apărut integră… ş.a.m.d. Acum eşti lăsat de capul tău şi nu ştii unde s-o apuci. Pretutindeni: liber. Iată de ce vreau să-ţi propun să joc eu rolul de cenzor. Pentru asta pretind optzeci de procente din onorariu.

– Nu ţi se pare prea mult?

– Mult? Când te ajut să te acoperi de glorie? Şi pe urmă nu uita că sunt şi femeie. Nu vreau să declar că-s de moravuri uşoare, însă dacă o să te străduieşti mult, ai şanse să mă cucereşti. În felul acesta te întorci la starea ta de până la restructurare: o permanentă şi crâncenă luptă… Ştii că ai de învins rezistenţe absurde, că nu ţi se permite…

– Da-a-a-a-a, am strigat. – De acord.

Furios, m-am aşezat la masa de lucru şi am început, febril, să scriu.

În aceeaşi noapte am terminat o nuvelă, am publicat-o peste două săptămâni şi i-am înmânat Muzei banii, pe care ea i-a numărat atentă şi m-a sărutat în semn că totul e-n ordine şi c-o să mai vină.

– La urma urmei, a zis Muza la despărţire, Apolon, şeful cooperativei, o să-mi…

Am oftat din greu, m-am apropiat de un chioşc cu răcoritoare şi am băut un pahar de apă minerală pe mărunţişul ce-mi rămăsese.

Istorie

Se ştie de când lumea şi pământul, că Adevărul umblă cu capul spart. Problema aceasta i-a frământat pe mulţi filozofi încă din antichitate. Dar nimeni nu a găsit dezlegarea enigmei: de ce totuşi adevărul umblă cu capul spart şi mereu izgonit de pretutindeni, iar minciuna e onorată şi ţinută în capul mesei? Ca să nu se creadă cumva că filozofii şi-au pierdut timpul degeaba şi că nu-i duce capul la nimic, tot ei au şi demonstrat că, de fapt, adevărul ca atare nici nu există. Adică, în fiecare epocă oamenii se conduc de nişte adevăruri mici şi relative, care până la urmă se dovedesc a fi nişte minciuni obişnuite. În felul acesta au apărut partidele politice, destinate să lupte pentru adevăr şi a început Istoria Mondială: cruntă, sângeroasă şi oarbă.

Important este, că oamenii sunt conştienţi că adevărul umblă cu capul spart, dar nu pot pricepe de ce totuşi?

Mă concentrez să vă spun, că totul e relativ, din motiv că nimeni nu are ochi să vadă şi urechi să audă.

Epoca de piatră

Învăţătorul de istorie ne-a spus într-o zi că după furie vine sarcasmul şi a izbucnit într-un hohot de râs, evident, sarcastic. Eram nişte pui de ţărani, tunşi chilug, şi l-am rugat să ne explice sensul cuvântului „sarcasm". Şi-a potolit râsul şi s-a uitat buimac la noi. Nu-şi închipuise că suntem atât de proşti. Ne-a explicat totuşi simplu, pe înţelesul nostru: e o stare de isterie, când în loc să plângi, îţi vine să râzi. Atunci l-am întrebat: ce înseamnă cuvântul „isterie".

Am observat că-i tremurau mâinile când îşi aprindea ţigara. Îşi lăsă capul frumos, ca de zeu, să-i cadă în piept. Sunteţi nişte imbecili, murmură. Ne-am uitat nedumeriţi unul la altul. Fiindcă eram mai îndrăzneţ, l-am întrebat: ce are în vedere, când ne numeşte astfel?

Ne-a întors spatele şi a plecat cu paşi mari. A doua zi prin sat s-a răspândit vestea că învăţătorul de istorie se împuşcase cu o armă de vânătoare. Ţăranii au pus mână de la mână şi l-au înmormântat.

Mai târziu, am dat întâmplător, în arhiva şcolii, de jurnalul lui, scris în franceză. Trei mari nenorociri l-au făcut să se sinucidă. În primul rând, pentru că era deştept. În al doilea rând, pentru că taică-său, muncind ca un bou, îl întreţinuse la Sorbona, şi în al treilea rând, pentru că-şi iubise Patria şi se întorsese.

Indiscutabil, a fost declarat persoană suspectă, pe motiv că vorbea corect. N-avea ce să caute printre abia alfabetizaţii savanţi de la Academie. I s-a refuzat să predea

măcar franceza la vreun institut de învăţământ superior din acelaşi motiv: vorbea corect franţuzeşte. Şi în genere i s-a spus că e prea cult şi se poartă ca un profesor. De aceea a fost trimis în satul lui de baştină, sechestrându-i-se şi biblioteca. Avea cărţi tipărite cu caractere latine, care au fost declarate antisovietice şi li s-a dat foc.

Mama lui (tatăl murise în război) n-a plâns, ci a rămas în cimitir, lângă mormântul fiului, cruce de piatră.

Cei trei feciori cu părul de aur

A fost odată o femeie săracă, dar foarte frumoasă şi naivă, din care motiv a născut trei băieţi din flori cu părul de aur. Cum se întâmplă, de obicei în toate poveştile, cei doi feciori mai mari erau harnici şi deştepţi, iar cel de-al treilea un prostănac, un nepriceput şi un apolitic.

Cel mai mare dintre băieţi, în 1940, când veneau ruşii cu tancuri să elibereze năpăstuita Basarabie, şi-a luat traista şi proţapul şi s-a pornit spre Soare-Apune. A mers cât a mers, a cătat loc de trai până s-a oprit în Statele Unite ale Americii, unde i-a plăcut relieful, mai fiind şi sigur că tancul cu rusul nu poate ajunge până acolo din cauza adâncimii exagerate a Oceanului Pacific.

Poposit, deci, cu bine în SUA, feciorul cel mai mare şi-a tuns părul cel de aur, l-a vândut şi cu banii câştigaţi s-a făcut imperialist.

Cel de-al doilea fiu, în 1950, a intrat în Partidul Comunist şi a înfierat fapta urâtă, necugetată şi nepatriotică a fratelui său mai mare, i-a scris un răvaş demascator în toate ziarele de atunci şi ca rezultat, a fost ales în funcţie de secretar de partid. A continuat să-l demaşte pe frate-său, a făcut propagandă ateistă, antiimperialistă, pacifistă, moralistă, iar după căderea regimului, şi-a cerut scuze de la frate-său, că aşa au fost vremurile, şi-a tuns părul de aur şi cu banii câştigaţi a înfiinţat o SRL...

Sigur, ca în toate poveştile din lume, tocmai cel de-al treilea fiu, prostănacul îşi află până la urmă fericirea, fiind

om cinstit şi muncitor. Dar toate poveştile, cu părere de rău, par a fi scrise după metoda realismului socialist şi suferă de un prea mare exces de fantezie. Pentru că în realitate, cel de-al treilea fiu tocmai din motiv că e om cinstit ce munceşte a rămas sărac şi prost. În plus, nici măcar nu i se plăteşte salariu şi i-a căzut şi părul din cap.

Morala: uneori se întâmplă ca popoarele să greşească. Nu mă refer numaidecât la Germania lui Hitler sau la Rusia lui Stalin. Zic şi eu, aşa, la general, ca să fim atenţi când citim poveşti în ziare sau le ascultăm la radio.

Ochiul albastru intens

Ochiul care mă privea de câteva secunde m-a făcut să-mi schimb punctul de vedere. Era un ochi de un albastru intens, poate de fetişcană, pentru că părea să-şi râdă de mine.

Am în ultimii ani această impresie că femeile nu mă mai privesc ca pe timpuri, cu înţelegere şi duioşie. E pentru că am îmbătrânit. Mi se pare că îmbătrânirea s-a produs într-o clipă, ca un cataclism şi uneori uit că nu mai sunt tânăr. Ca să ţin minte, trebuie să mă privesc în fiecare dimineaţă în oglindă şi să-mi zic cu voce tare: eşti bătrân. Devin trist şi caraghios şi disperat. Apoi toate acestea dispar şi rămân doar bătrân. Un bătrân mizerabil care a început să uite tot felul de nume sau evenimente. Am fost nevoit să-mi fac un carneţel de note. Scriu acolo numele prietenilor şi cunoştinţelor, astfel mi se pare că mă aflu în siguranţă. Dacă întâlnesc pe cineva, scot carneţelul şi îi rostesc numele. E adevărat, uneori se întâmplă să greşesc şi mă fac de râs. Prietenul sau cunoscutul îmi aminteşte că îl cheamă altfel. Şi atunci încep să plâng de ruşine.

La cuvinte e şi mai greu. Sunt pus în situaţie să port cu mine un dicţionar de sinonime. Unul foarte mare. Mi-am cumpărat cu această ocazie şi o geantă. Trebuie să par un tâmpit când mă opresc în plină stradă şi răsfoiesc dicţionarul. Uneori, ore întregi, până găsesc cuvântul de care am nevoie. Când dau de el, în sfârşit, îl rostesc aproape cu evlavie. Mă străduiesc să-l fixez în memorie. Zadarnic, dacă îl ţin minte pe acesta, uit altul.

Ochiul ironic al fetişcanei m-a făcut să nu mai vreau să mă întâlnesc cu un redactor de cotidian care vrea să mă

convingă să colaborez la ziarul lui. Pentru un onorariu simbolic. În schimb mă asigură că mă lasă liber să fac tot ce-mi trece prin cap. Cu unele mici excepţii, desigur. Nu pot critica distructiv Preşedintele ţării, Parlamentul şi Guvernul. În schimb, mi-a zis redactorul, puteţi critica, dar constructiv.

Şi eu am uitat cu desăvârşire cine e Preşedintele ţării. M-am chinuit toată dimineaţa să-mi amintesc cum îi spune, însă fără folos. În fond, mi-am zis, nu contează. Mi-am amintit, în schimb, numele preşedinţilor Rusiei, Statelor Unite şi României. Aceştia sunt cei care trag sforile, nici unul dintre ei însă nu e şi preşedintele Republicii Moldova. Preşedintele Republicii Moldova este tocmai cel tras, sărmanul. Mi s-a făcut milă de el, am vărsat chiar atâtea lacrimi. I-am telefonat redactorului şi i-am comunicat că sunt de acord. Preşedintele ţării nu poate fi criticat că şi aşa se chinuie mereu să danseze după muzica altora. Nu-i vine uşor, nu-l invidiez.

Apoi, ca să-mi revin puţin, mi-am pus televizorul. Tocmai se arăta o şedinţă a Parlamentului. Un deputat cu o faţă chinuită şi prost bărbierit vroia cu tot dinadinsul să demonstreze celorlalţi nişte lucruri pe care, se vedea de la o poştă, nu le înţelegea nici el. Sigur că i-am intrat în situaţie: cum poate un om fără carte să se priceapă la treburile statului. Chiar dacă statul e mic, e totuşi mai mare decât un colhoz. Sărmanul de el, mi-am zis, şi iar am vărsat câteva lacrimi. Aşa e la bătrâneţe, mereu ţi-e milă de toată lumea.

M-am repezit la telefon şi i-am zis redactorului că are dreptate: nu trebuie să criticăm deputaţii, trebuie să ne fie milă de ei. Redactorul m-a felicitat.

M-am aşezat într-un fotoliu şi am luat un ziar la întâmplare. Pe pagina întâi se publica o declaraţie a Guvernului în care se plângea că totul se duce dracului: industria se prăbuşeşte, la agricultură nu plouă, iar de alte domenii, cum ar fi învăţământul şi cultura, nu avem nevoie. Colac

peste pupăză: stăm prost şi la criminali. În sens că stăm bine, că aceştea se înmulţesc, iar poliţiei, sărmana, nu-i ajung mâini să-i prindă pe toţi.

De data aceasta am izbucnit în hohote de plâns. M-a apucat aşa o jale de sărmanul Guvern şi de săraca poliţie. Am plâns mult, apoi am băut un ceai să mă liniştesc. I-am mai telefonat odată redactorului şi i-am spus printre sughiţuri că are dreptate în toate şi sunt de acord.

Redactorul m-a lăudat şi m-a rugat să trec pe la redacţie... dar am uitat pentru ce anume. Că nu scrisesem nimic. Poate doar aşa, la o cafea. Cine ştie? oricum nu are rost să-mi amintesc de vreme ce ochiul albastru intens al fetişcanei m-a făcut să-mi schimb hotărârea.

M-am întors spre lac şi m-am îndreptat spre casă.

Abia făcusem doi paşi când am simţit pe umăr atingerea unei mâini gingaşe, ca o aripă de pasăre. M-am întors şi am văzut drept în faţa mea ochiul albastru intens, apoi celălalt ochi, tot albastru intens, şi apoi fetişcana:

– Salutare, dom-le scriitor. Sunt de la radio. Ce părere aveţi despre Preşedintele ţării?

Nu puteam scoate o vorbă. M-au podidit lacrimile.

– Şi despre Parlament...

Simţeam cum îmi curg lacrimile pe obrajii scofâlciţi de bătrâneţe.

– Şi Guvernului?

Plângeam deja în hohote. Fata mi-a apropiat microfonul de gură ca să se înregistreze mai bine cum plâng. În sfârşit, după multe smiorcăieli, am reuşit să pronunţ câteva cuvinte:

– Tare mi-e milă de ei, săracii, că-s tare săraci cu...

– Stop, a strigat fetişcana, coada frazei o ştergem, lăsăm numai, tare mi-e milă de ei, săracii... şi trebuie să vă spun că aveţi perfectă dreptate pentru că şi ţara e săracă. Ce vreţi, dom-le, industria e la pământ, la agricultură nu plouă, criminalii se înmulţesc... vai de capul nostru.

Fetişcana a început să plângă şi ea şi am stat aşa un timp, în mijlocul străzii: un bătrân scriitor şi o tânără reporter, plângând de jelea ţării.

Ne-am despărţit şi mi s-a făcut mai uşor pe suflet. În drum spre casă m-am gândit că poate încă o să fie bine, poate Rusia o să ne lase în pace şi o să-şi retragă armata de pe teritoriul nostru, poate României o să-i treacă supărarea, poate Statele Unite o să ne dea dolari şi s-ar putea întâmpla chiar să plouă la vară... poate pentru opusul acesta o să mi se plătească nu zece lei, cum se întâmplă, ci măcar cincisprezece....

Limba de stat şi varza murată

– Săru-mâna, domnişoară.

– Poftiţi?

– Săru-măna, zic, aş putea să vă rog să-mi cântăriţi un kil de varză murată?

– Vreţi să repetaţi fraza?

– De ce?

– Trebuie să-mi dau seama în ce limbă vorbiţi.

– Cum aşa? Doar ne înţelegem perfect.

– E adevărat, dar, conform constituţiei, la serviciu sunt obligată să vorbesc moldoveneşte.

– Foarte bine. Şi eu în ce limbă vorbesc?

– Păi asta-i problema, că nu-mi pot da seama. S-ar putea întâmpla să vorbiţi româneşte. Şi atunci nu puteţi cumpăra un kil de varză murată la un magazin de stat.

– Din ce cauză?

– Dar e simplu, domnule! Dacă dumneavoastră vorbiţi româneşte, iar eu moldoveneşte, nu ne putem înţelege. De aceea cred că ar fi bine să faceţi o declaraţie în scris, că vorbiţi moldoveneşte.

– N-am timp, domnişoară, că mă aşteaptă soţia cu varză, că vrea să facă sarmale.

– Nu vă spun eu că nu e clar în ce limbă vorbiţi? Aţi folosit cuvântul „sarmale”.

– Aşa e, dar altul nici nu cunosc. La noi, la sud...

– Aveţi buletinul de identitate la dumneavoastră?

– Nu înţeleg.

– Ca să mă încredinţez că sunteţi din sud şi aveţi dreptul legitim să folosiţi cuvântul „sarmale”.

– Nu-l am.

– Atunci nu vă pot ajuta cu nimic. Adică... s-ar putea să ne înţelegem în ruseşte. Adresaţi-vă în ruseşte şi vă servesc.

– Bine. Fie şi în ruseşte, daite kilogram kapustî... Dar cum se traduce „murată” în ruseşte?

– Nu prea ştiu nici eu, că sunt de la ţară. Dar aş putea să vă sfătuiesc să cumpăraţi varză verde, e chiar mai bună pentru sarmale.

– De acord. Dacă mai vin, aş putea să mă adresez franţuzeşte, că sunt profesor de franceză?

– Nu cred. Eu am studiat engleza la şcoală, însă vă previn că nu ştiu nici o boabă englezeşte. E o limbă foarte pocită, nu găsiţi?

– Cam aşa e. La revedere, domnişoară.

– Cu bine. Mai intraţi, dar învăţaţi totuşi limba de stat.

Inventatorul

Împlinise patruzeci de ani. Maică-sa îi spusese (era şi ea prezentă, pregătea bucatele împreună cu soţia) că s-a născut exact la orele paisprezece şi cu această ocazie femeia băuse un pahar de şampanie rece. Sărbătoarea însă urma să se înceapă abia la şapte seara, pentru când fuseseră invitaţi prietenii mai apropiaţi şi colegii de lucru. Nu chiar toţi, evident. Cei mai de vază. Şi printre ei, fireşte, directorul fabricii de dopuri. Întreprinderea lor, mare şi foarte modernă (de curând fuseseră instalate în holuri maşini, promoţia anilor şaizeci) producea dopuri de plută, care nu se mai foloseau nicăieri. Nici nu sunt comode, de fapt. Ca să scoţi un dop de plută din gâtul sticlei trebuie să te chinui mult şi oamenii noştri, ocupaţi cum sunt la realizarea diferitelor planuri, nu au timp şi nervi de pierdut. Sărbătoritul, pe timpul stagnării propusese ca sticlele de vin să nu fie în genere astupate. Astfel, zicea el, fabricile de vinuri ar fi avut economii enorme, ca să nu mai vorbim de câştigul cumpărătorilor, care ar fi putut goli carafele chiar în magazine şi ar fi rămas sticlele pe loc, nu le-ar fi aruncat prin parcuri şi nu le-ar fi stricat de pietre, şi copiii noştri nu şi-ar fi tăiat mâinile sau picioarele cu ele. Aici, amintindu-şi de copii, raţionalizatorul vărsă lacrimi amare. Cei din sală izbucneau şi ei în hohote de plâns şi, ca să-şi calmeze nervii zdruncinaţi, după şedinţă intrau în magazine şi cumpărau câte o sticlă de vin.

Astfel, fabricile de vinuri prosperau, aveau venituri colosale, iar raţionalizatorul ajunse om de vază în oraş. Era invitat la întâlniri cu fruntaşi de producţie, la simpozioane,

la tot felul de adunări sindicale, comsomoliste, şi chiar pionereşti, unde povestea cu lux de amănunte... ei da, raţionalizatorul se bucura de un succes egal cel puţin cu al unei vedete de cinema de talie republicană. Ajunsese o celebritate.

Probabil că v-aţi dat seama că e vorba tocmai de eroul nostru, care astăzi îşi sărbătoreşte aniversarea. În sensul că ideea de dreptate îi aparţine dumnealui, e adevărat, pe parcursul realizării, proiectul a adunat pe foaia de titlu şi alţi autori, sau coautori, cum vă place, inclusiv toţi şefii fabricilor de vinuri din republică, vreo treizeci la număr. Numele inginerului ajunsese la coadă, scris cu litere minuscule, abia vizibile... Dumnealui, ca orice inovator adevărat nu avea pretenţii, nu contează unde ţi-e scris numele, are importanţă realizarea ideii ca atare şi milioanele economisite pentru stat...

La ora fixată au sosit o mulţime de oaspeţi, vreo zece mii la număr, toţi admiratori ai sărbătoritului. Maică-sa, soţia şi alte rude se aflau în al noulea cer. S-a băut vin numai din sticlele neastupate şi astfel s-a realizat o economie de treizeci mii de lei. Banii economisiţi au fost vărsaţi în contul fabricii de dopuri, lucrătorii căreia au cumpărat alte mecanisme moderne de peste hotare, au depăşit cu mult planurile şi au încasat premii solide. Inclusiv – raţionalizatorul.

Iuda

Ca să nu mă mai simt atât de trist mi-am zis: Heidegger a citit într-o singură noapte *Mein Kampf* şi foarte emoţionat i-a găsit şi lui Adolf Hitler un loc în Daslin.

Luis Ferdinand Celine, care a determinat confortul şi a glorificat prostituatele, a scris plin de inspiraţie *Bergatelles pour un masacre*, după care s-a culcat şi a dormit liniştit, cu conştiinţa datoriei împlinite.

Claudel a compus foarte inspirat două ode nemuritoare: una închinată mareşalului Petain, alta generalului de Gole. Apoi s-a dus la cafenea, a băut vin uşor, franţuzesc şi a privit picioarele femeilor tinere.

Breht, mai târziu, entuziasmat de lupta de clasă, s-a întins cât era de lung la picioarele lui Stalin şi i-a dedicat o poezie foarte frumoasă.

Domnul Cioran, într-o dimineaţă cu mult soare a rostit un discurs la radio Bucureşti despre voinţa de fier a Conducătorului. Acesta din urmă tocmai îşi spăla mâinile de sânge. Îl omorâse pe Nicolae Iorga.

Jean-Paul Sartre se închina în fiecare seară lui Mao.

Noi, ceilalţi, am continuat în acelaşi sens. Pe întisul lumii civilizate n-a rămas nici un călău nepupat de noi. Mă întreb, dacă atunci când ne uităm în oglindă, îl vedem pe Iuda?

Oglinda

Într-o zi doamna Maria D., născută M. s-a trezit mai bine dispusă ca de obicei. A sărit sprintenă din pat, de parcă nu ar fi avut patruzeci de ani şi s-a apropiat involuntar de oglinda mare din dormitor. S-a privit atentă şi a făcut ochi mari de uimire: de dincolo se uita la ea, zâmbind extrem de fermecător Greta Garbo. Doamne, şi-a zis Maria, în sfârşit, credeam că nu mai reuşesc.

Şi-a pus în grabă cea mai scumpă rochie şi a alergat într-un suflet la televiziune. L-a căutat pe regizorul de filme Petrică Romus şi i s-a prezentat, zâmbind cu toată gura: „Sunt a doua Greta Garbo". „A câta?", nu înţelese regizorul. „A doua, domnule, eşti surd?". „Mă iertaţi", bâigui regizorul şi dispăru.

Femeia aşteptă o oră, două, dar nimeni nu-i dădea atenţie. „Doamne, ce provincie puturoasă şi balcanică", oftă şi se întoarse acasă.

Se mai uită odată în oglindă, găsi din nou că e leit Greta Garbo, dar se simţi sleită de puteri. Se trânti în pat aşa îmbrăcată cum era şi-şi continuă somnul.

Sex la Academia de Ştiinţe

Întâmplarea este foarte mică şi absolut lipsită de importanţă, totuşi merită să fie comentată, pentru că a dereglat cursul normal al unei activităţi paşnice şi clandestine ce se instaurase de ani de zile în incinta Academiei de Ştiinţe. Nimeni nu ştia deja de jumătate de secol cu ce se ocupă această instituţie, prin excelenţă sovietică, şi populaţia ţării îşi amintea de existenţa ei doar cu ocazia unor vizite de lucru ale Preşedintelui sau Prim-ministrului. În asemenea cazuri presa oficială publica poze ale demnitarilor înconjuraţi de mari grupuri de savanţi pe feţele cărora se puteau citi gânduri profunde. Ziarele de opoziţie nu scriau nimic, pentru că jurnaliştii de la aceste publicaţii nu erau admişi la întâlnirile respective.

Accidentul s-a produs într-o zi de primăvară, calmă şi însorită.

Noua angajată ca femeie de serviciu, Ioana Croitoru, o fetişcană de optsprezece, ani a încălcat restricţiile şi a intrat în laboratorul de sexologie. Deşi fusese avertizată de foarte multe ori că nu-i e permis să păşească pragul acestui laborator, fata, curioasă ca orice femeie, s-a prefăcut că a uitat şi… a şters praful de pe eprubete cu o cârpă umedă… Spre marea ei stupefacţie numai peste o lună şi-a dat seama că e gravidă şi, evident, a izbucnit în plâns. Nu cred că trebuie să explic ce efect a avut acest eveniment asupra oamenilor de ştiinţă, pentru că Ioana

a refuzat categoric să… adică s-a ridicat la tribună şi a strigat:

– Eu nu sunt o ucigaşă, domnilor savanţi. Voi naşte copilul şi pretind pensia alimentară ce mi se cuvine.

Până la urmă conflictul a fost aplanat. Colaboratorii secţiei sus-numite au fost obligaţi să achite o pensie alimentară sărmanei fete, iar copilul ce se născu în mod obişnuit a fost declarat fiu al Academiei de Ştiinţe.

Prostituată bătrână

Doamna Carmen este trecută de şaptezeci de ani. Arată însă destul de bine pentru vârsta ei, deşi, evident, nu mai e atât de frumoasă ca în tinereţe.

Locuieşte într-un apartament de trei odăi, amenajat în stilul anilor douăzeci: mobilă solidă, draperii roşii, covoare moi, vaze de porţelan, icoane, oglinzi mari în apa cărora doamna Carmen îşi cercetează faţa în fiecare dimineaţă, oftează din greu, apoi se aşază într-un fotoliu cu albumul de poze pe genunchi, priveşte pozele îndelung, pe fiecare în parte şi uneori varsă o lacrimă, desigur, amară. Într-un târziu închide ochii şi zice în şoaptă: Doamne, ce splendidă şi aeriană am fost. Aş fi meritat să mă mărit cu un rege”.

Frica

Aveam cinci hectare de pământ şi patru copii. Preşedintele sovietului sătesc m-a întrebat dacă vreau să intru în colhoz şi eu am strâns din umeri apoi l-am rugat să mă lase să mă gândesc măcar o săptămână. Dânsul mi-a răspuns că n-are timp, pentru că i s-a telefonat de la raionala de partid şi i s-a spus să nu mai tărăgăneze atâta colectivizarea benevolă a ţăranilor. De aceea am fost arestat şi trimis cu toată familia tocmai în Siberia de Vest.

Acolo, pentru că era foarte mult pământ liber, m-am apucat de lucru şi în doi ani ajunsesem mai bogat decât fusesem în Moldova. Au venit doi miliţieni şi m-au arestat din nou şi am fost deportat mai departe în Extremul Orient. Era însă şi acolo foarte mult pământ liber, îmi mai crescuseră şi băieţii şi în răstimp de trei ani devenisem gospodar de frunte. Însă şi de data aceasta n-am vrut să intru în colhoz şi am fost iarăşi arestat. Gol-puşcă am nimerit în tundră, băieţii mei însă moşteniseră de la mine dragostea de muncă şi pentru cinci bărbaţi harnici n-a fost o problemă să-mi închegheb o gospodărie. În patru ani adunasem cea mai mare turmă de reni din tundră.

Apoi am fost anunţat printr-o scrisoare oficială că pot să mă întorc acasă. De bucurie am dăruit tot ce agonisisem artelului de creştere a renilor şi am revenit în sat. Casa mea se năruise între timp, însă ne-am suflecat mânecile şi am înălţat alta, cu două etaje.

Sunt deja bătrân. Mi-am însurat feciorii. În ultimul timp au luat cu toţii pământ în arendă şi au ajuns de zece ori mai bogaţi decât fusesem eu în '47. De aceea dorm prost şi-i rog să muncească mai puţin, mă tem de o nouă colectivizare.

Secretul

Sunt vânzătoare la o alimentară. Amănuntul acesta e important pentru cele ce vor urma să le ştie că mă aflu o persoană binecunoscută în cartier şi nu numai. Vreau să zic că fac şi eu ce pot pentru unii oameni.

În seara de pomină abia ieşisem din baie şi până să se întoarcă soţul de la muncă (e măcelar) m-am dus la balcon să fumez o ţigară americană. M-am aşezat în fotoliu, mi-am aprins ţigara şi am tras un fum, savurând, evident, plăcerea cu ochii închişi. De aceea poate lumina care m-a lovit peste pleoapele închise nu m-a orbit. Cuprinsă de spaimă, am deschis ochii şi am văzut la o mică distanţă de balconul nostru, pe o pajişte... o farfurie zburătoare. Recunosc că în prima clipă mi-a fost o frică grozavă. Mai apoi însă m-am calmat un pic şi am văzut cum coboară din interiorul farfuriei, pe o scară un bărbat de vreo treizeci de ani, un bărbat, vreau să zic bine, chiar foarte bine şi... m-a salutat cu mâna. Ba mai mult, mi-a zâmbit. Pajiştea era puternic luminată, aşa că n-am putut să mă înşel.

Sunt o femeie trecută de patruzeci, pentru cine înţelege, pot spune că am avut o izbucnire de a păşi peste balcon şi a-l urma. Bărbatul însă s-a retras repede în interior şi farfuria şi-a luat zborul. A fost ca un vis. Am reţinut însă pentru totdeauna zâmbetul şi salutul bărbatului.

Iată că a trecut deja un an din ziua întâmplării, nu pot divulga însă secretul acesta nimănui. Sigur, cum să-i spun soţului, e măcelar. Am încercat să-i fac aluzie odată unei prietene şi aceea mi-a arătat cu degetul la tâmplă. Sunt nevoită să păstrez secretul numai pentru mine. Mă apasă ca o povară uriaşă pe umeri. Uneori îmi vine să urlu: dar mi-a zâmbit, m-a salutat, am văzut cu ochii mei. Însă nu ştiu de ce, nu-mi ajunge curaj.

Plecarea

Nicu Paraschiv era un băiat urât. Sau cel puţin aşa se credea el şi de aceea când trecea prin dreptul oglinzilor ţinea capul în pământ. Se temea să nu-i vadă cineva faţa în oglindă şi să observe cât de urât şi de clăpăug arată. Urechile lui Nicu Parschiv erau într-adevăr mari şi lăsate în jos ca la bunelul lui, Petrache Paraschiv. Însă, dacă nepotul nu-şi suferea urechile, bunicul se simţea foarte mândru că i le lăsase moştenite. Odată urechi, se văd de la un kilometru, zicea bătrânul, când mergi pe drum faci vânt cu ele, de se ridică praful, şi lumea îndată te cunoaşte, eşti de-al lui Paraschiv, mama lui de Paraschiv. Îi arde de glumă bunelului, Nicu învăţase la şcoală să fie serios, şi nu-i prea venea a râde.

Acum Nicu Paraschiv se întorcea de la lucru şi părea vesel. Nu-i era lui a veselie, că-l dureau mâinile şi spatele, dar voia să arate celor întâlniţi în cale că e bine dispus şi solemn ca un mire. Şi încă ceva: voia să-şi umple pieptul, să treacă aşa cu pieptul rotund ca o roată de căruţă prin mijlocul satului şi toată lumea să-l vadă şi să se minuneze, că ce băiat grozav şi mândru e acest Nicu Paraschiv, chiar dacă Lina, educatoarea de la grădiniţă, l-a refuzat. Chiar aşa i-a zis: te refuz, Nicule, da să nu fie cu supărare. Şi el: nu mă supăr, că dragoste cu sila nu se face, da tot mi-e tângă, că-mi placi demult, încă din clasa a treia, câtă vreme a trecut de atunci şi mă gândeam toţi anii aceştia ca să-ţi spun, da m-am temut că n-o să vrei... Şi fata, foarte emoţionată ca în filme: nu am ştiut, Nicule, zău, îmi pare foarte rău.

Şi Nicu: nu are de ce să-ţi pară rău, că poate găseşti altul mai frumos, pricep eu...

Discuţia aceasta, dacă e discuţie, s-a întâmplat ieri seara, după film. Şi în clipa aceasta, când trece pe drumul central al satului, sufletul lui Nicu Paraschiv arde cum s-ar spune ca pus pe jăratic, tocmai de aceea vrea el să pară vesel şi nepăsător. Drumul spre casă curge pe lângă grădiniţă şi Nicu o cârni spre cantină. Intră şi ceru să i se cântărească bomboane de o rublă, le puse în buzunarul hainei, ieşi şi îşi continuă drumul. Când i-au rămas câţiva paşi până la grădiniţă, se opri în loc şi-şi trase duhul: avea s-o vadă pe Lina. Făcea acest drum în fiecare zi, de două luni, de când Lina s-a întors de la Bălţi, unde n-a trecut concursul la facultate şi a fost nevoită să se angajeze educatoare la grădiniţa de copii. Până ieri însă Lina nu ştia nimic, acu însă, după vorba din seara trecută...

Nicu Paraschiv închise ochii şi făcu vreo doi paşi cu ochii închişi. Ajuns în dreptul grădiniţei deschise ochii şi o văzu pe Lina înconjurată de puradei. Le citea o poveste, probabil, că ţinea o carte pe genunchi. Dacă i-ar fi plăcut de Nicu Paraschiv, Lina i-ar fi simţit privirea şi şi-ar fi ridicat ochii de pe carte şi i-ar fi zâmbit, s-au i-ar fi fluturat din mână, ori poate ar fi alergat chiar până la gard şi l-ar fi întrebat:

– Tu, eşti, Nicule?

Şi ar fi avut o voce tristă cu ochii în lacrimi. De ce în lacrimi? Aşa i-ar fi plăcut lui: să-l privească Lina cu ochii în lacrimi de dragoste.

Ea însă nu-şi ridică ochii şi nu-l văzu pe Nicu Paraschiv cum trece trist şi cu urechile mari. Când se îndepărtă destul de grădiniţă, dădu de bomboane în buzunarul hainei şi vru să le arunce, dar îi păru rău, plătise o rublă pe ele totuşi. Mai avea încă o sută de ruble, că primise salariul, aceia însă nu erau numai banii lui, că-l aştepta mama şi avea să-i pună pe masă, aşa, ca printre altele, zicând „iaca”, şi mama avea să-i ia şi să-i pună după portretul cel mare al tatălui.

Nicu îşi scoase haina, rămase numai în cămaşă şi încercă să nu se mai gândească la Lina. Se gândi la prietenul lui Toma Croitoru şi i se plânse:

– N-a vrut, bre Tomo. M-a refuzat. Aşa mi-o zis: te refuz, Nicule. Cică, eşti un băiat bun şi harnic, da te refuz din motivul urechilor. Şi eu, bre Tomo, ce să fac? Spune-mi tu, care e vina mea că seamăn la urechi cu bunelul?

Şi Toma, în gândul lui Nicu zise:

– Nu-i fată serioasă Lina, Nicule.

– Apu, serioasă ştiu că nu-i, dacă-i frumoasă şi-mi place încă din clasa a treia. De cum am văzut-o odată, aşa, nu ştiu cum, că imediat mi-am zis: aştept să cresc şi mă însor cu Lina. Cât învăţam la şcoală n-am putut să mă apropii de ea şi să-i propun prietenie, că eram elevi şi nu era voie. Acum suntem maturi şi vezi cum a ieşit?

– Nu-i fată serioasă, Nicule, Lina asta a ta, dacă te-a refuzat din motivul urechilor. Ce, urechile-l fac pe om? Ori capul, adică mintea? Nu mintea şi purtarea frumoasă îl fac pe om? Şi nu ai fost cel mai bun elev din clasă? Te întreb: ai fost, sau nu ai fost?

– Am fost, da ce folos?

Aşa vorbea în gândul lui Nicu Paraschiv cu Toma Croitoru, dar nu-i venea mai uşor. Şi Toma mai zise, tot în gândul lui Nicu:

– În locul tău m-aş duce şi aş înjura-o de mamă!

– De ce?

– Păi aşa, ca să ştie şi ea. Şi i-aş spune: fă, poate că eşti tu frumoasă, nu zic, dar eşti proastă, că n-ai reuşit la facultate, da eu, aşa cu urechi mari cum sunt, mă duc la întâi septembrie la Chişinău, iaca am avizul în buzunar, pot să ţi-l arăt.

– Şi ea ce-ar face? întrebă Nicu.

– Păi ar muri de ciudă.

– De ce?

– Păi pentru că eşti odată băiat, te faci student, mai încolo, în viaţă, ajungi departe, da ea tot la grădiniţă. Pe urmă treci prin sat cu maşina şi nici nu te uiţi la ea. Opreşti în dreptul grădiniţei, deschizi portiera şi o întrebi: ce mai faci, Lina? Tot cu mucoşii iştea te porăieşti?

– Şi ea, Tomo?

– Păi ea, ce? Ea zice: tot la grădiniţă, Nicule, şi m-am săturat de copiii iştea şi de satul ista, dar dacă am fost proastă, aşa-mi trebuie. Că dacă eram fată serioasă, nu mă uitam eu la urechile tale, şi acu veneam şi eu în sat cu tine, în maşină.

– Şi eu?

– Păi tu râzi, te prăpădeşti de râs.

– De ce?

– Pentru că ea a înţeles că a fost neserioasă şi viaţa a învăţat-o ca să nu se uite la nişte urechi oarecare, da să ia omul în consideraţie, ai priceput?

– Priceput. Da cum o fi ea, când o întâlnesc? Măritată sau fată?

– Cine s-o ştie, bre Nicule? Că Lina e frumoasă, da-i cu nazuri, n-o ia, îţi spun eu. Şi taică-său e un ţăran de rând, ce zestre îi dă?

– Nu cred, zise Nicu. Că dacă s-o întâmpla să fie nemăritată şi nu m-o refuza...

Toma Croitoru dădu din mână a pagubă şi îi întorse spatele. Şi Nicu rămâne iar singur cu Lina. Nu ştie ce să-i spună, Nu ştie şi tace. Tace, şi Lina păşeşte alături de el, şi tace şi ea, poate îi pare rău că l-a refuzat? Pentru că Lina e fată bună totuna. Degeaba îndrugă vorbe urâte despre ea Toma Croitoru, e o fată bună şi necăjită că n-a intrat la facultate. Ce să-i faci?, aşa e în viaţa asta, nu iese chiar totul pe dreptate, că o fată frumoasă ca Lina, iaca n-a reuşit, da el, Nicu, urecheat ca nimeni altul, a susţinut toate examenele pe foarte bine. Şi nici măcar nu-i neam de şefi sau bogătani, un pâclişit, dacă te uiţi mai bine, pe când

chiar şi feciorul primarului, Doru, tot n-a reuşit şi lumea râde că degeaba primarul şi-a vândut limuzina, că profesorii de la facultate din nu ştiu ce motiv n-au vrut să ia bani şi l-au prăvălit chiar la primul examen.

Şi acu ce face Doru? Nu intră în pământ de ruşine?

Şi lui Nicu Paraschiv i se făcu milă de Doru şi de Lina şi de altă lume căreia uneori nu-i merge. E drept că Doru dă în gropi de deştept ce e, dar e fiu de primar şi nu are urechile atât de mari şi de urâte. Eh, Nicu Paraschiv ar da tot ce vrei, până şi locul la facultate, doar să fie aşa frumos şi îndrăzneţ cu fetele ca Doru. Ar rămâne în sat şi s-ar însura cu Lina şi ar învăţa de şofer la Soroca... Nu e însă cum vrea omul!...

Ajuns acasă, Nicu Paraschiv deschise poarta şi intră în ogradă. Mama îl aşteaptă în prag şi când îl vede se luminează la faţă. Nu mai are pe nimeni mama, Nicu e unul la părinţi, adică e unul la maică-sa, că taică-său i-a părăsit încă demult, de când era el abia în clasa întâi, s-a însurat cu o femeie la Soroca şi locuieşte acolo. Nicu nu l-a văzut de când a plecat şi, pare ciudat, dar nici nu vrea să-l vadă. S-a obişnuit să trăiască numai cu maică-sa. Poate e mai bine, că făcea de mic munca de bărbat în casă. Acu cu cine rămâne mama dacă pleacă?

Îi dădu bineţe şi intră în casă. Mama îl urmă, se uita la el şi zâmbea. Îi părea bine că pleacă? N-avea de ce să-i pară bine, era însă mândră de el. Că uite ce cogeamite băietoi a crescut ea, de una singură, abia încape pe uşă.

După ce anină haina în cui, Nicu scoase banii, îi puse pe masă, şi se duse să se spele. S-a spălat îndelung, apoi şi-a pus o cămaşă curată.

– Pleci mâine, Nicule? întrebă mama.

– Păi?

– Să te duci, băiete, să înveţi bine şi să te porţi frumos.

– Păi?

– Ce „păi”? Eu ce-ţi spun? se supără mama.

– Păi, o să mă port frumos, că ce...

– Aşa! Acu ce faci, te duci la bătrâni?

– Mă duc.

– Du-te, că te-or fi aşteptând.

Nicu se ridică de pe prag şi o luă agale spre casa bunelor care era la vreo trei sute de metri distanţă. Bunelul dădea la porc şi-i făcu semn lui Nicu să intre în casă că vine şi el. Bunica nu era acasă, poate se duse la vreo vecină şi bătrânul, bodogănind nemulţumit, intră în odaie cu un ulcior de vin.

Nicu Paraschiv nu bea vin, de aceea bunelul puse pe masă numai un pahar şi-şi turnă posomorât. Se uită la nepotu-său şi ridică paharul.

– Să fii sănătos, nepoate, şi să nu ne pomeneşti de rău... Că taică-tău, de, mi-e fecior, cum o fi şi dacă... n-ai ce-i face, da tu, că acum ai ieşit în lume, să nu te superi pe noi şi să nu ne uiţi.

Bău paharul pe jumătate şi se mai uită o dată la Nicu.

– Poate să-ţi torn şi ţie?

– Nu.

– Eh, o fi taică-tu un beţiv şi l-ai văzut beat de copil şi ţi s-a urât vinul. Nici să nu bei, Nicule. Fără el îi mai bine.

Apoi veni bunica val-vârtej.

– Aracan de mine, cum m-am luat cu vorba, dacă şi Nastasia ceea, dă-i şi dă-i, că...

– Ho, ho! Opreşte-te! strigă bunelul. Dacă nepotul se duce mâine la şcoală, la Chişinău. Ce-i dai de drum?

– Apu tot o găină, ce?

– Când o tai, că n-o să te aştepte toată noaptea?

– O tai, chiar amu o tai.

Şi bunica ieşi aşa cum intră, val-vârtej. Bunelul bău şi jumătatea de pahar care-i rămase şi se sculă de pe scaun. Scoase portmoneul din buzunarul pantalonilor, avea un portmoneu vechi şi ros, dar mare, ca o poşetă de damă.

– Iaca-ţi dau o sută de ruble de drum, măi băiete.

– Ei, lasă, că nu...

– Ce, nu? I-ai, bre, dacă-ţi dau, că mă supăr. Şi iaca ce ţi-oi spune eu: tu, bre Nicule, să nu-ţi faci griji, că eu cât oi mai trăi, pentru tine am să strâng. Să nu crezi tu că eşti orfan şi nu mai ştiu ce. Că eu nu-s putred de bogat, da nici sărac nu mă socot. Am pensie bună, mai lucrez la grădină, să na-i tu grijă din partea banilor. Te-om întreţine noi, două familii...

– De ce, că eu...

– Tu să te ţii de carte, bre, că eşti căpos, îi semeni lui bunelu-tău. Ia uite ce urechi, una-ntâi. O frumuseţe de urechi, bre, numai eu şi tu avem aşa urechi...

– De-e-e!

– Lasă, ştiu eu că-s urâte şi mari, da dă-le-ncolo. Lasă-ţi şi tu părul mai lung cum îi moda amu şi nu s-or mai vedea chiar aşa tare.

Apoi bunelul zise:

– De ce eşti aşa posomorât?

– Păi, dacă plec?

– Îţi pare rău?

– Îmi pare.

Lasă să-ţi pară. Da să nu-ţi dea în cap să lepezi şcoala ceea că te omor în bătaie. S-o duci până la capăt şi să vii învăţător aici în sat. Te-i însura şi-i trăi în casa mea, că eu cu baba tot mai mult în sarai trăim. Nici un folos din căsoiul ista. L-am făcut şi eu, ca să nu rămân în urmă de lume. Da pentru tine l-am făcut. Ca să nu te duci la casa miresei.

Târziu de tot s-a întors Nicu acasă cu găina învelită într-un ziar. Mama îl aştepta trează şi avea faţa plânsă, dar îşi şterse lacrimile pe loc şi zâmbi.

– Ţi-am pregătit geamantanul, Nicule.

– Bine, mamă.

– Câţi bani să-ţi dau?

– Nu-mi da nimic, că mi-a dat bunelul.

– Ei, iaca vorbă. Bunelul ţi-a dat din partea lui, cât l-a lăsat inima, da noi avem banii noştri, ce dumnezeu. Să-ţi dau o sută, ţi-or ajunge?

– Îmi ajung, mamă, că mi-a dat şi...

– Bine, îţi dau o sută. Da cum ajungi acolo, îmi scrii scrisoare şi să-mi spui dacă ţi-or mai trebui.

– Bine, mamă.

– Şi să înveţi, Nicule, să n-ai nici o grijă că mama a strâns bani pentru tine. Am ştiut eu că ai să reuşeşti şi am strâns capică cu capică, să n-ai nici o grijă.

– Lasă, mamă, că nu mor eu de foame.

– Tu, măi Nicule, să nu crezi că dacă n-ai tată, apu... Că nu eşti orfan, ferească sfântul. Mai trăiesc eu şi-s în putere. Iaca şi anul ista dacă oi da tutunul tot, apu oi face oleacă de bani, să n-ai grijă, auzi tu?

– Da, mamă.

– Să te îmbraci cum s-or îmbrăca şi ceilalţi băieţi de seama ta. Să te îmbraci bine. Că eu am să vin să te controlez. Să nu umbli ca un sărăntoc. Sărac îi iaca preşedintele, c-o vândut maşina degeaba.

– Ei, de-amu şi matale...

– Lasă că ştie mama. Le vede mama pe toate şi le înţelege, nu mă crede tu proastă pe mine...

Apoi mama se uită în altă parte şi zice, ca printre altele:

– Te-ai duce la Lina, să-ţi ei rămas bun...

– La cine? întrebă Nicu uimit.

– Păi la fata ceea, că...

– Ce să fac la ea?

– Să-ţi ei rămas bun, ce-ţi zic eu? C-o fi şi ea săraca necăjită că n-o reuşit. Spune-i şi tu ceva, aşa, să nu-şi facă inimă rea. Şi pe la Toma să te duci, c-o fost şi te-o căutat cât erai la bunelu-tău. O lăsat vorbă să te duci pe la el, că te aşteaptă.

– La Toma mă duc.

– Du-te. Mâine oi avea eu grijă să te trezesc. Du-te, hai.

Nicu se ridică şi se duse la Toma Croitoru. Acela îi aştepta în pragul casei. Părea obosit. Lucra tractorist Toma, în colhoz. Şi-au strâns mâinile în tăcere şi Toma îi arătă să se aşeze alături.

– Te duci, vasăzică, zise Toma.

– Mă duc, da.

– Şi nu-ţi pare rău?

– Îmi pare.

– Eh, ştiu că-ţi pare, da să nu te prind că fugi de acolo, auzi tu? Că vin şi-ţi trag o mamă de bătaie, de nu ştiu. Eu îs mai mare cu un an decât tine...

– Ştiu.

– Apu iaca. Eu de amu la toamnă, tu-tu, mă duc la armată, vii la petrecere, să te chem?

– Vin, cum să nu vin?

– Să vii. Să-ţi ceri voie şi să vii. Şi le spui tu acolo că ai un prieten şi se duce la armată, şi-or să te lase. Ce, învăţătorii ceea nu au prieteni, cum să nu te lase?

– Mi-or da voie, că nu-s la armată.

– Sigur. Le spui aşa şi aşa, cel mai bun prieten, Toma Croitoru, se duce la armată, şi-or să te lase. Am să fac o petrecere de-o să... S-o chem şi pe Lina?

– Pe Lina?

– Eu te întreb, că nu ştiu ce e-n sufletul tău, poate că nici nu vrei s-o vezi?

– Nu, vreau s-o văd.

– Să n-ai nici o grijă. Cât o să fiu eu în sat, nu se bagă nimeni la ea. Îl bat de-l rup pe cine-l văd. Mai încolo, când plec, îi las vorbă lui frate-meu Gheorghe. Frate-meu are o labă că unde dă, crapă piatra. O să aibă el grijă, tu să nu crezi că... tu învaţă, băiete, dacă ai cap. Eu n-am, că pe mine mă adoarme când eu o carte în mână. Cum văd cartea, cum îmi vine să dorm.

Au mai vorbit ei de una, de alta, apoi Toma zise:

– Acu hai la Lina.

– Cum?

– Aşa. Te duci, baţi la fereastră, o scoţi afară, şi-ţi ia-i rămas bun.

– Bine, da ea nu vrea...

– Ea? Cine ţi-a spus că nu vrea?

– Ea mi-a spus, ce mai...

– De ce să nu vrea, te întreb eu? Eşti olog, n-ai mâini, n-ai picioare, n-ai cap, ce n-ai? De ce să nu vrea?

– Păi, nu vezi ce urechi am?

– Cei cu ele? Urechi ca toate urechile, câţi vrei au urechi ca ale tale. Sute şi mii. Eu, de pildă, ce n-am urechi?

– Nu-s aşa de mari.

– Hă, auziţi-l, nu-s aşa de mari. Dacă vrei să ştii urechile mele sunt chiar mai mari decât ale tale. Pariez. Aşa că... hai!

– Cum, bre Toma, să baţi în fereastra omului noaptea...

– Şi cei din asta? Lina nu-i fată mare? De ce să nu baţi? Baţi la fereastră şi iese Lina şi gata.

– Nu fac eu una ca asta.

– Bine, bre, bat eu la fereastră, hai, că ţi-o scot, zău.

S-au dus la casa Linei. Toma a intrat în ogradă şi peste vreo cinci minute s-a întors cu Lina. Era într-un halat de casă Lina, lung şi înflorat.

– Iată, ţi-am adus-o, zise Toma. Am plecat eu. Vin mâine să te petrec la autobus că am zi liberă.

Lina stătea dreaptă în faţa lui Nicu şi luna-i bătea drept în faţă. Părea şi mai frumoasă ca de obicei şi Nicu se pierdu cu totul.

– Să mă ierţi, tu, Lino, că te-am trezit, poate dormeai...

– Nu dormeam, Nicule.

– Am venit să-mi iau rămas bun...

Şi Nicu Paraschiv se uită drept în ochii Linei şi înţelese că nu trebuia să vină. Şi-i păru rău. Îi păru atât de rău, că i se urcă un nod în gât şi nu putea vorbi. Întinse mâna şi-i mângâie părul negru, strălucitor, răsfirat pe umeri.

– Rămâi sănătoasă, Lina, zise, Nu te necăji.

– Drum bun, Nicule.

Şi Nicu Paraschiv se rupse din loc şi o luă la goană spre casă. Intră în odaia lui, respirând greu, se trânti în pat şi-şi încleştă dinţii cu putere.

Dimineaţa Nicu a mâncat în grabă, şi-a pus costumul de duminici şi, însoţit de Toma Croitoru, s-a dus la staţia de autobuse. Era o zi caldă. Nicu Paraschiv tăcea şi Toma Croitoru tăcea şi el. În dreptul grădiniţei Nicu încetini paşii şi se uită lung la Lina, care nu-l vedea, stătea cu spatele la drum. Fata nu se întoarse şi Nicu zise:

– Auzi tu, Toma, s-o laşi în pace pe Lina. Las-o să se întâlnească cu cine o vrea.

– Bine, zise Toma înfundat.

Apoi Nicu intră în autobusul cam vechi şi decolorat, îi flutură din mână lui Toma, şi, cufundându-şi capul în palme, se despărţi de Lina.

Nu vrem pământ

Eu sunt un om simplu. În sens că fără multă ştiinţă de carte, pentru că la timpul meu, când învăţam la şcoală aveam mari dureri de cap de cum vedeam o foaie scrisă de mână sau tipărită cu buchii de tipar şi taică-meu ca să nu mă îmbolnăvesc cumva mi-a zis: Ioane, ia lasă tu dracului învăţătura şi învaţă meseria de şofer că e mai bună. Dumnezeu să-l ierte pe taică-meu, că vorbe de aur a spus, că amu-s gospodar la casa mea, cu fumeie frumoasă şi harnică, am şi doi băieţi care mă ajută la muncă, şi nu mă bate vânt rece. De aceea zic eu, că nu ştii de unde-ţi bate norocul, că iată colegul meu de bancă Ştefan, că diriginta mă aşezase cu el într-o bancă tocmai să iau exemplu de la el, adică să învăţ şi eu bine, şi amu mor de râs, că Ştefan e învăţător şi face grevă ca să-i mărească leafa, iar eu, care-s ţăran simplu şi prost, mă revolt şi strig: nu se poate, că şi aşa vă plăteşte statul degeaba, că nu produceţi producţie agricolă ca mine, care nici eu nu o produc, dar o transport cu maşina. Şi el se face alb la faţă, iar eu îi amintesc: ţi-i minte, bre Ştefane, cum îţi băteai joc de mine că eram prost la şcoală? I se face ruşine, ce mai... că ce casă şi gospodărie are el şi ce casă şi gospodărie am eu... Se compară? Nici pe departe. De aceea zic eu că învăţătura asta nu e bună la nimic. Poate, dacă te-ai orientat la timp şi te-ai făcut agronom, şi apoi preşedinte de colhoz... Asta da, asta, ca să zic aşa, nu m-aş da nici eu în lături. Că ceea ce pot să fur eu cu camionul e un fleac pe lângă ce poate şi chiar fură preşedintele. Odată om, dom-le. Numai ce se vede, are ce

să se vadă, dar ce stă bine dosit, păi acolo e adevărată bogăţie. Dacă mă compar cu preşedintele, adică să fiu eu aşa de prost şi să mă compar, cum face Ştefan învăţătorul, dom-le, ar ieşi că-s un pârlit.

De aceea un şofer nu poate să se compare cu dumnealui şi nici un şef de echipă şi cu atât mai mult un învăţător. Nici cu fraţii preşedintelui nu se poate şi nici cu oricare altă rudă mai apropiată sau mai îndepărtată... Poa'să compare doar prostul care nu ştie ce e un colhoz astăzi... Păi, prostului pot să-i spun ca să se liniştească: un colhoz e ca o vacă pe care o mulge cel ce e la putere. Mulg şi ceilalţi, adică micii ca mine, şoferi la camioane, tractorişti, căruţaşi, şi ţăranii de rând, dar la urmă, după ce s-a muls bine... Ce mai rămâne, se vinde la stat. Dacă mai rămâne. Şi tot aşa, o să furăm totul, până n-o să rămână nici capăt de aţă şi după aceea o să împărţim borta covrigului, la toţi egal.

Nu pot să zic că nu-mi place democraţia asta. Aş face un păcat dacă aş zice. Că se fura şi pe timpul comuniştilor, nu-i vorbă, dar chiar în halul de acu, de când suntem ţară democratică, cred că nu. Adică vine vorba aşa că de democraţi, că nu'ş'ce, da nu tot aceiaşi oameni au rămas la putere? Ce ţi-i că nu fâlfâie steagul roşu, da tricolorul? E chiar mai frumos tricolorul. Şi alfabetul latin e mai frumos. Ce-i frumos, îi frumos, că nu-s chior să nu văd. Da cu pământul eu zic să mai tăgăduim. Că problema se pune aşa: de unde fur eu? Că de la om, dom'le, nu se fură, că-ţi dă cu măciuca.

Aşa că dacă vine vorba şi mă întreabă pe mine personal, eu votez cu democraţia. E drept că toate-s scumpe la dracu, da ce să-i faci... Scump la ei, scump şi la noi. El îmi vinde pantoful cu atâta, eu îi vând kilul de carne cu atâta. Care pe care? Da învăţătorul Ştefan umblă şi flămând, şi gol. Asta ca să ştie el altă dată cum să vorbească urât despre dom' preşedinte sau despre neamul lui. Nu-i vorbă, e democraţie şi se poate, da tot trebuie să ştii măsura. Că nu

se permite să dai cu piatra în Dumnezeu. Aşa e? Cum zice dom' preşedinte şi dom' primar şi ceilalţi domni, foşti până ieri tovarăşi: de ce-s răi intelectualii? Adică mă întrebă pe mine: Ioane, de ce-s... Şi eu strâng din umeri. Mi se isplică: pen'că se încumetă să critice conducerea Republicii. Da ce-i Republica, Ioane? Iar strâng din umeri. Republica, mi se isplică, e ca un colhoz, da mai mare. Acu înţeleg. Şi votez contra ca să se critice conducerea şi mai ales guvernul. Cum zice şi dom' preşedinte: guvernul nostru este bun, pentru că parcă nu este. Nu-ş-ce bolboroseşte acolo sus, da nu se înţelege. Şi noi, aici, jos, facem ce vrem. Şi aşa e bine, pen'că să fie democraţie. Iar cei mai mari democraţi în satul nostru sunt dom' preşedinte de colhoz şi dom' primar. Unde mai pui că-s şi veri drepţi.

Am şi eu un văr drept, băiat căpos, da-i prost. Că-i zic, vino, vere, aici în sat să te facem preşedinte de colhoz că de aiştia ne-am săturat până-n gât. Şi prostul zice: de ce? E simplu, îi răspund, ca să intre şi neamul nostru la putere. Da nu vrea. Şi atunci nici eu nu-l las să-mi calce pragul. Că până şi dom' Snegur o zis: să ne ţinem de neamuri. Da cum altfel? Că dacă n-om ţine neamurile înde noi, păi ce iese? Că tot mai mare încredere ai în neamul tău, decât în unul străin. Unul străin poa'să fie şi un intelectual pâcligit care bate ca berbecul în temelia statului. Păi se poate? Cum zice şi dom' preşedinte: abia am ajuns şi noi stăpâni în ţara noastră şi intelectualii vor să ne unească cu România... Şi bat în temelie.

Eu am zis că-s om simplu. Da tot ştiu carte, mă mai uit prin ziare. Şi acu când s-a întors preşedintele de la sesiune, că-i şi deputatul nostru, îl întreb: da nu am înţeles cu limba şi cu poporul... E simplu, Ioane, îmi răspunde dom' preşedinte, ştim noi bine cine suntem şi ce limbă vorbim. Da lasă-i să discute. Intelectualii discută, noi ne facem treaba. Când termină cu asta, le dăm altă temă de discuţie.

Şi tot aşa. Între timp, vorba ceea... Deştept om, dom' preşedinte. Căpos. Însă ne lasă în pielea goală. De aceea trebuie să mă grăbesc şi eu, că nu mai am furaje, şi-mi rag vitele în grajd.

Mă uit spre casa lui Ştefan-învăţătorul. E lumină în ferestre. Pe semne că scrie la vreun ziar, să arate că suntem români şi vorbim româneşte. Până întocmeşte el scrisoarea eu îmi adun hrană pentru vite.

Aşa că vă zic: colhozul e încă bun. Când n-o să rămână o aţă din el, o să împărţim şi pământul. Nu vă faceţi griji. Nu suntem chiar aşa de proşti cum ne cred unii. De una mi-e ciudă, că dom' preşedinte, spurcatul dracului, fură mai mult decât mine. Şi mă tem că o să ajung să muncesc cu ziua la el. Că nu tot el o să cumpere pământul? Şi cine împarte, parte îşi face... se ştie.

La scăldat

În timpul din urmă un domn mare scriitor (la noi fiecare al doilea condeier este mare, iar fiecare primul este genial), a declarat la televizor că nu este bine că scumpii şi dragii noştri copii să înveţe versuri despre Valea Oltului, pentru că chestia asta îi complexează, fiindcă nu au posibilitatea chiar toţi elevii să viziteze respectiva localitate şi să se convingă de splendorile descrise. Domnia sa, secundat de un mare ziarist care n-a scris la viaţa lui nici o frază, în schimb a rostit o mulţime, perfect incoerente şi de un genial critic literar, au deplâns cu lacrimi amare sărăcia lucie a poporului căruia îi e imposibil să cumpere tuturor doritorilor bilete la tren, ca să se deplaseze spre Valea Oltului şi de aceea tot dânşii au propus ca elevii să înveţe mai bine poezii şi proză despre Valea Oltului, unde marele scriitor s-a scăldat personal în copilăria nefericită.

Această propunere m-a înduioşat până la lacrimi, pentru că trebuie să anunţ pe cine nu ştie că şi ilustra mea persoană s-a scăldat în renumitul râu, la ora actuală un fir de apă murdară. Pe malurile râului scumpii noştri elevi vor putea admira grămezi de gunoi bălării şi uneori cutii de conserve. Deşi într-o apă atât de mică şi murdară nu se mai scaldă nimeni, elevii, cu ajutorul profesorilor, îşi vor putea imagina cum pe timpuri în râul Căinari s-au scăldat şi alţi mari scriitori, oameni de stat, savanţi şi deputaţi în actualul Parlament.

Luând toate acestea în consideraţie, propun ca râul Căinari să fie declarat Râu Sfânt al moldovenilor de pretutindeni, ca să ajungem astfel în rând cu alte popoare civilizate, cum sunt de exemplu indienii.

Urmând logica marelui scriitor, propun ca geografia şi istoria să fie scoasă din programul şcolar, pentru că acolo se studiază multe fluvii în care domnia sa nu s-a scăldat...

De asemenea nu este indicat să se studieze literaturile engleză, franceză, germană, italiană, ca să nu discutăm de cea americană, pentru că fericiţii noştri copii ar fi nevoiţi să viziteze o mulţime de ţări şi continente, s-ar transforma în turişti de meserie şi n-ar mai reuşi să termine nici clasa a cincea.

Este de dorit, tot în această ordine de idei, să nu mai învăţăm nici operele clasicilor. Pentru că nu toată lumea poate pleca la Humuleşti (Creangă), în Bucovina (Eminescu) sau la Florenţa *(Buchetiera din Florenţa)* (Alecsandri).

În concluzie, copiii noştri pot studia numai operele nemuritoare ale scriitorilor basarabeni, cu precădere pe cele scrise de mine şi Iulian Nicuţă, legate nemijlocit (strâns şi indisolubil) de Râul Sfânt Căinari.

P.S. Opusul de mai sus a fost creat mai demult, pentru că autorul lui lucrează asemeni lui Flaubert, care s-a consacrat eternităţii şi, după cum s-a exprimat Faulkner, eternitatea l-a înţeles şi l-a apreciat la justa valoare, dar după adoptarea înţeleptei Legi despre presă, am şters toate numele concrete. Nu de alta, dar mi-e frică să nu fiu amendat şi, după cum ştie şi Parlamentul şi Guvernul, nu se mai plăteşte salariu de trei luni încheiate ca oricărui om simplu care, slavă domnului, nu e nici deputat, nici ministru, şi nici coadă de topor.

Milă

În sfârşit s-a trezit. O durea capul, era mahmură, se dădu jos din pat şi se îndreptă spre bucătărie. Vedea pereţii ca prin ceaţă, găsi totuşi, după o îndelungată bâlbâială, uşa frigiderului, o deschise şi constată cu bucurie că mai rămăsese ceva coniac pe fundul sticlei. Îşi turnă un păhărel, cu mâini tremurânde îl duse la gură şi îl bău dintr-o înghiţitură. Se aşeză pe un scaun, se sprijini cu spatele de perete şi închise ochii. Aşteptă timp de cinci minute până coniacul o încălzi, mai bău un păhărel şi izbuti să zâmbească. Îşi mută privirea spre geam, văzu un cârd de vrăbii, şi se minună că e vară, e cald şi că viaţa, în fond, e plăcută şi merită s-o trăieşti. Se uită cu multă speranţă la sticla din faţa ei, o mângâie cu mâna, încercă să fredoneze ceva, nu-i ieşi mare lucru, dar se simţea bine. Ştia însă că buna dispoziţie o va părăsi peste două ore, de aceea se grăbi să facă un duş rece, se îmbrăcă cu un halat lung şi roşu, îşi aprinse o ţigară. Se duse la bucătărie, luă sticla şi păhărelul, se aşeză într-un fotoliu şi izbucni în râs. Râdea scandat, prosteşte, fără pricină.

– Ce fain e să ştii că eşti o dărâmătură, zise cu voce tare. Ce fain e să ştii că lumea aceasta e o adunătură de lichele, dar toţi se străduiesc să pară altfel. Şi numai eu sunt deşteaptă şi cunosc adevărul. Şi nu am nevoie să mă prefac. De aceea sunt liberă ca pasarea şi fericită.

Îşi mai turnă o cinzeacă şi privi coniacul întunecat cu multă dragoste şi înţelegere. Era însoţitorul ei aproape permanent din ultimii doi ani. Unicul de când soţul o părăsise. Numai coniacul o mai iubea şi-i făcea bine. Zâmbi

larg, mirosi băutura apoi o înghiţi. Coniacul era tare şi aspru, ca un bărbat. Nu ca fostul ei soţ: molâu, gras, fără coloana vertebrală, asemeni şarpelui. I se făcu scârbă. A dus-o bine sub aripa ei, până când a înţeles că steaua ei apune şi atunci a părăsit-o. Nu-i pare rău, nu-l condamnă, a trecut prin viaţa ei ca fumul, fără să lase urme. Nici măcar o poză în doi nu are.

Îşi fixează privirea în perete şi ochii i se păienjenesc de lacrimi. Fără vreun motiv anume. Poate pentru că se simte umilită. Nu mai are nimeni nevoie de ea. Cei care pe timpuri îi căutau privirea, îi sărutau mâna, ascultau cu veneraţie prostiile pe care le debita cu nemiluita nu se mai tem de ea. Şi toată nenorocirea vine de la faptul că n-a vrut să plece la ţară. N-a dorit să se facă învăţătoare într-un sat năpăstuit. Şi atunci s-a ivit ca din pământ Salvatorul şi i-a propus să lucreze pentru El. N-a rostit cuvinte mari şi frumoase, era destul de cinic şi deştept ca să-şi dea seama cu cine discută. Pentru mine ai să lucrezi, a zis, nu pentru securitate. Şi ea, proasta, măruntă şi fără culoare, cam urâtă, se agăţă cu ambele mâini de această propunere.

Apoi toate au mers ca din apă: apartament, soţ, posturi nu prea mari, dar convenabile şi, principalul: senzaţia că este Cineva. Cineva de care cei din jur se tem. Ce plăcere, doamne, îşi zise acum, că vezi cât de mărunţi sunt oamenii, ca furnicile, ca viermii. Pe unii i-am strivit, pe alţii i-am mituit. Acum însă mă dispreţuiesc toţi...

Întinse un braţ şi formă un număr de telefon. O voce de bărbat îi răspunse:

– Sunt eu, zise femeia.

– Te ascult.

– Sunt singură, dom-le Gheorghe, şi mi-e frică.

– De ce?

– Poate pentru că nu mai am coniac. Şi nu-şi mai aminteşte nimeni de mine. Sunt strivită.

– Dar s-a răsturnat lumea.

– Prostii. Atât timp cât va exista un stat, indiferent de regim, noi vom fi întotdeauna necesari.

– Nu mi-ai dat nici o veste...

– M-am retras în umbră... Abia nu demult am revenit.

– Şi crezi că nu mai sunt bună de nimic?

– Aşa cred. Îmi pare rău.

– Şi nici coniac nu mai am, plânse în receptor femeia.

– Bine, zise bărbatul, te mai ajut şi acum, dar bagă-ţi în cap că e pentru ultima dată.

Femeia puse receptorul şi peste câteva clipe adormi. Când se trezi găsi lângă fotoliu o ladă cu sticle de coniac. Se lumină la faţă şi zâmbi fericită.

Drepturi primordiale

Uneori te opreşti în mijlocul străzii, îţi fixezi privirea în gol şi urli de disperare.

Este dreptul tău primordial, într-o ţară democratică din Estul civilizat al Europei.

Dacă eşti rus, îţi poţi permite să te îmbeţi tufă şi să răcneşti că ai eliberat lumea de fascism, dacă nu eşti rus, îi poţi spune rusului să se care la mama dracului, că te-ai săturat de el. Atât rusul, cât şi nerusul, îşi pot permite să se ia la bătaie, până vine poliţia şi-i arestează. Este dreptul primordial al poliţiei într-o ţară democratică din Estul civilizat al Europei.

Alteori, dacă eşti om de artă, poţi să te închizi în casa ta şi, citind sau ascultând clasicii, ţi se permite să plângi frumos şi în voie. Este dreptul primordial al omului de artă într-o ţară democratică din Estul civilizat al Europei.

Dacă-ţi iubeşti Patria atât de profund încât poţi urla sentimentele la microfoane, ai dreptul să mori pentru ea, fiind sigur că mai târziu, mici lepădături leşinate vor lua premii pentru că te-au inspirat la moarte. Este dreptul tău primordial să mori şi dreptul primordial al lepădăturii să fie premiată într-o ţară democratică din Estul civilizat al Europei.

Era să uit, mai ai dreptul să alegi pe cei care să-ţi ofere cu mărinimie aceste drepturi primordiale, într-o ţară democratică din Estul civilizat al Europei.

Toate aceste drepturi primordiale au valoare doar dacă nu furi. Dacă eşti hoţ, atunci plăteşti oamenii legii şi scuipi pe aceste drepturi primordiale, într-o ţară democratică din Estul civilizat al Europei.

Love story

Petre Pruteanu se însurase din dragoste cu Olga Saratova, originară dintr-un orăşel de pe malul celui mai mare şi mai frumos râu din Europa – Volga. Evident, nu s-a gândit niciodată la vreun calcul ieftin şi mizerabil şi căsătoria, trebuie să recunoaştem, a avut o influenţă minimă, însă pozitivă asupra carierei domniei sale.

Angajat în miliţie prin anii şaizeci, căpitanul Pruteanu, s-a acoperit de glorie, arestând trei studente, care demonstrau pe strada centrală a Chişinăului o mentalitate exclusiv mic-burgheză şi naţionalistă. Deşi erau domnişoare, bravul căpitan Pruteanu şi-a suflecat mânecile şi a declarat: „Nada vâpraviti im mazghi", ceea ce a şi făcut, nu însă cu destulă precauţie. Fetele l-au dat în judecată. Spre marea lor uimire, au pierdut procesul, au fost exmatriculate din institut, iar căpitanul Pruteanu a fost avansat în grad de maior, ceva mai târziu devenind chiar colonel.

Între timp i-a crescut şi fiul care purta, desigur, un nume eroic, Sveatoslav şi cum e şi firesc, fusese educat în spirit internaţionalist, adică a dispreţului faţă de poporul băştinaş de care, credea că nu-l leagă nimic, însă nu se prinsese de el nici cine ştie ce dragoste pentru „Volga-matuşka", pe care n-o văzuse în ochi niciodată.

Nu e de mirare, că după ce absolvi cu menţiune facultatea de drept, plictisit de realităţile socialismului dezvoltat, se îndrăgosti lulea de o turistă americană, în vârstă de şaizeci de ani, dar care arăta ca de cincizeci. Plecă împreună cu ea în Statele Unite şi după jumătate de an de trai fericit, pentru că nu ştia să facă nimic, femeia pragmatică şi

nemiloasă, ca toate imperialistele, îl aruncă iritată în stradă. Izbuti să se angajeze la postul de radio „Vocea Americii”, unde pe parcursul a trei luni înjură miliţia sovietică, inclusiv pe taică-său, amintindu-i şi de maltratarea celor trei studente, făcând aluzii grosolane la căsătoria lui cu Olga Saratova, caracterizând-o în cuvinte pe care buna-cuviinţă nu ne permite să le repetăm. Însă cum nu avea talent de ziarist şi nu era obişnuit să-şi pună creierul la treabă, după ce epuiză tema „Familia unui miliţian sovietic” a fost dat afară. I se plătea o subvenţie de şomer, pe care avea grijă să o cheltuiască pe băuturi tari. Până la urmă uită de unde anume a sosit în SUA şi muri, drogat, ca cetăţean al lumii!

Ningea frumos prin amintirile noastre

Era o zi de iarnă când, în mod nefiresc, începu să ningă. Fulgii mari se aşterneau unul peste altul pe asfaltul umed şi, ca de obicei, murdar. La asta m-am gândit mai întâi, că o dată cu topirea zăpezii se mai curăţă şi oraşul. Apoi, uitându-mă în zare, am simţit cum forul meu interior se umple de ceva cald şi poetic. Mi-am ridicat gulerul la palton şi m-am aşezat pe o bancă. Aveam în faţă copaci, schele, auzeam duduitul ritmic al maşinilor, uneori vorba oamenilor, înflorită cu vreo înjurătură, când rusească, când românească, în funcţie de dispoziţie şi de circulaţia troleibuzelor. Mi-am aprins o ţigară. Visam la timpuri duse de mult, când fusesem şi eu copil ca toţi oamenii şi alergam fericit prin ninsoare. M-am uitat în jur cu o privire romantică. Ce mai, Chişinăul arăta ca o simfonie de Beethoven. În sens că ningea tare. Tocmai când starea mea de complicată fericire începea să se materializeze în versuri banale, stăpânite de puternicul sentiment de dragoste faţă de natura mamă, pe celălalt colţ al băncii se aşezară doi bătrâni. Vreau să zic un bătrân şi o bătrână, două jucării stricate. Bărbatul se sprijinea într-un baston, mătuşa se sprijinea de braţul lui, defel puternic, ba chiar tremurând. Sigur, nu le-am dat nici o atenţie. Ce-i drept, nici ei nu s-au sinchisit de mine. Adică stăteam pe o bancă, într-un parc din Chişinău, trei străini. La un moment, dat am auzit vocea bătrânului, stinsă, hodorogită, fără vlagă...

– Pe un asemenea timp ne-am căsătorit, zise.

– Da, continuă bătrâna, la nunta noastră a nins cumplit, ca acum, şi lumea zicea că din motivul acesta o să ne meargă bine în viaţă.

– Păi aşa a fost. Am trăit o viaţă frumoasă, poate chiar demnă. La început nu aveam nici măcar bani pentru nuntă, oftă bătrânul. Munceam ambii în construcţie, dar ni se plătea prost.

– Timpuri grele, ce vrei, murmură femeia. Însă ne-am descurcat. L-ai vândut pe văru-tău Petrache şi KGB-ul te-a plătit bine. A murit săracul în Siberia, nu s-a mai întors.

– Aşa e, timpuri aspre, era Stalin la putere, te băga la dubă pentru un banc.

– Şi văru-tău a avut imprudenţa să-ţi povestească bancul cu Molotov.

– Săracul, mormăi bătrânul, dacă ar fi fost mai precaut, poate trăia şi azi.

– Dar nunta a fost frumoasă, deşi modestă. Dacă-mi amintesc bine, invitasem doar vreo cinci perechi.

– Şase, preciză bătrânul. Erai deja gravidă la nuntă, că fusesem nerăbdători, tinereţe, ce vrei, şi de aceea l-ai invitat şi pe profesorul Kusinski, pe care l-am turnat la securitate, că se cam ciupise şi striga în gura mare că votca rusească e puturoasă.

– Aşa e, se lumină bătrâna. A fost şi acesta dus, dar se pare că a scăpat.

– Pe dracu a scăpat. Din lagărele tiranului nu se ieşea atât de uşor şi profesorul era un slăbănog.

– Dar trebuie să recunoşti, băiete, că era un om deştept.

– Ce folos. Prost, deştept, dacă nu şi-a ţinut gura, a păţit-o.

– Ce-l apucase cu votca ceea?

– Păi aşa e, când e s-o păţeşti, zise bătrânul filozofic. Ori să te păzeşti, ori nu, tot acolo...

– Timpuri dure, oftă bătrâna. Cu Hruşciov a fost mai uşor.

– Chiar credeam că o să fim liberi, dar n-a ieşit mare brânză.

– Păi nu avea cum. Nu tot comunist era? Nu pe timpul lui au arestat-o pe soră-mea Mariţa? Dintr-un nimic. Când

le povesteam securiştilor, c-a zis că Hruşciov e prost, mă prăpădeam de râs. Păi pentru un asemenea fleac să bagi tu omul în închisoare?

– Am întâlnit-o mai ieri pe stradă, nu mi-a răspuns la salut.

– O mai fi supărată, ce crezi. Totdeauna a fost câinoasă la suflet.

– De ce să se supere?

– Ştiu eu? Aşa e omul: totdeauna caută vina altuia.

– Îmi pare rău. Aş fi vrut s-o invit la noi. Oricum, suntem rude.

– Nu era cazul, dragă, zise bătrâna, ştii cu ce s-a ocupat după ce s-a întors...

– Aşa e, dar m-am gândit că poate i-am fi putut acorda această favoare. Să stea şi ea o dată la masă cu nişte oameni cumsecade.

– După ce s-a culcat cu tot oraşul?

– Ei, dragă, le mai înfloreşti şi tu. Nu i-a mers în viaţă, ce să-i faci, şi acu e şi bătrână, i-o fi părând rău de ce-a făcut.

– Nu pot, dragă. E sora mea şi ţin la ea, dar există nişte principii morale peste care nu pot trece. O femeie trebuie să rămână femeie în orice condiţii. Că a mai trecut lumea prin închisori.

– Cred că ai dreptate, oftă moşul.

Au stat un timp în tăcere, admirând peisajul. Era fantastic, am mai spus, ca într-o simfonie de Beethoven. Apoi bătrâna continuă.

– Am primit scrisoare de la fecior. Scrie să-i trimitem bani, că mâncarea de acolo e mizerabilă şi suferă de stomac.

– Păi de unde? Nu ştie de preţuri? La închisoare nu li se aduc ziare, nu au televizor?

– Cine ştie?

– Am crezut că câştig ceva din cazul Mereuţă. Că-l am la mână de mai mult timp.

– Vecinul?

– Păi? Să te îmbeţi şi să urli peste toată casa „Trăiască Unirea” şi să nu păţeşti nimic...

– Parcă nu demult striga „Trăiască Independenţa!”

– S-a schimbat. Da nici cu independenţa n-a luat foc. Nu mai sunt, doamnă, oameni de altădată, vigilenţi şi duri. E ca la piaţă, zice cine şi ce-i trăsneşte capul şi nu se iau măsuri.

– Nu e bine, oftă bătrâna.

– Mă duc eu cu raportul şi ei îmi râd în nas. Securitate naţională se cheamă. Cică, dă-l în mă-sa pe Mereuţă al dumitale.

– Înjură atât de urât?

– Dacă-ţi spun! Să-şi fi permis pe vremea lui Stalin sau a lui Brejnev vreun KGB-ist să vorbească urât...

– Oameni culţi, domnule, continuă mătuşa, ăştia de azi nici nu put pe lângă vechile cadre.

– Vor ajunge să-şi mănânce mâinile, conchise bătrânul, că după o viaţă de muncă cinstită ne-au lăsat pe drumuri. Este un Dumnezeu să-i pedepsească şi pe ei. Că-s tot aceiaşi oameni, da uite ce s-au schimbat...

– Aşa e, oftă bătrâna. Hai să mergem acasă, că mi s-a făcut frig.

S-au ridicat de pe bancă şi, târându-şi bătrâneşte paşii, au dispărut după colţ. Peste oraş continua să ningă frumos, ca într-o simfonie de Beethoven...

Povestea porcului

A fost odată o babă şi un moşneag foarte bătrâni, moşul avea o sută de ani, iar mătuşa nouăzeci şi nouă şi nu reuşiseră să nască nici un copil, fiindcă fuseseră ocupaţi încă din tinereţe să construiască viitorul luminos.

Exact ca şi în povestea porcului, pentru că ajunseră în urma inflaţiei săraci lipiţi pământului, şi au cumpărat pentru a-şi umple cu ceva singurătatea un purcel mic şi prizărit cu două scopuri: dacă din purcel iese până la urmă un voinic Făt-Frumos, e bine, căci vor avea un sprijin la bătrâneţe, dacă purcelul se va dovedi că nu e decât un porc obişnuit, şi mai bine, că nu mai puseseră fărâmă de carne în gură de cel puţin doi ani.

Sigur că, de vreme ce bătrânii locuiau la etajul cinci, porcul locuia şi el tot acolo, în aceeaşi odaie, dar îi plăcea să doarmă în baie, unde îşi petrecea cea mai mare parte a timpului, bălăcindu-se în apă.

Deci, timpul trece, bătrânii împart cu el ultima bucăţică de pâine, care e tot mai scumpă din cauza preţurilor mari le petrol în Rusia.

Într-o noapte, porcul îşi scoase pielea, devenind un ditamai bărbat de o sută cincizeci de kile, şi, în loc să le mulţumească bătrânilor că l-au crescut, porcul îi ia pe câte unul şi îi aruncă afară.

Peste un timp, tânărul nostru se însoară cu o fată foarte frumoasă, studentă la medicină, iar bătrânii mor într-un azil mizerabil...

Ploaie adâncă, ploaie de moarte

A văzut-o ieri la restaurant, s-a apropiat de măsuţa ei şi a întrebat-o numai cu ochii: cât mă va costa?

Ileana l-a cântărit cu privirea, apoi a zâmbit abia perceptibil, în colţurile gurii un zâmbet care l-a fascinat şi pe care nu-l va uita niciodată.

– Ne înţelegem mai târziu. Cred că nu eşti dintre cei ce nu-şi plătesc datoriile? Sau e pentru prima dată când te adresezi uneia ca mine?

– Pare-mi-se n-am mai încercat.

– Ai putea găsi pe cineva şi fără plată, zise Ileana în timp ce se ridica de la masă. Nu pari dintre tipii care au nevoie de tot felul de experienţe.

– Sunt un om căruia îi e foarte frig.

– Acu, în plină vară?

– Tocmai pentru că e vară.

– Nu te cred, te văd bine. Ţi-e greaţă de cele ce te înconjoară. Eu însă sunt o fată de stradă, nu-mi place să ascult filozofie decadentă. Pentru chestii din astea există prostituatele de elită. Dar tu nu ai dolari, nu-i aşa? Cum te cheamă?

– Petre.

– Petre? Nici măcar Pedro? Cu un asemenea nume, sigur că nu ai valută.

O ajută să se ridice şi ochii i se umplură de lacrimi.

– Sunt altcineva decât îţi imaginezi dumneata. Chiar dacă mă cheamă Petre.

Au părăsit restaurantul şi afară ploua cu găleata. Au alergat până la taximetrul care îi aştepta în apropiere.

Taximetristul le deschise respectuos portiera şi porni motorul fără să scoată un cuvânt.

– Nu vrei să-mi spui cum te cheamă, iubitule?

– Parcă ţi-am spus, mă cheamă Petre.

– E un nume frumos. Tot astfel îl chema şi pe taică-meu, mai demult. Mi-a spus o vecină că-l chema Petre.

Bărbatul scoase o cutie de „Kent" şi îi oferi fetei o ţigară.

– E voie? se adresă Ileana şoferului.

– E voie. Aici totul e voie în această maşină.

Fata trase un fum adânc în piept, apoi zise, un pic tristă:

– Nu sunt nişte ţigări pentru mine. Ştiu că sunt o fată bună şi mă pricep la toate, dar am fost totdeauna plătită prost. Cred că e o chestie de gust la mijloc. Îmi place să pălăvrăgesc uneori, nu vă supără? Altfel aş începe să plâng şi sunt sigură că nu v-ar plăcea.

– Mie mi-ar place, zise la un moment dat şoferul. N-am mai auzit sau văzut pe nimeni plângând, cred că de foarte multă vreme.

– Nu e cazul, zise Petre. Dacă începi să plângi, ar putea să înceteze ploaia, şi uite ce frumos plouă.

– Nici nu am observat, constată Ileana surprinsă. E grozavă această ploaie şi noi doi într-o limuzină...

– Şoferul totuna contează.

– Sunt angajata dumitale, domnule, n-a fost vorba de încă cineva.

– Are şi el uneori un cuvânt de spus, zise Petre.

– Ţigara aceasta e formidabilă şi ploaia e foarte adâncă şi voi sunteţi nişte domni foarte de treabă.

– E pentru că n-am mai fost în acest oraş de zece ani, zise Petre. S-au schimbat multe lucruri.

– Pe naiba, zise Ileana. Nu s-a schimbat nimic. Am ajuns acolo unde credeam c-o să ajung încă de la vârsta de zece ani.

– Pentru că te-a părăsit taică-tău? întrebă Petre.

– Pentru că l-a părăsit maică-mea şi s-a măritat cu o zdohnitură plină de bani.

– Nu s-a nimerit un om bun?

– Nu ştiu ce este un om bun. Ştiu doar că există o groază de lepădături. Asta o ştiu la sigur.

– Şi taică-tău, cel adevărat? întrebă şoferul.

– Nu ştiu pe unde e. Cică s-a făcut beţivan sau hoţ, ceva în felul ăsta, nu-mi amintesc.

– Eşti necăjită? întrebă Petre.

– Pe naiba, răspunde Ileana. Sunt în cea mai bună formă. Fumez ţigări bune, mă plimb cu limuzina, afară plouă, ce mi-aş mai dori?

– Poate o casă a ta, poate un soţ, încercă să continue şoferul.

– Nu mă cheamă Ileana, zise fata dur. Mă cheamă Andina sau cum doriţi, nu contează. Aşa precum pe voi nu vă cheamă Gheorghe şi nici Petre.

– Pe mine mă cheamă Gheorghe, zise şoferul. El nu are nume, zi-i cum îţi place.

– Mi-ar place să-i zic Andi. E frumos. Andi şi Andina. Prima noapte de dragoste, ultima noapte de război, sau invers. Mi-e egal, nu sunt o domnişoară cultă. Sunt doar o prostituată. Nici măcar de elită. Mă vând pe bani ruseşti.

– Te înşeli, replică şoferul. Eşti o fată formidabilă. Nu-i aşa, Petre?

– Eşti cea mai frumoasă fată din oraşul acesta.

– Păi, nu cunoşti oraşul, aţi zis că nu aţi fost pe aici de zece ani.

– Da.

– Eu am fost educată într-o seră, printre gladiole şi narcise, zise Andina. Am purtat cândva rochii diafane, cântam la vioară şi maică-mea credea că o să mă mărit cu un prinţ.

– Ţi-a dorit binele, zise Petre.

– Nu mă îndoiesc, dacă e bine să trăieşti în minciună atunci da, dar mi s-a părut un lucru frivol.

– Ai crezut că există şi o altă viaţă, se interesă de data aceasta Andi.

– Eşti un bărbat frumos, Andi, zise zâmbind fata. Eşti atât de frumos, cine eşti dumneata, de fapt?

– Sunt o lepădătură, ca şi taică-tău. Iată că te-am angajat pentru această noapte, mai ai nevoie de explicaţii?

– Minţi, dragul meu.

– Sigur că mint. Şi tu minţi când zici că eşti o prostituată. Minţim cu toţii, nu sunt decât nişte roluri. Numai ploaia aceasta nu minte. Şi ştiu bine că nu te-ai culcat niciodată măcar cu un singur bărbat.

– Mie-mi spui? Nu le mai ştiu numărul. Dar mă simt mult mai bine decât în casa părintească, ăsta e adevărul.

– Eşti cea mai pură fată pe care am întâlnit-o vreodată, zise şoferul.

– Asta am fost, e adevărat. Dar n-am rezistat. M-am angajat linotipistă, ştiţi ce-i asta? Pe scurt, e un salariu de o sută douăzeci de ruble. Dacă cineva dintre voi a avut un asemenea salariu... Şi odată mi-am pierdut cunoştinţa de foame. Vreau să ştiu dacă pricepeţi atâta lucru.

– Da, zise Andi.

– Nu te cred. Eşti îmbrăcat ca un dandy şi arăţi foarte bine. Trebuie să fii un om de lume bună.

Şoferul stopă. Ploaia continua să toarne ca din găleată. Se întoarse spre cei doi şi zâmbi.

– Aici e capătul lumii. Vă las în doi.

– Şi dumneata pleci singur prin ploaie? întrebă fata. Nu-l poţi lăsa să plece aşa în noapte, Andi sau Petre...

– Nu-ţi fă griji în privinţa mea, zise şoferul, sunt un om trecut prin ploi.

– Dar e o neghiobie, domnule Andi. Dacă m-ai angajat pentru această noapte, trebuie să te gândeşti şi la un sălaş. Unde să plece omul în câmp deschis?

– Te rog, domnişoară, nu-ţi face griji. Mă descurc destul de uşor.

Şoferul dispăru în ploaie.

Au stat un timp în tăcere, apoi bărbatul i-a mai oferit o ţigară.

– Îmi pare rău că a trebuit să plece din cauza noastră şi zău nu mai ştiu dacă vreau să fac dragoste cu tine. Adică depinde de sumă...

– Am mulţi bani. Am dolari, am mărci, am aur.

– De unde, mă rog?

– Sunt hoţ. Un hoţ de talie mare, cum ţi-ar place ţie să zici.

– Mai mare decât soţul mamei mele?

– Mult mai mare.

– Şi ce faci cu atâţia bani?

– Nimic.

– Şi nu te temi de poliţie?

– Unul ca mine nu se teme de nimeni. Dar am ajuns la capătul lumii, înţelegi?

– Mai mult decât îţi imaginezi.

– Acesta este ultimul drum. De aceea a plecat şoferul.

– Crezi că sunt gata să te urmez?

– Nu eşti obligată. Dar trebuie să ştii că nu sunt nici...

– Te-am recunoscut imediat. Ştiam că eşti viu, şi ştiam că o să vii odată şi odată... Sunt gata să te urmez... Dincolo vom fi numai noi şi nu va mai trebui să minţim, nu-i aşa, tată?

Apoi limuzina alunecă încet şi ploaia o acoperi şi valuri de apă o duseră dincolo de capătul lumii, în neant.

Noli me tangere

Sunt bătrână. Gândul acesta mi-a sfredelit mintea, am închis ochii strâns şi m-am destins pentru câteva clipe, simţindu-mi trupul ofilit. De ce-am îmbătrânit aşa de repede, mă întreb. Nu am împlinit nici treizeci de ani, dar nu mai vreau nimic. Dacă aş putea să nu mă duc la serviciu poate că aş fi fericită pentru un timp. Măcar o lună, măcar o săptămână să stau mereu întinsă, să-mi facă cineva cafeaua, să mi-o servească şi eu să nu fiu nevoită să mă ridic, să-mi consum cafeaua cu înghiţituri mici şi să plâng în voie. Să-mi deplâng tinereţea care s-a dus, ba nu, chiar viaţa, pentru că ştiu cum va sfârşi. Am în faţă un drum drept, ca zborul unei săgeţi trasă de un arcaş priceput. Un drum drept, prin deşert.

Deschid ochii şi îmi fixez privirea în tavan. Tavanul se îndepărtează încet, ochii mi se împăienjenesc de lacrimi. Dacă nu mă ridic în momentul acesta s-ar putea să întârzii la lucru şi ministrul n-o să mă ierte. O să ştiu că e supărat. O să mă facă să înţeleg că sunt vinovată. Ori de câte ori comit vreo greşeală, mă cheamă în cabinetul lui enorm şi luxos şi-mi face observaţie, calm, ca un socotitor, adică, ai mai făcut o gafă, fetiţo, de parcă faptul acesta l-ar consola sau mai exact ar scădea din enorma lui vină... Este vinovat, ştiu, însă nu pot demonstra nimic. Sunt doar o femeie slabă, nu mă duce capul la multe şi n-are cine să mă ajute, în orice caz fratele meu nu e în stare de aşa ceva. Am crescut într-o familie asigurată din toate punctele de vedere, n-am avut nevoie de mici să fim independenţi şi tari. Tata credea că e veşnic. Şi-a imaginat că o să trăiască mult şi n-o să fie

lovit niciodată şi a crezut că e bine şi chiar de datoria lui să ne ferească de tot ce e urât şi crud în viaţa asta. De fapt nici măcar nu e vina lui, el însuşi se înşelase şi n-a fost în stare să se orienteze la timp sau poate n-a putut, sau n-a vrut. A început să se împotrivească.

Fratele meu, Darie Ştefănescu, atunci când e trist, râde în hohote şi zice:

– Tata a fost o cioară albă printre ei. L-au ţinut însă ca pe un manechin la vitrină cât timp au avut nevoie de el. Ca să se poată justifica în faţa acelei brume de intelectuali ce mai rămăseseră aici, neplecaţi sau nepedepsiţi. Mai apoi s-au plictisit. Şi tata n-a înţeles nici măcar atâta lucru. Ca să vezi, citea Lenin şi găsea că a fost un om de geniu şi un mare intelectual. Nici măcar numele de familie nu şi l-a schimbat. Nici măcar acest subversiv „escu" de la coadă nu l-a eliminat sau nu l-a schimbat pe „esco", sau şi mai bine în „escov". Atâta lucru n-a priceput să facă.

De regulă nu-l contrazic niciodată pe Darie. E mai chinuit decât mine, îi vine mult mai greu. Nu se poate aranja la un lucru ca lumea, mereu e întrebat dacă e rudă cu Ştefănescu „cela", şi Darie zice totdeauna, da, sunt fiul lui. Şi atunci e refuzat. A vrut să plece în Algeria, ca traducător, cunoaşte franceza la perfecţie, dar nu i s-a permis. Umbra tatălui ne apasă pe amândoi. Eu însă mi-am acceptat destinul fără crâcnire, doar uneori, când îmi amintesc de copilărie, mă podidesc lacrimile.

Sunt mulţumită că ni s-a lăsat măcar apartamentul. E o casă foarte bună, avem trei odăi la dispoziţie şi după ce a murit şi mama, credeam că o să fim alungaţi în stradă. Darie a fost chiar la Comitetul Executiv să întrebe dacă trebuie să ne facem bagajele. I s-a răspuns că nu e cazul, că legea e de partea noastră. Cred însă că am fost lăsaţi în pace din cu totul alte motive.

Trebuie că cineva din cei mari astăzi îşi face o plăcere din a ne vedea căzuţi. Poate chiar şeful meu, ministrul

Tonulov, fostul locţiitor al... Dar n-are rost să mă gândesc la toate acestea. Mai bine să mă ridic din pat, să mă spăl, să-mi pun halatul şi să-mi beau cafeaua pe care am obţinut-o ieri cu mare greutate de la o bufetieră bătrână îl mai ţine minte pe tata şi-mi face uneori această favoare. Boabele de cafea sunt una din puţinele bucurii pe care mi le permit.

Mă opresc o clipă în faţa oglinzii din dormitor şi mă văd aşa cum sunt: slabă; ofilită, foarte palidă. Ochii mi-au devenit prea mari şi prea adânci, ca două fântâni fără fund. E bine. Acolo, în adânc, mi-am ascuns suferinţa. Mai sunt destul de tare şi destul de mândră ca să nu mă milojesc. Deşi lucrez ca secretara celui care l-a omorât, indirect, pe tata, nu-mi plec fruntea şi el nu îndrăzneşte încă să mă lovească. Avem nevoie unul de altul. Eu sunt jertfa, el – asasinul. Il privesc drept în ochi, dârză, ca să nu uite. Şi el de fiecare dată îşi pleacă ochii. Tocmai din motivul acesta nu plec de la Minister. E o luptă grea, de ani de zile. Darie zice că n-o să rezist. Nu sunt însă Darie, sunt mai puternică. Darie zice uneori:

– Semeni cu tata, o să te frângi.

Nu-i adevărat. Sunt mult mai abilă. Aş vrea să-l văd pe Tonulov cum o să mă dea afară din serviciu. Nu e chiar uşor. Cu tata a fost foarte simplu, pentru că el nu şi-a imaginat că lumea e atât de murdară. Tata citea Lenin şi acţiona conform unor reguli de mult izgonite din viaţă. Se gândea la Patrie, se gândea la Popor. Dumnezeule mare, toate acestea la modul serios. Între timp, cei din jurul lui furau pâinea de la gura copiilor, a bătrânilor, a bolnavilor. Şi tata nu pricepea unde dispar banii, se duceau ca pe gura lupului... până în ziua când un anchetator i-a deschis ochii. Dacă ar fi fost abil aşa ca mine, dacă nu i-ar fi păsat, aşa cum nu-i pasă lui Darie de nimic, dacă ar fi acceptat tactica de luptă pe care i-o propusese anchetatorul Deliu, dar tata s-a aruncat în foc.

S-a aruncat în foc? Dacă m-ar fi auzit vorbind astfel, tata s-ar fi supărat ca niciodată. A respins cu dispreţ propunerile lui Deliu, adică eu, domnul Ştefănescu să cad atât de jos, încât să stau la pândă, să aştept duşmanul la o cotitură? Nici nu i-a considerat inamici. Nişte târâie-brâu, nişte impotenţi, de ăştia să-mi fie frică?

S-a înşelat amarnic. A pierdut nici măcar nu lupta, nu... Acum suntem şi noi învinşi, copiii lui. E adevărat, ne-am obişnuit dar nu ne-a fost defel uşor. Mai ales lui Darie.

Ne-au lăsat să locuim în casa aceasta, ca să ne aibă permanent în ochi şi să nu ne observe în acelaşi timp. Sunt mai mici, sunt mai cruzi decât îşi poate imagina un om normal. Nu ne mai salută nimeni, nu ni se răspunde la salutările noastre. Suntem arătaţi cu degetul: vedeţi la ce au ajuns copiii lui Ştefănescu, dacă...?

Voisem, imediat după moartea tatei, să schimbăm apartamentul, dar nu ni s-a permis.

Cică aşa a ordonat Primul, ca să fie de învăţătură şi pentru ceilalţi, să se ştie că el nu iartă nici copiilor.

Acum nu ne mai pasă. Nici Darie nu mai suferă, trece înalt şi tăcut printre ei fără să-i vadă. Doar uneori zâmbeşte pierdut.

– Nu mi-aşi fi imaginat niciodată, că sunt chiar atât de tâmpiţi, zice uneori.

Nu-i urăşte însă ca mine. Eu da, eu îi urăsc, îmi face plăcere să trec prin faţa lor dreaptă, sărac îmbrăcată, să le râd în faţă, Nu-şi închipuie că există oameni pentru care un rând de Baudelaire înseamnă infinit mai mult decât toate blănurile lor scumpe, luate împreună.

Poate cu o mică excepţie. O am în vedere pe Ana Tonu, aşa s-a prezentat, deşi ne cunoaştem demult, încă din timpul când tata era viu, iar Ana, o fetiţă blondă şi firavă. Venea deseori pe la noi, se aşeza într-un fotoliu şi mă ruga să-i cânt la pian. Asculta, asculta, apoi o podideau lacrimile.

– Niciodată n-o să ajung să cânt ca tine, Gloria. Niciodată. Mă crezi că nu te invidiez?

Vorbea româneşte cu accent, pentru că părinţii o dăduseră la o şcoală rusească. Din casa noastră numai eu şi Darie frecventasem grădiniţa şi apoi şcoala moldovenească. Tata insistase. O înfruntase vehement pe mama, care voia să ne aranjeze la grădiniţa „nomenclaturii", unde, evident, condiţiile erau altele. Dar grădiniţa, desigur, rusească. În ce altă limbă s-ar fi putut dezvolta „drujba narodov"?

Ana a venit ieri la Minister într-o rochie splendidă, iar în picioare avea pantofi italieni. Fără voie mi-am amintit de pantofii mei purtaţi. Şi de rochia mea decolorată, care fusese la modă acum doi ani. S-a oprit în uşă şi m-a privit zâmbitoare. Arăta atât de bine, încât am crezut la început că e o vedetă de cinema şi fără să-mi dau seama m-am ridicat în picioare.

– De cine aveţi nevoie, domnişoară? am întrebat-o.

A făcut doi paşi spre mine, s-a oprit în mijlocul anticamerei încă zâmbind.

– Nu mă recunoşti, Gloria? Sunt eu, Ani Tonu.

– Tonulova, am corectat-o.

– Nu fi rea, Gloria. Nu am nici o vină, ştii prea bine.

Sigur că da. Era un copil când a murit tata. M-am apropiat de ea şi i-am strâns mâna. Recunosc, îmi era dragă. Totdeauna am ţinut la Ana, şi ea m-a iubit cândva. Când însă au avut loc toate acestea? Într-o altă viaţă, într-o altă lume? Se lăsă o tăcere grea între noi. Ana a fost cea care a rupt-o mai întâi cu un gest repezit al mâinii, apoi i-am auzit vocea un pic înfundată de emoţie.

– Am venit la tine, Gloria, a zis. Nu mai sunt un copil. Am terminat şi eu Conservatorul la Moscova. Mi-am amintit deseori de tine, pe parcursul acestor ani, de voi toţi, de familia voastră. Nu mi-o lua în nume de rău.

– Dar de la moartea tatălui, Ani, e prima dată când îmi faci o vizită. Locuim însă în acelaşi bloc.

– N-am îndrăznit. Nu pentru că m-aş fi temut de tata. Am crezut că tu nu vrei să vezi pe nimeni, că ne dispreţuieşti. Ne-am purtat cu toţii porceşte. Gloria, acum însă, dacă nu mă respingi...

Să fie ea chiar atât de naivă, m-am întrebat, sau e adevărat ceea ce spune? M-am aşezat la locul meu şi am invitat-o şi pe ea cu o mişcare a capului să nu stea în picioare.

– Nu te temi că ar putea să iasă tatăl tău din cabinet şi să te vadă aici?

– Uită-te atent la mine, Gloria, am împlinit douăzeci şi trei de ani. Am trăit departe de ei cinci ani de zile, e un termen solid, nu?

– Acolo ai învăţat atât de bine româneşte?

– Imaginează-ţi, tocmai acolo, departe de Moldova mi-am pus întrebarea: cine sunt?

– Nu fi patetică, te rog. Ştii că nu suport vorbele mari.

A lăsat ochii în jos şi mi s-a făcut milă de ea. Necunoscute sunt căile tale, Doamne, mi-am zis în gând. Acum, când e la modă să te dezici de poporul acesta oropsit, să-i înjuri limba şi obiceiurile, tocmai acum cineva merge împotriva curentului? Din dragoste, din încăpăţânare, care să fie motivul? E conştientă oare, m-am întrebat, sau o face din ambiţie? Şi totuşi am simţit la un moment dat un val de căldură pentru ea. Mi-am amintit-o cum arăta cu mulţi ani în urmă – un copil, drăgălaş şi trist. Am simţit nevoia să-i spun ceva, s-o îmbărbătez, nu ştiu de ce.

– Ai crescut, Ana, şi te-ai făcut atât de frumoasă, încât ar trebui să te invidiez. Dacă aş mai fi o femeie, cred că te-aş invidia.

– Dar arăţi foarte bine, Gloria.

Am izbucnit în râs. Sigur, banalităţi, complimente linguşitoare. A încercat să se corecteze.

– Vreau să zic, Gloria, că...

M-am uitat la ea cu acel zâmbet al meu, de mai mulţi ani încoace, chinuit şi în acelaşi timp ironic. Sufletul meu

atunci era ca un trandafir alb şi ofilit. Sau poate ca un copac de toamnă, bătut de vânturi reci. Poate că Ani a observat lucrul acesta pentru că a roşit şi şi-a lăsat ochii în jos. Nişte ochi frumoşi, un amestec de verde cu albastru, aşa că uneori păreau ca iarba, alteori ca cerul.

– Ai venit să-l vezi pe tatăl tău? am întrebat-o.

Eram grăbită. Pe lângă munca de secretară a Ministerului, mai trebuia uneori să fac şi lucrul de dactilografă. Urma să bat la maşină câteva pagini dintr-un raport pentru unul din adjuncţi şi n-aş fi vrut să mai dactilografiez şi acasă. N-aş fi vrut să vadă Darie că am mult de lucru. E şi aşa supărat pe mine, îşi închipuie că am uitat şi că l-am trădat pe tata. N-am uitat nimic. Dar nu-i pot explica lui Darie, el n-o să înţeleagă. Pentru un bărbat totul în viaţa asta e mult mai simplu. A închis ochii, a întors spatele tuturor şi i se pare că a săvârşit o faptă de eroism. Viaţa lui, lumea lui. Şi o femeie nu are nici una, nici alta. Femeia e făcută pentru a trăi într-o comunitate de oameni, suportă greu singurătatea. Nici măcar pianul nu mă poate salva. Nici cărţile nu mă sustrag de la gândurile negre, care mă apasă de atâta amar de vreme. Ce ştie Ana? Ce înţelege Darie?

– Am venit la tine, Gloria, mi-a răspuns după un timp Ana. Aş fi bătut la uşa ta, acasă, dar m-am temut că nu mi-ai fi deschis şi aş fi suferit.

În timp ce vorbea se făcea tot mai palidă. La un moment dat m-am temut că o să alunece de pe scaunul pe care şedea şi am întins mâna s-o sprijin. M-am atins de mâna ei rece ca gheaţa. – În aceşti ani, cât am învăţat la Conservatorul de la Moscova m-am gândit mult, Gloria, şi cred că am şi crescut. Nu trebuie să te uiţi la mine ca la un copil. M-am gândit şi la tine, şi la Darie, şi la tatăl tău. Anii aceştia mi-au sfărâmat una câte una toate iluziile din adolescenţă, dacă vrei să mă înţelegi şi să mă ierţi, Gloria.

Mi-am retras subit mâna. Ah, iată despre ce e vorba. Se teme. Acolo, departe de ţărişoara noastră, transformată

într-o mocirlă şi-a dat seama că nimic în lumea aceasta nu se întâmplă şi nu trece zadarnic. Îi e frică. Cine va plăti fărădelegile tatălui ei? Domnul nu-l va ierta, cum zice Darie. Blestemul celor călcaţi în picioare planează deasupra familiei lor. Să fi înţeles oare? Eu una am ştiut asta totdeauna. Cel ce seamănă vânt, culege furtună. Răul trimis în lume e ca un bumerang, care se întoarce până la urmă tot în capul tău. Şi loveşte greu. Iar dacă nu te află la locul potrivit pe tine, răufăcătorul, loveşte în familia ta, în copiii tăi, în nepoţii sau chiar în strănepoţii tăi. Nimic în lumea aceasta nu rămâne fără răsplată. Mai devreme sau mai târziu adevărul triumfă. De asta ţi-e frică, Ani?

Mi-am retras mâna şi nu mi-a fost milă de ea. Acum nu-mi pot explica de ce. I-am spus rece, fără să-mi ascund răutatea din voce:

– Nu trebuie să-ţi faci probleme.

Şi ea a înţeles că nu sunt o călugăriţă. Nu sunt o creştină, gata în orice clipă să iert pe oricine. Fiecare dintre noi trebuie să poarte pe umeri crucea acelui destin pe care şi l-a ales. Tatăl ei a ales destinul târâtoarelor. Cum va izbuti Ani să se ferească de aceeaşi soartă necruţătoare? Plecând de acasă? Trăind în sărăcie, aşa ca mine şi ca Darie? Ah, draga mea, nu eşti o fetiţă proastă, dar chiar dacă te-aş ierta, chiar dacă ura mea nu s-ar extinde şi asupra ta, asta nu te-ar salva de păcatele părinţilor tăi care te apasă, asta nu mai depinde de mine. Ai fi vrut să-ţi zic: ah, Ani, nu porţi nici o vină, te iert, nici nu am pentru ce să te iert de fapt, fii fericită. Şi tu, ca o prostuţă, să crezi că astfel te-ai salvat? Că iertarea mea ţi-ar fi îndeajuns? Eşti într-adevăr foarte tânără, Ani, şi n-ai priceput nimic. Eu şi tu trăim în diferite lumi, judecăm cu noţiuni şi categorii diferite, deseori opuse, nu cred că o să ne putem înţelege. Poate doar atunci când, eventual, ai ajunge în situaţia mea: săracă, înjosită, urmărită de privirile leneşe şi indiferente ale celor din tabăra ta. Da, Ani, facem

parte din două tabere, între noi e baricadă. Nici atâta lucru n-ai înţeles oare?

– Nu trebuie să-ţi faci probleme, i-am zis. Şi ea mi-a răspuns în şoaptă:

– Am ştiut că n-ai să mă ierţi. O să ajungi să-ţi pară rău, Gloria, că ai fost atât de intransigentă.

Nu i-am mai spus nici un cuvânt şi ea s-a ridicat, tânără şi frumoasă, în rochia ei extramodernă şi a plecat. În uşă a întors capul şi am văzut că avea ochii în lacrimi.

– La revedere, Gloria, mi-a zis.

Vocea îi tremura. Mi-am acoperit faţa cu mâinile şi am plâns în adânc. Nu pot, am zis, nu pot, Ana, iartă-mă dar nu pot. La ce bun să te mint. Dacă ţi-aş fi spus că te iert ar fi fost o minciună. Odată şi odată trebuie să înveţi a privi adevărul în faţă. Nu poţi trăi toată viaţa în minciună. De ce ai venit la mine, ca să mă pui să te mint? Să-ţi vorbesc aceleaşi minciuni pe care ţi le oferă în fiecare zi părinţii tăi, toţi cei ce te înconjoară? Ai vrut să-mi sugerezi că vina tatălui tău nu e chiar atât de mare precum îmi închipui eu? Eu sunt naivă, Ani, ştiu asta. Tatăl tău a fost doar unealta. A fost vita vorbitoare, care la semnul Primului s-a ridicat şi a lovit. Dar Ani, au fost şi din acei care i-au întors Călăului spatele. Atâta lucru putea să facă şi tatăl tău, măcar atâta. Dacă cei din jurul lui i-ar fi întors spatele, dar, Ani, cei mai mulţi l-au ajutat. Şi cel care i-a „acordat" lovitura de graţie... nu-ţi voi povesti niciodată amănuntele, nimic din ceea ce s-a întâmplat cu tata în zilele lui din urmă... Câţi ani au trecut de atunci? O veşnicie. Aceeaşi veşnicie, care nu se naşte la ţară, cum a zis Lucian Blaga, ci în sufletul fiecăruia dintre noi în clipe de suferinţă. Dacă nu cumva veşnicia şi suferinţa e acelaşi lucru.

Cândva... Cândva şi tatăl meu, Ani, avea un cabinet enorm în această casă albă de pe bulevardul Ştefan cel Mare. A venit însă într-o zi în odaia mea şi m-a mângâiat pe cap şi avea ochii în lacrimi. Apoi şi-a dus mâna la frunte,

parcă voind să-şi amintească ceva. Nu mi-a spus nici un cuvânt. În aceeaşi zi, spre seară, n-a mai rezistat şi a strigat peste toată casa:

– Dar nu se poate, domnii mei...

Am tresărit şi am alergat la el. Stătea cu faţa în mâini într-un fotoliu şi mama îmi făcu semn să nu-l deranjez. M-am apropiat totuşi de el şi i-am mângâiat mâna mare şi puternică, de ţăran. Cine să mă înţeleagă dacă i-aş vorbi de durerea mea de atunci?

Las deschisă uşa la bucătărie şi mirosul puternic de cafea se răspândeşte în toată casa. În felul acesta îl fac pe Darie să se trezească. Peste o clipă aud scârţâind uşa de la camera lui, apoi căderea apei în baie, vocea lui Darie fredonând ceva sau bolborosind, nu mai înţeleg ce, şi în sfârşit apare în cadrul uşii, uimitor de vesel. Mă salută, pocnind din degete şi se aşază în faţa cafelei, aburinde. Îşi caută ţigările cu ochii, deşi sunt chiar lângă ceaşcă, nu le vede şi i le arăt cu degetul.

– Sunt un pic distrat pentru că am avut un vis foarte frumos.

Încerc să zâmbesc. Îmi întorc privirea grea de amintiri asupra lui Darie şi el se foieşte pe scaun. Îşi aprinde o ţigară. Aş vrea să fumez şi eu, dar nu mă simt bine şi mă tem să nu am ameţeli.

– E o mare fericire să ai o soră ca tine, Gloria, zice printre fumuri.

– Sigur, îi răspund, te aprovizionez cu cafea.

– Tocmai.

Îmi arunc ochii asupra ceasului de pe perete. Arată ora opt şi jumătate. Trebuie să mă grăbesc dacă vreau să nu întârzii. De şapte ani, de când lucrez secretară la minister, n-am întîrziat nici o dată. Tovarăşul Tonulov nu mi-ar ierta-o. Dumnealui îşi permite uneori să se reţină, nu însă din vina lui, ci a circulaţiei pe străzile din centrul oraşului, mereu e aglomeraţie de maşini şi pietoni şi ministrului îi place să

vină la lucru cu „Volga", deşi nu câştigă în timp nimic, uneori chiar pierde. Este însă un obicei de care nu vrea să se lase. Probabil, îi face plăcere faptul, că maşina îl aşteaptă la scară, că poate să coboare fără grabă, să urce în ea cu o mină obosită, să-i zică cu voce tare şoferului: „Poşli, Vania", şi „Volga" să se rupă din loc, lăsând în urmă o dâră de fum.

Deleanu şi încă vreo doi lucrători mai tineri râd de el dar atunci, când nu-i vede nimeni, când ştiu cu precizie că hohotul lor sarcastic nu va ajunge la urechile ministrului. Mare curaj.

Mă ridic de pe scaun şi mă duc să mă îmbrac. Îmi pun rochia demodată, pantofii vechi, îmi aranjez părul în faţa oglinzii din culuar şi îi fac semn de rămas bun fratelui, care-şi soarbe, cafeaua visător.

Darie e un bărbat de douăzeci şi cinci de ani; cred că frumos. În orice caz are o faţă inteligentă, triungiulară, cu trăsături fine, poate prea fine pentru un bărbat, părul castaniu, des, îi cade valuri până aproape de umeri. Dar e... un demodat. Poate mai bine zis un întârziat, un copil al anilor şaizeci. Ah, deceniul cel romantic, când lumea mai era visătoare, când maimuţa nu ajunsese încă Primul Bărbat al Moldovei. Abia îşi arăta colţii, faţa lui mică, mobilă, el însuşi de statură pitică, nevoit din motivul acesta să poarte pantofi pe tocuri înalte, încă nu umplea paginile ziarelor. Încă nu ţipa cu spume la gură de la toate tribunele: „Cucica intelighentov..." Şi tata mai era viu şi vesel. Mai zicea, zâmbind: Patria şi Poporul. O frază care l-a costat atât de scump. Mica maimuţă nu ştia de glumă. Dar tot atunci începuse deja teroarea şi trebuia să fii domnul Ştefănescu, să nu observi. Îl apăra chiar: o să se cizeleze, n-are încotro, e incult dar o să citească, o să se cultive. Sărmanul tata. Şi Darie, care îi seamănă atât de mult. Dar pe Darie nu-l mai paşte nici un pericol, ca şi pe mine, de altfel. Noi doi suntem ţinuţi în casa asta ca exponate. Ca să vadă ceilalţi cum se poate răzbuna primul Bărbat al republicii. Am mai zis: nu

ne pasă. Ne-am vindecat şi eu, şi Darie. Mai ales Darie. S-a închis în lumea lui de cărţi. Nu-l macină nici durerea şi nici ura. Dragul meu frate, nu ştiu de ce, mi-e milă totuşi de el. Şi el ştie asta şi uneori mă roagă: nu te nelinişti din cauza mea, Gloria, sunt în formă. Citesc Montaigne, nu vezi? Citesc Heidegger, am aruncat pe fereastră toate cărţile lui Nietzsche, sunt calm, Gloria, nu te nelinişti, te rog. Nu mai plâng când citesc „Rugăciunea unui dac". Şi eu îl întreb zâmbind prefăcut: adevărat, Darie? Şi-l mai întreb: atunci de ce nu te însori? Şi el lasă capul în jos şi nu ştie ce să-mi răspundă. Apoi, după o lungă tăcere, rupe din el: o să mă însor. Dar rosteşte fraza fără convingere şi fără speranţă. Îi e şi lui milă de mine, n-ar vrea să mă lase singură.

Deleanu mi-a spus ieri: nu vrei să treci de partea noastră, te temi, ţi-a intrat frica în oase. Ai putea să ne furnizezi măcar ceva informaţii despre viaţa lui particulară, ştim noi unele lucruri, dar prea puţin, ca să-l putem doborî. M-am uitat la faţa hotărâtă a lui Deleanu şi i-am zis: vrei să-i ocupi locul?

– Şi de ce, mă rog, n-aş putea-o face? Nu umbla cu capul în nouri, Gloria. Adu-ţi aminte cum s-a purtat el cu taică-tău. L-a vândut, ca un Iuda.

– Nu-s în stare de una ca asta, Deleanu, i-am răspuns. Şi pe urmă nici măcar nu ştiu mare lucru.

– Eşti secretara lui, eşti mereu alături.

– N-o să te ţină cureaua, Deleanu, nu-ţi fă iluzii. Şi pe urmă, e în foarte bune relaţii cu Primul.

– Gloria, nu fi naivă. Ştii prea bine ce fel de relaţii domină aici. Timpul tatălui tău şi al celor de seama lui s-a dus fără întoarcere.

– Ştiu, Deleanu, dar nu sunt eu aceea care o să te ajut.

Poate că nu e un băiat rău acest Deleanu. Ca şi toţi cei din grupul lui, în orice caz sunt mai deştepţi decât Tonulov. Dar mai buni, mai cinstiţi? Nici un pic. Sunt vulpe bătrână şi Deleanu mă crede o gâscă necoaptă. În clipa când va

pune mâna pe putere nu se va deosebi prea mult de Tonulov. Poate chiar va face şi mai mult rău, pentru că e mai deştept. Si atunci ce rost ar avea „schimbarea Domnului“? Nu ar stârni decât un pic de vâlvă. Adevărul e că Deleanu îl invidiază pe babalâc, nu vrea decât să smulgă limuzina, vila şi femeile.

Poate mă înşel, dar văd bine, nimeni nu poate sta drept în faţa Maimuţei. Cei care au încercat, au fost pur şi simplu scoşi din lucru. N-a mai rămas nici un bărbat din garda veche. Cadavre politice, cum îi place Primului să se exprime.

– Îi urăşti, dar ţi-e frică, mai repetă Deleanu.

Nu, dragul meu, nu sunt de partea ta. Şi pe urmă, aş vrea să fiu lăsată în pace. Am viaţa mea mică şi tristă. Ca şi Darie.

Cobor scările şi trec pe lângă uşa apartamentului Tonulov. Ani probabil mai doarme. În locul ei aş fi făcut şi eu acelaşi lucru. Aş fi dormit până târziu, m-aş fi trezit încet, aş fi rămas mult timp în pat, apoi... Apoi aş fi interpretat Chopin la pian. Ca să-mi dezmorţesc degetele. Ca să mă las dusă de valurile muzicii visătoare. Ca pe timpuri, când tata era viu şi nu aveam nici un fel de griji. Şi Ani venea pe la mine. Mă ruga de fiecare dată să-i cânt „Sonata lunii“. Numai partea întâi, cea tristă. Mă privea cu admiraţie şi mă îmbrăţişa.

– Eşti atât de frumoasă şi distinsă, Gloria. Când voi creşte mare, aş vrea să fiu ca tine. O să port şi eu rochii tot atât de frumoase şi o să cânt la pian, deşi nu-mi place. Cred că n-am auz muzical.

Nu era adevărat, avea un auz muzical fin, dar nu avea talent şi era încă de pe atunci prea răsfăţată. Şa dacă nu ai talent, trebuie să munceşti ca un sclav. Oricum, a terminat Conservatorul de la Moscova şi poate că va fi trimisă în străinătate să se perfecţioneze.

Şi ieri, nu ştiu ce vânt a dat peste ea... a venit să mă vadă. Să nu-şi dea seama că nu mai e nici o legătură între

noi şi că eu sunt, ca şi tata, un cadavru? Pentru că Primul a spus: niciodată fiica lui Ştefănescu nu va concerta pe teritoriul acestei republici. Aş fi putut pleca, desigur, dar n-am vrut. Mi s-a făcut la un moment dat silă de toate. Unde să plec? La Moscova sau Leningrad? Oraşele acestea sunt pline de intelectuali moldoveni. Ar fi fost mai bine, mi-a spus şi Darie, dacă plecai. Ai avut talent, ştii doar. I-am răspuns, că da, am avut. Talentul însă nu e chiar totul, nu pot lua şi cimitirul cu mine. Şi străzile acestea unde am copilărit şi visurile. Şi cerul acesta, care-mi va lipsi, oriunde aş pleca. Nimic nu pot lua cu mine. Ar fi însemnat să plec pentru totdeauna şi n-am avut puteri. Nu e chiar atât de simplu cum li se pare unora, cel puţin pentru mine. Şi atunci mi-am strâns pumnii, dinţii şi n-am scos nici un cuvânt, doar că-mi curgeau lacrimile pe faţă când am interpretat pentru ultima dată „Sonata lunii", apoi am vândut pianul. În felul acesta am rupt orice legătură cu trecutul, mi-am aruncat visurile pe fereastră. Le-am văzut acolo, în stradă, zbătându-se să se ridice, dar n-au mai izbutit, a trecut o limuzină şi le-a strivit cu roţile. Mai bine, mi-am zis. Oricum, tot ar fi pierit până la urmă.

Cum să-l ajut pe Deleanu, de ce să-l ajut? Pentru că Tonulov e un escroc? Ah, lăsaţi-mă în pace.

Aş vrea să am azi zi liberă, o voi avea însă abia mâine. Astăzi urmează să răspund la telefon, să fixez vizite, să... dacă cineva pricepe ce înseamnă munca de secretară. De cele mai multe ori dactilografiez ordine sau instrucţii absurde pe care cei cărora le sunt adresate le aruncă la coş fără să le citească. Dacă au un pic de minte, măcar cât Deleanu. Cred însă că nu e aşa. Instrucţiile sunt aranjate una peste alta, în mape strălucitoare. Alte secretare, alte mâini. Nişte mâini, poate mai dibace decât ale mele, eu una sunt cam zăpăcită. Tonulov e nevoit să-mi amintească mereu:

– Ştefănescu, nu eşti decât o secretară.

Ştiu că-i face plăcere să mă mustre, aproape părinteşte. Să fie oare atât de tâmpit încât să-şi închipuie că nu cunosc adevărul? Pare neverosimil numai la prima vedere. Tonulov face parte din acea categorie de oameni, care pierd uşor tot ce au omenesc în ei. Dacă se întâmplă să aibă. Cred că-şi zice acum: nu-i vina mea, n-am ştiut. Aşa cum alţii zic: n-am ştiut că Stalin a omorât milioane de oameni, noi am luptat, am construit socialismul. Tata ştia.

Mi-ar plăcea să-mi zic: sunt liberă. Sunt liberă şi atât de puternică, încât îmi pot aminti de tata fără durere. Nu ăsta însă e adevărul. E mult mai grav şi mult mai amar: sunt pustiită. Aproape că nu-mi mai pasă de nimic ce se întâmplă în jur. Parcă mi s-a pus o ceaţă pe ochi, care mă desparte de restul lumii. Eu, Gloria, singură. Nici măcar Darie alături. Da, pot acum să mă gândesc la tata şi să-mi zic: a murit ca un bărbat. Pot să-mi mai zic: mama a murit ca o femeie, l-a urmat la numai o jumătate de an. Au trebuit să treacă mulţi ani ca să pot vorbi în clipa aceasta liniştită, despre cele întâmplate, cele duse fără întoarcere. A trebuit să lupt zi de zi, să mă reconstruiesc din nou, folosind pietrele vechi, dar şi altele noi, aduse din afara mea. Luate din viaţa de toate zilele care mă aşteaptă înainte. Fără tata, fără mama, fără Tiberiu. Fără ei. Tiberiu m-a părăsit la o săptămână după ce l-am îngropat pe tata. Calm, nepăsător, m-a privit cu ochii lui frumoşi, întunecaţi şi mi-a zis:

– Eu plec, Gloria. Pentru totdeauna.

Poate că nici nu înţelegeam ce spune. Am ridicat ochii spre el, am dat încuviinţător din cap şi l-am condus până la ascensor. Abia când m-am întors în casă mi-am dat seama că într-adevăr n-o, să se mai întoarcă. Abia atunci am priceput că sunt pierdută. Că nu ştiu ce să fac. Tiberiu fusese ultima legătură cu lumea. Poate cea mai trainică. Şi n-am mai rezistat. S-au ruinat toate în mine, cu un vuiet lugubru. Tot ce adunasem, tot ce construisem în anii de

copilărie şi adolescenţă, totul se năruise. N-am plâns, nu aveam lacrimi. Am rămas înţepenită în fotoliu şi mă uitam în gol. N-am avut nici măcar durere, nu-mi atinse trupul sau sufletul. Am devenit indiferentă ca o piatră. Piatră şi piatră. Doar uneori mă opresc brusc din mişcarea mea printre lucruri. Mă întreb: eu sunt? Eu sunt, Gloria Ştefănescu? Desigur, nu-mi pot răspunde afirmativ, pentru că n-a mai rămas nimic sau aproape nimic din Gloria cea de altădată – fetiţa în rochie albă sau albastră, cântând la pian – ce anume nu contează, poate Chopin, gingaşă, abia atingând clapele, fetiţa, zic, gingaşă şi sensibilă, ca şi muzica polonezului, apoi stând dreaptă ca o lumânare în faţa publicului, evident un public meloman, ales, fetiţa în rochie albă sau albastră, palidă, de numai şaisprezece ani îşi frânge mâinile de emoţie, îşi reţine lacrimile cu greu, iar dintr-un colţ al sălii o priveşte Tiberiu, încă tânăr şi el, şi după concert îi sărută mâna străvezie.

– Ai cântat ca niciodată, Gloria. Ai cântat dumnezeeşte, zice Tiberiu.

Domnişoara de şaisprezece ani, frumoasă ca Primăvara lui Botticelli îşi lăsă ochii în pământ şi zâmbi fericită. Nu ştia că nenorocirea ei deja se roteşte ca o pasăre, neagră. Nu ştia că un veterinar oarecare, venit din afara republicii, fără neam şi fără limbă, doar cu un nume moldovenesc, se mişcă ameninţător şi nemilos spre culme. Mărunt la trup şi la minte, caraghios, semănând atât de mult cu Louis de Funés încât uneori era confundat cu marele artist francez, mai ales când se urca la tribună, dar, doamne, cui să-i treacă prin cap? Deleanu râde acum: i-a pus în cofă pe toţi foştii ilegalişti şi partizani şi tot felul de luptători, s-a orientat de minune... Scamatorul l-a privit pe sub gene pe tatăl ei, distinsul Ştefănescu dintr-o veche familie de intelectuali moldoveni şi a ştiut încă atunci: iată duşmanul. Ah, dar tata nici măcar nu l-a văzut.

Şi totuşi mă simt bine, pentru că sunt pustie. Tocmai din motivul acesta. Îmi vine să râd de suferinţele lui Deleanu şi ale celorlalţi din grupul lui.

– Gloria, îi aud cum îmi vorbesc toţi o dată în cor, Gloria, trebuie să întreprindem ceva, nu vezi, că distrug totul în calea lor? Nu-i vezi cum se grupează, se aleg pe sprânceană, puşlama lângă puşlama...

Izbucnesc în râs. Îi scoate pe toţi din posturi, pe unul câte unul. Îşi aduce oamenii lui, toţi mărunţi la trup şi la minte. Sunt ca nişte lăcuste, au pătruns pretutindeni. Strigă la ei: Iscati! Şi iată acoliţii aleargă şi caută şi de cele mai multe ori nu găsesc nimic compromiţător: foşti ilegalişti şi partizani, luptători... Şi atunci ţipă din nou: Ne nado zabâvati cito oni moldovane. Şi cad unul după altul, etichetaţi naţionalişti.

Între timp Primul Bărbat al republicii şi haita lui de lupi... Lupi? Ba nu, nişte hiene mizerabile şi puturoase: fură ziua în amiaza mare fără ruşine.

Vrei să te foloseşti şi tu de aceste metode, Deleanu? Ai vrea să-ţi vorbesc de viaţa intimă a lui Tonulov. Să-ţi spun că şi-a construit o vilă în codrii Orheiului unde-şi duce amantele, că are mai multe? Le plăteşte cu bani grei. Dar, Deleanu, Tonulov ştie, că deşi îl urăsc, nu mă voi folosi de armele lui... Iată de ce mă lasă în pace şi continui să lucrez secretară la minister.

Trec printre voi singură, slabă, acoperită de lacrimi, dar cui îi pasă? Mi-am zis fraza aceasta atunci, demult, cu vreo opt ani în urmă şi am aşteptat să se apropie cineva de mine, să-mi spună măcar un cuvânt de îmbărbătare, dar nu s-a găsit nimeni. Eram ca şi ciumată, vechile cunoştinţe mă ocoleau, ştii ce-nseamnă asta, Ani? Singură şi slabă. Cred că nici nu-ţi poţi imagina.

Şi Tiberiu, care m-a părăsit, crezând că se va putea salva. Uitând că Primul Bărbat al republicii are pretutindeni iscoade şi a aflat că frecventase casa noastră. I-a închis şi lui calea,

mai şi întrebând, în public: cito ăto za imea, Tiberii? I s-a răspuns: rimscoe. Şi Maimuţa a făcut un gest a lehamite: oni eşceo ne poniali? Şi cei din jurul lui, suita de lachei, s-au mutat de pe un picior pe altul, zâmbind mieros: ătim moldovanam snitsea cito oni rimleane.

Ochii mici ai primului au scăpărat de furie şi a ţipat peste toată sala: iscoreniti, predati zabveniiu.

Trec acum pe lângă grădiniţa mea. Se numea cândva „Ghiocel", i s-a schimbat denumirea în „Raduga" şi a devenit o grădiniţă rusească. Mă opresc lângă gardul de nuiele şi mă uit în curte. Copiii încă somnoroşi aşteaptă să fie chemaţi la dejun, probabil.

Doi dintre ei, un băieţel şi o fetiţă vorbesc ceva în şoaptă. Îi privesc şi îmi aduc aminte ziua când am părăsit grădiniţa. Eram îmbrăcată într-o rochiţă albă sau albastră, culorile preferate ale tatălui meu, aveam în mână un buchet de garoafe, pe care l-am dăruit educatoarei. M-a mângâiat pe cap şi m-a sărutat. Mâna ei caldă parcă e şi acum pe creştetul meu. Mă iubea? Atunci, am impresia, toată lumea mă iubea, acasă şi la grădiniţă şi apoi la şcoală. Dar brusc sunt trezită din visuri de strigătul brutal al unei femei care s-a apropiat pe neaşteptate de cei doi copii:

– Opeati govorite po moldavschi? Tut moldovan netu, ne-tu, ne-tu! Cei doi copii izbucnesc în plâns. Doamne, nu mai am puteri să asist şi la scena aceasta. Primul a ordonat să fie închise cât mai multe grădiniţe şi şcoli moldoveneşti. Toate chiar, dacă e posibil.

– Nado, cito-bî oni zabâli cto oni esti. Nam nujna rabocia sila a ne naţionalistî!

Dar nu mai plâng, Ani. De mulţi ani sunt numai pustie. Sufletul meu nu participă la evenimente.

Nu înţeleg ce te-a făcut să-ţi înveţi limba. Ce să faci cu ea, unde s-o foloseşti? Doar pentru tine sau la piaţă, sau unde încă? Nicăieri. Oare tatăl tău nu s-a stăruit să facă din tine un... Să nu fi izbutit oare?

Mă văd tânără şi înfloritoare ca tine, Ani. Pe atunci Tiberiu mă iubea şi tata se bucura de popularitate printre intelectualii Chişinăului. Unde or fi dispărut oamenii de atunci? Parcă au intrat în pământ. Eram înfloritoare, Ani, şi îmi amintesc sala mică, foarte curată şi luminoasă şi eu, în rochie albă sau albastră, lumea se ridicase în picioare, aplaudând. Pianul zăcea alături, învins şi transpirat, eu îl supusesem, fata de şaisprezece ani, îmbujorată de emoţii. Tu nu ai trăit asemenea clipe Ani, pentru că tu nu te-ai lăsat dusă de valurile muzicii, nu ai respirat niciodată aerul proaspăt din sferele înalte. Nu ai talent, Ani, nu cunoşti bucuria de a te simţi pură şi aeriană. Ţin minte cum ai alergat atunci, la mine şi m-ai îmbrăţişat: nu-i aşa că n-o să mă uiţi, când o să ajungi o pianistă mare, Gloria? Erai mică de tot, un copil. Ţi-am promis cu voce emoţionată: niciodată, Ana, niciodată. Dar, fără să vreau, te-am minţit. Nu mi-am amintit de tine în toţi anii acestea. Am crezut că m-ai uitat şi tu. Trăieşti într-o altă lume: frumoasă, curată, fără probleme. Pantofii tăi sunt noi şi rochiile tale sunt noi şi frumoase, croite după ultima modă. N-ai nevoie să te înjoseşti stând ore întregi la rând, ca să-ţi procuri ceva. Nu trebuie să-ţi faci emoţii, să socoti fiecare copeică, să-ţi calculezi cheltuielile astfel ca să-ţi ajungă de la un salariu la altul.

Toate ţi se aduc acasă, toate ţi se oferă fără cel mai mic efort din partea ta. Eu însă ştiu ce înseamnă înjosirea, Ani. Ştiu ce înseamnă să-ţi vinzi pianul, ca să ai cu ce o înmormânta pe mama. Tata nu ne-a lăsat nimic, tata a fost ilegalist. A luptat pentru idee: Îţi vine să râzi, Ana? Dar tatăl meu nici măcar în pragul morţii nu s-a dezis de idee. Nici măcar atunci când a fost arestat, imediat după război, întors acasă cu trupul plin de răni, privise cu groază morţii de foame... S-a însurat cu mama acolo, în Siberia, şi eu m-am născut tot acolo. Iţi spun toate acestea, Ani, pentru că sunt pustie, pentru că nu mai am idealuri pentru că mi-e... groază. Ca şi fratelui meu Darie, dar altfel totuşi. Eu încă

mai aştept clipa când va triumfa adevărul. Vezi ce cuvinte mari rostesc, Ani? E pentru că am fost obişnuită de mică cu ele. E vocabularul tatălui meu. Nu vreau să mă dezic de el, nu vreau să mă dezic de trecutul meu, de zilele pline de lumină şi cele acoperite de beznă.

De opt ani sunt ca şi străină în oraşul acesta, în sfera aceasta, unde nici măcar limba maternă nu mi-o pot vorbi. Mi se strigă în faţă: govori po-celoveceschi. Şi eu tac, Ani, înghiţim-ar tăcerea.

Îi voi spune lui Deleanu: am trecut pe lângă grădiniţa mea, unde nu se mai vorbeşte limba noastră. Îi voi povesti totul, acoperindu-mi rănile cu o pojghiţă de gheaţă, să nu mă doară atât de mult. Deleanu mă va asculta atent până în clipa când îşi va da seama de ce-i vorbesc anume lui, care-i responsabil de... şi care ar putea ameliora situaţia... Ar putea?.. Mă va asculta atent, până în clipa când va înţelege. Apoi, brusc, se va înmuia şi se va aşeza pe scaun.

– Nu depinde de mine, Gloria. Este ordinul secret al Primului.

Voi zâmbi tristă.

– Asta am vrut să ştiu, îi voi spune.

Privirea îmi va deveni la un moment dat rece şi indiferentă. Copiii tăi, Deleanu ce grădiniţă frecventează? Nu-mi răspunde, te rog, nu-mi explica, înţeleg, nu vrei să fii cioară albă. Şi pe urmă, e vorba de condiţii, nu-i aşa? Atâta am vrut să-ţi spun, nici un cuvânt, mai mult:

Am rămas singur în casă şi trag jaluzele, nu pot suporta prea multă lumină. I-am spus şi Gloriei şi a râs forţat şi m-a sfătuit să mă împotrivesc. Ea însăşi se crede biruitoare, de parcă poţi obţine o victorie în faţa timpului. E ca un zid de nepătruns. Suntem cu toţii încarceraţi în această epocă, nu există salvare. Doar o slabă iluzie în cazul că izbuteşti prin autosugestie să-ţi demonstrezi că te poţi eschiva oricând.

I-am spus şi lui Tiberiu pe care l-am întâlnit într-o zi în Parcul central, plimbându-se la braţ cu actuala soţie. Le-am spus şi lor. Şi ei, fericiţi şi sănătoşi m-au privit ca pe un nebun. Cred că Tiberiu i-a explicat mai târziu femeii: e din cauza suferinţei. Nu e adevărat. Tiberiu nu are timp pentru asemenea gânduri. N-am iubit-o pe fiica lui Ştefănescu, cică ar fi zis. Cât timp am stat de vorbă acolo, în Parcul central, se uita mereu în jur, ca un hoţ, se temea să nu fie văzut în compania mea. Citesc Heidegger, nu înţeleg însă nimic. E o filozofie pentru o fire analitică şi eu am rămas romantic şi chiar sentimental… Nu-mi e ruşine, Gloriei îi e ruşine, mie unuia nici măcar nu-mi pasă că sunt o ruină. De parcă toţi ceilalţi sunt mai buni. Sclavi. Şi primul, e şi el sclav. Dacă le place să se mintă, treaba lor, îi priveşte, eu unul n-am chef. Sunt o ruină şi sunt fericit tocmai din motivul acesta. Nu există nimic mai frumos, mai agreabil, mai înălţător ca inexistenţa. Rupt de lume, închis în aceşti patru pereţi, mă simt atât de bine. Nu trebuie să dau socoteală nimănui, nu mă mai recunoaşte nimeni, rar de tot mă întâlnesc cu doi sau trei oameni ca mine, procurăm o sticlă de vin şi pălăvrăgim o jumătate de noapte. Doi sau trei, printre care e şi Deleanu. Are două feţe, băiatul, dar îmi place să-i urmăresc jocul. Un joc naiv, copilăresc. Nici o picătură de veşnicie nu e în sufletul lui. Îşi imaginează că o să-l poată răsturna pe Tonulov. Mereu vrea să afle nişte secrete ale acestuia. Şi eu râd şi merg mai departe prin pustiu. Am mintea trează şi limpede. Dincolo de timp. Abia atunci sufletul meu se întoarce spre El, pur şi umil. Nu e vorba de umilinţa înjositoare pe care ţi-o impune în fiecare zi. E o umilinţă acceptată benevol şi eliberatoare. M-am aşezat odată alături de un cerşetor bătrân, direct în stradă, m-am sprijinit cu spatele de zidul rece al clădirii. Am întins mâna. Am stat aşa, cu mâna întinsă şi trecătorii mi-au aruncat în palmă câteva monete mărunte. Le-am mulţumit. Şi iată atunci am înţeles că-i iubesc şi că dragostea mea

pentru ei e atât de mare încât nu mai am nevoie de altcineva. Şi m-am gândit la Domnul şi am ştiut că prin Domnul îi pot iubi pe toţi. Pe toţi. Pe leproşi, pe criminali, pe beţivani, pe miile şi milioanele de sclavi care se mişcă pe glob. Şi că am putea muri pentru ei. Şi atunci am fost fericit şi am strigat înlăuntrul meu: Doamne, iartă-mă. Iartă-mă, că am fost orb, că ani lungi, secole de-a rândul am căutat căile tale şi iată că acum ştiu, că eşti în iubire. Am orbecăit prin întuneric, ca ţâncul căruia i se scoseseră ochii. Sunt păcătos, Doamne, dar ştiu că Eşti şi ştiu că nu sunt singur, şi mai ştiu că Eşti Mare, şi mi-e îndeajuns ca să trăiesc. Pentru că nu-ţi cer nimic pentru mine: n-am nevoie de bogăţie şi n-am nevoie de glorie. Apoi mi s-a făcut frică. Mă tem să nu spun minciuni, Doamne. Să nu-ţi pomenesc numele zadarnic. Şi m-am ridicat de pe asfalt şi i-am dat cerşetorului mărunţişul şi m-am dus la biserică. Toată lumea, tot universul este biserica ta, Doamne. Tu eşti în tot şi în toate şi când am înţeles asta m-am bucurat şi sufletul meu s-a prefăcut în lumină. Preotul m-a primit şi mi-a zis: frate, fii binevenit, şi mi-am plecat fruntea şi am plâns cu lacrimi neprihănite, pentru că nu mi-e ruşine să fiu slab în faţa ta, Doamne. Şi i-am iertat pe cei ce m-au trădat şi mi s-a făcut milă de ei şi aş fi vrut să-i îmbrăţişez şi să-i îmbărbătez. Dă-le puteri, să nu înmulţească răul, Doamne. Iartă-mă, Doamne, eu, Darie, sunt un vierme în faţa ta, păcătos şi umil, dar luminat de lumina Ta. Şi bătrânul preot mi-a spus: este Domnul alături de noi şi trebuie să spargi zidul şi să mergi spre cei mulţi şi să le spui de Domnul. Si m-a întrebat: ai puteri, pentru că e grea sarcina? Şi am răspuns: n-am. Nu am încă puteri, Doamne, să te urmez. Mă macină îndoielile, dar ştiu că nu trebuie să răspund la rău şi asta este învăţătura ta. Şi că, cei ce seamănă răul, de el vor muri. Ai risipit popoare, Doamne, pentru că răul pe care l-au răspândit în împărăţia ta, s-a întors tot în capul lor. Acesta e cuvântul Tău, şi cei ce nu-l cunosc, trăiesc în neştire. Mă rog ţie, Doamne eu Darie,

ajută-mă să trec prin lume şi să fac doar bine. Ajută-mă să sparg zidul. Mi-i frică, Doamne, pentru că sunt slab. Dar sunt şi eu creatura ta, ca şi piatra, copacul şi vita. Şi bătrânul preot mi-a spus: du-te, fiule, adună-te din cioburi.

Şi am plecat. Şi iată-mă acum, în camera aceasta obscură, întrebându-mă pe mine însumi: Darie Ştefănescu, vrei tu oare să te răzbuni pe duşmanii tatălui tău? Şi-mi răspund, cu inima curată: nu vreau. Şi mă mai întreb: îi urăşti tu oare pe duşmanii tatălui tău? Şi iarăşi îmi răspund: nu-i urăsc şi nu le doresc răul. Ştiu însă că nu se vor putea salva.

Şi Gloria cunoaşte această stare sufletească a mea şi mă dispreţuieşte. Pentru că mi-a smuls din mâini într-o zi „Jurnalele" lui Tolstoi şi a strigat:

– Nu-ţi cer, Darie, să te răzbuni, nu-ţi cer să unelteşti împotriva lor, dar trebuie să fii treaz şi să te bucuri de căderea lor. Cred că nu ne-a mai rămas mult să aşteptăm. Au ajuns o gloată de porci care nu se mai pot opri să nu murdărească aerul în jurul lor.

– Mi-e milă, de ei, Gloria, i-am răspuns.

– Ah, ţi-e milă, drăguţul meu frate. Dar de tata nu ţi-a fost milă? De mama nu ţi-a fost milă?...

– Iartă-mă, Glorie, am întrerupt-o. Nu mă gândesc la mine şi nu-mi pasă de viitorul ce mă aşteaptă.

A ieşit atunci furioasă şi a trântit uşa. Nu voi sta alături de ea în clipa când ei vor cădea, nu voi putea să mă bucur de nimicnicia şi înjosirea lor, pentru că nu-i invidiez nici acum şi dacă ştiu că trebuie înlăturaţi, e ca să nu mai sufere ceilalţi de nelegiuirile lor. Le-aş dori însă să se schimbe, să devină oameni peste noapte, ceea ce e imposibil, nu-i urăsc însă, nici măcar atât nu merită.

Apoi aud vocea batjocoritoare a lui Deleanu: – Eşti pur şi simplu un egoist, Darie. Te gândeşti doar la tine şi te-ai închis în Cuvintele Domnului, cum îţi place să te exprimi, şi nu-ţi pasă de poporul acesta pe care ei îl ucid zi de zi, îi calcă demnitatea în picioare... nu-ţi pasă, Darie, şi ţi-e frică.

Şi iată acum, îi răspund, închizând ochii: Domnul ne-a preîntâmpinat să nu luăm din Pomul Cunoaşterii, pentru că vom muri...

Deleanu nu înţelege. Nici Gloria. Nimeni. Chiar dacă le-am spus că suntem o generaţie strivită, pierdută, nici atâta lucru n-au fost în stare să priceapă. De aceea nu vreau să-mi bat gura degeaba. Mi-e milă însă şi de ei, văzându-i cum se zbat, cum încearcă să clarifice evenimentele, să le dea un sens dialectic, fără să le treacă prin cap ca tocmai noi suntem generaţiile care plătim. Şi tata? Mă întreb: tata, pentru ce a plătit? N-aş vrea să afle Gloria ce gândesc acum, în clipa aceasta. Tata, deputat al poporului, în 46 şi în 49 a tăcut. Moartea a secerat rândurile consătenilor lui şi tata a tăcut. Apoi, mii şi mii de ţărani sleiţi de foame, încă slabi, abia trăgându-şi răsuflarea, au fost încărcaţi în vagoane şi duşi în Siberia. Chiaburi? Tata, mă întreb acum plângând, unde era? De ce a tăcut? De ce nu s-a temut de Doftana, de lagărele de concentrare fasciste, dar i-a fost frică de Stalin. De Stalin? Oare nu cumva anume sentimentul trist al vinovăţiei l-a omorât până la urmă?

Nu mă aude Gloria, să sară cu pumnii la mine. Pentru ea tata e un erou căzut în floarea vârstei, lovit de nedreptate. Pentru mine e un om naiv şi romantic, un om care a crezut că odată cu moartea lui Stalin s-a sfârşit şi stalinismul. Stalinismul poate doar să se retragă, dar nu va muri niciodată, e veşnic viu şi e printre noi. Doar dacă ne vom iubi... doar dacă vom întoarce lumina cea adevărata a Domnului printre noi. Mă tem însă că nu vom izbuti, nu mai avem puteri, am ajuns nişte calici, nişte mutanţi. Sclavi mizerabili, în stare să sărute pumnul care loveşte. Societatea noastră naşte supraoameni. Iată şi acest veterinar, Primul Bărbat al republicii, ca o bătaie de joc la adresa noastră, a tuturor, tună şi fulgeră peste capetele noastre, ne sfâşie sufletele şi noi trecem mai departe, continuăm să trăim

orbecăind, căzând, călcând peste alţii. Da, desigur, tata s-a împotrivit. Când însă? Ce ne mai rămâne decât să ne retragem în noi înşine? Şi de acolo, din adâncuri, ne priveşte Nietzsche cu ochii lui nebuni. Mă voi întâlni în amurg cu Deleanu. E de vârsta Gloriei, şi mereu vrea să afle nu ştiu ce amănunte compromiţătoare despre Tonulov. Ca să-l doboare. Şi Gloria tace. Deleanu mă întreabă pe mine: nu ţi-a povestit nimic? Gloria însă este omul care tace şi aşteaptă. Visează ziua când se va prăbuşi veterinarul şi împreună cu el toată piramida. E naivă, ca şi tata. Avem nevoie de alţi oameni, zice Deleanu, cinstiţi şi curaţi. Îmi vine să râd. Toate mijloacele sunt bune, zice Deleanu, Nu e chiar aşa. Şi, în acest punct ne întâlnim cu Gloria şi ne vedem unul pe altul ca în nişte oglinzi şi sunt aproape de ea pentru că, acelaşi val ne-a lovit, poate al destinului, pentru că Doamne, iartă-mă, tata a ştiut şi mama a ştiut şi totuşi au trăit astfel, de parcă sufletele celor morţi aici sau aiurea, dispăruţi prin Siberia, nu ne-ar cere socoteală. Chiar dacă noi înşine nu ne-am murdărit, chiar dacă am fost numai martori. Il tot întrebam pe tata şi el striga la mine: să nu-mi vorbeşti de asta. Trebuie să trăim astfel, de parcă n-ar fi existat anii postbelici.

Nu e posibil, i-am zis. Până la urmă va trebui să plătim cu toţii. Chiar şi numai martorii. Suntem vinovaţi, sufletele celor nevinovaţi ne cer socoteală.

Şi iată acum, valul care a trecut peste noi şi ne-a îngheţat, ne-a înţepenit sufletul şi nu mai suntem buni decât să stăm aşa, trişti şi senini şi să aşteptăm micile bucurii cu care ne-am obişnuit să ne mulţumim, o viaţă ca şi clandestină. O viaţă retrasă înăuntrul nostru.

Şi Gloria mi-a povestit în câteva cuvinte, aseară, că a vizitat-o Ana şi e deja mare şi s-a făcut foarte frumoasă şi că e îmbrăcată impecabil. Poate chiar săptămâna aceasta va concerta în sala mică a Filarmoniei. Apoi în sala mare. Şi va fi prezentată la concertele ei crema societăţii chişi-

năuiene, alcătuită din oameni care... Îmi vine să râd. Ce va cânta Ani? Chopin, Mozart? Fantastic. Veterinarul va asculta şi el oare? Şi tatăl ei, tovarăşul ministru Tonulov? Ştiu că mama s-a milogit în faţa lui, l-a vizitat acasă şi l-a rugat să-şi retragă denunţul şi tovarăşul Tonulov a refuzat. A zis că e comunist, nu poate să nu ia atitudine când e vorba de asemenea fraze subversive cum e cea rostită deseori de tatăl meu: patria şi poporul. Măcar dacă ar fi zis „norodul", aşa însă nu mai poate fi salvat, gata. Primul Bărbat al republicii l-a etichetat: naţionalist, gniloi intelighent.

Ce ştie Ani despre toate acestea? Era mică, poate că nici n-a înţeles nimic? I-am spus Gloriei: Ani nu e responsabilă. Şi ea: în faţa cui? Am înţeles că Gloria nu e în stare s-o ierte nici măcar pe Ana.

– M-am uitat atentă la ochii ei, mi-a spus, mi s-a părut că strălucesc într-un fel straniu. Nu sunt sigură, mă tem însă...

Nu şi-a sfârşit fraza, am sesizat că se bucură şi mi-am plecat ochii. Sora mea tace şi aşteaptă dezastrul, care se roteşte ca un blestem peste republica aceasta, care, de fapt, nici republică nu este, e aşa, un teritoriu popoluat şi condus de un veterinar. Dar Ani n-are nici o vină. I-am spus Gloriei şi ea a izbucnit:

– Dar noi doi, Darie, ce vină purtăm?

N-am ştiut şi nu ştiu ce să-i răspund. Cuvintele care-mi veneau în cap şi au rămas nerostite nu ar fi liniştit-o. Gloria judecă totul la modul concret iată, aceasta e Ani, fiica lui Tonulov, dar, Gloria, e într-adevăr fiica lui? Pentru că numele ei e Tonu, fără acest caragios „ov" de la coadă, aninat ca să demonstreze credinţă fără margini „fratelui mai mare". Dar acest „frate mai mare" are oare nevoie de lachei? Şi Gloria mi-ar răspunde: Da. Nu ar avea nici o clipă de îndoială. Gloria vede realitatea numai în alb-negru şi-i vine mai uşor. Iată călăul, zice ea, şi iată jertfa. Însă de foarte multe ori şi călăul şi jertfa sunt – una, o apă.

Deleanu mi-a spus că Tiberiu a cerut audienţă la veterinar şi că acesta, se zice i-a oferit-o cu plăcere şi l-a ascultat timp de jumătate de oră. Apoi, cică, l-a lăudat că a venit la el şi că a fost sincer şi, în încheiere, i-a promis să-l ajute, dacă va scrie un denunţ cum că în familia noastră au existat totdeauna tendinţe şi chiar interese naţionaliste şi că fraza tatălui meu „Patria şi Poporul", înseamnă, exclusiv Moldova şi exclusiv moldovenii, şi alte multe porcării de felul acestora. Deleanu se prăpădea de râs şi-mi vorbea printre hohote.

– Ţi-ai închipuit cumva, Gloria Ştefănescu, că cel pe care l-ai iubit cu atâta patimă a refuzat sau s-a simţit jignit? Nici cât negru sub unghie. A acceptat, ba a mai şi sărutat mâna Primului Bărbat.

N-am zis nimic. Aş vrea să-l întâlnesc pe Tiberiu şi să mă uit tăcută şi îndurerată în ochii lui. Să-l întreb: e adevărat, dragul meu? Crezi cumva, că veterinarul e veşnic? Şi dacă mâine e scos din post, ce te faci? Odată şi odată trebuie să iasă la iveală mistificările lui. Nu ştiu ce mi-ar răspunde.

Dar numai peste o clipă această dorinţă de a-l întâlni îmi trece. La ce bun? I-am spus şi lui Deleanu: nu vreau să-l văd. Şi Deleanu s-a înfuriat din nou ca data trecută şi mi-a strigat aceeaşi frază în faţă: ţi-e frică. Apoi a mai adăugat: nu eşti fiica lui Ştefănescu. I-aş fi putut spune adevărul: sunt pustie, Deleanu. I-aş fi putut răspunde: tatăl meu, fie-i ţărna uşoară, n-a fost înger. Şi aş vrea să ştii că a ridicat şi el mâna în favoarea veterinarului. Şi tatăl meu îl cunoştea bine pe veterinar. Ştia că e un măscărici fără pic de minte, de ce atunci, scumpule Deleanu, a votat pentru el şi nu contra lui?

I-a fost şi lui frică? Niciodată n-am înţeles de ce nu s-a temut de Doftana, dar i se întuneca în faţa ochilor când auzea de Siberia. Ba mai mult...

Deleanu însă nu ar mai vrea să mă asculte. Pe timpul lui Ştefănescu, zice el de obicei, aerul în acest minister era curat. Deleanu este prieten cu Darie, şi cred că mă discută

uneori, nici măcar frate-meu nu mă înţelege. Nu sunt chiar atât de rea cum îşi închipuie ei. Şi, ca dovadă, pot spune că nu am simţit ieri, când m-a vizitat Ani, nici ură şi nici repulsie faţă de ea. Mi-a fost doar milă. Nu înţeleg motivul, dar mai apoi, în drum spre casă, m-am gândit cu jale la fata tânără, frumoasă, inteligentă, dar lipsită, de orice talent. Niciodată nu va cânta la pian nici măcar suportabil. Şi ea ştie că nu are talent şi deşi la Chişinău e puţină lume care pricepe ceva în muzică, totuşi se va face de râs chiar la primul concert. Pentru că, desigur, eu mă voi afla în sală. Voi închide ochii şi-mi voi imagina că eu sunt cea de pe scena mare şi luminoasă, în rochie albă sau albastră şi nu Ani. Ba nu, în rochie neagră, lungă până la pământ. Şi Ani se va aşeza la pian şi voi fi nevoită chiar de la primele acorduri să-mi acoper faţa cu mâinile. Nu pot suporta interpretările false, parcă mă biciuieşte cineva, să mă întorc de la asemenea concerte distrusă şi zac bolnavă, o zi sau două. De aceea de la un timp nu mai frecventez Filarmonica, mă mulţumesc cu muzica înscrisă pe discuri. Sărmana copilă. A fost ieri la mine să mă roage să nu vin la concertul ei. Cred că n-ar avea putere să cânte, dacă m-ar observa în sală. Acum o oră mai aveam de gând să mă duc să-mi cumpăr un bilet chiar în primele rânduri, să-mi fixez privirea asupra ei şi să zâmbesc sarcastic, ca s-o ajut să se prăvale mai repede. Dar nu, nu mă duc, acum am hotărât, sunt şi eu, în fond ca şi ceilalţi, depind de mişcările leneşe ale sufletului meu obosit. În acest sfârşit de primăvară nu vreau să fac nimănui nici un rău. Îi voi spune asta lui Darie şi el se va bucura. De câţiva ani Darie încearcă fără succes să mă convertească la filozofia nonviolenţei, pe care o împărtăşeşte el. Mi-a dat să citesc jurnalele lui Tolstoi. Nu m-a prins însă. Îl aud uneori cum se roagă în cameră lui şi ştiu că rugăciunea de seară îl ajută. Intră în camera mea, luminat la faţă, cu ochii duşi în altă lume. Îmi zice:

– Sunt împăcat cu mine, Gloria.

Nu-i răspund nimic. De altfel, îl invidiez un pic şi trebuie să recunosc sincer că lumina care vine de la el mă ajută şi pe mine. E atât de curat şi mă simt în prezenţa lui atât de mică şi murdară. Dar nu pot.

– Încă nu, Darie, îi zic.

Şi el nu se supără. Se aşază pe marginea patului meu şi zâmbeşte fericit.

– Încă nu, Darie, repet. Poate niciodată nu voi putea, adaug.

Şi încerc să pătrund în sufletul lui şi să văd dacă mă înţelege şi dacă acceptă jocul. Se strânge ca un ghem, sufletul lui înţepeneşte, devine foarte rece, ca o zi de iarnă geroasă.

– Nu te condamn; Darie, continui, dar dacă ar fi să aleg, cred că aş alege poziţia lui Deleanu. Concluzia mea, pare-mi-se, l-a atins. Se ridică brusc şi ochii i se înceţoşază. Zice cu voce înfundată:

– Atunci şi Tiberiu...

Ah, dragul meu frate, nu poate înţelege că sunt liberă. Absolut liberă, nu mai am prejudecăţi: Nu-l ajut pe Deleanu din simplul motiv că nu vreau să mă murdăresc, dar nici nu-l condamn. Nici pe Tiberiu nu-l condamn, ne purtăm cu toţii în ultimul timp neomeneşte. De ce adică, în ultimul timp? La urma urmei tata a acceptat şi el să slujească un regim bazat pe represii şi interdicţii. Nu mai era vorba de o luptă de idei, ca în ilegalitate, Darie. Deci, şi tata, deci, şi noi doi, şi noi toţi... L-am iubit pe Tiberiu şi e adevărat, am suferit profund când a plecat, atunci însă eram alt om, şi acum sunt doar o femeie rănită, fără suflet şi fără morală, asemeni unei plante... Mai vegetez, mai înfloresc uneori, în, unele clipe frumoase, mai ales în amurg, când soarele pătrunde în camera mea, iar eu întinsă în pat ascult Vivaldi şi mă văd într-un templu poate roman... Dar nu mă vei înţelege, Darie, pentru că tu ai o credinţă şi eu n-am nici una, tu ai o morală şi eu trăiesc în afara ei, asta nu înseamnă

că sunt amorală, pur şi simplu trăiesc în afara oricăror percepte morale, înţepenită şi liberă.

Nu-ţi voi putea explica niciodată starea mea, Darie, chiar dacă aş încerca, mă tem că mă vei considera un monstru. Nu m-a emoţionat nici măcar vizita Anei, deşi mi-am dat seama că a venit după ajutor, ca în copilărie, când intra în odaia mea fără să bată la uşă şi se arunca în braţele mele plângând, şi eu o mângâiam pe cap şi o încurajam.

– Nu-i nimic, Ani, îi ziceam, o să creşti mare şi puternică şi o să scapi de tutela lor.

Îi spuneam minciuni. Într-o familie ca a lor nu poţi ajunge nici mare şi nici puternic, pentru că în anturajul lor suferinţa e exclusă, şi compasiunea de asemenea, ei toţi, familia Tonulov sunt nişte călători adunaţi întâmplător împreună şi care orbecăiesc prin întuneric şi pustiu. Dar n-am avut îndrăzneala să-i spun toate acestea. Poate că nici nu m-ar fi înţeles. Am minţit-o şi am lăsat-o să se descurce singură. Apoi a venit ca un trăsnet căderea tatei, şi i s-a interzis să ne mai viziteze.

Şi-a amintit abia ieri de mine. A vrut, probabil, să plângă şi s-o mângâi şi să-i spun minciuni. Nu mai sunt în stare de una ca asta. Eram prea egoistă atunci, în tinereţe, preocupată numai de mine şi de succesele mele, egoistă am rămas şi acum, deşi motivul e altul. Poate chiar o bucurie răutăcioasă mi-a luminat sufletul. Nu-i doresc răul, dar n-o voi ajuta cu nimic. Aş fi putut să-i spun: Ani, lasă totul baltă şi nu te mai chinui, n-ai nici un dram de talent. În clipa când tatăl tău va dispare de pe arena politică, vei cădea ca un balon spart. Pregăteşte-te pentru dezastrul care te aşteaptă. Poate că ar fi mai bine să te retragi din timp, să te măriţi şi să naşti copii şi să-ţi scoţi din cap prostiile astea. Dacă nu cumva e prea târziu. Ar fi trebuit să lupt şi să mă zbat pentru ea, o fetişcană cum am fost eu cândva. Dar pe mine cine m-a sprijinit, Darie? M-aţi părăsit cu toţii, până şi tu, care te-ai retras în lumea ta ciudată şi calmă. Nu-mi ziceai decât

două cuvinte: calmează-te, Gloria. De parcă treaba asta ar fi depins de mine. Şi atunci m-am strâns ghem şi mi-am zis că n-are cine să mă ajute şi ca să nu pier, trebuie să scap de mine însumi, cea de odinioară, să mă ucid celulă cu celulă, şi să-mi educ această indiferenţă absolută care mă apără de orice surprize. Nu aştept nimic de la nimeni. Tu eşti încă tânăr, Darie, eşti încă viu. Îţi place să meditezi şi te mai bucuri de frumuseţile efemere, mai eşti sensibil la această atmosferă stătută, mă rog, te priveşte...

Te-am văzut ieri cum te-ai schimbat la faţă, ascultându-mă. Ai sesizat că Ana e nenorocită. Printre cuvintele uşuratice, pe care le rosteam despre rochiile şi pantofii ei, şi cum arată, ai sesizat tremurul de o clipă a vocii mele. Nimic nu scapă de tine, eşti cu nervii dezgoliţi. Nu mă vei face însă niciodată să-mi fie milă de ea. Nu vreau s-o preîntâmpin, aşa cum nu vreau să-l ajut pe Deleanu, îmi place chiar să mă bălăcesc în această mocirlă pe care a instaurat-o veterinarul. Da, dragul meu frate, îmi face plăcere să mă uit la această lume înjosită. Ei, care-şi imaginează că trăiesc în Eldorado, de fapt sunt nişte sclavi, nişte lucruri necuvântătoare. Nici un funcţionar al ministerului nostru nu are dreptul să spună măcar o silabă contra. Da, este Infernul, însă, Darie, ei toţi l-au acceptat benevol. Cei demni au fost scoşi din lucru, iar cei mai mulţi au murit, ca tata. Unii chiar s-au sinucis. Iată de ce lucrez la minister, Darie, mă uit la ei cu scârbă şi mă bucur. Nici unul dintre ei nu are dreptul să treacă dintr-o castă în alta, decât doar cu învoirea veterinarului. Toţi sunt împărţiţi în categorii: sclavi de categoria întâia, a doua, a treia, ş.a.m.d., dar sclavi cu toţii, stăpân e numai veterinarul unul singur, trăind şi el, de fapt, cuprins de frică, pentru că ştie că sclavii îl urăsc şi îi aşteaptă căderea. Nu-i leagă decât ura.

Să-ţi vorbesc de toate acestea ţie, Darie? Nici nu ai vrea să mă asculţi, tu trăieşti în altă lume, eu însă, nu pot fără

ei, îmi place să mă aflu într-o parte, ca spectator şi să urmăresc această comedie murdară. Se întâmplă ca unele personaje să cadă, altele să se înalţe. Ceea ce mă face să râd e că sărmanii, îşi dau importanţă. Dar, repet, Darie, nu pot trăi fără spectacolul acesta. Nu am timp pentru Ani şi nu vreau s-o ajut să se salveze la timp. Se va cufunda încet-încet, în mocirlă... Şi eu o voi urmări nepăsătoare. Nu sunt creştină, Darie. Şi nu-mi pare rău, crede-mă.

Mă gândesc, Doamne, la tine şi sufletul meu se umple de lumină caldă ce străbate sferele tale de cristal. Nu pot să te identific, dar ştiu că eşti în toate şi suflarea ta e şi în mine şi ceea ce simt şi gândesc nu-mi aparţine. Uneori am impresia că mă contopesc cu lumina ta şi mă bucur simplu, ca un copil sau ca un câmp năpădit de floare. Mă bucur ca apa ce susură, ca piatra, ca iarba şi ca vita ce o paşte şi ştiu că mă aflu printre aceste lucruri şi vietăţi şi de acolo, de neunde, din veşnicie şi nemărginire mă priveşti şi ţi-e milă de mine. Va veni o zi când îţi vei întoarce faţa spre noi, când ne vei striga din ceruri: sărmanii de voi, veniţi la Tatăl vostru să vă mângâie.

Ştiu că eşti nemărginit în bunătatea ta, şi că ne vei ierta şi ne vei ajuta să ne salvăm pentru că fără tine, vom pieri. Ia-ne, Doamne, cunoaşterea înapoi, păcatul nostru cel dintâi, şi dă-ne lumină din nesfârşirea ta. Nu vreau să te înţeleg, vreau doar să te simţesc, să ştiu că exişti, îmi ajunge doar atât. Am străbătut drumul până la tine prin mărăcini şi dureri, am trupul zgâriat, şi zdrelit, ştiu însă că nu e sfârşit. Dar nu voi da înapoi. Vezi că am şi păcătuit? E trufaşă şi nemernică mintea mărginită a omului.

Mă gândesc mereu la Deleanu care mi-a devenit prieten prin intermediul Gloriei, soră-mea l-a invitat într-o seară la noi, l-a servit cu cafea şi m-a chemat şi pe mine. Mi l-a recomandat:

– Este Deleanu care-i sapă groapa lui Tonulov. Dar o face, evident, atât de precaut, încât acela nu-şi dă seama.

A izbucnit în râs, însă ochii i-au rămas foarte albaştri şi foarte reci, ca ai tatei. Gloria seamănă în toate cu tata.

Deleanu s-a ridicat, mi-a strâns mâna şi căldura lui simplă mi s-a transmis şi mie. Mi-a vorbit chiar în seara ceea că nu trebuie să stăm cu mâinile în sân, trebuie să luptăm. Toate mijloacele sunt bune dacă scopul e nobil. Aş fi vrut să-l fac atent că am mai auzit asemenea axiome, dar am tăcut, mi-a fost oarecum. Scopul?

Deleanu însă se aprinsese şi vorbea mereu, plimbându-se prin odaie, şi gesticulând.

Trebuie să ne întoarcem la Lenin strigă la un moment dat.

Am zâmbit trist, abia sesizabil. Deleanu însă n-a observat, ochii lui foarte negri încercau să mă înţeleagă, să pătrundă acolo, în interiorul meu neclintit, unde de fapt se şi afla zidul înalt şi rece ce mă despărţea, nu de oameni, ci de societate. I-am zis lui Deleanu, un pic iritat:

– Ar trebui să mai citeşti o dată Dostoievski. Dacă nici atâta lucru nu poţi înţelege, că nu oamenii sunt de vină.

N-a mai scos nici un cuvânt, s-a aşezat într-un fotoliu şi a continuat să-şi consume cafeaua cu înghiţituri mici.

– Dostoievski, mormăi într-un târziu.

Astăzi seară îl voi vedea. Sunt sigur că va veni vlăguit, sleit de puteri, dar încă drept, încă intransigent. Vom lua la cafenea o sticlă de vin, şi-l vom aştepta pe Tiberiu, care însă nici de data aceasta nu va veni. Tiberiu nu mai are nevoie de noi. A făcut o partidă, s-a însurat cu fiica unui demnitar şi se consideră în afara pericolului. Deleanu mă va întreba:

– Crezi, Darie, că va reuşi să se adapteze? Şi eu îi voi răspunde, cu acelaşi zâmbet ironic al meu:

– Se înşală.

– Nu e chiar atât de simplu.

– E foarte simplu. Să construieşti vile şi case de vânătoare când nu ne ajung spitale, grădiniţe, şcoli, lumea nu are unde locui. E chiar atât de complicat să pricepi ce-i asta?

Ne vom opri aici şi vom înţelege cât suntem de mici şi neînsemnaţi. Şi Deleanu îşi va bea sticla de vin şi îi vor apare lacrimi în colţurile ochilor, dar nu va plânge. Niciodată nu ajunge să plângă cu adevărat. De aceea mi-e milă de el. Mai crede că lumea se poate schimba şi că această schimbare spre bine, desigur, depinde de fiecare din noi. Iluzii copilăreşti. Ne-au umplut capul la şcoală cu asemenea prostii şi se pare că lui Deleanu îi vine greu să se debaraseze de ele, sau poate nici nu vrea. O societate clădită pe minciuni, strig, poate oare exista la infinit? Şi el, la rândul lui, strigă: nu e vina lui Lenin! Nu trebuie să confuzi un comunist cu Tonulov sau cu veterinarul dictator sau cu toţi cei ce sug ca lipitorile sângele poporului.

Nu înţeleg nimic. Recunosc sincer, în faţa lui Deleanu voi repeta fraza aceasta şi astăzi; nu înţeleg, Deleanu, spre ce baţi? Şi ochii lui se vor aprinde şi mai tare şi va zice încet: da, revoluţia.

Zâmbesc în clipa aceasta în faţa cafelei reci. Deleanu n-a rostit şi nu va rosti niciodată fraza aceasta. Va analiza situaţia reală, va vorbi de corupţie şi putrefacţie, de necinste şi minciună, de caste, va înfiera totul, dar la concluzia aceasta nu va ajunge niciodată. Nu-l ţin băierile pentru aşa ceva. I-am strecurat de câteva ori gândul acesta, însă el a refuzat să-l accepte. Crede că trebuie schimbaţi numai oamenii, mecanismul e bun. De unde să ei însă atâţia oameni sau cadre, cum li se zice oficial, ideale? Să umbli cu mâna pe bunuri şi să nu furi? Să ştie că nu e nimeni care să-i apuce de mână şi să nu bage în buzunar? Îi spun lucrurile acestea şi Deleanu, furios, strigă: dar tatăl tău? Ah, tata. Câţi au fost cinstiţi ca tata şi unde se află ei acum? Nici unul din cei vechi n-a mai rămas. Ilegalişti, partizani, idealişti, au fost nimiciţi unul câte unul, transformaţi în

cadavre politice, iar alţii chiar în cadavre adevărate. Şi ce poate face poporul, dragul meu Deleanu?

Poporul tace, călcat în picioare. I-am mai spus toate acestea lui Deleanu, îi voi mai spune încă o dată şi în ochi îi vor străluci lacrimi de durere şi umilinţă. Sclav. Nenorocirea însă e că Deleanu nu vrea să accepte condiţia de sclav, mai trăieşte cu iluzii deşarte, mai crede că lucrurile se vor schimba aşa, de la sine. Cum?… Vor veni oameni noi, zice el, vor veni oameni tineri, curaţi şi profunzi, oameni devotaţi cauzei. Zic: orbecăim cu toţii prin întuneric. Republica asta e Sodoma, va trebui să ardă, dacă până atunci nu va pieri otrăvită de pesticide. Pentru că moartea face ravagii printre noi.

Vom plăti, zic, pentru că am ucis şi deportat mii şi milioane de oameni nevinovaţi. Sângele lor se răzbună. Pentru toate trebuie să plăteşti, Deleanu, nu există, altă ieşire. Ochii lui se dilatează de groază, zice în şoaptă: ce vină purtăm noi, Darie. Şi îi răspund, îi voi răspunde şi astăzi: martorul inert la fărădelegi este şi el vinovat în egală măsură ca şi călăul. Şi el îmi va zice, ca de obicei: m-ai plictisit cu Dostoievski al tău.

Se înşeală prietenul meu. Ideea nu-i aparţine lui Dostoievski, e mult mai veche, e dintotdeauna. Ce viitor poate avea un popor transformat în gloată, oricând gata să aplaude la un gest al Primului? Un popor care nu vrea să gândească, pentru care nu e important decât… încetează, va striga ca de obicei Deleanu.

Se teme, pentru că-i voi spune: nu vom evita pieirea. Doar dacă ne vom întoarce cu faţa spre Dumnezeu, şi ne vom curaţi de păcate. Am ajuns însă prea departe, egoismul şi nihilismul ne-a şi măcinat sufletele.

Îmi ocup locul la biroul de secretară, stau câteva clipe cu ochii închişi, îmi trec mâinile peste faţă şi după aceea mă privesc în oglinda enormă de pe perete. Da, am izbutit

ca totdeauna să intru în rol. Acum pot să mă ocup de cafea. O pregătesc încet, dusă pe gânduri. Ibricul şi ceştile mici, de porţelan, au rămas încă de pe timpul când în cabinetul de alături lucra tata. Fosta lui secretară, o bătrânică vioaie, tovarăşă de ilegalitate şi de visuri revoluţionare mi-a transmis lucrurile acestea cu un zâmbet stins:

– Nu te înţeleg, Gloria, mi-a zis.

Nu i-am răspuns nimic, dar nu-mi puteam opri lacrimile şi femeia parcă şi-a dat seama de ceva foarte important, ceva ascuns de ochii şi raţiunea altora, şi mi-a mângâiat mâna, îmbărbătându-mă:

– Nu trebuie să plângi, Gloria. Eşti deja mare. Fraze. Până şi acea bătrânică, tovarăşa de ilegalitate şi visuri revoluţionare a tatei, îşi pierduse credinţa. Mă gândesc cu groază: cum va muri? Oare de aceea şi-a jertfit ea tinereţea, ca acum veterinarul, Tonulov, toată haita aceasta de lupi să sfâşie trupul şi aşa slăbit, însângerat al nenorocitei noastre Moldove?

Dacă Darie ar afla ce gândesc, s-ar prăpădi de râs. – Te ocupi de politică, Gloria? m-ar întreba batjocoritor.

Nu prea avem ce discuta cu Darie. Copilăria şi adolescenţa sunt nişte zone interzise, moarte pentru noi, am încheiat o convenţie tacită să nu ne atingem de ele, să lăsăm în pace rănile vechi, să se cicatrizeze. Ceea ce mi se pare imposibil. Nu se vor cicatriza niciodată. Dar nici nu ne vom întoarce acolo, senini cu frunţile sus. Deşi am trăit zile fericite, după moartea părinţilor ele s-au transformat într-o Vale a Plângerii. Pentru mine, cel puţin. Probabil că nu şi pentru Darie. El unul, cred, că nu-şi aminteşte, pentru că a găsit sprijin într-o credinţă pe care eu n-o înţeleg, sufletul lui tinde spre nişte idealuri nebuloase, cel puţin ciudate pentru mine. Tocmai din motivul acesta n-am dorit să-i vorbesc decât în linii mari despre vizita Anei. Nu i-am vorbit de ochii ei dilataţi, plini de spaimă, durere şi disperare. Toate la un loc, toate aceste stări o terorizează pe fiica lui

Tonulov, pentru că s-a întors de la Moscova cu moartea în suflet, mi-au spus-o mâinile ei tremurânde, notele de tristeţe şi singurătate din vocea ei. Venise să-mi cerşească sprijinul. La mine! Eu, diavolul în fustă, cum m-a numit odată Darie, eu, ar trebui s-o ajut. Ca să-l ajut indirect şi pe tatăl ei, cel care a scris murdarul denunţ, cel care l-a vândut pe tata pentru treizeci de arginţi şi acum huzureşte, fără măcar să-i treacă prin cap că e un ticălos. Sau poate s-o ajut pe mama ei care nu-mi mai răspunde la salut, pentru că sunt dăngăluită: fiica lui Ştefănescu, cel care încercase să scoată poporul din întuneric... Eu s-o ajut acum pe Ana?

S-o admit în cercul lui Darie, în singurătatea lui rafinată, să-i las să discute în voie, ca anume Darie s-o salveze, s-o lase să intre în acea zonă spirituală, fără de care ea se va înăbuşi în provincialismul ce o înconjoară, va ajunge o tâmpită, ca şi tatăl ei? De aceasta se teme Ana? Sau e altceva la mijloc, mult mai grav? Pianistă cu diplomă şi fără pic de talent. Va evolua în concerte festive şi haita o va aplauda, iar intelectualii vor zâmbi cu înţelesuri şi ea tocmai de zâmbetul lor se teme. Nimic mai cumplit decât ceea ce o aşteaptă. Ah, fetiţa lui Tonulov nu e proastă. Cu un picior aici, cu altul dincolo. Şi printre noi, şi printre ei. Cum însă să uneşti aceste două tabere, care se urăsc de moarte? Acelaşi lucru a încercat să facă şi Tiberiu. Spre asta tinde şi Deleanu. Doar frate-meu înţelege, că nu există nici o punte de legătură. Între cele două tabere se cască o prăpastie fără fund. Trebuie să alegi, fetiţa mea. Cu lupii sau împotriva lor. Nu poţi fi un lup şi miel în acelaşi timp. Ţi-e scârbă de ei, dar ţi-e frică de noi, mai exact te temi să accepţi poziţia noastră. Ai vrea doar aşa, uneori, să intri în cercul nostru, să te delectezi, dar viaţa curată şi spirituală nu e o delectare drăguţă, e un chin... este Infernul. Vei rezista? Sigur că nu, sigur că ne vei părăsi peste câteva zile, ca, să te întorci la luxul primitiv şi puturos de care ţi-e silă. Asta vrei? Aşa, o

gură de aer nealterat? Fără să-ţi treacă prin gând că viaţa cinstită şi curată este în fond o suferinţă fără sfârşit?

Acestea au fost emoţiile mele de dimineaţă. Acum câteva clipe a intrat în cabinetul spaţios şi plin de lumină tovarăşul ministru Tonulov cu toată suita şi urmează să pregătesc cafeaua. Nu pentru toţi, numai pentru tovarăşul Tonulov. E un obicei pe care l-a preluat de la tata, lucrează, având mereu în faţă o ceaşcă de cafea aburindă, o consumă cu înghiţituri mici şi îşi încreţeşte fruntea îngustă, dar mintea lui nedezvoltată nu poate naşte nici un gând, nici o umbră de idee, doar nişte planuri caraghioase şi irealizabile. Îi place însă să vorbească în rusa lui aproximativă ore în şir, şi subalternii sunt nevoiţi să stea drepţi în faţa lui şi să-l asculte. Mai apoi ies din cabinet, cu spatele înainte, închid uşa şi în culuar chicotesc, îi aud, un fel de chiţcăit de şoareci şi mă întreb: doamne, ce se va întâmpla cu noi? Aud răspunsul lui Deleanu, disperat: o să pierim cu toţii, Gloria, şi tu nu vrei să mă ajuţi şi ei continuă să semene mucegai pretutindeni. Nu mai e de glumă, continuă el, mor femeile şi copiii cu sutele, oare şi asta... Mă ridic brusc de pe scaun şi-l privesc tăcută în ochi.

– Ce vrei să fac, îl întreb. Să-ţi dau adresele amantelor lui, să-ţi povestesc despre furturile lor de milioane? Dar ei sunt toţi la fel, Deleanu! Pricepi sau nu? Este mult mai serios decât îţi imaginezi. Tonulov nu e decât un bleg în compania lor. Nu există ieşire. Totul e putred, înţelege o dată, procesul nu mai poate fi oprit, doar dacă vei izbuti să faci revoluţie... Dacă ţi-aş povesti toate câte le fac ei, ţi-ar sta mintea în loc.

– Şi atunci e mai bine să stăm cu mâinile în sân?

– Da! strig. Trebuie să aşteptăm. Trebuie să aşteptăm ultima treaptă a căderii. Să-i lăsăm să cadă, să cadă.

Nu pot să-i spun ceea ce mă doare, mă frământă, Deleanu nu e omul în stare să înţeleagă că trăiesc în ultimii ani multe clipe de supremă bucurie răutăcioasă, privindu-i cum se cufundă în mlaştină, Văzându-i zi de zi în două

ipostaze, de lichele ordinare şi de tribuni ai poporului, poate doar Mefistofel m-ar înţelege, dacă ne-am întâlni vreodată. Să lupt împotriva lor? Să-mi ucid chiar cu mâna mea acest ultim strop de fericire diabolică? Ba bine că nu, dragul meu. Să mă fur pe mine însumi? Nu mai cred în cuvintele mari, Deleanu, nu-mi pasă de suferinţa altora, şi apoi, cine suferă? Poporul?! Merită oare un popor care se lasă prostit de o haită murdară şi tâmpă aproape analfabetă, nesimţită... să te jertfeşti în numele lui? Şi nici măcar nu ştii cum s-o faci!

L-am lăsat pe Deleanu să plece şi am râs în urma lui.

Nu ştiu ce i-a spus Gloriei, dar avea faţa ca săpată în piatră, şi nici urmă de lacrimi în ochii foarte trişti. Mi-a făcut semn să intru şi am deschis uşa precaut, am făcut acei câţiva paşi până la patul mare şi comod în care stătea întins de două săptămâni. N-a vrut să fie internat la spital. Vreau să mor în linişte şi printre voi, a zis, nu-mi doresc la moartea mea feţe străine. Nu l-a putut nimeni convinge şi n-a admis să stea la patul lui măcar o soră de caritate. De aceea făcea de serviciu mama şi Gloria, prima frântă de durere şi oboseală, cea de a doua ţeapănă şi îndârjită. Şi tata, a rugat permanent: nu aduna ură în sufletul tău, Gloria. Lasă-i în pace. Ai în faţă un viitor strălucit. Vei ajunge o mare pianistă.

Sărmanul, nu i-a trecut prin cap că veterinarul îi va tăia fiicei lui calea, îi va interzice să cânte. Nu înţeleg de ce n-a plecat, de ce a vândut pianul, de ce a rupt orice legătură cu trecutul, s-a angajat ca secretară... Tata m-a rugat să mă aşez pe marginea patului şi s-a uitat la mine cu ochii ceia ai lui din ultimul timp, parcă vinovaţi.

– N-am prevăzut toate acestea, Darie, mă crezi? De unde dumnezeu să ştiu toate amănuntele. Dar acum vorbele nu mai au nici un sens. Te-am chemat să te rog să ai grijă de Gloria. Trebuie s-o convingi să plece de aici.

– Am înţeles, tată.

Peste două zile a murit zâmbind. Ultimele lui cuvinte au fost: mulţumesc, Doamne.

A fost ateu, nici discuţie, nu sunt însă sigur că n-a rămas măcar o umbră de credinţă în sufletul lui. Aceşti intelectuali basarabeni, cine să-i înţeleagă? Istoria şi-a bătut joc de ei. Naivi şi creduli, după război s-au aruncat în braţele lui Stalin, care, pe unii i-a deportat, pe alţii i-a împuşcat pe loc, şi doar câţiva au izbutit să se salveze şi acum, veterinarul i-a ucis şi pe aceştia. Poţi să-mi explici asta, tată?..

Nu i-am pus întrebarea aceasta. Niciodată nu i-am pus nici un fel de întrebări referitoare la trecutul lui. Şi nici el n-a scos un cuvânt despre acel deceniu de tăcere în care au încăput foametea, colectivizarea, deportările, înjosirea culturii… Ca păsărea Fenix, ca pasărea Fenix, trebuie să renaştem din cenuşă, îl auzeam deseori repetând. Din ce să renaştem, tată dacă am vânturat şi cenuşa. Până şi cenuşa, pentru că trecutul nu există. Nimic nu există, întoarce-ţi ochii înapoi şi ai să vezi numai pustiul, un enorm deşert fără margini, acoperit de cadavre şi plânsul zguduit al femeilor. Unde erai, tată, atunci? Printre ei? Cum poţi să construieşti o societate luminoasă pe o temelie însângerată? Îţi închipui că sângele bărbaţilor şi lacrimile femeilor şi copiilor nu vor cere răzbunare? De ce taci, tată? Trebuie să uităm, îmi spunea tata. Trebuie să uităm trecutul, s-au comis nişte greşeli grave, dar nu se vor mai repeta. Şi m-am uitat la el şi-l-am văzut mincinos. Iartă-mă acum, tată, că-mi amintesc de toate acestea. Nu te-am iubit şi nu te-am stimat, şi dacă ai fi rămas în viaţă, aş fi plecat din casa aceasta. Nu sunt şi n-am fost, spre deosebire de Gloria, înzestrat de natură cu vreun talent. Dumnezeu mi-a dat doar sufletul acesta, care nu uită şi nu poate uita. Şi el îţi cere socoteală, tată. Unde te aflai în acel Deceniu Sălbatic? Şi mi-ar putea răspunde: tot acolo, unde te afli şi tu acum, Darie. Unde

eşti, Darie? Şi-mi răspund: nicăieri. Tot acolo am fost şi eu, îmi zice tata, nicăieri.

Pentru că nu ne mai putem învinge frica şi vom pieri ca nişte mici lepădături diforme. Nu-i voi spune niciodată nimic din toate acestea lui Deleanu. Nici lui Tiberiu. Voi tăcea, mă voi mângâia cu gândul că nu particip cel puţin la porcăria generală.

Mozart. Sonata nr. 23 pentru vioară şi pian. Închid ochii. Mama ascultă şi ea cu ochii închişi. Desigur, la pian e Gloria. Iar la vioară, eu, Darie. Înainte de moarte a avut această viziune, această frumoasă, candidă imagine, a murit zâmbind, calmă şi fericită, în acelaşi pat mare din dormitorul lor, unde astăzi nu mai intră decât Gloria, foarte rar, să facă ordine. Şterge praful de pe lucruri, plânge încet să n-o aud, apoi închide uşa...

Aud vocea groasă a lui Deleanu:

– Vom accepta oare această disperare generală? Nu e nici un folos din toate cărţile tale, Darie. Nici muzica aceasta căreia te închini tu şi Gloria n-au făcut lumea nici cu o iotă mai bună. Trebuie să fii foarte naiv ca să-ţi imaginezi că frumuseţea va salva lumea.

Deleanu are chef de vorbă. Nu i-am spus niciodată asemenea erozii. De aceea zic, după câteva clipe de tăcere:

– Ai tot dreptul să nu fii de acord cu Dostoievski, n-are însă nici un rost să-mi atribui gânduri pe care nu le-am avut vreodată şi nici nu le am...

Deleanu ar vrea să mă facă să vorbesc. Mă îmbie la discuţii lungi şi inutile, aceleaşi, în fond, de când lumea şi pământul.

Îl privesc pe Deleanu în tăcere şi îl văd cum se enervează. Ar dori să-l contrazic. Sau să cad de acord şi să bem împreună vinul de pe masă, apoi să cântăm, ameţiţi. De regulă nu cad niciodată în plasă. Mă eschivez cu o frază banală:

– Altceva mai bun omul nu e în stare să facă... Sărmanul Deleanu. Mi-e milă de el şi aş vrea să-l ajut, dar nu ştiu ce

ar urma să întreprind. Este un bărbat sănătos, pornit pe acţiuni riscante, însă total dezorientat. Ca noi toţi, de altfel, ca şi mine, cu diferenţa că eu şi alţii ca mine, mai informaţi şi poate mai subtili, ne autominţim, creându-ne lumi sferice şi însingurate în care ne retragem. Suferim astfel mai puţin, trecem prin lume ca nişte coloane de lumină, dar o lumină rece şi egoistă, care nu încălzeşte pe nimeni, întoarsă în noi înşine, menită să ne justifice numai propria existenţă. Şi Deleanu bâiguie ca un orb printre noi, încercând să pătrundă în lumea mea sau a Gloriei sau a lui Tiberiu, nişte însinguraţi care ne hrănim cu propria noastră voinţă, raţiune, subtilitate şi el nu înţelege. Tot aşa cum nu pricepe nici Tonulov sau veterinarul care şi-au închipuit că i-au pedepsit pe tata şi acum cred că ne pedepsesc pe noi, copiii lui. Sărmanii, n-au izbutit să-l convertească nici măcar pe Tiberiu, pentru că acesta, însurându-se cu fiica unuia din grupul lor, a nenorocit-o de fapt pe sărmana fată – se măritase cu un sloi de gheaţă, cu o piatră. De unde să ştie toate acestea Deleanu şi cine să-i deschidă ochii? Nu eu sunt acela. Nici Gloria. Nici Tiberiu. Otrăvurile noastre îl vor ucide. Doar dacă va reuşi să fugă la timp. Unde însă? La ceilalţi, din tabăra adversă, printre stăpânitorii de sclavi? Sau să se retragă în sine însuşi şi concomitent, în neant. Să se bucure că-l aşteaptă înainte mormântul, unde va obţine, în sfârşit, liniştea. El, Deleanu. Sau poate eu, Darie?

Tonulov m-a chemat la el în cabinet şi m-a întrebat fără să-şi ridice ochii de pe hârtiile ce le avea în faţă, parcă printre altele, deşi vocea îi era dură.

– A fost Ani pe la tine ieri, nu-i aşa?

Nu i-am răspuns. Tăcerea s-a prăbuşit greu între noi. A fost nevoit să ridice ochii şi să mă privească. Încet-încet masca i se scurgea de pe faţă şi apărea chipul lui cel adevărat, bântuit de nelinişti. Nu-mi putea ordona nimic. M-am uitat la el, mărunt şi neputincios şi n-am simţit în sufletul

meu pustiit nici un licăr de bucurie. Dar nici de compasiune. Il priveam pur şi simplu, fără milă, ca pe un lucru.

– Te mai ţine minte şi te mai iubeşte.

– Nu pe mine, cea de acum, i-am răspuns, Poate pe Gloria cea de atunci, pianista în rochie albă.

– Se întâmplă ceva cu fiică-mea, Gloria.

– Nimic deosebit, i-am răspuns. S-a maturizat. I s-au deschis ochii. Nu trebuia s-o trimiteţi la Moscova.

– A renunţat la concertele deja anunţate. Ce să-i spun tovarăşului...

Nu i-a rostit numele. Cabinetele noastre sunt radioficate, totul se aude. Chiar dacă nu totdeauna. Duhul veterinarului planează asupra noastră, e mereu prezent, pretutindeni. Nu ne-am putea ascunde nicăieri, chiar dacă am pleca în cel mai îndepărtat colţ al micii noastre republici. Sute de ochi sunt îndreptaţi asupra noastră, sute de urechi ne aud paşii. Nici un fir de iarbă nu îndrăzneşte să crească fără învoirea lui. Nici măcar fanarioţii nu au avut atâta putere asupra noastră. De fapt, şi veterinarul e un fanariot, venit din altă parte, însă tot un venetic. A avut grijă să se scrie în paşaport moldovean, deşi nu s-a născut la noi şi nici nu ne cunoaşte limba.

Cadru naţional, totuşi. Moscova poate dormi liniştită, drepturile noastre constituţionale sunt respectate.

Nu vrea să vorbească ruseşte, aud vocea ministrului.

Simt că-mi vine să izbucnesc în râs. Abia mă reţin, mă tem de un acces de isterie. De aceea am început să vorbesc, repede:

– Nu vă faceţi probleme. O să-i treacă. E pur şi simplu prea tânără. De ce nu-i ziceţi: „Govori po celoveceschi"? Poate o să vă asculte.

– Am vrut să te rog...

Şi atunci am simţit furia care mă înăbuşea. L-am întrerupt, fără jenă.

– Tovarăşe Tonulov, i-am strigat în faţă. Ai ajuns să mă rogi pe mine, duşmanul tău cel mai crâncen, să te ajut? Nu voi ridica un pai, să ştii. Am părăsit cabinetul lui Tonulov plângând în sufletul meu chinuit. I-am spus totul direct. Am aşteptat clipa asta... Viermele acesta mărunt l-a ucis pe tata. Am repetat fraza de câteva ori, şi m-am ogoit. Mi-am scos oglinda din poşetă şi mi-am netezit trăsăturile feţei crispate de ură. Mi-am ascuns în adânc strălucirea sălbatică din ochi, setea de răzbunare. Aşteaptă, Gloria, mi-am zis, aşteaptă, fetiţo. Vei fi fericită, secătură, Mefistofel în fustă, fetiţa blândă şi frumoasă de cândva, în rochie albă sau albastră...

M-am aşezat la locul meu şi când a zbârnâit telefonul, am ştiut că la celălalt capăt al firului e Ani. Am stat o clipă pe gânduri, să ridic receptorul sau nu. Plânge, ştiu bine şi mi s-a făcut milă. I-am auzit vocea venind parcă din cealaltă lume.

– Gloria, lasă-mă, te rog, să vin deseară la voi.

– Te aşteptăm şi eu şi Darie. Vom fi ambii bucuroşi.

Vocea mi-a tremurat fără voie. Mi-am amintit de Darie. E creştin, se va ruga Domnului s-o apere. Va zice că Ana nu e vinovată. Că nu e pe dreptate să răspundă ea pentru fărădelegile lui taică-său. Şi eu îl voi întreba: dar e corect, Darie, să plătim noi tăcerea tatei? Şi el nu va înţelege, pentru că nu se consideră nedreptăţit. Ce-i lipseşte? Lucrează paznic la o grădiniţă, are cărţi, ascultă muzică, bea cafea, meditează. Nu-i pasă ce pune pe el nu-i pasă ce mănâncă. Nu pretinde nimic acestei lumi şi nici celeilalte. Este liber. Uneori mă bate gândul să-l urmez. Dar nu e defel calea mea. Viaţa este ispititoare cu plăcerile ei mărunte. Nu-l pot uita pe Tiberiu, îl urăsc, deşi nu sunt sigură, poate mi-e indiferent, uneori, mai ales noaptea îl visez în patul meu... nu-l pot uita. Sunt plină de păcate.

Aş vrea să nu-l mai văd pe Darie curat ca duhul. Mă simt mică, murdară şi neputincioasă lângă el. Îmi arată calea spre Domnul şi eu cad în genunchi şi plâng...

Uneori mă gândesc cu groază că te urăsc şi pe tine, Darie, cu o altă ură decât pe ceilalţi, ură totuşi pentru că nu te revolţi şi pentru că eşti liber şi nu aştepţi alături de mine căderea lor, trăind astfel de parcă ei nici măcar n-ar exista şi chiar mi-ai spus într-o zi: dar nu merită, Gloria.

Nimic nu merită atenţie din punctul lui de vedere. Sau aproape nimic...

Sunt fericit, îmi va spune într-o zi, că mă aşteaptă mormântul înainte. Abia atunci voi putea să tac, să nu mai comentez nimic. Nici măcar muzica pe care o asculţi tu, Gloria. Am un picup vechi, rămas de la tata, şi discuri multe, tot ale lui au fost cândva. Toate în casa aceasta au fost ale tatei. Pretutindeni e prezent, şi Darie din motivul acesta se enervează. Ar vrea să schimbăm mobila, zice că nu trebuie să-l reţinem pe tata pe lumea asta, să-l eliberăm, să-l lăsăm să se topească, în neant. Nu înţeleg. Şi chipul mamei mă priveşte de pe toţi pereţii. Fotografiile ei mari, color, au rămas să atârne la locurile lor. Iată-o foarte tânără, liceistă, uimită parcă de ce vede şi foarte frumoasă. Dar mama s-a spulberat, sufletul ei s-a retras din casa noastră şi Darie nu înţelege. Atunci când nu pricepe ceva îşi pune hainele şi iese în stradă. Dacă e o oră spre seară, pleacă la munca lui de paznic. Păzeşte o grădiniţă de copii. Să te prăpădeşti de râs nu alta. Îl las însă în pace, nu-mi mai ajung puteri să-l tutelez şi pe el. Deşertul din inimă îmi înghite toate forţele. Abia izbutesc să mă achit de datoriile mele aici, la birou.

– Aş, vrea să vorbeşti cu Ani, mi-a zis Tonulov. Te rog frumos să-i explici că viaţa nu e un joc de copii. Este tânără şi naivă. Tonulov se înşală amarnic. Ca orice bărbat care judecă o femeie, chiar dacă e vorba de Ani şi chiar dacă e fiica lui. Ochii ei dilataţi mi-au spus mai multe decât ar putea înţelege Tonulov, sau chiar Darie, mult mai multe decât a putut pricepe Tiberiu atunci când m-a părăsit şi (probabil) a fost foarte uimit că n-am plâns, nu m-am

revoltat, am primit vestea cu un zâmbet stins, pentru că într-adevăr nu-mi mai pasă de el, şi pentru că ştiusem de la bun început că va pleca. Eu sunt o fiinţă care pot fi iubită pur şi simplu ca o femeie şi faptul acesta l-a enervat totdeauna pe Tiberiu şi m-a părăsit nu numai pentru că am încetat să mai fiu o partidă convenabilă pentru el. Deşi şi asta. Dar numai asta, nu trebuie să-mi fac iluzii şi să-mi înlesnesc existenţa, s-o simplific. Nenorocirea e că nu l-am iubit niciodată pe Tiberiu şi nici el nu m-a iubit. Nimic mai mult. Pentru că am ştiut că iubirea e şubredă şi că nu se poate construi nimic din ea sau pe ea sau... I-am spus şi lui Darie şi el nici măcar nu mi-a răspuns, i-am spus aseară lui Darie: Ana s-a făcut foarte frumoasă. Ţi-o mai aminteşti? l-am întrebat: ţi-o aminteşti cum venea la noi şi se aşeza cuminte pe scaun şi mă ruga să-i cânt „Sonata lunii" şi apoi, după ce ultimile acorduri se stingeau, se apropia de mine şi mă îmbrăţişa şi avea ochii în lacrimi. Era un copil. Mă ruga totdeauna: să nu mă uiţi, Gloria. când vei ajunge o pianistă celebră să nu mă alungi din viaţa ta. Şi eu îi mângâiam părul şi o linişteam. Era un copil, încă o elevă şi tu erai student la filozofie, ia auzi?... Toate astea s-au întâmplat într-o altă viaţă, într-un trecut care nu ne mai aparţine. Şi Tiberiu venea la noi şi ochii lui nu exprimau decât admiraţie pentru mine. Nimic mai mult. O admiraţie rece, nici un pic de căldură. Ştiu, eram pentru el o fiinţă superioară, prea inteligentă, prea subtilă, prea talentată, îl depăşeam în toate sensurile şi chiar dacă nu s-ar fi întâmplat nenorocirea cu tata şi totul ar fi decurs firesc, nu m-aş fi măritat niciodată cu el. Poate că nu m-aş fi măritat în genere, niciodată. Şi Darie, care îmi zise într-o zi: egoismul acesta al nostru, al artiştilor, crâncen şi nemilos.

Sufletul meu de sticlă s-a spart la auzul acestei fraze. Cioburile lui s-au risipit pe duşumea şi poate că aş fi izbucnit în plâns, dacă nu mi-ar fi fost ruşine de fratele meu. Oare nu există altă ieşire decât să ne devorăm pe noi înşine?

Până şi renunţarea nu e decât un semn al mândriei. Pentru că tot Darie mi-a spus altădată: n-ar trebui să fim decât umili. Mă întreb: nu există alt drum decât cel parcurs de Faust? Ba da, mi-a răspuns Darie: drumul lui Hristos. Nu e încă pentru tine, tu nu eşti în stare să renunţi decât de dragul renunţării. Faptul ca atare nu te face mai bună şi nu te apropie de cei mulţi şi umili. Umili, am strigat, de ce, însă, şi mulţi?... Darie mi-a răspuns într-o doară: nu există decât răul şi binele. Aceleaşi dogme, am strigat, atât doar că inversate. Credinţa? Nimic altceva? Nu şi libertatea? Libertatea de a-ţi alege grădiniţa, a zis Darie. Ah, cât e de simplu. Ai fi ajuns un doctor în filozofie, fratele meu drag. Totul şi toate sunt clare pentru tine şi mintea ta e limpede ca apa izvorului din poiana cu flori otrăvite şi eşti fericit pentru că te aşteaptă înainte mormântul. Niciodată nu ţi-a trecut prin cap că suntem o generaţie batjocorită? Că am fost trădaţi şi vânduţi, umiliţi la fiecare pas, înjosiţi. ...Şi iată-ne acum reci, indiferenţi, ironici, răi, mult mai răi chiar decât cei din urmă sclavi pentru că ştim că nu ne aşteaptă înainte nici un licăr de speranţă. Lumina Domnului? Doar pentru câţiva dintre noi ea există. Cei mulţi orbecăim prin întuneric şi auzim strigătele celor perfizi: încolonarea, la dreapta, la stânga. Şi tata n-a ştiut.? Nu a sesizat pericolul? Dumnezeule mare, ce altceva decât frica? Ce altceva decât acel miros greu a Bizanţului?. Sânge şi marşuri, încolonaţi încă de la grădiniţă. Trecem prin această viaţă atât de săracă, tristă şi amară, ca nişte fantome. Sigur, îl înţeleg pe Darie. Nu însă şi pe Deleanu. Nu e de vină veterinarul că sistemul nu mai e în stare să producă decât monştri.

A telefonat amanta lui Tonulov cea blondă. M-a rugat să-i transmit că-l aşteaptă astăzi, seara, vrea să-i comunice nişte lucruri foarte importante. Am mai pălăvrăgit un pic. Sigur că-l înşală cu un sportiv, un bărbat înalt şi bine legat, fata i-l bagă pe gât lui Tonulov, vrea să-l aranjeze student

la vreun institut de învăţământ superior. E o gâscă proastă, îşi imaginează că băiatul o va lua în căsătorie…

Trebuie să fii femeie probabil ca să ajungi atât de oarbă şi de tâmpită.

– Te rog, să-i transmiţi, Gloria, că-l aştept cu nerăbdare, mi-a zis la urmă şi a chiotit murdar în receptor.

Eu o condamn? Am văzut-o de câteva ori. E descoperirea veterinarului, nu avea decât vreo optsprezece ani când a intrat în cercul lor şi acum, după cinci ani, a ajuns în patul ministrului. Veterinarul s-a plictisit repede de ea. La vârsta lui probabil, trebuie să-şi schimbe des amantele. Pe aceasta o cheamă Svetlana, un nume, care demult nu mai spune nimănui nimic. Ca şi Nataşa sau Lena. Plină ţara de ele. Îşi zic sovetscaia jenşcina, subliniind că sunt internaţionaliste. E un amănunt important neapărat să se declare: sovetscaia. Până şi prostituatele nu au dreptul la naţionalitate. Nimeni. Suntem cu toţii egali şi internaţionalişti, învăţăm şi folosim un surogat al limbii ruse şi nu trebuie să ne gândim decât la boarfe şi comodităţi. Totul a fost pângărit şi cufundat în această mocirlă. Frumoasă declaraţie în măsură să mă calmeze. Mereu ironizezi, Gloria, mi-ar zice Tiberiu, dacă m-ar auzi. Ah, dragul meu, chiar aşa este…

Beethoven. Simifonia a cincea. Nu am pierdut totul. Chiar dacă aş fi vrut, n-aş îi izbutit. Au rămas să dăinue în mine ca nişte adieri de vânt primăvăratic anii de adolescenţă, visurile de odinioară, când mă vedeam fericită, cea mai fericită fiinţă din lume, pentru că eram sigură de viitorul meu, mă lăsam furată de valurile muzicii, nu-mi trecea prin cap că voi căde în prăpastie, că ea, prăpastia, existase totdeauna nu numai la picioarele mele, alături, ea, prăpastia îi paşte pe toţi, fără excepţie, chiar şi pe veterinar, chiar şi pe Tonulov căci nimeni nu e sigur că mâine nu se schimbă polititca. Şi atunci?

A intrat Tonulov, fredonând ceva sub nas, bine dispus, chiar jovial, s-a oprit în faţa biroului meu şi i-am simţit pe

trupul gol privirea de secătură depravată şi mi-am strâmbat buzele într-un zâmbet răutăcios:

– Vi s-a telefonat, domnule Tonulov.

– Da? S-a recomandat?

– Nu era nevoie. E blonda cea cu ochi albaştri şi trişti. M-a rugat să vă transmit că vă aşteaptă cu nerăbdare.

– Mulţumesc. Eşti o secretară foarte bună, Gloria, deşi răutăcioasă... I-am spus lucrul acesta şi lui Ivan Ivanovici şi a fost şi dumnealui foarte bucuros. S-ar putea întâmpla să te poţi întoarce pe scenă... Ai dori?

– N-am înţeles.

– Dar e foarte simplu. Ivan Ivanovici e un om foarte, foarte de treabă şi mărinimos. Mi-a spus, deti ne otveceaiut za roditelei. Dacă tatăl tău n-ar fi fost naţionalist... înţelegi?

– Înţeleg.

– Asta e. Acum, că a trecut destul timp şi lumea s-a mai ogoit, ai putea să apari din nou în scenă, evident, nu cu numele Ştefănescu, îţi alegi un pseudonim... Şi... o vei ajuta şi pe Ani...

– Este un om într-adevăr foarte mărinimos, veterinarul...

– Gloria, te rog frumos. Trebuie să te debarasezi de intelectualismul acesta decadent. Şi pe urmă, Ivan Ivanovici nu e veterinar, ci zootehnician. Acum câteva zile şi-a apărat doctoratul în filozofie. Da, draga mea, lumea se schimbă.

Îl ascultam cu acelaşi zâmbet răutăcios, ceea ce însă nu-l deranja pe tovarăşul Tonulov. Ce-i pasă ministrului Tonulov de sentimentele sau resentimentele mele. Sunt pentru el o păpuşă – secretară, nu am nici o putere, nu pot face nici un rău. Fură, distrug totul în jurul lor, murdăresc până şi aerul pe care-l respiră. Dar cui să te plângi? Toată ţara e plină de ei, de la un capăt la altul. Aici la noi, nici iarba nu poate creşte decât la indicaţia lui Ivan Ivanovici. Nouă, celorlalţi, ne rămâne doar să ne retragem în sine, să ne întoarcem cu faţa plânsă spre Dumnezeu, ca Darie,

sau să ne cufundăm în lectură şi să ne confecţionăm o altă realitate paralelă cu cea de toate zilele, absurdă.

– Aşa că, dacă o să te porţi frumos, Gloria, o să fii reabilitată. O să poţi concerta în duet cu Ani. Nu-i aşa că ţi-ar plăcea? Ştiu că fetiţa mea te iubeşte.

– Nu mă cunoaşte. Crede că am mai rămas cea de atunci, din copilăria ei, când venea la noi şi eu cântam Chopin şi ea plângea de emoţie.

– Sunt un om simplu, Gloria, nu mă pricep la muzică. Dar Ani e tot atât de rafinată ca şi tine. Am ţinut să-i dau o educaţie aleasă.

Ah, Dumnezeule mare, cât de naiv trebuie să fii, ca să-ţi imaginezi că eu, cea de astăzi sunt o fiinţă rafinată. Eu, care m-am maturizat în atmosfera aceasta de mlaştină, eu, care i-am îngropat pe părinţii mei unul după altul, trebuie să fii într-adevăr total nesimţit ca să nu înţelegi că sufletul meu sângerează, şi că n-aş sta nici o clipă la îndoială dacă ar urma să apăs pe trăgaci.

Mă înăbuşă ura, n-a rămas nimic în sufletul meu chinuit decât ură şi răutate, ură şi lacrimi, ură şi dispreţ pentru voi, dar şi pentru mine. Nu sunt mai bună ca dumneata, domnule Tonulov. Îţi doresc din toată inima mea suferinţă, căderea, chiar moartea. Nu, moartea nu, numai căderea. Să mături străzile, să mături curtea în faţa casei noastre şi eu să trec pe alături, şi tu, secătură, să-ţi scoţi pălăria în faţa mea, şi eu nici măcar să nu-ţi răspund la salut, nici măcar să nu te observ. Iată ce-aţi făcut din mine tu, veterinarul şi toată haita voastră de lepădături, care acum vă bateţi joc de acest popor, de acest pământ nenorocit. Eu – rafinată? Ba mai pune-ţi pofta-n cui. Va bate şi ceasul meu, domnule ministru. Voi râde în hohote de voi...

Dar Tonulov continuă să vorbească... Ah, secătură, te-ai milogit în faţa veterinarului să mă ierte că sunt fiica lui Ştefănescu. Îţi închipui că nu pricep de ce ai nevoie de asta? Vrei cu ajutorul meu să-ţi salvezi fiica. Nu mai poate fi

salvată, Tonulov. Şi eu una, n-am de gând să ridic un pai pentru voi. Ochii frumoşi, sentimentali ai Anei se vor dilata tot mai mult şi nu o vei vedea niciodată splendidă, în rochie albă, pe scenă. Nu numai pentru că nu are talent. Ci pentru că trebuie să plăteşti tu sau copiii tăi. Şi abia atunci mă voi linişti. Toţi veţi plăţi şi veterinarul de asemenea. Pentru că există un Dumnezeu...

Tonulov însă continuă să vorbească...

– M-am gândit şi la Darie. Ivan Ivanovici este dispus să-l ierte şi pe el. I s-ar găsi un loc la Academie. Înţelegi? Desigur, dacă se va purta în mod corespunzător. Ivan Ivanovici ştie că frate-tău frecventează biserica. De aceea mi-a şi zis: Tolico bez glupostei. Gândeşte-te, sunteţi încă tineri. Îţi găseşti un pseudonim. La urma urmei, dacă vrei, te poţi mărita cu Tiberiu, ştiu că l-ai iubit, aşa că... dacă trebuie... şi te vei putea folosi de numele lui.

– Dar e căsătorit...

– Actuala soţie nu-l mai iubeşte. Cred că nici el...

– El? Nu poate să n-o iubească. E fiica lui...

– Nu discutăm problema aceasta. Îţi promit, te poţi mărita cu el, dacă doreşti. Trebuie să uiţi, Gloria. Politica e politică. Nu există altă cale. Tatăl tău avea inima bolnavă. Nu e vina noastră. Lupta pentru putere... înţelegi?

– Înţeleg. Intelectualii sunt buni doar de lachei. Mai ales basarabenii.

Ivan Ivanovici e moldovean, chiar dacă nu s-a născut în Moldova. Nu ne cunoaşte limba, însă...

– Bine, îl întrerup. Trebuie să mă gândesc, îi răspund, ca să scap de el.

Mă părăseşte mulţumit, intră în cabinetul lui şi, iată; îmi vine să plâng. N-am mai plâns demult, de la moartea mamei. În clipa când au slobozit sicriul în groapă m-au podidit lacrimile. Nu erau însă nişte lacrimi amare, pentru că o invidiam pe mama, s-a dus, nu va mai trebui să treacă prin curtea blocului nostru, sub privirile ucigătoare ale

locatarilor, nu va mai trebui să plângă de... nu va mai trebui să ridice receptorul şi să audă voci diferite întrebând-o unul şi acelaşi lucru: eşceo ne zdohla?... M-au întrebat acelaşi lucru şi pe mine un timp, acum însă, de vreo trei ani m-au lăsat în pace. Nu mai prezint interes pentru părtaşii veterinarului, sunt ca şi moartă. Sunt ocupaţi cu repartizarea bunurilor. Maşinile vin la scară şi şoferii, tineri şi zdraveni, aburcă pachete şi lăzi cu... Asta au vrut, asta au obţinut. Până şi cărţile... pe care nu le citesc, li se aduc acasă. Soţiile şi copiii lor nu ridică un pai. Sunt fericiţi. Trec pe lângă ei ca o umbră şi nu răspund decât la salutul miliţianului de la poartă. Sărmanul nu ştie că eu, Gloria Ştefănescu, sunt un nimic, chiar dacă lucrez aici. O dactilografă, o secretară. Dacă ar şti, m-ar privi şi el de sus, cu dispreţ.

Mama, înainte de moarte, mi-a zis cu voce sugrumată:

– Să nu vinzi pianul, Gloria. Încă vei mai apare pe scenă. Va veni şi timpul tău şi al lui Darie.

– Da, mamă.

S-a lăsat minţită. Frumoasa şi naiva mea mamă, a murit fără să înţeleagă ce se întâmplă cu noi toţi, cu copiii ei, cu societatea noastră, căreia i se zice „înalt dezvoltată", când, de fapt, e ruinată, putredă, când de fapt respirăm cu toţii un aer bâhlit, cutreierat de otrăvuri. Murim tot mai mulţi, ca muştele, cimitirele şi-au deschis larg porţile să încăpem cu toţii într-o zi, şi doar haita de şacali urlă la lună şi dănţuiesc până se prăbuşesc şi ei sleiţi de puteri sub mesile încărcate.

Mă uit în albul imaculat al peretelui din faţa mea. Peretele se mişcă, lent, parcă e viu, între realitate şi fantastic. Îmi obosesc ochii până la lacrimi, până, brusc, pe perete apare faţa tatei. Aş vrea să ajung la el şi să cad în genunchi, să-l rog să mă pere, căci simt uneori că mă părăsesc puterile, şi mă tem să nu înnebunesc. Asta mi-ar mai lipsi. Ce să fac însă? Cum să mă ajut pe mine însumi? Trebuie să existe un drum al învierii, însă nu ştiu unde se află. Nu sunt sama-

riteană, nu-i voi da apă iudeului, îl voi lăsa să piară de sete în pustiu. Şi atunci nu mai sunt femeie. Ura faţă de ei mă ţine dreaptă şi mă tem că în clipa când va dispare, voi cădea frântă. E încă devreme însă. E mult prea devreme Şi vreau să rezist până la urmă, până în ziua când îi voi vedea târându-se ca şerpii şi eu, Gloria Ştefănescu, sclava lor necuvântătoare, voi putea păşi peste leşurile lor şi curată şi tristă voi pleca mai departe. Tot mai departe, până voi atinge cu fruntea neantul şi mă voi cufunda din nou în lumea mea de visuri şi iluzii. Doamne, simt cum înnebunesc. Şi abia atunci îmi voi cumpăra un pian. Si voi cânta Chopin.

Timpul le va aranja pe toate, îmi zic, timpul este unicul nostru judecător incoruptibil, nu i se pot plăti bani, nu i se pot propune posturi, nu poate fi băgat la puşcărie. Nu am un alt aliat şi sunt gata să aştept o sută de ani.

Mă sprijin cu spatele de peretele rece. Noaptea e însingurată şi tristă şi n-aş vrea să mă întorc acasă, dar n-am altă ieşire. Aş putea, desigur, să vântur străzile, nu ştiu de ce însă de la un timp, până şi asta nu-mi face nici o plăcere. Vorbesc de unul singur. Mi-am proiectat un jurnal intim, mi-am zis că ar fi bine să-mi expun gândurile pe hârtie. Asta mi-ar ajuta să suport mai uşor singurătatea. Nu am reuşit decât sa scriu anul: I 970.

Apoi mi-am fixat ochii într-un singur punct şi am început să vorbesc cu mine însumi. Fac lucrul acesta de mai mulţi ani, de la moartea tatălui meu, poate discut cu sufletul lui? Sau cu sufletul mamei?

Nu-mi pot explica de ce, dar pentru mine moartea n-a însemnat un dezastru, deşi plecaseră ambii pe când eram aproape un copil. Poate tocmai din motivul acesta? Nu cunosc amănunte, ştiu doar că tata a murit în urma unei încleştări şi a pierdut lupta. A murit calm, liniştit, parcă zicând: am făcut tot ce mi-a stat în puteri, dar circumstanţele au fost vitrege cu mine. Cred că anume astfel s-a gândit.

Pentru că a tras cu arma în oameni şi l-am întrebat: numai pentru că nu-ţi împărtăşeau gândurile? Numai pentru că aveau o altă concepţie despre lume?

Duşmani de clasă. Cine dumnezeu mi-ar putea explica unde începe şi sfârşeşte o clasă. Cei bogaţi, cei bogaţi, îmi răspunde tata. Şi l-am întrebat: dar miile de ţărani deportaţi sau chiar împuşcaţi pe loc, ei din ce clasă făceau parte? Dar sutele de intelectuali? Mata unde te aflai în acele zile?

Ah, tatăl meu n-a tras cu arma în ei. Tatăl meu n-a participat la deportări, nici n-avea cum, pentru că nu ocupa nici un post pe atunci. Însă, tată, ai văzut toate acestea. Şi mata, mamă, le-ai văzut. Aţi păşit ambii peste cadavrele lor. De ce aţi tăcut?

Eram un copil pe atunci şi i-am spus: nu ai nici un drept să vorbeşti din numele poporului. Şi el avea să strige: am fost la Doftana. Mulţi dintre prietenii tăi, tată, au fost şi la Doftana şi în Siberia. Unii au murit de căldură, alţii de frig. Şi ce aţi obţinut? Aţi măturat calea pentru veterinar şi haita lui, ce altceva?

Mă opresc aici. I-am spus tatălui meu că am ştiut dintotdeauna că trebuie să plătim noi, cei de astăzi, tribut pentru sângele celor nevinovaţi, pe care l-au vărsat ei. Nu există altă ieşire. Şi nu ne rămâne decât să ne rugăm lui Dumnezeu să ne ierte. Să ne rugăm zi şi noapte, pentru că mări, oceane de sânge s-au vărsat pe pământurile acestea sălbatice şi triste. Şi iată răsplata: aţi zidit un regim care şi-a masacrat fondatorii.

Dar nu e treaba mea să judec societatea. Nu mă mai interesează. Mă retrag din viaţa aceasta înjosită, izgonită prin colţuri întunecate...

Aş vrea s-o ajut pe Gloria. Aş vrea să-i întind mâna şi ea să se sprijine şi să iasă la lumină. Ştiu însă că nu vrea. S-a obişnuit cu acest rol de jertfa, îi face plăcere să treacă mândră şi rece prin curte, sub privirile dispreţuitoare însă fricoase ale locatarilor. Să-şi ridice fruntea şi aşa, cu fruntea

ridicată sus să păşească, dreaptă, fără să-şi ascundă suferinţa şi ameninţarea. O jertfă care aşteaptă răzbunarea. Pe cine însă să te răzbuni? Nu devii una sau unul din ei de vreme ce le doreşti căderea şi poate chiar moartea? Poate că nu moartea fizică, ar fi o răsplată prea uşoară...

– Va bate şi ceasul lor, zice uneori Gloria visătoare, se vor îmbulzi, ca vitele, vor încerca să se salveze.

Zâmbesc la auzul acestor cuvinte. Mă apropii de sora mea şi-i şoptesc:

– Nu trebuie să le doreşti nimic rău. Ei înşişi se chinuie, probabil, mai mult decât îţi imaginezi tu. Gloria se întoarce brusc spre mine, abia suport privirea ei insistentă şi rece ca gheaţa.

– Să mă ierţi, Darie, dar uneori am impresia că nu eşti normal. Nu cumva crezi că are cineva dintre ei mustrări de conştiinţă? Sunt nişte hoţi ordinari, Darie, absolut ordinari. L-au înlăturat pe tata şi pe prietenul lui ca să fure fără să se sinchisească.

Îmi întorc privirea şi nu mai vreau s-o ascult. Mă simt strivit şi trist. Nimic nou sub acest soare, nimic nou. Dragoste, moarte, furie, dispreţ, corupţie onoare – toate numai vorbe, Gloria. A existat vreodată dragoste pe acest pământ? A existat libertate? Aş vrea să le văd şi eu. Atunci? Ce să restaurezi? Oare timpul când tata fusese ministru, a fost absolut curat? Ştiu ce-mi vei răspunde: mai curat. Apoi vei sublinia: tata n-a furat. Este adevărat, dar numai pe jumătate. N-a furat bani, dar a furat sufletul şi spiritul acestui popor necăjit. Nu mai vreau să continui.

Cerc închis, cerc vicios. Legaţi între ei, călăi şi jertfe, acest dans lugubru al morţii. În văzul lumii, pentru că altfel, dacă nu i-ar vedea nimeni, ar renunţa. Ce ar rămâne din ei? Păcătoasă, mizerabilă civilizaţie, dare a transformat lumea întreagă într-o comedie de moravuri.

Şi iar aud vocea Gloriei, calmă, venind din întuneric: două epoci tâmpite, una plină de crime şi alta dominată de corupţie.

Încetează, strig, încetează. Adevărul şi minciuna s-au contopit. Nu mai pot desluşi linia dintre ele... Şi omul nu mai e necesar. Natura pare să nu mai aibă nevoie de el.

Pornesc încet pe drumurile de argint ale nopţii. Cu ochii închişi. Doamne, apără-o pe Gloria. Este sora mea şi eşti departe de mine, aşa cum mă aflu eu departe de Tine şi de poporul meu, şi de pământul meu de parcă aş fi străin, mă simt în oraşul acesta mai străin ca toţi străinii veniţi de aiurea, agresivi şi inculţi. De ce i-au adus, Doamne, pe capul nostru, pleava aceasta mânată de vânt?

Pornesc pe drumurile nopţii, dar nu aud glasul Domnului şi mă simt rece şi singur şi rătăcit pe pământul strămoşilor. Patria şi poporul, striga uneori tata în glumă şi anume pentru fraza aceasta a fost învinuit de naţionalism. Se nasc sub ochii mei oameni care se laudă că n-au patrie şi că nu aparţin nici unui popor. Unicul lor Dumnezeu e cârpele şi votca.

M-am întors acasă pe acelaşi drum, m-am oprit din nou la poarta grădiniţei şi am aşteptat să aud glasul copilăriei mele, dar n-am auzit nimic. Mi l-am închipuit pe fratele meu, Darie, plimbându-se în nopţile cu lună pe aici, prin ogradă. E paznicul grădiniţei. Peste un sfert de oră l-am găsit acasă, citea lungit în patul din odaia lui.

– Nu te duci astăzi la lucru? l-am întrebat.

– Nu e rândul meu.

– Dar Deleanu şi ceilalţi nu te aşteaptă?

– Rămân acasă.

Am strâns din umeri. Mi-am schimbat hainele, mi-am pus halatul de casă şi m-am dus la bucătărie. Nu mă simţeam în apele mele şi mi-am făcut un duş rece. M-am privit în oglinda mare din baie, apoi am închis ochii, nu

voiam să mă văd. Oglinda mă arăta obosită, anemică şi plictisită.

Mi-am pregătit cafeaua şi m-am retras în camera mea cu ibricul în mână, în vârful degetelor, crezând că Darie va continua să citească şi nu mă va simţi, însă ca totdeauna în asemenea cazuri, i-am auzit vocea profundă, un pic ironică:

– Gloria, nu-i bine să-ţi uiţi fratele. M-am oprit la jumătate de drum.

– Adă, te rog, ceaşca.

A intrat zâmbind, cu ochii pierduţi încă în lumea de dincolo de sunete şi cuvinte, i-am turnat cafea şi l-am privit cu acea dragoste pe care o pot înţelege doar mamele care au un fiu risipitor. M-am gândit deseori la Darie şi nu l-am înţeles niciodată. De ce a rămas la Chişinău? De ce nu şi-a luat lumea în cap şi nu şi-a găsit un loc sub soare undeva în altă parte.

Ce viaţă duce el aici, de paznic la grădiniţă şi de intelectual clandestin. L-am îmbiat deseori să se hotărască odată şi odată, nu e bărbăteşte, i-am zis, să te îngropi în provincia asta puturoasă. Şi el mi-a răspuns, alb la faţă de mânie neclară pentru mine: este patria mea, Gloria, această mocirlă. Dacă mi s-ar propune un alt destin, falnic, dincolo de hotarele ei, aş prefera să pier, zbuciumându-mă, dar aici printre ai mei, dacă înţelegi ce vreau să spun. Recunosc sincer, nu înţeleg. Cine are nevoie de jertfele tale, Darie? Şi despre ce fel de patrie vorbeşti? Nu vezi că ea nu mai există? Că pretutindeni, în fiecare casă, în această, aşa zisă patrie, noi, băştinaşii suntem înjosiţi, scuipaţi în obraz, călcaţi în picioare, nu numai de venetici, ci chiar de unii consângeni, cum e, de exemplu, veterinarul sau Tonulov? Dar fratele meu nu este omul care să se lase convins aşa de uşor. Nici măcar nu vrea să discute pe această temă, cufundat în lectură, trăieşte pe alte tărâmuri. Viaţa lui se consumă în adânc, privirea lui vede o altă parte a lucrurilor, de unde şi calma aşteptare. Dar nu aşteaptă dezastrul, aşa ca mine,

nu-i pasă de scamatorii care conduc astăzi această multpătimită palmă de pământ. Vor trece, zice, sigur de sine, va veni ziua când ne vom trezi, ne vom curaţi de zgură şi murdărie, Domnul ne va ajuta, pentru că cei mai mulţi dintre noi, poporul, este nevinovat în faţa Lui. Şi oare suferinţa nu este starea normală, firească a omului?

Îl ascult şi nu ştiu ce să-i răspund. Nu sunt creştină, nu cred în nimic şi nu văd decât catastrofa care ne aşteaptă, căscată ca o prăpastie. Pentru ce oare au săvârşit părinţii noştri Revoluţia? Ca să creeze o nouă burghezie absolut parazitară, incultă şi murdară până peste cap? Nomenclatura, strigă ei. Mă opresc aici şi închid ochii. Îi zic lui Darie:

– Va veni Ana la noi. Şi-a cerut voie să ne facă o vizită.

– De ce?

– De la moartea tatălui nostru nu ne-a mai trecut pragul nimeni dintre foştii prieteni şi cunoscuţi. Sau le-a fost frică de veterinar sau lor nu le mai pasă de nenorocirile altora.

– Trebuie să fi crescut fata lui Tonulov, zice Darie.

Nici de data aceasta n-am înţeles ce a vrut să spună.

– S-a făcut foarte frumoasă şi e îmbrăcată impecabil. Îşi procură lucrurile la magazine speciale, pentru nomenclatură.

– Dumnezeu cu ei, Gloria, ce-ţi pasă?..

Nu poţi întreţine o discuţie cu fratele meu, ochii lui albaştri şi reci trec peste pustiul şi durerile mele.

– În orice caz, ar trebui să-ţi pui şi tu o haină mai bună, ce-o să creadă Ana despre noi?.. N-aş vrea să rămână cu părerea că suntem săraci.

Zâmbeşte şi continuă să-şi bea cafeaua nepăsător. – Săraci, bogaţi, zice, ce importă? Voi rămâne aşa cum mă vezi, mai ales că ştii bine că nici nu am o haină mai acătării. Dacă fiica lui Tonulov e o proastă, eu unul n-am nici o vină în acest sens.

Mă uit la el şi mi se umplu ochii de lacrimi. Pe lângă munca de paznic la grădiniţă mai şi traduce din limbile neolatine. Numele lui însă nu figurează nicăieri. Este şi el, ca şi mine, jertfa veterinarului. Darie însă nu suferă din motivul acesta. Lucrează pentru alţii şi aceştia îl exploatează, îi plătesc doar jumătate din onorar şi nu-l pomenesc nicăieri. Toată lumea îndeplineşte porunca dictatorului: zabâti ăto imea. Prea puţin îi pasă lui Darie, mai ales că banii îi transferă pe conturile caselor de copii.

Am auzit soneria şi am ştiut că e Ani. M-am întors brusc şi mi-am văzut chipul scăldat în oglindă. Ca şi cum aş fi fost goală. Nu goală trupeşte, ci sufleteşte. Ura care mă copleşea mă făcu să mă încordez ca un arc. Voisem să ascult Simfonia a cincea pentru a mă întări, pentru a mă debarasa de micile emoţii de peste zi. N-am mai reuşit. Şi acum ele rămăseseră în mine: lacrimile, înjosirile, pustiul, ura... cum, Doamne, să reţin aceste resentimente în mine, să le dirijez, să nu mă orbească. Nu e vina lui Ani, mi-am zis. Nu e decât o fetişcană, o nenorocită, ca şi mine. Doar că înţolită la ultimă modă. Doar atât. Nu mai am însă puteri să rezist ispitei de a urî, de a răspunde la ura celorlalţi cu altă ură, mult mai profundă şi mai ucigătoare, de fiară rănită, căci rănită sunt în adânc, în acel ascunziş numai al meu, care nu-mi mai aparţine. Şi o aştept pe Ani ca să stau dreaptă în faţa ei şi să-i spun cu toată fiinţa mea da, fiica lui Tonulov, te urăsc. Vă urăsc pe toţi cei ce alcătuiţi turma internaţionalistă, ghiftuită şi puturoasă, înconjurându-l cu entuziasmul vostru leşinat pe generalul Veterinar. Mizerie şi ură. Şi o republică tristă, un popor subjugat, lăsat la cheremul unui imbecil.

M-am dus să deschid şi, probabil, eram schimbată la faţă, căci Ani se opri înmărmurită în cadrul uşii, privindu-mă cu ochii ei frumoşi de fecioară neprihănită, o Sfântă Magdalină întinzând mâinile, şi dacă aş fi fost un bărbat aş fi strigat: Noli me tangere. M-am retras din faţa ei şi am

invitat-o cu un gest al mâinii să intre. N-am lăsat-o să-şi scoată pantofii pe tocuri, voiam s-o admir, aproape perfectă dacă n-ar fi fost atât de slabă, da, am vrut s-o admir, ca să-mi produc durere. Ca să mă conving că am dreptul moral s-o urăsc. Cândva fusesem tot atât de frumoasă, tot atât de sigură de sine, răspândind în jur un abia perceptibil miros de parfum franţuzesc, ca o taină, degajată şi plină de speranţe. Praf s-au ales din toate. Copiii răspund pentru faptele părinţilor, Stalin a greşit.

Mă uitam la Ani şi o admiram. S-a întors spre mine şi m-a îmbrăţişat. Am ştiut că e sinceră, că pornirea aceasta sentimentală venise de departe, încă din copilăria ei şi adolescenţa mea, când familiile noastre erau prietene, când tatăl ei, Tonu, nu-şi adăugase la coada numelui acel „ov" de lichea credincioasă, când nu scrisese încă denunţul la cererea veterinarului, când însuşi veterinarul nici măcar nu exista, încă nu venise în Moldova, ca să declare; ia ne rodilsea v Moldavii, no ia moldavanin, şi apoi să preia amanta mai marelui de atunci, să se însoare cu ea şi să devină peste noapte pretendent la postul suprem ce se eliberase şi pe care se pricepuse să şi-l transforme într-un scaun dictatorial. Nimic din toate acestea încă nu se întâmplaseră. Şi tata încă nu strigase în adunarea de pomină a nomenclaturii: Guvernul republicii nu poate fi transformat într-o casă de toleranţă.

Ani e departe de toate acestea. Ani nu e vinovată.

Nu e vinovată? Dar eu şi Darie ce vină purtăm? Păcatele cui ispăşim?

Lumina în camera mea era galbenă din cauza draperiilor şi cădea tristă şi rece peste faţa triunghiulară, aproape străvezie a Anei, dându-i un aer de veche aristocrată în ciuda pantalonilor şi bluzei largi, la modă.

– Să-ţi pregătesc cafeaua chiar acum?

Îşi ridică ochii extrem de negri şi mă fixă timp de o secundă.

– N-aş vrea să te deranjez, dar dacă nu e problemă…

Am dat din cap în semn de încuviinţare. Am izbutit să observ strălucirea stranie din ochii ei, care mă uimise şi prima dată. Ce voia să spună? Sigur că ştiam. Am vrut însă să o înjosesc, am aşteptat să se trădeze şi ea n-a rezistat.

– Şi două păhăruţe, dacă nu te deranjez. Am adus cu mine un coniac.

Ştiam. Avea poşeta alături, a scos sticla şi a pus-o pe masă.

Şi Darie nu ni se alătură? a întrebat.

– Ba da, i-am răspuns. Îl invit numaidecât.

M-am retras la bucătărie, am pregătit cafeaua şi am savurat acea bucurie ascunsă care îmi dădea târcoale cum am văzut-o pe Ana, dar pe care nu mi-o puteam explica. Atunci înţelesesem: Ana este o fiinţă în cădere. Iată de unde venea bucuria. Nu-mi era milă de ea. Nici un pic. Nu o puteam accepta decât ca pe o adversară. Făcea parte din tabăra duşmanului. Trecând pe lângă odaia lui Darie, am bătut la uşă.

– Vrei să vii şi tu cu noi?

Darie lăsă cartea din mâini şi mă urmă. Am deschis uşa, am pus ibricul pe măsuţă şi am adus trei ceşti şi trei pahare mici.

– Bună ziua, Darie, a zis Ana.

Îi tremura vocea un pic, poate avea emoţii că se afla în casa noastră din nou, după atâţia ani.

– Bine te-ai întors, Ana.

Aceste banalităţi, care acoperă ca o pâclă deasă intelectualitatea chişinăuiană, ruinile ei, de fapt.

– Datoria noastră, zicea tata, e să renaştem din ruine, din cenuşă, să restabilim atmosfera intelectuală de până la război.

Romantismul tatălui nostru s-a spulberat ca un fum. N-au mai putut renaşte nimic. Intelectuali burghezi, naţionalişti,

separatişti, decadenţi – iată calificativele care au căzut ca nişte blesteme peste capul lor.

– Tot noroiul din ţară s-a scurs aici, ofta uneori tata, nişte pleavă pe care în altă parte nici nu i-ar lăsa să treacă pragul instituţiilor de stat, au ocupat posturile şi ne conduc.

Rari şi trişti, înjuraţi la fiecare colţ de stradă, intelectualii basarabeni nu şi-au mai putut reveni. S-au retras să moară, uitaţi, prin suburbiile oraşului, iar locul lor l-au ocupat veneticii, băutori de votca, agresivi. Lipsiţi de ruşine. Tragică poveste... Cei întorşi din Siberia şi reabilitaţi pe jumătate vor purta pentru totdeauna, ca vitele însemnate, dangaua „NCVD"-ului... Oare nu din cauza asta a murit tata?

– Dumnezeule mare, zicea tata, veterinarul ăsta transformă Moldova într-o casă de petreceri.

– Moldavanam nelizea veriti, ţipă şi acum veterinarul când se îmbată. Oni vraghi.

Mi-au venit aceste gânduri în timp ce ne consumam cafelele. Darie suprasensibil a sesizat starea mea şi a zâmbit numai cu ochii.

– Încă ne vom trezi, Gloria. Domnul ne va ajuta. Trebuie să cădem cu toţii în genunchi şi să ne rugăm Domnului. El ne va ajuta. Suntem curaţi în faţa lui. El nu ne va lăsa de izbelişte.

– Da, i-am răspuns cu ciudă. Hristos va veni să moară pentru noi, a doua oară.

– Lumina lui Hristos cade pe frunţile noastre. Trebuie doar să ne ridicăm ochii din ţărână.

– De când îl ştiu, de două milenii, poporul acesta doar perioade foarte scurte a mers în picioare, în restul timpului a stat în genunchi, a fost mereu lovit, cu ce am păcătuit în faţa Domnului tău?

– Nu ştiu, Gloria. Ştiu doar că va veni o zi când ne vom uni cu toţii şi ne vom ruga Domnului şi el ne va ajuta, ne va auzi.

Şi iată în clipa aceea Ani şi-a subţiat privirile, retrăgându-se în ea însăşi, despărţindu-se de noi printr-un perete invizibil şi ascunzându-se acolo ne asculta atentă şi în acelaşi timp zguduită. Îi tremurau umerii abia perceptibil, întinse o mână străvezie spre paharul cu coniac pe care îl duse mai apoi la buze şi sorbi câteva înghiţituri. Probabil că şi Darie sesizase această retragere subită a Anei şi pentru prima dată şi-a întors ochii spre ea şi a privit-o drept în faţă. Ah, acea faţă a Anei din clipa de tăcere ce se lăsase între noi, faţa unei nobile decăzute, dar codul genetic, sângele vechi, ajutând-o în ciuda circumstanţelor să-şi menţină starea de nobleţe. Nu ştiam nimic, sau aproape nimic despre Ana pe atunci, atât doar că terminase Conservatorul la Moscova, că avea diplomă de pianistă, fără pic de talent, deşi îi plăcea muzica şi o înţelegea perfect. Drumul ei spre muzica mare nu a fost însă a unui om născut pentru a o interpreta, ci raţional, calculat, rece. Ana făcea parte din categoria oamenilor inteligenţi, o inteligenţă care nu avea tangenţă cu creaţia, unicul lucru de care e în stare ar fi să comenteze doar, să analizeze, ceea ce, evident, nu e puţin, dar tocmai din motivul acesta sufletul ei e lipsit de profunzime. Ca şi al lui Darie, Există între ei această punte de înţelegere. N-o cunoşteam pe Ana, dar îl cunoşteam perfect pe fratele meu. Şi ei doi niciodată nu mă vor cunoaşte şi nu mă vor înţelege pe mine. Ei pot ierta. Eu nu. În clipa când Darie a rostit numele Domnului, Ana a înţeles că nu mai trebuie să se justifice, cel puţin în faţa lui, din cauza fărădelegilor făptuite de tatăl ei. A înţeles că nu numai a fost iertată, dar nici măcar n-a condamnat-o nimeni în casa asta vreo dată, cel puţin Darie, şi a mai înţeles că uşa casei noastre e totdeauna deschisă pentru ea. Şi nu, numai pentru ea. De aceea trupul ei fragil şi delicat, a tresărit profund. Se pregătise să ne roage s-o iertăm. Nu mai era nevoie. Simţi că nici măcar nu era vinovată, cel puţin în faţa lui Darie.

În ce mă priveşte, am rămas distantă şi rece. Pentru mine ea a continuat să rămână fiica lui Tonulov. Nu o voi ierta niciodată. Nu voi înceta să-mi bat joc, în sine, de totala ei lipsă de talent, de situaţia caraghioasă în care a nimerit din motivul acesta. Stalin n-a avut dreptate. Copiii sunt responsabili de faptele părinţilor, aşa cum părinţii rămân până şi după moarte responsabili de faptele copiilor. Trecutul e prezent printre noi nu ca o fantomă, ci ca o realitate absolută, ca un enorm semn de întrebare rămas fără răspuns, ca o rană care nu se va cicatriza niciodată. Cei vinovaţi trebuie să dea socoteală. Ei înşişi, sau urmaşii lor. Răul trimis în lume e ca un bumerang care se întoarce tot în capul tău, iată de ce îmi vine să râd de prostia nomenclaturii de astăzi, care crede că nu va da socoteală pentru porcăriile pe care le săvârşeşte în fiecare zi. O vor plăti copiii sau nepoţii lor, dacă nu ei. Trebuie să fii cu adevărat tâmpit, ca să nu înţelegi asemenea lucruri simple.

Ah, Darie, Darie, te-a şi prins în plasă fetişcana aceasta depravată. Înţeleg, ţi s-a făcut milă de ea. Ai văzut-o singură şi disperată. Sigur, e şi ea o victimă a tatălui ei. Tonulov nici măcar nu şi-a închipuit că-şi nenoroceşte propria fiică, refuzându-i limba maternă. Ana a fost nevoită să înveţe româneşte tocmai la Moscova, când deveni matură, când s-a întrebat ca orice om normal: cine sunt? Nu o rusoaică, pentru că nu avea nimic comun cu spiritul rus. Nici o moldoveancă, pentru că nu cunoaşte limba. Dar limba încă nu e totul, Darie. Trebuie să mai ai şi conştiinţa că faci parte integrală din acest popor, trebuie să mai trăieşti înjosirile la care eşti supus zilnic, trebuie să te naşti cu această suferinţă milenară în suflet, care să te înalţe. Pentru că numai suferinţa te poate purifica, Darie, şi ea, fata lui Tonulov, nu a auzit încă zicândui-se în troleibuz: govori po-caloveceschi. Pentru că n-a făcut parte din comunitatea noastră, Darie.

Obosesc, mă obosesc gândurile acestea, acest monolog rostit numai pentru mine. Cei doi din faţa mea nu m-ar fi

înţeles. Nici măcar Darie, care, evident, s-a ciocnit de toate porcăriile acestea, însă a răspuns totdeauna la insulte cu un zâmbet superior şi doar uneori strecura printre dinţi: „Iartă-i, Doamne, pe sărmanii barbari.“ O, dacă m-ar fi auzit Deleanu ce gândesc, mi-ar fi strâns mâna cu bucurie. Eşti şi tu revoltată, Gloria, mi-ar zice. Nu e aşa. Nu sunt revoltată, atât doar că aştept clipa... Pentru că ştiu, lucrul acesta este inevitabil. Mi-a intrat în cap ca o idee fixă şi-mi produce suferinţă. Şi simt că mă înnebuneşte uneori. O suferinţă şi o durere pe care n-a simţit-o niciodată Darie, nu le-a trăit ca mine, până la acea limită, până la acel hotar de unde omul încetează să mai existe. Apare, hidoasă, fiara.

Am fluturat din cap şi mi-am alungat gândurile cele triste şi disperate întorcându-mi ochii spre faţa de înger prăbuşit a Anei. Devenise un pic alta între timp, mai firească, se făcuse comodă în fotoliul mare, vechi, coniacul şi cafeaua, probabil, îi alungaseră înţepenirea şi atunci am văzut: e ca şi mine, este sora mea de suferinţă, e tot atât de pustie, deşi motivele care au făcut-o să părăsească lumea asta plină de minciuni, brutală şi agresivă, au fost, desigur, altele. Aş minţi dacă aş zice că revelaţia aceasta a ta m-a uimit. Şi nici nu mi-a fost milă de ea, nici un pic. Ba chiar m-am bucurat. Ah, drăguţa de tine, mi-am zis în gând, eşti şi dumneata, intelectualizată, ai citit mult, ai căutat şi tu în pustiul din jur puritatea şi cinstea, onoarea şi omenia elementară.

Eşti o nenorocită ca şi mine, pentru, că eşti conştientă de viaţa de porci pe care o ducem. Iată de ce îţi strălucesc ochii într-un fel atât de straniu. Te ucide, zi de zi, disperarea. Ai păşit pe drumul pieirii, ca şi mine şi nici măcar n-ai ce aştepta, pentru că nu poţi dori ruinarea piramidei. E o piatră din această piramidă şi tatăl tău. Una obişnuită. Aceeaşi lepădătură ca şi ceilalţi care îşi construiesc vile şi case de vânătoare în timp ce bolnavii mor în coridoarele mizerabile

ale spitalelor aproape ruinate, îmbâxite până la refuz. Ce le pasă? Ei au alte spitale, alte grădiniţe, alte şcoli, magazine, altă viaţă.

Sărmană copilă, bolnavă de singurătate ca şi mine, ca şi Darie, ca foarte multă lume, dacă nu chiar ca toată lumea... Ce se întâmplă cu noi? Parcă ne-a stors cineva puterile, gândurile, emoţiile. Nu cumva am murit? Încă de mult, de la naştere, sau chiar ne-am născut cadavre, Dumnezeule, ce oribil... m-am uitat înspăimântată la cei doi din preajma mea şi după privirile lor am observat cum se înfiripă între ei un joc vechi şi trist, eternul joc între un bărbat şi o femeie. În acele clipe frumoase pentru ei, mi-am dat seama că toate cetăţile mele de fum se risipesc în aerul odăii dominat de mirosul plăcut al cafelei aburinde... şi că trebuia să-i las în pace, să-i părăsesc, să plec. Dar unde? Cine mă aşteaptă? Nici măcar Tiberiu. Nici măcar Deleanu, bărbatul inimos,şi cu un scop clar în faţa, dar atât de naiv, atât de naiv. Sau poate mă înşel?

– Cu ce ai de gând să te ocupi, Ani? am întrebat-o.

Ana a tresărit şi m-a privit un pic buimacă, ei doi uitaseră de mine. Ce anume vorbiseră între ei în tăcere, fără să rostească măcar un cuvânt, numai cu privirile? Sau stătuseră ca şi mine, cufundaţi în propriile lor gânduri şi amintiri? Suntem cu toţii cufundaţi în noi înşine singuri, străini. Şi suferim din motivul acesta, însă nu ştim ce să facem. Nu vrem să ne vindem veterinarului şi slugilor lui. Acestui mic dragon, care umblă pe tocuri femeieşti, ca să pară mai înalt. Nici măcar nu ne e frică de el. Ne e greaţă numai. Dar nu... privirile lor vorbeau altceva...

– Darie crede că nu trebuie să ies pe scenă, c-o să mă fac de râs.

Fratele meu îşi ridică uimit privirile spre ea, pentru că n-a vorbit nimic până acum şi nu e el omul care să dea sfaturi şi ochii lor se întâlnesc din nou şi Darie încet, încet se apropie de Ana.

– Crezi aşa ceva, Darie? îl întreb.

– Da, zice Darie.

Am închis ochii. Ar fi trebuit să mă ridic din fotoliu şi să mă retrag în camera mea, cred că cei doi n-ar fi avut nimic împotrivă, poate s-ar fi bucurat. Nu mai au nevoie de mine...

Amurgul se strecură înalt în oraş şi o lumină roşietică pătrunse lent şi ne cuprinse pe toţi trei într-o îmbrăţişare caldă. Sticla de coniac era băută pe jumătate, cafeaua ne mai rămăsese pe fundul ceştilor, se răcise, şi eu, Darie, mă uitam cu groază la faţa încă de copil alintat a Anei. Părea să fie obişnuită cu alcoolul. Se lăsă între noi o tăcere grea. Gloria se chinuia să spună ceva, nu ştia însă ce anume, se deprinsese să vorbească mai mult cu sine şi îmi arunca din când în când câte o privire rugătoare. Ana turna şi se uita, zâmbind, în gol, dincolo de noi.

– Nu sunt alcoolizată, zise la un moment dat, parcă ghicindu-mi gândul. Sunt doar pustie, ca tine, Gloria. Nu vreau nimic de la viaţa asta. Aştept să mor, mă crezi? De aceea te-am căutat...

Părea că nu-şi dă seama ce spune, continua să zâmbească.

– Mă trezesc dimineaţa şi mă gândesc cu groază că trebuie să continui să trăiesc. Cine să-mi explice rostul acestei vieţi, acestei existenţe absurde?

Gloria n-a tresărit la auzul acestor cuvinte. Nici eu. Cunoşteam starea Anei. Poate mai bine ca ea însăşi, şi eu, şi Gloria o depăşisem demult. Cel puţin aşa ni se părea. Ana aştepta ceva de la noi, s-o consolăm, poate? Să-i spunem că e tânără, că e frumoasă, că e bogată, că... Toate acestea Ana le avea într-adevăr, însă voia altceva. Avea nevoie de altceva. De ce anume?

– Suntem o generaţie de rataţi. Toţi până la unul. Noi suntem cei care vom răsplăti păcatele părinţilor...

Mi-am ridicat ochii spre ea şi am înţeles că o cunosc demult, că nu e decât una dintre noi, această generaţie putredă, nemişcată, lipsită de voinţă, minciunoasă... E una dintre noi, mi-am zis o dată şi simţeam că-mi vine să urlu. Suntem cu toţii nişte animale dresate. Am închis ochii şi în clipa aceea am auzit-o din nou pe Ana.

– Trebuie să plec...

– Te duci acasă? a întrebat-o Gloria.

– Fac mai întâi o plimbare. Dacă mă însoţeşte şi Darie, desigur.

Nu mă mai interesa. O cunoşteam. Deşi mai tânără, era pierdută, ca şi noi, cei un pic mai bătrâni. Cu patru sau cinci ani. Nici o diferenţă. Nu ştiam ce rol aveam să joc mai încolo. Dar nici nu aveam de gând să-mi deschid sufletul în faţa ei. Asta mai lipsea. Era proaspăt sosită de la Moscova, acolo, printre ruşi, se obişnuise, probabil, să fie sinceră şi în intimităţi. Aiureală. Ceea ce am învăţat în aceşti treizeci de ani de internaţionalsm, e să bem votcă şi să ne dăm în spectacol. Şi totuşi m-am ridicat şi i-am întins mâna. Degetele ei erau fragile şi reci. De la trupul ei venea o răceală de izvor. Asta m-a uimit un pic. Gloria ne urmărea, cercând să zâmbească. Nu-i ieşea nimic, doar aşa, o crispare. Înţelesese şi ea că Ani e una dintre noi. O însingurată. N-avea rost să se răzbune pe ea şi Gloria se plictisi pe dată. Rămase în fotoliu, îşi ceru voie să nu ne petreacă, şi am ieşit împreună cu Ani. Eram urmăriţi din dosul pereţilor, dar nu ne păsa. Nu făceam parte din lumea lor. Ana continua să fie frumoasă. Zâmbea mereu.

– Mă simt bine, zise la un moment dat. Şi coniacul îmi face bine, mi se învârte capul şi am impresia că nu mai sunt singură, parcă am evadat...

– Da unde?

– Naiba ştie. Hai să nu discutăm, dacă se poate. M-au plictisit vorbele...

Sigur. Păşim alături şi mă gândesc la ea. Trupul ei freamătă verde ca un copac. Faptul mă amuză. Copac,

piatră, pământ... mormânt... Aiureală. Nu mă pot deschide pentru ea. Chiar dacă o cunosc. Şi nici nu vreau. Nu vreau? Mă surprind, întrebând-o:

– Nu ţi-e frică?

– Frică? De ce, de ce?

S-a prefăcut că nu înţelege. Am fost nevoit să rostesc:

– De moarte.

S-a întors calmă spre mine şi am înţeles că voia să izbucnească în plâns. I-am strâns uşurel mâna şi ea nu şi-a retras-o, atât doar că am văzut-o obosită.

– Vrei să ne întoarcem?

A încuviinţat din cap şi ne-am întors. Am urcat scările am vrut să-mi iau rămas bun, dar ea m-a rugat să intru.

– Nu e nimeni acasă. Mama e la mare, iar tata la vreo amantă. Nu ştiu la care anume.

Vorbea despre părinţii ei cu voce albă, ca despre nişte străini. Dar nici asta nu m-a uimit. Ştia că există o ruptură, o prăpastie chiar între părinţi şi copii – minciuna care înflorea pretutindeni. Nu-şi puteau ascunde faţa unii de alţii. Minţeau, minţeau, minţeau. Nimic nu ne mai leagă.

– Şi tatăl tău?

– Nu-ţi fă griji, n-o să vină azi. Şi chiar dacă vine, nu contează. Nu îndrăzneşte să spună un cuvânt în faţa mea. În fond, el m-a ucis. Te rog, Darie, nu mă părăsi. Şi nu-mi lua în nume de rău rugămintea. Nu sunt o stricată. Nici măcar narcomană. Am încercat la Moscova să mă droghez, dar nu mi-a plăcut. Nici de atâta lucru nu sunt bună.

Aş fi vrut să-i spun cuvinte frumoase pentru că în clipa ceea o iubeam. În clipa însă când mă străduiam să alcătuiesc fraza, ea m-a întrerupt din gânduri.

– Nu te chinui, Darie. Nu vreau să fiu salvată şi nu voi face nimic ca să mă salvez. Pentru că nu mai am puteri. Mi-e dor şi mie de moarte. Tu ar trebui să mă înţelegi. Am trăit numai în minciună de mică. De asta am venit la voi, am vrut să văd... dar n-o pot urma pe Gloria. Nici pe tine.

Mi-am ţintit privirea spre ea şi am înţeles că sunt un păcătos închis în credinţa mea şi numai pentru mine.

M-am ridicat şi m-am apropiat de fereastră şi am văzut că a început să plouă... Aproape ca în copilărie. N-a mai trebuit să întorc capul ca s-o văd pe Ana cum se apropie de mine. O simţeam cu nervii dezgoliţi. Ca şi ea. Mâinile ei aproape transparente şi reci ca iarba înrourată s-au aşezat cuminţi pe fruntea mea.

– Gândeşte-te la mine, Darie, zise Ana parcă de departe.

Am ştiut că vor pleca. Eu, Gloria, am ştiut că vor părăsi oraşul şi lumea asta încă în ziua când Ana mi-a făcut vizita la serviciu. De fapt venise nu la mine, îl căutase pe Darie. Ştiam că-l iubeşte, îl admira încă din adolescenţă, dar a trebuit să treacă acest şir de ani, ca să îndrăznească să vină şi să-l ducă pe fratele meu, să-l fure de lângă mine, să mă lase şi fără acest ultim sprijin. Mi-au lăsat o ţidulă: „Te rog să ne ierţi". Am repetat fraza aceasta de câteva ori. Să-i iert? Aş vrea, dar nu pot. Pentru că au fugit. S-au ascuns undeva într-o fundătură de sat. Ca să-şi păstreze dragostea, ca să şi-o apere de labele lui Tonulov sau chiar ale veterinarului. Ah, cât sunt de romantici şi de tineri, îmi vine să plâng şi totodată să râd de ei. Pentru că e nostim să-ţi imaginezi că poţi fugi, te poţi ascunde pe această palmă de pământ.

Eu însă rămân aici. Eu, Gloria Ştefănescu, voi aştepta cu dinţii încleştaţi clipa când se va nărui piramida. Ca să râd sarcastic şi fără milă. Eu, Gloria, petrificată, înţepenită, pustie, voi călca peste ruinele fumegânde şi asta-mi va fi răzbunarea. Sunt moldoveancă şi ştiu să aştept răbdătoare. Milenii de suferinţă şi batjocură au încăput în mine. De aceea nu mă tem. De ce m-aş teme? De moarte? Sunt calmă, pentru că dreptatea este de partea mea. Şi chiar dacă voi muri curând, asta nu schimbă nimic. De aceea vă spun: lăsaţi-mă în pace, noli me tangere, nu mă atingeţi!

Casa noastră cea de toate zilele

Grigoriţă avea zece ani şi se afla de două zile în satul acesta, cufundat într-o vâlcea, înconjurat de dealuri înalte acoperite cu pădure înzăpezită. Încă nu ieşise din casă, era răcit şi o bătrână necunoscută îi vorbea, într-o limbă despre care ştia că e română, pentru că o auzise de la părinţii lui încă de foarte mic. N-o vorbise însă niciodată. Bătrâna se porăia lângă vatră, punea despicături pe foc, apoi se ridica brusc de pe scăunelul pe care şedea, se apropia de prichiciul cuptorului şi se uita la Grigoriţă.

– Dormi, puiul bunicii, dormi, băieţele, că eşti bolnăvior.

Grigoriţă nu-şi aminteşte cum a fost adus în sat. Ţine minte doar trenul, zile şi nopţi a mers în tren, şi după câteva zile îşi zisese că, probabil, aceasta o fi casa lor nouă, adică trenul, şi că toată viaţa era osândit să trăiască în cupeul strimt, cu oameni străini în preajmă. Apoi se îmbolnăvi, îşi simţi trupul uşor ca o pană şi pluti un timp, pasăre în văzduh.

Deschise ochii şi simţi o căldură plăcută şi tristă învăluindu-i corpul care-l mai durea. Scoase o mână de sub plapomă şi o privi la lumina slabă care venea de la cele două ferestre mici. I se păru străvezie. Apoi închise ochii din nou, pentru că îl dureau, parcă-i pusese cineva jăratic sub pleoape. Nu ştia însă cine anume, poate vreun băiat din satul unde trăise până nu demult.

Cu ochii închişi, îşi alungă gândurile, nu voia să-şi amintească de băieţii de acasă. Îl bătuseră de foarte multe ori, chiar cu picioarele. Când se întorceau de la şcoală, unul dintre ei striga numaidecât: „Bei moldovanţa." şi se aruncau ca o haită asupra lui. Nu înţelegea de ce e poreclit

astfel şi nici de ce e bătut, îl întrebase pe taică-său şi acela nu-i răspunse, îl mângâie doar pe cap. Maică-sa îl strângea la piept şi de fiecare dată izbucnea în plâns:

– O să ne întoarcem acasă, Grigoriţă, în Moldova.

Nu ştia ce înseamnă „Moldova“, ura totuşi cuvântul acesta. Din cauza lui, a unui cuvânt care, credea el, n-are absolut nimic, nici o legătură cu el, era mereu bătut. Până la urmă se obişnuise cu gândul că e vinovat de ceva. El sau părinţii lui, deşi îi venea greu să înţeleagă de ce anume. Tata lucra la tăiat pădure ca majoritatea bărbaţilor din sat, mama se ducea în fiecare dimineaţă la fermă şi se întorcea noaptea târziu. Grigoriţă era lăsat de capul lui. După ce îşi făcea lecţiile, se aşeza pe un scăunel în faţa ferestrei şi visa la timpul când va creşte mare. Voia să crească cât mai mare şi cât mai repede şi să plece. Să se ducă undeva în lumea largă, unde să nu-l cunoască nimeni şi să nu-l mai bată pentru că e moldovean. Uneori se îngrozea că s-ar fi putut afla şi pe acolo că nu e om că toţi ceilalţi şi atunci suferinţele lui ar fi putut să se înceapă din nou. Se uita în oglindă să înţeleagă prin ce se deosebeşte de cealaltă lume, se privea foarte atent, îşi cerceta fruntea, dacă nu e cumva scris acolo că e „moldovaneţ“. Nu descoperea însă nimic deosebit. Oglinda reflecta chipul unui băieţel cam netuns, cu ochi albaştri şi foarte mari. De durere? De singurătate?

Auzea paşii bunicii prin odaie. Moi, ca de pisică. Vorbea ceva sub nas. Dar Grigoriţă n-o auzea. Închise ochii strâns şi şi-o aminti. O văzuse ca prin ceaţă în ziua când coborî din sanie şi se îndreptă spre portiţă sprijinit de taică-său. Bătrâna ieşise în prag, mică şi gârbovită, băiatul o auzise bocind. Apoi taică-său o linişti cu vocea lui de totdeauna calmă:

– Lasă, mamă, lasă, că gata. Ne-am întors.

„Ne-am întors unde?” se gândi Grigoriţă şi privi cu ochi întredeschişi împrejurimile. Nu văzu însă decât vreo trei căsuţe acoperite cu stuf, zăpada sclipitoare şi copacii

scheletici, trişti şi singuri. Simţi că se prăbuşeşte, apoi, mai târziu, se trezi pe cuptorul cald, în odaia aceasta mirosind plăcut. Bunica frecase între palme câteva stible de busuioc uscat pe care-l ţinea la icoană. De acolo, de pe cuptor însă, Grigoriţă nu vedea icoana.

Chiar dacă ar fi văzut-o nu l-ar fi recunooscut pe Hristos răstignit: în casa lor din Siberia nu avuseră nici un fel de icoane.

– Dumnezeu o să ne ajute, nepoate. Domnul n-o să ne lase să ne prăpădim, zicea, bunica, mai mult pentru sine.

După vreo două zile Grigoriţă îşi reveni de-a binelea, dar îi era teamă să iasă din casă. Se aşeza la fereastră şi se uita afară. Pe drum rareori treceau bărbaţi sau femei, sau copii de seama lui, gălăgioşi, vorbind tare, băiatul însă nu înţelegea ce-şi strigau unul altuia. Bunica stătea mereu lângă sobă, întreţinea focul sau făcea mâncare şi continua să vorbească:

– Slavă domnului, nepoţele, iaca te-ai făcut bine. Dacă ai avut zile, apoi Domnul ţi-a purtat de grijă şi de-acu ai scăpat. He-he, încă o să te rupi la lunecuş, încă o să mergi la şcoală. O să-l chem eu pe văru-tău Benone, e de vârsta ta, şi pe celălalt văr, Costache, care-i mai mare şi de acum lucrează. Îi cam leneş Costache aista, nu ştiu cui seamănă, dacă-i băiat bun la suflet, ai să te faci prieten cu el. Şi pe băiatul vecinului o să-l chem, pe Goriţă... Ai să-ţi faci prieteni şi n-ai să mai fii singur, mai prinde puteri, nu-ţi fă grijă. Că noi, ţi-oi spune eu, băiete, suntem oameni din neam bun, care ţin unul la altul, n-or să te lase singur, sărmănelul de tine.

Grigoriţă asculta şi zâmbea. Nu înţelegea nici o boabă din ce-i vorbea bunica, dar îi plăcea s-o asculte, vocea ei îl învăluia cu un fel de căldură care-l apăra parcă de lumea din afară şi nu se mai simţea străin.

– Iaca, băiete, am ajuns să mă prostesc la bătrâneţe. E bine măcar că nu înţelegi ce-ţi vorbesc, da eu îi spusesem

lui taică-tău atunci, în 49, şi îi zic şi acum că ar fi trebuit să semneze lista ceea şi nu l-ar fi dus în Sibir. Da mă bat cu mâna peste gură, că ştiu că n-aveam dreptate. Numai că o iscălit taică-tău sau n-o iscălit, tot i-o arestat pe bieţii oameni şi i-o dus. De aceea ziceam cu mintea mea proastă că poate, dacă taică-tu iscălea, nu l-ar fi… eh, băiete, cine să înţeleagă. Da amu iaca va-ţi întors şi-s bucuroasă că taică-tu a rămas curat. V-aţi chinuit voi acolo, în Sibir, da iaca v-aţi întors şi sunteţi curaţi în fata Domnului, şi vezi că Domnul nu v-a uitat, a avut grijă de voi. Pe când pe săraca Verunia, care nici nu pricepuse ce iscăleşte, au amăgit-o ca pe un copil neştiutor, apoi sărmana femeie, când a priceput, şi-o făcut seama, Dumnezeu s-o ierte.

Şi bunica îşi făcu semnul crucii în fata icoanei. Grigoriţă o urmărea zâmbind, fără să înţeleagă însă ce vorbeşte şi nici ce face.

Lemnele ardeau în sobă, trosnind ca de ger. Grigoriţă se gândi că lucrurile încep să se aşeze la locurile lor. Nu şi le închipuia, lucrurile, clare şi concrete, să zicem o masă sau un scaun, ci ca pe ceva mult mai mare şi nebulos, dar care, încet-încet, păreau să intre temeinic în pământ, în jurul lui şi în el însuşi, printre ele, parcă avea un loc numai al lui, demult stabilit şi nimeni nu avea dreptul nici să i-l ocupe şi nici măcar să i-l revendice. I se păru la un moment dat că se născuse aici, în casa aceasta mică şi caldă, în satul acesta pe care încă nu-l cunoştea, printre oamenii acestea încă străini, dar care îl primiseră ca pe unul de-al lor, fără să se bucure şi fără să se supere, şi tocmai din motivul acesta, că nu simţea la ei nici bucurie, şi nici supărare, se simţi liber şi uşor.

– Iaca, mâine e duminică şi au să se întoarcă ai tăi, şi-o să le zic, iarta-mă Doamne, că-s proşti, chiar dacă-s copiii mei. Că vezi tu, băiete, nu vor să trăiască aici. De ce, îi întreb, nu e satul vostru, îi zic mai ales lui tată-tău, cum, bre să te duci, nu e şi frate-tu, adică, moşul tău Ghiţă aici,

şi cumnata ta şi eu, la urma urmei? Ce, dacă-s bătrână? Şi ei îmi spun că la oraş e leafă mai mare, mai bună şi e şi şcoală rusească pentru tine. Da tu ce, băiete, eşti rus? Ai să înveţi uşor româneşte, că-i limba ta. Cum să te laşi de neamul tău? Ce ai să ajungi? Nici câine, nici ogar, şi mereu ai să fii străin. E viaţă asta?.. Şi cui îi pasă de un străin? Se gândesc ei la asta? Nu se gândesc. Şi eu cum să vorbesc cu tine, dacă nu ştiu o boabă ruseşte? Şi cum ai să vorbeşti cu străbunii tăi, cu bunicu-tău, sireacu? Şi ce dacă-s duşi de pe lumea asta? De amu nu mai sunt oameni, nu ţi-s rude să te lepezi de ei? Cu ce rămâi atunci, băiete?

Grigoriţă îi simţi lacrimile din voce şi se întoarce spre ea cu tot corpul. Apoi se ridică de pe scaun, se apropie de bătrână şi îi luă mâna mare şi zbârcită în ale sale. O privi timp de o clipă, apoi o duse la buzele-i încă fierbinţi, uscate. Bunica îi mângâie părul zburlit şi continuă, mai hotărâtă:

Iaca vezi, băiete, cum s-a trezit în tine sufletul nostru? Cum să te nenorocească ei şi să te rupă de matca noastră, cum să te lase ei pe lume al nimănui şi fără nimeni? Îs tineri încă, băiete, şi au avut multe de îndurat la viata lor şi i-au frânt durerile. Da las pe mine, nu-ţi face tu griji. Iaca ce prostie le trece prin cap; să te lase fără ţară. Unde s-a mai pomenit una ca asta? Să se uite mai apoi lumea la tine ca la un vândut, ca la un turcit?

Bunica îi puse o mână pe frunte şi şi-o retrase ca speriată.

– Aracan de mine, băiete, d-apoi tu eşti sănătos tun. Ce stai în casă cu o bătrână, vezi de te îmbracă repede şi fuga afară.

Şi îi arătă cu mâinile ce trebuie să facă. Grigoriţă izbucni în râs, gesturile bunicii i se părură hazlii, ai fi zis că-i o păpuşă mecanică, enormă, dar prost montată. Bătrână nu se supără, râse şi ea cu toţi dinţii afară, încă sănătoşi şi foarte albi. În genere, se gândi Grigorită, deşi bunica e bătrână, arată bine, e vioaie, şi băiatul crezu că i-ar putea deveni un bun prieten. Primul prieten adevărat în acest sat

şi în aceasta ţară pe care începe să bănuiască cu încetul că nu-i e străină. De undeva, din adâncul fiinţei lui plăpânde se ridică un val de căldură şi înţelegere pentru bătrână şi lucrurile mici ce-l înconjurau, şi pentru cele mari pe care încă nu le cunoştea, nu le văzuse, dar le simţea alături, neduşmănoase, şi el le lăsă să-i intre în sufletul necăjit şi rece. I se păru la un moment dat că nu are zece ani, ci douăzeci sau chiar treizeci, sau poate o sută, pentru că nu mai trebuie să se teamă, nu mai trebuie să se prefacă mic şi neputincios, cum fusese chiar, şi trase aerul adânc în piept, şi se uită hotărât pe fereastră, pe drumu-l înzăpezit. Nu ştia cum să-şi explice această stare nouă de Om liber, puternic şi sigur de sine, curat şi deschis spre această lume de care până nu demult se ferise, înţelegând că nu-l va mai porecli nimeni „molovaneţ", că nu-l va mai considera nimeni „vrag naroda" pentru nişte fapte ale lui taică-său, despre care chiar aceasta nu-i putea spune mare lucru, pentru că nici el nu le pricepea.

Bătrâna îl cuprinse cu privirea ei veselă şi continuă să zâmbească văzîndu-l întremat. Şi totuşi sesiza umbra de amărăciune ce-i trecuse prin ochii senini ca cerul de primăvară.

– Înţeleg că taică-tău nu ţi-a vorbit de ce a fost dus în Sibir. Îmi seamănă mie şi lui bunelu-tău, Dumnezeu să-l ierte, e tare mândru. Adică ce zic eu, a fost mândru. Acum s-a cam schimbat. Dar, băiete, doişpe ani s-a aflat departe de casă, unde te-ai născut şi tu. Anii iştea i-au măcinat nu numai sănătatea, ci şi mândria de om. Da o să-şi revină. Ascultă ce zic eu, că-s bătrână şi-s trecută prin ciur şi prin dârmon, încă o să stea taică-tău falnic şi mândru, precum a fost, cu rădăcinile adânc înfipte în pământul ista. Are nevoie doar de timp, să se întremeze. O să ajungă încă drept ca bradul aşa cum a stat în '49, când l-au condamnat la deportare, pentru că n-a vrut să iscălească lista cu duşmani ai poporului. Era preşedintele sovietului sătesc şi,

când i-a venit ordin de la raion să trimită chiaburi în Sibir, el a refuzat şi a întrebat pe bună dreptate: de unde să-i iau? Au pierit cu toţii în timpul foametei, a mai zis. Aha, au zbierat dânşii, nu vrei să slujeşti cinstit Puterea Sovietică? Te pui contra tovarăşului Stalin?. E-he-he, băiete, ce-a avut de suferit, sireacul...

Grigoriţă se uită cu ochi larg deschişi la bătrână şi îşi dădu seama la un moment dat, cu uimire, că înţelege ce-i vorbeşte, nu cuvintele, ci sensul care i se transmitea parcă altfel, dincolo de cuvinte.

– Aşa că tu să nu te superi pe el. Eu una i-am spus să nu-şi bage capul, să nu se facă preşedinte, dar era tânăr şi nu mă asculta. Zicea că este o putere cu dreptate. Eh, băiete. Puterea e putere, nu-i pasă ei de nişte ţărani ca noi. Ce, parcă Puterea murea de foame alături de noi? Eh, s-au dus boierii vechi şi au venit alţii noi, da ţăranul cum a fost, aşa şi a rămas, cu munca şi cu necazul. Ei, dară lasă, că poate s-or aşeza vreodată lucrurile la locurile lor. Iaca pe voi v-au liberat, şi am scăpat de foamete... O să fie bine, băiete, ascultă la bunica... şi nu te întrista.

În clipa aceea se auziră paşi grăbiţi prin curte şi la fereastra îngheţată apărură chipurile tatălui şi al mamei, îngrijorate, dar radiind de o bucurie ascunsă şi Grigoriţă înţelese, fără încă să-i vadă bine în faţă, că părinţii lui izbutiseră ceva foarte important, ceva foarte mare, făcuseră ceva care mai încolo va schimba viaţa lor din temelii. Bunica însă se aşeză brusc pe scăunel, în faţa focului, şi se întristă. Grigoriţă aşteptă să se deschidă uşa şi se repezi la taică-său, de la care venea un miros puternic de frig şi de aer proaspăt şi de piele dubită, fiindcă era îmbrăcat într-un cojoc de piele de oaie, cândva al bunelului. Mama stătea în spatele tatei şi zâmbea.

– Te-ai însănătoşit, băiete, nu-ţi mai e rău? îl întrebă taică-său.

– Slavă domnului, zise şi maică-sa.

Şi atunci n-au mai putut să-şi mai reţină bucuria, Au izbucnit ambii într-un hohot de râs.

– Ne-am găsit de lucru, mamă, rosti taică-său încă râzând. Am închiriat şi o cămăruţă. Nu e cine ştie ce, da până una alta, n-o să stăm în drum.

– Păi da, zise bunica rece, dacă sunteţi ai nimănui şi dacă n-aveţi părinţi. Orfani aţi ajuns, pe drumuri, sireacii. Nu v-aţi săturat să trăiţi prin case străine?

– Cum adică? nu înţelese tată-său.

– Bre, Grigore, continuă bunica pe acelaşi ton, te-am ştiut greu de cap, da nu chiar aşa, zău. Şi tu, Mariţo, te ei după el? N-ai un cuvânt de spus în casa asta? Eşti mută?

Şi Grigoriţă, o văzu pe maică-sa aşezându-se brusc, parcă dintr-o dată obosită de moarte, pe marginea laiţei. Faţa îi deveni la un moment dat tristă şi băiatului i se păru că e gata să plângă. Bunica însă se prefăcu ocupată cu focul şi aşa, cu capul în jos, zise:

– La mine nu vreţi să vă gândiţi chiar defel?

Bine, oi fi fiind eu bătrână, mâine-poimâine mă duc în mormânt... Dar la băiatul ista tot nu vreţi să vă gândiţi?

– De ce, mamă, nu ne gândim la el? Parcă tocmai de el ne îngrijim, doar nu ştie româneşte cum o să înveţe la şcoală?

– Aracan de mine, Grigore. Mă-i fi crezând proastă cu totul, ori ce? Nu văd eu unde ţi-e gândul? O intrat aşa de adânc frica în tine, că sufli şi-n iaurt, zău. Vrei să-ţi nenoroceşti copilul, să-l rupi de neamul nostru şi nu te gândeşti c-o să crească şi el mare odată? Şi o să te întrebe: cine sunt eu, tată? De ce neam de oameni ţin? Şi tu ce-ai să-i răspunzi?

– O să-şi aleagă singur neamul, mare scofală, să vezi.

– Dacă te-ar auzi bătrânul taică-tău, s-ar ridica din mormânt şi ţi-ar arde o mamă de bătae, băiete, pentru că, pe acolo prin străini, te-ai prostit cu totul. Tu de ce taci, Mariţo? Ori eşti tot aşa de deşteaptă ca şi el? D-apoi de

aceea te-am adus eu pe lume, măi Grigoriţă, ca să te lepezi acum de mine?

– Da nu mă lepăd, mamă.

– Cum adică nu te lepezi, Grigore? Daca nepotu-meu nu mă înţelege ce spun, cum se cheamă asta? Şi dacă mai încolo, copiii lui...

Şi Grigoriţă o văzu pe bunică ridicându-se încet de pe scăunel. Avea faţa crispată şi rea, aspră ca de piatră. Furia o înăbuşea, respira din greu.

– Băiete, ascultă ce-ţi spun, zise încet, şuierător. Atunci când m-ai întrebat, în '49, ce să faci, ţi-am spus: am inimă de mamă, Grigore, şi ar trebui să te rog chiar să iscăleşti. Ar trebui să nu-mi pese de oamenii ceia, că nu mi-s rude. Dar nu pot, Grigore, că neam din neamul nostru au fost oameni gospodari, nu nişte târâe-brâu... N-am fost, băiete, calici şi lingăi niciodată. Şi nu ţi-am zis nici aşa, nici aşa. Te-am lăsat pe tine să alegi, şi iaca, fata asta e alături, n-o să mă lase să spun minciuni. Toţi aceşti ani, cât te-ai aflat în Sibir, am plâns noapte de noapte, dar am fost mândră de tine. Mergeam pe uliţele satului cu fruntea sus, şi ţăranii îşi scoteau căciulile în faţa mea şi îmi sărutau mâna. Pentru că eram mama ta, Grigore. Şi nimeni n-o să reuşească să facă din noi dobitoace de muncă, mai suntem oameni, băiete. Mai suntem un neam de oameni, auzi tu? Şi vânzătorul de ţară, Grigore, tot vânzător rămâne. În vecii vecilor a fost şi aşa o să fie. Asta vrei să faci tu, băiatul mamei?

– Of, mamă, zise Grigore încet, ce ţi-a venit? Mai au oare toate asta vreo însemnătate?

Bunica obosise, probabil, pentru că nu zise nici un cuvânt. Se uită doar lung şi trist la fecioru-său, apoi îi întoarse spatele şi se aşeză din nou în faţa focului. În casă se lăsă o linişte grea şi adâncă. Grigoriţă îşi trecu privirile pe pereţii odăii şi întâlni ochii zâmbitori ai bunicului, un pic ironici, dintr-o fotografie îngălbenită de fum şi de vreme. Îl lua parcă în zeflemea:

– Vezi, nepoate, ce a făcut frica din taică-tău? Maică-sa, tânără şi frumoasă, mai stătea la fereastră şi se uita afară, cercând să-şi ascundă lacrimile care, fără voia ei, îi umpleau ochii şi se rostogoleau ca nişte boabe de rouă pe faţa-i obosită şi slabă.

Cei mari continuau să tacă. Grigoriţă se îmbrăcă iute, apoi ieşi, trântind uşa. În curte ningea încet, zăpada moale părea de puf. Se apropie de gard şi se uită în vale. Auzi strigătele copiilor de vârsta lui, mai mari şi mai mici, care se dădeau cu sania pe lunecuş.

La un moment dat, ca din pământ, apăru un băieţel ostenit şi roşu la faţă, târâind o sanie mică, încărcată cu vreascuri. Era încins cu o curea militară şi avea o bărdiţă înfiptă în brâu. Îşi ridică cu un deget căciula prea mare şi zise:

– Tu eşti, Grigoriţă, văru-meu?

Grigoriţă înţelese că e vorba de el şi dădu din cap afirmativ.

– Păi, ce stai aici în curte singur? Nu cumva nu-ţi place să te dai cu sania? Sau n-ai sanie? Ce taci, bre? Eu îs Costache, văru-tău. Vrei să mă ajuţi să târâi sania asta cu lemne până acasă? O descărcăm şi ne ducem la săniuş.

Şi îi făcu semn să iasă. Grigoriţă se uită la faţa lui Costache roşie de oboseală şi binevoitoare, şi înţelese că n-are de ce să se teamă. Deschise poarta şi ieşi în stradă. Costache îi arătă să apuce de funie şi în doi au cărat sania până la casa lui. Au descărcat lemnele şi Costache a strigat la fereastră:

– Am adus lemnele, tată. Mă duc eu...

În clipa aceea uşa casei se deschise şi în prag apăru un bărbat înalt şi zdravăn care semăna leit cu tatăl lui Grigoriţă. Bărbatul se uită zâmbind la Grigoriţă, apoi se apropie şi îl luă de mână:

– Eşti băiat mare, bre Grigoriţă.

Şi îi mângâe faţa cu o mână aspră.

– Bre, Costache, continuă bărbatul, întorcându-se spre fiu-său, să ai grijă de el, că e străin, sărmanul...

Costache îl îndeamnă pe Grigoriţă să-l urmeze şi băieţii s-au dus la lunecuş. Când l-au văzut pe Grigoriţă, copiii s-au adunat în jurul lor, şi Costache, umflându-şi pieptul mai să-i crape, zise, aşa, ca printre altele:

– E văru-meu, din Sibir. Odată a împuşcat un urs alb, din cei care i-am văzut în cartea de geografie.

Apoi, după o clipă de tăcere, continuă, tot parcă nepăsător:

– Cine se atinge de el, are de-a face cu mine. Preîntâmpinarea însă n-avu nici un efect asupra celor adunaţi în jur, băieţii, îl priveau pe vânătorul de urşi albi cu interes şi bunăvoinţă. Apoi un băiat se rupse din cerc, se apropie şi-i întinse mâna:

– Mie îmi zice Goriţă, îs vecinul tău. Dacă s-anină vreunul de tine, să-mi spui mie, că-l bat măr.

Ceilalţi s-au apropiat şi ei, pe rând, şi şi-au spus numele fără să uite a-l încredinţa că dacă o fi cazul, să le spună lor şi să nu-i fie frică. Grigoriţă simţi pentru a doua oară în ziua ceea valul de căldură omenească învăluindu-l, ocrotindu-l parcă şi zâmbi cu toată gura.

– Sunt moldovean, zise Grigoriţă, încă zâmbind. Ceilalţi băieţi au râs de felul cum pronunţase fraza Grigoriţă, iar văru-său îl bătu pe umăr.

– Sigur, zise Costache, cu voce de matur, eşti moldovean, bre, ca noi toţi, get-beget.

Apoi băieţii s-au aşezat în sănii, Costache i-a făcut loc şi lui Grigoriţă în sania lui şi şi-au dat drumul pe lunecuş, hăulind.

Când se lăsă amurgul, Grigoriţă se auzi strigat.

Maică-sa îl aştepta în vârful dealului. Îl luă de mână şi se îndreptară spre casă. În curte, Grigoriţă îl văzu pe

taică-său cu un topor în mână în faţa unui vraf de lemne. Se apropie de el şi zise încet, pe silabe, să nu greşească:

– Sunt mol-do-vean.

Taică-său însă nu se întoarse, îi răspunse fără să-l privească:

– D-apoi cum? Iaca, mă uit, poate găsesc două despicături de salcâm, să-ţi fac sanie. Că sania de salcâm, bre Grigoriţă, lunecă mai uşor.

Maică-sa intră în casă, iar cei doi rămaseră în curte. Bunica îi privea prin fereastră şi avea ochii împăienjeniţi de lacrimi. Ei însă erau prea ocupaţi şi n-o vedeau.

Fratele

Satul lui Ghiţă Crăciun se afla chiar sub buza mare şi asfaltată a Chişinăului, aşa că respiraţia oraşului, mai ales vara, duhnind a fel de fel de mirosuri urâte şi zgomote, ajungea până sub gardul casei lui. Acolo se oprea, neputincioasă.

Ghiţă Crăiciun era venit în satul acesta de vreo cinci ani, din nordul republicii. Îl trăsese încoace fratele mai mare, ajuns un fel de şef în capitală. Vorba e că frate-său, după ce termină cu menţiune o facultate de ingineri la Politehnică, a muncit la uzina de tractoare doi ani încheiaţi, apoi brusc, şi-a schimbat profilul, pentru că intrase, cum s-a exprimat el, în „tagma şefilor", motivând în faţa familiei că nu e mai prost ca alţii şi că, la urma urmei, la uzină e o muncă murdară şi grea, pe când cea pe care şi-o alesese era curată şi nu necesita nici pic de sudoare. Trebuie să vorbească mult şi frumos de la tribună şi să dea indicaţii în toate domeniile.

Taică-său, ţăran nepriceput şi neprogresist, îl întrebase, că „bine, bre, într-o muncă la care te pricepi, mă rog, dar acolo unde nu pricepi o boabă?..". „Şeful" a strâns din umeri şi s-a uitat nedumerit la bătrân apoi la Ghiţă, care pe atunci avea vreo paisprezece ani şi citea „Ana Karenina".

– Nu există, o tăie frate-său răspicat.

– ...

– Nu există aşa ceva, la care eu să nu mă pricep, da.

Astfel discuţia aceea se încheie, după care bătrânul numai puse nici o întrebare, iar fratele începu să vină în sat cu o „Volgă" a statului, dar tot mai rar şi mai rar.

Până într-o zi fratele sosi cu o idee. Mai întâi se aşeză în capul mesei, mâncă bine, că începu să se îngraşe şi-i plăcea să mănânce mult şi pe îndelete, apoi drept în ţintă.

– M-am gândit să-mi cumpăr vilă.

Bătrânul se uită întrebător spre Ghiţă şi acesta îi lămuri.

– O casă de odihnă, tată.

– Numai pentru tine? întrebă tata nedumerit.

– Aici e buba, continuă fratele. Cumpăr vila, dar cineva trebuie să aibă grijă de casă şi de ogor. De aceea propun: vindeţi gospodăria de aici şi mutaţi-vă acolo. O să fie mai bine şi pentru Gheorghe, că am planuri în privinţa lui.

– Ce fel de planuri? întrebă bătrânul, parcă obosit dintr-o dată.

– Păi că e micu şi o să vreţi să-l ţineţi în sat. Da acolo, sub Chişinău, poate lucra la oraş ca mine, şi-o să aibă grijă şi de alde matale la bătrâneţe.

Tata e om căpos în toate sensurile, se gândeşte acum Ghiţă, da când vine vorba de bătrâneţe, se înmoaie şi i se umezesc ochii. Ghiţă nu-şi poate explica de ce, şi-şi zice, că poate din motiv că n-a avut chip, la timpul lui, să stea aşa cum stă acu, de exemplu, el, Ghiţă, cu fundul pe pragul de ciment al casei şi să se uite în zare, adică să se gândească la clipa ce curge încet, ca o picătură de ploaie din streaşină, când abia burează, şi să observe cum se împacă lucrurile între ele, şi acum gândul lui le umple de un anumit sens. De asta, îşi zice acum Ghiţă, taică-său îşi încreţeşte fruntea şi i se umezesc ochii când aude de bătrâneţe.

Păi, că taică-său e dintre oamenii care n-au avut clipă de răgaz toată ziua – ba una au de făcut, ba alta. Şi la bătrâneţe, când n-o să mai poată face treabă, cu ce se va ocupa? Aşa e, trage Ghiţă concluzia, tata se teme de timp. Acum îl umple cu ce poate, da atunci?

Ghiţă Crăciun a absolvit nouă clase, e aproape, eminent, nu însă din motiv că s-ar speti cu învăţătura, ci pentru că „prinde uşor", cum zic pedagogii, tot felul de informaţie, o

reţine în memorie, apoi, la nevoie, o reproduce exact cum a auzit-o. Din motivul acesta cei mai mulţi dintre învăţători îl stimează şi-i pun note bune. Cu o singură excepţie: Octavian Scutelnicu – profesorul de istorie, nou-nouţ, strălucind de tinereţe şi inteligenţă, foarte calm din fire, pe jumătate ironic, pe jumătate trist, permanent îmbrăcat ca un învăţător de pe timpuri, adică boarfele de pe el par întotdeauna, cam învechite, şifonate şi, nici una dintre cârpe nu e de import. Păi iată, acest Octavian i-a turnat un „şase" la istorie pe toată linia.

Lui Ghiţă Crăciun nu-i e ciudă. Dacă stă să se gândească, nici măcar nu-i pasă, nu din motiv că ar fi „infantil", „iresponsabil" şi bolnav de „indiferentism", cum citise într-o revistă că e generaţia lui, ci pentru că... îi dă dreptate tânărului învăţător. A avea o memorie bună încă nu înseamnă totul, îşi zice el acum profund filozofic şi destul de banal. Banală nu numai expresia pe care a folosit-o, ci şi starea în care se află. Îşi zice resemnat: nu e uşor să te menţii, când asupra ta năvălesc banalităţile cu nemiluita. Să te menţii, cum? Drept, răspunde la întrebare Ghiţă Crăciun, şi-şi încreţeşte fruntea lată. Pentru că e mai lesne să trăieşti, lăsându-te dus de curent, continuu decât să faci mereu eforturi să rezişti, să nu repeţi nişte gândiri, nişte vorbe gata vorbite, nişte gesturi... mda, e greu şi poate e şi zadarnic. Cu ce te alegi până la urmă? Îşi răspunde tot el, râzând: cu aţa mămăligii, cum se exprimau strămoşii noştri, şi cu haine luate la firma „Ionel". Ce altceva? Şi în caz contrar, dacă eşti abil şi te racordezi la „cerinţele timpului"? Dacă n-o faci pe deşteptul şi nu-ţi baţi capul să analizezi lucrurile, ci doar le împaci între ele şi te apleci după cum bate vântul? Atunci da, îmbraci costume finlandeze, mănânci salamuri scumpe, te plimbi cu maşina ca fratele mai mare, ba chiar îţi cumperi şi o casă într-un sat de sub buza asfaltată a Chişinăului şi vii pentru sâmbătă şi duminică să ei aer curat... Mai pe scurt,

eşti un om modern, bine întreţinut, optimist, plin de viaţă şi... mda, la o adică, ghiftuit de banalităţi.

Capul îţi e un fel de depozit de fraze şi gânduri demult rumegate, încât celor ce te ascultă, dacă sunt nişte tipi de felul lui Scutelnicu, li se face greaţă.

Ghiţă Crăciun îi pune alături pe cei doi, adică pe frate-său şi pe învăţător. Stă şi cântăreşte, ca la piaţă. Iată un destin, iată alt destin, iată un exemplu, iată... Ce e mai bine? Nici n-ai ce cântări, sigur că e mai bine ca frate-său... Nenorocirea, e, că Ghiţă Crăciun nu se simte chemat pentru o asemenea viaţă uşoară şi optimistă. Asta, îşi zice băiatul necăjit, e din motivul cărţilor. Nu trebuie să fiu prost, să-l citesc pe Eminescu sau Tolstoi, ci detective. Aşa, însă, ajungi precis un al doilea Octavian. Uneori Ghiţă chiar se surprinde că nu-i pasă ce pune pe el – nădragi „Adidas" sau „Ionel". De fapt, dacă stai să te gândeşti, are vreo importanţă? Haina nu e pentru a-ţi ascunde goliciunea? Dacă vârstnicii ar putea să-i citească gândurile, s-ar prăpădi de râs. Sau, poate, nu prea?

Da, sigur că ar râde de Ghiţă Crăciun, aşa cum râde şi frate-său, şi zice că e un naiv şi un demodat şi, plus la toate, un „tip rural" fără perspective. De obicei, fratele îi face morală sâmbătă seara, după ce închină câteva pahare de vin şi i se belesc ochii ca la broaşte. Iată din această clipă devine filozof şi mare cugetător. Atunci gândurile lui extrem de profunde se învârt în jurul propriei sale persoane, pentru că fratele se consideră un om model, un exemplu nu numai pentru Ghiţă, ci... pentru oricine, un fel de monument, viu, fără prihană, ceva în sensul de... De ce? Ghiţă îl ascultă şi râde. Nu de faţă cu frate-său şi nu în gura mare, ci aşa, în sine. Frate-său însă totuna simte că Ghiţă nu-l ia în serios şi atunci se întoarce spre tata, roşu de mânie:

– Unde te uiţi mata, tată, şi nu-i arzi o mamă de bătaie, s-o ţină minte toată viaţa şi să nu?...

Tata ridică ochii spre cel mai mare şi vru să zică şi el ceva, care însă să nu-l supere.

– Profir Profirovici, nu te supăra, mata, lasă-l ... dacă-i prost, c-o să-i iasă pe ochi toată deşteptăciunea…

Fratele ameţit de băutură, nu sesizează ironia din fraza absurdă a bătrânului, îi place că-i stimat şi înţeles în casa părintească şi uite că i se adresează chiar taică-său cu Profir Profirovici.

Faptul îl măguleşte, pe faţa asudată i se aşterne un zâmbet de om mulţumit şi împăcat cu toate din jur.

– Tare-i bună şi frumoasă viaţa asta, zice într-un târziu fratele, mângâindu-se pe burta proeminentă. Numai tu, măi Ghiţă, eşti prost şi nu pricepi.

– Aşa, e, îl linişteşte tata, da-i tânăr, poate i-o veni mintea la cap.

– Nu-i vine, zice la un moment dat, hotărât, fratele. Ştiu eu ce spun. Acestora, tată, nu le vine chiar aşa uşor mintea la cap cum zici mata. Aceştia umblă şi umblă, miorlăind că nu-i bine ceea, că nu-i cealaltă, până nu-i trăsneşte viaţa drept în moalele capului şi nu-i aşază la locul lor, ştiu eu ce spun.

Şi apoi, furios, se întoarse spre Ghiţă.

– Ce te uiţi, bre, la mine, parcă aş fi cu păr de lup? Ţi-e ciudă că ştiu să trăiesc?

Ghiţă râde în sine. Îl lasă pe Profir Profirovici să-şi continue monologul, se scoală de la locul lui şi iese în curte. Se uită la maşina fratelui, nouă, strălucitoare şi continuă să zâmbească. Nu-şi pune nici un fel de întrebări. Nu-l invidiază nici cât negru sub unghie. Şi nu-şi dă seama că tocmai faptul acesta îl enervează pe Profir Profirovici. În lumea în care se învârte el toţi îl invidiază. Adică nu chiar toţi, numai subalternii, superiorii, din contra, îl cam dispreţuiesc. Ghiţă nici măcar nu-l invidiază, nici nu-l dispreţuieşte. Se uită la el ca la un balon de săpun şi aşteaptă cu interes când o să se spargă. Ştie că până la urmă o să se spargă. Şi se întristează. Oricum, e vorba de frate-său.

Bătrânul stă în faţa fiului său mai mare până acesta nu mai poate stăpâni cuvintele, apoi îl ia de subsuori şi îl conduce în casa mare să doarmă.

Abia după aceea iese şi el în prag şi se aşază alături de Ghiţă. Aşteaptă ca cel mic să zică ceva, dar Ghiţă e trist şi tace. Taică-său se întristează şi el, îşi aprinde o ţigară şi trage fumul cu sete.

– Ce ai cu el, bre, de ce nu-l laşi în pace? întreabă într-un târziu.

– Cu cine? se preface Ghiţă că nu înţelege.

– Cu cine? Cu frate-tău. Ar trebui să-i pupi mâna. Uite ce casă ne-a cumpărat. A băgat omul douăzeci de mii în ea. Şi e şi lângă Chişinău.

– Şi ce-i cu asta? A cumpărat-o pentru sine, ca să vină aici să se îmbete.

– Nu-l vorbi de rău, săracu...

Vocea bătrânului e moale, un pic răguşită de emoţie. Trage din ţigară şi nu pricepe nimic. Simte el cu inima că fiu-său Profir nu e chiar bun de pus la icoane, că prea e sănătos şi prosper şi totdeauna optimist, e însă un optimism parcă găunos dinăuntru, gata-gata să se spargă.

– I-o fi venind şi lui greu, zice peste o habă bătrânul, ca să nu tacă.

Abia acum Ghiţă simte repulsia care-l înăbuşă. Se ridică brusc de pe prag şi iese în stradă. Nu-l urăsc, îşi zice, nu trebuie să-l urăsc. Fratele meu mai mare, optimistul şi victoriosul, gras, stors de orice gânduri şi emoţii, sărmanul. Sărmanul meu frate, care nu ştie cât de frumoasă şi tristă e lumea. Cum? Ciudată afirmaţie, vântul trecea pe lângă el, prin el, străveziu, răvăşindu-i sufletul.

Tata îşi lăsase fruntea în palme. Plângea. Acolo, înăuntru, fără glas. Ce s-a ales din feciorul mai mare? E într-adevăr Mare cum l-a visat? Când? Totdeauna. Bătrâneţea e grea şi singură. Cel mic, iată-l, vorbeşte cu vântul. Fără cuvinte.

Bătrânul are de-asupra capului, cerul înstelat. Pustiu. Îi e teamă? Demult nu-i mai e frică de nimic. Opreşte-te, băiete, i-a zis celui mare, gândeşte-te... Şi acela râse în hohote. Ce să fac? Să mă gândesc? La ce? La tine, i-a zis bătrânul. Şi fiul, râzând, din nou: Toată viaţa ce fac? Numai la mine mă gândesc. Nu aşa? Da cum? Gîndeşte-te la moarte? Eu? Eu, care sunt tânăr, sănătos şi mi-e bine?

Palavre, se gândeşte bătrânul. Va veni moartea odată şi odată şi o să te ia groaza de ce-ai făptuit. Asta-i, râde iarăşi cel mai mare, că n-am făptuit nimic. Da, iau mită, da, fur statul, da... Adevărurile acestea ai vrut să le ştii? Te întreb: numai eu? Toţi.

Şi eu de asemenea. Ai fi vrut să mă vezi Eroul care luptă împotrivă? Ce-aş fi ajuns? Un nimic. Cine ţi-a cumpărat casa aceasta? Casă de piatră, casă bună, lângă Chişinău... Dacă n-ar fi fost banii...

Da, zice bătrânul, da, repetă şi plânge înăuntru.

Un plâns încet, fără glas, fără lacrimi. Fiul lui e hoţ, fiul lui e...

Ghiţă nu mai poate suporta plânsul încet în interior al bătrânului şi, deschizând portiţa de fier, atent ca să nu facă zgomot, iese în stradă. E un fel de a zice în stradă, seamănă mai mult cu un drum de ţară, e totuşi pietruit, şi chiar pe unele locuri se văd şi pete de asfalt. Zadarnică cheltuială de muncă şi bani, se gândeşte Ghiţă, şi hotărăşte să coboare în vale la cinematograful de vară. Clubul e închis pentru reparaţii de vreo trei ani, aşa că băieţii şi fetele se adună lângă saraiul acesta lung, jerpelit, unde se demonstrează filme, preponderent, indiene.

Ghiţă Crăciun păşeşte pe drum agale, ca un bărbat plin de importanţă şi-i vine să urle de necaz. Un necaz ciudat, fără vreun motiv concret, dar care îl apasă deseori, de mai multe luni. De câte luni? Poate de trei, în orice caz acum îşi aminteşte ziua când l-a copleşit prima dată.

Fusese o zi ca aceasta, obişnuită, înaltă, fierbinte. Şi el se mişca tot aşa leneş în aceeaşi direcţie, la cinematograf, şi la izvorul din vale, de peste drum. Acolo se adunau băieţii de-o seamă cu el la palavre. Stăteau întinşi la umbra sălciilor şi-şi povesteau unul altuia lucruri nemaipomenite. Sigur, şi întâmplări deochiate cu fete, dar care nu se întâmplaseră niciodată cu ei, ci le auziseră de la cei mari şi le însuşiseră. Spunea unul povestea, ceilalţi îl ascultau şi dădeau din cap: aşa e, nu sunt de nimic fetele acestea şi nu poţi avea nici un pic de încredere în ele.

Cum erau însă mai toţi îndrăgostiţi de câte cineva în taină, îşi ziceau că adevărurile acestea nu au nimic comun cu fetele alese de ei. Ele erau deosebite şi unice şi se uitau mândri unii la alţii.

Ghiţă Crăciun coborî până la izvor şi bău apă. Era rece, un pic sălcie. Luă apoi apă în căuşul palmelor şi se stropi pe faţă şi pieptul înfierbântat, pufăind uşor. Apa îi făcu bine şi gândurile negre parcă îl mai slăbiseră. Urcă scările înapoi, se opri chiar de asupra izvorului şi, peste o clipă de ezitare, se întinse pe iarbă sub cele două sălcii pletoase. Ori de câte ori venea pe aici, asculta apa în cădere şi lumea i se părea parcă alta, mai simplă, mai clară şi veşnică. Flutura din cap, debarasându-se astfel de cuvinte. Uita de frate-său. Nu de cel de totdeauna, de frate-său pe care-l iubea pentru că-i era frate, ci de străinul uneori pornit pe vorbe mari şi fapte urâte. Şi i se făcea milă de el. Şi de taică-său, de asemenea. Îl vedea bătrân şi necăjit, îl compara cu un copac smuls din locul lui, cu rădăcinile afară. Ştia că, după atâţia ani, aşa şi nu s-a mai obişnuit la locul nou în satul acesta de la marginea Chişinăului. N-a avut încotro însă, că, după ce murise maică-sa, tata a început să se teamă, că moartea ar putea veni şi la el tot aşa, pe neaşteptate, şi atunci cu cine ar fi rămas Ghiţă?

Închise ochii şi crezu c-o să adoarmă când auzi paşii cuiva chiar la capul lui şi se întoarse pe burtă. În clipa

următoare cel abia sosit se aşeză alături şi Ghiţă întâlni privirea veselă a lui Octavian Scutelnicu.

– Mori de căldură? îl întrebă învăţătorul.

– Chiar că, zise într-o doară.

S-au uitat un timp unul la altul şi Ghiţă Crăciun simţi că i se lehămetuieşte pe suflet. Aşa, dintr-o dată parcă fără vreo pricină anumită. Ce facem, se întrebă posomorât Ghiţă, vorbim? Unul vorbeşte frumos, altul fură, al treilea tace, al patrulea râde, al cincilea îşi bate joc de lume, al şaselea îşi bate joc de el însuşi, al...

– Ştii că mă transferă la o şcoală din Chişinău? zise întrebător învăţătorul.

– Cine?

– Ce, cine?

– Păi, cine vă transferă?

Nimeni nu mă transferă cu forţa. Mi s-a propus.

– Şi?

– Am acceptat, crezi că n-am făcut bine?

Ghiţă Crăciun simţi că-i vine să vomite. Îşi duse mâna la gură, alergă la izvor şi bău apă.

Octavian stătu un timp în nesiguranţă, apoi se întoarse şi dispăru după colţ, de data aceasta mic, gârbovit: Ghiţă Crăciun izbucni în râs. Hohotele de râs cădeau pe jos. Când se mai linişti, încă zâmbind, o luă spre casă.

Îl găsi pe taică-său unde-l lăsase. Stătea şi se uita liniştit cum apune soarele. Parcă vorbea ceva, dar Ghiţă nu mai stătu să-l asculte. Intră grăbit în casă şi se izbi de horăitul puternic al fratelui său. Avea o faţă tristă şi-i tremurau mâinile. Părea că nu vede nimic, până în clipa când privirea îi căzu pe trupul gras al fratelui. Îi veni gândul năstruşnic să-l apuce şi să-l arunce în sus, i se părea că ar fi uşor ca un balon şi că, mai apoi, la cădere, ar trebui să se spargă şi să curgă din el toate porcăriile şi să rămână ca toţi ceilalţi.

În clipa următoare însă îl apucă un fel de slăbiciune şi-i veni din nou să vomite, aşa că ieşi repede afară. Se aşeză pe pragul casei, alături de taică-său, şi îşi lipi parcă din întâmplare umărul de umărul trist al bătrânului.

– Lasă, tată, zise într-un târziu, nu te mai chinui atâta...

Îi păru rău însă de ce spusese şi-i mulţămi în gând bătrânului că acela nu-i răspunse nimic, prefăcându-se că nici n-a auzit.

Îşi ridică ochii şi se minună de cum apune soarele, calm şi obosit ca un ţăran întors din câmp, după o zi de muncă.

Miraculoasa blondă oxigenată

Părea un înger enorm, fără aripi, alb, pentru că îl acoperise zăpada. Ningea întruna de două zile cu fulgi mari şi moi, unii topindu-se în aer, alţii aşternându-se peste asfaltul umed, murdar şi trist. Aşa îl vedea femeia, privindu-l de la etajul cinci, stătea încremenit şi se uita peste drum, ea îl pândea de după perdea, gata în orice clipă să se retragă, dacă bătrânul şi-ar fi ridicat ochii spre fereastră, în faţa căreia stătea ea în picioare – înaltă, zveltă, tânără, zâmbitoare, căci o umfla bucuria. Nu mai putu să-l rabde sub fereastră, ca pe un înger enorm, cu faţa scăldată în lacrimi, la vârsta lui căzuse în genunchi, rugând-o să se îndure, şi ea râsese de prostia lui bărbătească, ce oameni naivi, Doamne, astfel avea să-i spună prin telefon şi lui Didi, ah, Dildi, pe care-l chema de fapt Dumitru, – să-l fi văzut cum se milojea şi cum l-am dat eu afară râzând de el în hohote. Didi, şi el, blegul, auzi, să-mi zică mie că n-am inimă. Şi eu îl întreb: şi ce-i cu asta? E o întrebare grozavă, după câte mi-am dat seama, pentru că s-a lăsat moale pe duşumea, m-a privit de acolo, de jos, şi am văzut cum au început să-i curgă lacrimi şi să smiorcăie, ptfu, apoi s-a ridicat şi a zis, bine, Angela, cu accentul pe prima silabă, sună mai frumos, e adevărat, atunci, plec. Şi eu, tăcută, l-am lăsat să plece, ba chiar l-am petrecut zâmbind până la uşă şi am închis-o după el. Slavă Domnului, mi-am amintit la timp de cheie, am alergat în urma lui şi l-am rugat, ei, da, cu vocea mea de miere cu care vorbeam cu el până la momentul când mi-am dat seama că nu-l mai iubesc, că nu pe el l-am visat toată viaţa, ah, să mă usuc în preajma unui bătrâncios, care ei

da, Didi, am obţinut cheia de la el, aşa că n-o să poată să se întoarcă, dar niciodată, auzi Didi, am scăpat de el, n-o să mai trebuiască... poţi să te muţi cu traiul la mine, avem două camere lux, auzi... nu mă auzi, de ce taci?

Era trecut de miezul nopţii şi troleibuzele veneau greu, în sfârşit, unul stopă chiar în dreptul bătrânului şi el urcă fără să se mai uite în urmă.

Femeia de la etajul cinci îşi deschise nasturii de la capotul lung, albastru închis, şi trase aer adânc în plămâni făcând să i se înalţe pieptul, vai, ce piept, avea să-l admire chiar ea peste câteva clipe în faţa unei oglinzi mari, se vedea toată şi se admira cu o plăcere infinit de mare, cum nu mai admirase vreodată altceva, orice, în afară de limuzina neagră a bătrânului – nu izbutise să şi-o treacă pe numele ei, asta o necăjea, ar fi vrut să apară în oraş ca totdeauna, la volanul limuzinei, într-o rochie care să-i sublinieze liniile trupului prelung şi bărbaţii tineri să se oprească din drumul lor şi s-o mănânce cu ochi neruşinaţi şi ea să nu înţeleagă, ca de obicei, că privirile lor lunecau mai repede spre limuzină, ea fiind pentru ei o anexă a maşinii, deşi ea, în adâncul inimii, recunoştea superioritatea limuzinei şi o trata ca pe o superioară. Desigur, bătrânul îşi bătea prea puţin capul cu maşina, nici măcar n-o considera o „fiinţă" darămite să-i mai adreseze vreun cuvânt, aşa cum făcea Angela, tot timpul cât erau împreună şi nu le auzea nimeni, limuzina învăţase şi ea să vorbească şi era deşteaptă foc, aveau despre ce sporovăi ele două. Faptul că-şi pierduse prietena o necăji şi în clipa aceasta, când îşi admira formele, stătea dreaptă în faţa oglinzii enorme, în cămaşa de noapte lungă şi străvezie, o cămaşă care-i plăcea mult lui Didi, pentru că îi dădea „un farmec deosebit". Erau cuvintele lui, zicea totdeauna fraza aceasta, „cămaşa îţi dă un farmec deosebit", fără să mai explice şi altceva şi fără să-i treacă şi ei prin cap că, „un farmec deosebit" nu înseamnă de fapt nimic. Didi era şofer la Academie, îl servea uneori pe

bătrân, dacă acesta se simţea rău sau slăbit, sau avea prea mult de lucru şi, nevoit să folosească până şi jumătatea de oră de drum de la Academie până acasă, îl ruga totdeauna pe Didi şi el nu-l refuza, era un băiat bun pentru că îi pretindea bătrânului de fiecare dată o taxă fixă pentru cursă – cinci ruble. Bătrânul îi întindea banii zâmbind, făcându-şi o plăcere din a vedea cum îi strălucesc băiatului ochii. Visa şi Didi la ziua când va avea autoturismul lui, desigur nu-i trecea prin cap că ar putea face rost de o limuzină ca a profesorului, dar, fie şi mai modestă, însă a lui. Îi vorbea bătrânului de visul acesta şi profesorul zâmbea îngăduitor şi încuviinţa clătinând din capul lui mare şi alb, în timp ce se gândea la ale lui. Vorbăraia lui Didi despre maşină nu-i încurca pentru că mai auzise aceste cuvinte, aranjate în aceleaşi fraze stereotipe, de nenumărate ori. Didi părea să poarte în cap o bandă de magnetofon pe care înscrisese un text şi nu-i rămânea decât să deruleze banda. Profesorul îl invidia. Era un flăcău zdravăn şi bine clădit, acest Didi, purta un tricou cu două drapele pe piept – al unor ţări în curs de dezvoltare şi era extrem de mândru. Profesorul îl invidia pentru sănătatea de taur şi pentru că trăia simplu, şi, după părerea lui, omeneşte, fără pretenţii de a înţelege ceva mai complicat, decât motorul unui automobil, pe care, de altfel, îl ştia la perfecţie. Era deci în închipuirea profesorului, un cavaler modern, neavând, desigur, nimic cavaleresc în el, parcă ieşit dintr-un film cu aventuri, deşi numele ce şi-l alesese, Didi, putea să-i sugereze altuia, mai experimentat în problemele tineretului, că băiatul era un pic sentimental şi că-şi amintea un lucru demult uitat şi caraghios pentru cei mai mulţi băieţi şi fete de vârsta lui, anume originea, căci numele lui pentru unii dintre ei mirosea a spaghete.

Angela continua să se privească în oglinda enormă şi, comparându-se cu limuzina, găsi că începe să se îngraşe şi faptul o făcu să se cutremure. Trebuia să mă duc la

maseză. Îşi aminti faţa de femeie prostănacă a masezei şi râse cu poftă. O sportivă ratată această maseză, cu picioare de cal, vai, şi faţa ei cu trăsături dure, aproape bărbăteşti, o făcea totdeauna să se simtă bine şi o înveselea chiar. De altfel, Angela avea calitatea de a se bucura de infirmităţile şi necazurile altora, o făceau să se simtă superioară, căci printre prietenii profesorului, chiar şi printre cei mai tineri nu se bucura de succes, deşi era acceptată dar cu un soi de bunăvoinţă dispreţuitoare. Toate ifosele ei de blondă oxigenată nu trezeau interesul nimănui, tocmai din acest motiv Angela fusese nevoită să-l aleagă pe Didi, şoferul, chiar dacă gusturile şi educaţia ei rafinată îi permiteau, desigur, dreptul de a pretinde la altceva. Pentru tinerii prieteni ai profesorului, însă, care se uitau la ea cu nepăsare, ca la orice alte lucruri ce-l înconjurau pe bătrân, nu avea mai mare preţ ca un şifonier, e adevărat, un şifonier mic. Angela nu se pierduse cu firea, le răspundea căpoşilor cu tot dispreţul pe care-l poate pune în priviri o femeie perfectă şi oxigenată când trebuia să contacteze cu nişte mormoloci. Şi totuşi faptul că fusese nevoită să se mulţumească cu Didi, o durea. E adevărat, Didi era un cowboy sadea, însă unde să te duci cu el? Cum să ieşi cu el în lume, cu banda de magnetofon în cap. Ah, Didi, şi doar îl iubea atât de mult, îl adora pur şi simplu, ce trup avea, Doamne, ca de zeu, fără pic de grăsime pe el, numai muşchi. Şi cât de bine îl prindea tricoul cela, era cadoul ei, i-l adusese din Franţa, îl procurase special pentru el, îl dosise de ochii bătrânului şi când se întorsese la Chişinău, i-l întinse cu un gest obosit şi degajat, e al tău, Didi, e pentru tine, şi băiatul urlase ca un cowboy perfect, acesta fiind modul lui de a-şi exprima bucuria fără margini ce-l cuprinsese. Angela îl mângâie pe cap – vai, copile, – era o doamnă care fusese la Paris şi văzuse turnul Eiffel şi Parisul o obosise, desigur, vai, Parisul, şi-i povestise lui Didi în trei fraze tot ce văzuse acolo, de altfel, nimic interesant, zise la urmă.

Necăjită de constatarea cumplită că se îngraşă, Angela se apropie şi mai mult de oglindă. Dar avea să se retragă imediat, îngrozită. Nu numai că se îngrăşa, înregistră chiar şi câteva cute pe gât. O înjură în gând de mamă pe maseză şi-i veni să plângă. Alungă cât mai repede dorinţa de a-i telefona masezei, pentru că înţelesese, neaşteptat de dur că totuşi bătrânul plecase, alungat de ea. Se întoarse iute pe călcâie, îşi puse halatul şi se lăsă să cadă apoi elegant într-un jilţ. Dumnezeule, dar nu mai aveai dreptul să-i telefoneze masezei. Nu numai că n-o putea înjura, nici măcar n-o mai putea ruga, s-o primească.

Din clipa când sportiva va afla că nu mai e soţia profesorului, îi va întoarce spatele, fără măcar s-o privească.

Angela se ghemui în fotoliu. Nu se gândise, desigur, că o dată cu plecarea bătrânului nu numai viaţa ei, dar ea însăşi devenea unul dintre milioanele de oameni obişnuiţi care umpleau oraşele.

Fără să-şi dea seama, Angela sări din fotoliu şi formă numărul de telefon al lui Didi. Ascultă cinci sunete în pustiu, Didi sau nu era acasă sau avea pe cineva sau se visa la volanul unei limuzine super ca a profesorului. Angela puse receptorul şi simţi cum o podidesc lacrimile. Se lăsă în voia durerii care o copleşi şi peste câteva clipe plângea ca un copil, cu sughiţuri. Îl chema pe bătrân înapoi, îl implora s-o ierte, că n-o să mai facă... adică n-o să-i mai spună niciodată că-l urăşte, că s-a săturat de el, n-o să-l mai numească în culmea mâniei în tot felul, o să fie, Doamne, extraordinar de gingaşă, şi aeriană, cum îi place lui s-o vadă, ca manechinele din vitrinele magazinelor de haine gata, o să corespundă întru totul visurilor lui, ca bătrânul, întorcându-se acasă, obosit şi trist, să poată întinde mâna şi să găsească trupul ei seducător şi s-o privească şi, astfel privind-o, să-şi revină. Pentru că maseza va afla chiar mâine că profesorul a părăsit-o şi n-o va mai primi. Şi nici Didi, vai, cum greşise ea, contând pe Didi, nici Didi nu va mai

avea nevoie de ea, pentru ca limuzina rămăsese proprietatea bătrânului.

– Şi din ce să trăiesc? se întrebă ea cu voce tare, îngrozită. Cum am putut să fiu atât de proastă?

Într-adevăr, făcuse o mare prostie. La urma urmei, ar fi putut pleca la mare, dacă nu mai avea puteri să suporte, s-ar fi odihnit de minune, l-ar fi luat cu ea şi pe Didi, chiar şi limuzina ar fi putut-o lua, profesorul era unul dintre oamenii care putea obţine cu uşurinţă şi lapte de pasăre, nişte foi pentru ea şi Didi nu l-ar fi costat nimic. Dar, la urma urmei, ar fi putut pleca şi fără Didi. Nu ar fi găsit ea un bărbat, ce Dumnezeu? Un bărbat dintre cei cu labe de urs, fără complexe şi fără gânduri, şi fără sentimente.

Angela alerga dintr-u colţ în altul al salonului enorm, privirea îi trecea pustie peste rafturile de cărţi frumos aranjate, combinându-se perfect cu mobila, cărţi bine păstrate, pentru că nu le citea nimeni, profesorul îşi ţinea cărţile în cabinetul de mecanică, pe acestea le cumpărase la cererea Angelei, erau cărţile ei, i le aducea acasă şefa unei librării de alături, fiul căreia era aspirant la catedra bătrânului, un tânăr înalt şi trist, totdeauna trist. Angela se temea de ochii lui ironici, de cele mai multe ori nepăsători, intra la bătrân pentru două – trei minute, discutau în cabinetul profesorului, apoi ieşea, fără s-o vadă, să-i dea bună ziua sau să-şi ia rămas bun şi faptul la început o enerva şi-i ceruse bătrânului să nu-l mai invite, profesorul însă ridică din umeri a neputinţă.

– Nu pot, zice, este unicul care înţelege lucrurile. Nu-l pot opri.

Angela însă nu înţelese şi-l tot cicăli până profesorul nu mai răbda şi strigă:

– Încetează! Băiatul acesta face cât toată catedra în frunte cu mine. Am o datorie faţă de el, trebuie să-l ajut să se ţină bine pe picioare. Nu-i vine defel uşor... mai suntem oameni, ce naiba!

Până la urmă Angela se împăcă cu vizitele lui, mai ales când află că poate să obţină prin mama lui cărţile de care credea că are nevoie. Le-ar fi procurat şi altfel, îi făcea însă plăcere s-o vadă pe mama băiatului venind o dată în săptămână cu o sacoşă doldora de cărţi, propunându-i-le, iar ea, în halat lung până la podea, un halat luxos; producţie franceză, s-o primească zâmbind superioară, cu ţigara în dinţi şi să-şi aleagă cărţile după o listă întocmită de un tânăr măturător de stradă, student la filologie, poet şi ţărănoi-sadea, îmbrăcat într-un costum murdar şi veşnic şifonat, şi bătrâna femeie s-o linguşească, iar Angela nici măcar să nu se sinchisească că n-are idee de cărţile pe care le pretindea. Măturătorul de stradă îi alcătuise lista în două exemplare, cerând desigur şi pentru dactilografiere, zece ruble. Angela îi întinse bancnota, încercând să se prezinte în faţa lui superioară şi dispreţuitoare, dar studentul o privi cu atâta nepăsare, încât tânăra femeie se pierdu. Exact ca şi băiatul librarei. Niciodată n-a înţeles tipul acesta de oameni. I se păreau nişte monştri sau nişte proşti. Să nu vrei să străluceşti ca o limuzină, care e atunci sensul vieţii? Fiul şefei de librărie şi măturătorul de stradă însă păreau să ştie ceva foarte important, ceea ce o intrigă pe Angela şi-l întrebă pe profesor. Bătrânul râse:

– N-ai să pricepi, zice. Pe oamenii aceştia se ţine lumea. Tu şi cu Didi şi cei mai mulţi dintre aspiranţii mei sunteţi ca şi praful de la haina lor. Se scutură şi cad cu toţii cum cade praful, sau cum cad fructele putrede de pe un pom.

– Înţeleg, că vrei să mă jigneşti.

– Nici nu-mi trece prin cap. Vreau numai să-ţi spun că voi fără ei nu puteţi exista, pe când ei fără voi, slavă Domnului; s-ar simţi mai bine.

Angela se ridică şi se duse în camera ei şi aruncă din cap prostiile, cu fiul librarei şi studentul măturător de stradă. Înţelese că bătrânul îşi bătu joc de ea. Şi-l închipui pe

Didi alături de cei doi sfrijiţi şi şifonaţi, în maioul lui cu cele două drapele şi râse în hohote.

Angela continua să se plimbe agitată prin salon, apoi se opri şi luă o ţigară din pachetul de „Kent" de pe masă, o aprinse cu bricheta, şi încercă să-şi melancolizeze trăsăturile feţei, nu izbuti însă pentru că plecarea profesorului n-o întrista, ci o înfuria şi nu se putu stăpâni să nu-l înjure, în voce, de mamă. De fapt, tinerei femei îi plăcea să înjure, deşi n-o făcea decât pentru sine, asta însă o ajuta să se creadă totuşi o femeie tare, mai tare decât unii bărbaţi destul de tari, pentru că ştia să-şi folosească la moment şi exhaustiv intuiţia. E adevărat, nu-şi dădea seama că e vorba de o intuiţie proprie tuturor femeilor, credea că e ceva numai al ei, un dar de la natură. Şi totuşi greşea atât de des. Nu se putu stăpâni şi iată îl alungă pe bătrân din propria lui casă. Crezuse că bătrânul nu va pleca. Nici chiar în clipa aceasta, deşi au trecut două ore de când a plecat, Angela nu crede că profesorul nu se va întoarce. E doar, la urma urmei un bătrân înţelept. Un bătrân pe care l-ar fi iubit, dacă ar fi fost mai tânăr. E adevărat, chiar şi în cazul acesta l-ar fi înşelat, ar fi făcut-o însă numai cu trupul, nu şi cu sufletul.

Acum, iată, fumează şi-şi aminteşte scena în amănunte şi-şi dă seama cu groază că profesorul poate să nu se mai întoarcă. Pentru că i-a surprins privirea obosită şi nepăsătoare atunci când o asculta şi n-o asculta, se uita şi el prin ea, cum se uitaseră mai înainte fiul librarei şi studentul măturător de stradă, ca la un obiect. Atunci ar fi trebuit să se oprească din ţipete. Nu se gândise la asta în clipa aceea. Se gândise numai că voia să scape de el într-un fel, numai să nu-l mai vadă: ramolit, chel, absurd.

Abia când se gândise la maseza cu trup de sportivă convinsă, la limuzină şi mai apoi la drăguţul de Didi înţelese ce gafă enormă şi ireparabilă săvârşise. Trebuia să se stăpânească, să-l lase în salon să se retragă în camera ei şi

să plângă acolo, bătrânul nu putea suporta lacrimile şi venea totdeauna s-o împace. Să-i ceară s-o lase singură şi peste noapte să-şi revină. Se certaseră la urma urmei dintr-un fleac. Adică un fleac?

Îi băgase Didi ideea în cap, că ar fi bun şi el de aspirant. O lăsase să înţeleagă că bătrânul trebuie folosit la maximum, nu i-a mai rămas mult s-o ducă şi, după moartea lui, Didi ar fi luat-o în căsătorie, desigur. Ideea îi plăcu, şi mai apoi Didi nu era cu nimic mai rău sau mai prost ca unii dintre aspiranţii bătrânului. Oricum, terminase facultatea, de ce să nu-şi facă şi el un loc în viaţă? Îi expuse bătrânului ideea şi el izbucni în râs.

– Asta chiar nu mai vreau s-o fac, zise.

– De ce? îl întrebase întărâtată Angela.

– Pentru că mi-au băgat pe gât destui netoţi, au făcut-o nişte suspuşi, pe acesta însă îmi ceri să-l înghit de bună voie, e prea mult.

– Trebuie să vorbesc cu cineva dintre şefii tăi ca să ţi-l propună? Adică să ţi-l bage pe gât?

Şi iată la auzul acestor vorbe bătrânul sări drept în picioare.

– Drăguţo, întreci măsura! urlă.

Şi atunci începu să ţipe ea. Cearta se rostogoli vertiginos până la jigniri şi Angela îl alungă.

Profesorul lăsă mâinile în jos şi îi întoarse spatele. Angela auzi numai uşa trântită.

Desigur, nu i-a fost niciodată milă de el. Bătrânul o ştia şi totuşi, nu-i reproşa nimic. Părea că-i face plăcere s-o vadă aşa cum este: indiferentă, tânără, frumoasă, străină, egoistă, oxigenată, arogantă.

Odată femeia ascultase o convorbire a fiului librarei cu profesorul.

Tânărul zise:

– Trebuie să trimiţi naibii gâsca asta şi să te linişteşti. Calmează-te, nu porţi nici o vină în faţa nimănui. N-ai făcut nici un rău în viaţa ta, ai vrut numai bine...

– Am vrut, da, îl întrerupse profesorul, dar, dragul meu, de câte ori vrem noi să facem bine şi iese rău? Am inventat maşini, ne-am străduit din răsputeri să înlocuim omul cu maşina...

– Aţi ajutat omul...

– L-am ajutat, da, însă nimic pe lumea asta nu are numai o faţă bună, mai e şi reversul. Şi dacă o să tot continuăm în felul acesta...

– O să ne dăm seama.

– Când? Cum? Vorbind prin simpozioane? Cui vorbim? Nouă înşine ne vorbim.

– Eşti indispus, asta e. Alungă gâsca asta şi calmează-te.

– S-o alung? De ce s-o alung? Eu i-am dat viaţă, eu am crescut-o, iat-o, un compiuter care a calculat la rece şi i-a ieşit că e bine să trăiască în lux, chiar dacă e nevoită să suporte un ramolit ca mine. A calculat, pricepi tu sau nu, ca şi maşina mea de calcul. De ce s-o alung, trebuie să am curajul să mă uit la ea şi să ştiu că eu însumi am ajuns o unealtă în mâinile ei. O unealtă pe care în clipa când nu va mai avea nevoie de mine, o va arunca. Îşi va procura o altă unealtă.

– Eşti indispus.

– Ha. Indispus. Sunt obiectiv şi nu-mi place să mă mint.

– Eşti indispus şi împingi lucrurile prea departe, există o limită.

– Sunt, bătrân, asta e.

Şi Angela auzi cum bătrânul plânge şi cum tânărul îl ogoieşte.

I se făcu greaţă, zâmbi şi se duse la baie. Trebuia să facă o baie înainte de a se duce la maseză. Se dezbrăcă, în faţa oglinzii din baie, se privi şi zâmbi din nou. Şi totuşi, era un pic geloasă pe limuzină. Dacă ar fi şi ea atât de perfectă ca limuzina. Şi să nu îmbătrânească niciodată.

Stinse ţigara şi tocmai în clipa aceea zbârnâi telefonul. Alergă şi ridică receptorul aproape emoţionată. Era însă vocea lui Didi.

– Helo, puico.

– Helo.

– M-ai căutat?

– Da.

– Ştiam că tu suni, dar eram ocupat. Nu te superi?

– Nu, profesorul a plecat.

– Unde?

– L-am alungat şi el s-a dus.

– Asta-i bună. Ce ţi-a venit?

– Nu vrea să te ia aspirant.

– Serios? De ce?

– E vorbă lungă. Spune-mi ce să fac, cum să-l găsesc?

– Adică să-ţi dau vreo idee?

– Da.

– De unde s-o iau? Ce, eu sunt omul care umblă cu idei? Telefonează cuiva dintre prietenii lui. Ciao!

Angela puse receptorul. Se întoarse în salon şi căută înfrigurată numărul de telefon al librarei. Îl găsi într-un carnet de notiţe, alături de al masezei. Formă numărul şi-l ceru pe fiul ei.

– Profesorul a dispărut, zise hodoronc-tronc.

– Era de aşteptat, auzi în receptor, până la urmă ţi-ai atins scopul.

Fiul librarei trânti receptorul şi Angela, furioasă, de asemenea. Şi deodată se lumină la faţă.

– Dar e simplu, zice ea cu voce tare, de ce nu m-am gândit mai înainte? Profesorul, desigur, a ieşit în afara oraşului. N-o poate face decât urcând în troleibuzul zece. Ultima staţie a troleibuzului zece e lângă o pădure. Deci, profesorul e acolo.

Îşi schimbă repede halatul şi ieşi. Abia în stradă îşi dădu seama că n-are cheile de la limuzina şi că e târziu şi troleibuzele nu mai circulă.

– E imposibil să te descurci fără maşină, îşi zise, iată de ce invidiez eu totdeauna limuzina.

În clipa când rosti vorbele astea simţi cum inima ei începe să vuiască şi să bată ritmic ca un motor şi o luă din loc. Picioarele ei dezvoltau o viteză de 200 km pe oră şi nu-i păsa de semafoare. În zece minute ajunse la marginea oraşului lângă pădure, îl văzu încă de departe pe bătrân şi stopă cu greu chiar lângă el. Profesorul se întoarse spre ea şi zâmbi. Angela îşi desfăcu buzele, ca de obicei, adică îi întoarse bătrânului zâmbetul.

– Mi-am dat seama că am greşit, zise.

– Cum? întreabă bătrânul.

– Uitasem unele amănunte în ceea ce te priveşte. Mi le-am amintit şi mi-am dat seama că am greşit.

– Prin silogism?

– Nu. Mai simplu. Dar nu contează. La urma urmei, Didi e Didi, poate rămâne la volan şi fără aspirantură.

– Cred şi eu.

– Mergem acasă?

– Da.

– La ce te gândeşti?

– La o maşină de calcul, tip nou. Calculează emoţiile.

– Nu mă pricep la maşini, dar cred că e bună, de vreme ce e de calcul.

– Îl luă la braţ şi înapoi dezvoltă aceeaşi viteză. Profesorul era să moară de spaimă. Îi plăcu totuşi.

– Eşti, grozavă, îi zise când intrară în casă.

– Cum ai reuşit?

– E simplu. În general totul în lumea asta e extraordinar de simplu. Şi ceea ce-mi place, că absolut totul poate fi calculat. E nevoie doar de mai multe maşini de calcul, aceasta-i secretul.

În clipa asta însă sună telefonul şi Angela ridică receptorul.

– Da, e acasă.

Bătrânul luă receptorul.

– Mă simt bine, zise el. Am inventat o maşină de calculat emoţiile... sigur... E mică, o poţi purta lângă inimă. Îţi dă de veste dacă întreci măsura, te opreşte la timp, tot ea, Nici nu bagi de seamă... sigur...

Bătrânul puse receptorul şi zâmbi.

– Bun băiat fiul librarei, zise. Când o să mor, să te măriţi cu el.

– Bine, rosti Angela şi începu să se dezbrace.

Apoi, parcă amintindu-şi ceva, se repezi la oglinda din salon.

Se privi câteva clipe, după care zise, alb:

– Trebuie să-mi oxigenez părul din nou.

– Da, confirmă bătrânul. Trebuie să fii blondă, e visul meu.

După ce Angela se retrase în dormitor, bătrânul se duse la bucătărie şi răsturnă în palmă sticluţa cu somnifere. Bău toate pastilele şi se duse să se culce...

Castravete

S-au întâlnit în centrul satului, oaspetele abia sosit de trei zile, înalt, slab şi oacheş, se ducea la magazin să-şi cumpere ţigări, celălalt, scund şi gras, cu un început de chelie, se întorcea acasă de la câmp. S-au privit unul pe altul de la depărtare, s-au recunoscut şi şi-au zâmbit, că se întâlneau după mai mulţi ani şi erau bucuroşi.

– Salutare, bre Castravete, ce mai faci, cum o mai duci, nu te superi că-ţi zic Castravete, ca în copilărie? începu cel de pe loc.

– Nu mă supăr, răspunse oaspetele la avalanşa de vorbe a celui scund, zis în copilărie „Curechi murat". – O duc bine, slavă domnului.

– A cui slavă? întrebă, cel scund foarte atent.

– Păi n-am zis? A domnului.

– E-ee-e, băiete, cu mine n-o să-ţi meargă cu vorbele astea. Se vede cât colo că pe la Chişinău lumea stă prost cu educaţia ateistă. De aceea aud eu că orăşenii – şi mai ales intelectualii – se cam dau cu religia...

– Ei ba, am zis şi eu că aşa mi-a venit pe limbă.

– Te cred, da cu mine nu se poate. Că eu îs brigadir şi răspunzător de educaţia ateistă a maselor. Şi cum te afli pe teritoriul Sovietului sătesc al cărui membru sunt şi eu, deci port răspundere...

– Las-o, bre Movilă, ce te-a apucat? Am zis şi eu într-o doară. Asta trebuie să vorbim noi dacă ne-am întâlnit după vreo zece ani şi am fost colegi de clasă ?

– Îmi place că-mi zici Movilă, ştii asta, ai vrut să-mi faci vreo plăcere? Am înregistrat. Păi Petru Movilă sunt, ce naiba.

Cu religia, aşa este cum îţi spun. Dumnezeu e duşmanul meu personal. Şi ştii de ce? Pentru că l-am urât încă de copil, că părinţii mei voiseră să mă abată de la drumul luminos şi să mă educe cu frica lui Dumnezeu. Şi eu atunci am zis „nu." Un „nu" am zis, aşa, tare, cât mă ţineau bojocii, că era să cadă icoana de pe perete. Le-am spus: „sau fără Dumnezeu, sau mă duc la voi". Aşa-s eu, tare de caracter, mă ştii.

– Păi da, cum să nu, că am fost colegi.

– Şi cu rămasul la ţară tot aşa a fost. Voi toţi v-aţi risipit prin lume ca nişte pui de potârniche, la locuri mai calde, eu însă mi-am zis: bre, curechi… ptiu, bre, Movilă Petru Alexeevici, cui laşi tu satul natal unde te-ai născut şi ai crescut, acest plai pitoresc şi aceste dealuri încărcate cu vii şi livezi, de pe care seara, în amurg, cobor turme de oi şi se aud tălăncile ca în baladele populare, bre Movilă Petru, oare vei fi tu fericit departe de toate acestea, într-un oraş prăfuit, în care oamenii trăiesc ca nişte păsări în colivii, fără să aibă o oaie lângă casă sau o vacă, să nu poată bea lapte proaspăt dimineaţa, hăi? Şi mi-am răspuns: Petru, nu vei fi fericit, şi-o să-ţi mănânci mâinile. Nu e mai bine să trăieşti în satul tău, să ajungi gospodar, da dacă-i vrea să te duci uneori la oraş, urcă-te în maşină şi într-o oră eşti la Bălţi, în două la Chişinău, ei hai, în trei, depinde de drum, dacă, nu sunt multe maşini? Am eu dreptate sau n-am eu dreptate?

– Ai, sigur, de ce să n-ai?

– Asta-i. Mi-ai văzut maşina?

– Nu. N-am văzut-o.

– E o „Ladă", nu prea, tu îi fi având „Volgă", lucrezi la nu ştiu ce minister, ai dreptul.

– N-am maşină, zise cel venit, scurt.

– Cum? N-ai maşină? se miră sincer Movilă Petru. Ai vândut-o sau ce?

– Nici n-am vândut-o.

– Păi de ce?

– Costă bani. De unde să-i iau?

– Păi nu ziceai colea că mâine-poimâine eşti ministru? Ho-pa. Iaca asta-i noutate. Şi eu care credeam că... O întrebasem pe maică-ta, unde lucrează Ionică al matale şi ea unde face: la minister. Hei, mă gândesc eu, a ajuns departe băiatul, e glumă să lucrezi la minister?

Acu se schimbă povestea. Movilă Petru îşi scoase de pe faţă masca jovială şi o îmbracă pe cea de toate zilele, care-l umplu imediat de importanţă. Îi păru rău că se milogi în faţa lunganului Ionică, ba mai şi vorbise „cultural" şi, când colo, aista nici n-are de gând să ajungă ministru. Păi nici n-are de unde, că-i neam de calici. Nişte religioşi, las' că le arată el moşnegilor, îi lăsase în pace, crezând că au un fecior minisitru, şi de, nu-i frumos, păi lasă-i drăguţă pe mâna lui Curechi... ptiu, Movilă Petru Alexeevici, că le arată el, să-i mai prindă că umblă la biserica din Căinarii-Vechi.

Se uită la cel lung şi slab cu o privire de şef de guvern burghez, apoi zice:

– Hai să tundem câte o sută, ce zici, Ionică? Ionică se gândi puţin, nu era un băutor de forţă, dacă se întâmpla să treacă măsura, îl durea capul a doua zi de se căţăra pe pereţi. Dar, de, nu întâlneşti un coleg de clasă în fiecare zi.

– Ei, hai, pentru întâlnire, merge.

– Aşa zic şi eu. Numai să-i spun Anuţei, nevestei, să nu mă aştepte cu mâncarea. Că la mine aşa-i în viaţă: ordine. Dacă mă duc undeva şi ştiu că mă reţin, îi spun, aşa şi aşa, Anuţă, nu-ţi face griji.

Casa era la zece metri, au luat-o pe-o hudicioară şi ajungând Movilă îl invită să intre. Era o casă mare, cu multe camere. Petru îl purtă prin toate fără să scoată un cuvânt, apoi, când ieşiră în prag, zise:

– Numai covoarele mă costă zece mii. Da nu-mi pare rău, că-i casa mea.

E drept că familia lui Petru Movilă şi el însuşi de asemenea locuiau într-un sarai, alături, tot mare şi acela, dar numai de două camere. I-a prezentat-o pe Anuţa, dovedind s-o preîntâmpine în şoaptă la ureche, că Ionică nu e şi nici n-o să fie vreodată ministru şi femeia îi răspunse la salut printre dinţi, ca unui oarecare. Dar Ionică era un om atât de înalt şi naiv, că nici nu băgă de seamă.

Mai apoi i-au fost prezentaţi copii, doi băieţi graşi şi laţi în umeri, dar scunzi ca Petru.

– Îi bag la târguială pe amândoi, zise Movilă şi râse scurt. Ştiu eu ce ştiu. Cel mic umbla cu agronomia în cap, i-am spus să şi-o scoată. Lasă, destul că trăiesc eu la ţară, băieţii mei trebuie să ajungă oameni mari. E drept?

– Ştiu eu?

– Aşa-i cum zic, închide ochii şi învoieşte-te. La târguială e chilipir, bre Ionică, nu ca în colhoz. Dacă ai cap, trăieşti şi în colhoz, da nu ca-n târguială.

Au mai stat puţin în faţa casei, Movilă Petru cu pieptul umflat de mândrie, Ionică adus din spate, ca de obicei. Apoi, tot Petru Alexeevici continuă:

– Ne ducem cu maşina.

– E departe?

– Nu, că e la magazin suta ceea care ne aşteaptă, da ne ducem cu maşina.

S-au dus după casă, Movilă îl lăsă pe Ionică să se minuneze de garajul lui, de fapt, un garaj obişnuit, de metal, dar în sat nu mai avea nimeni un asemenea garaj, apoi descuie, urcă la volan şi îl invită şi pe Ionică să ia loc. Au făcut exact cinci minute cu maşina, „Lada" lui Petru Alexeevici părea abia scoasă din cutie, strălucind de curăţenie, părea soră bună cu stăpânul ei.

Au coborât şi Petru Alexeevici o luă înainte, deschise uşa şi-l salută pe omul de la tejghea.

– Noroc încă o dată, Gicuşor.

– Noroc, noroc, ai uitat ceva?

– Nu, Gicuşor, n-am uitat nimic. Cum se poate? Mi s-a întâmplat mie vreodată sa uit ceva? Am venit iaca cu Ionică, zis Castravete, să tundem câte o sută, poate două, s-o vedea pe urmă, că ne-am întâlnit după... câţi ani, Ionică?

– După zece.

– Exact, după zece, şi am fost colegi de clasă... pricepi?

– Cum să nu, Petru Alexeevici. Şi pe urmă tovarăşul Ionică, mă ierţi, lucrează la minister şi...

– Dacă ajunge ministru, Gicuşor? Ca să ajungi ministru, trebuie să... trebuie să ai burtă şi să fii sănătos tun. Aşa-i Ionică?

– Ştiu eu?

– Tu nu ştii, da eu ştiu. Ca să ajungi om mare trebuie să fii prezentabil, să arăţi solid, da nu... ca un filozof. Da Ionică nici nu vrea, aşa-i Ionică?

– Sincer vorbind, chiar nu vreau.

– Uite, vezi, Gicuşor? Omul nu vrea, da voi îl preamăriţi de-acu ministru. El, dacă vrei să ştii nici maşină n-are.

– N-aveţi maşină? îl întrebă uimit Gicuşor.

– N-are, îţi spun, nici „Moscvici" ca al tău n-are.

– Tii, cum e lumea asta, se minună Gicuşor.

Apoi se uită la ceas, mai trebuie să lucreze încă o oră, dar ieşi hotărât şi încuie uşa cu lacătul pe dinafară, intră pe uşa din dos, se retraseră într-o cămăruţă, puseră zăvorul şi Gicuşor aduse o sticlă de vodcă, două cutii de conserve, o bucată de brânză de oi, pâine şi ceapă verde. Aşeză toate acestea pe măsuţă, îi invită cu un gest larg pe cei doi, se aşeză şi el, şi Petru Alexeevici ridică paharul.

– Să-i tragem cu amintirile, măi Ionică, da tu, Gicuşor, ce eşti mai tânăr, să ne asculţi şi să taci. Să nu te aud că intri în vorbă şi strici fasonul cum ai obiceiul la un pahar, să tot pălăvrăgeşti. Priceput?

– Am înţeles, Petru Alexeevici, s-a făcut.

– Atunci noroc şi altu-n loc.

Au băut şi au întins mâinile după furculiţe.

– Eu iaca ce ţi-oi spune ţie, măi Castravete, mă cam boţisem eu când te-am văzut, că mă potrivisem babelor şi credeam că ai ajuns ori eşti pe cale de a ajunge ministru. Şi mă pusesem pe labe. Da acu o să-ţi vorbesc deschis şi o să-ţi spun verde-n ochi că mă minunasem tare când auzii povestea cu ministerul. Zic, bre, chiar Castravete acela să fi ajuns aşa căpos? Nu-i vorbă, fusesei primul în clasă, ce-i drept, e drept, dar asta numai la învăţătură, la celelalte capul era Onaş Hadarag, uite cine ar fi meritat... da... da s-a rupt nu ştiu ce în el, că lepădase două institute, a mai lucrat şi la tăiat pădure şi cică acum e şofer la Soroca. Nu ştiu precis, da nici nu vreau să ştiu, dacă a fost prost şi a ajuns şofer.

Au mai băut şi Ionică simţi o căldură plăcută prin tot corpul. Petrică îi deveni extraordinar de drag şi-l iertă anticipat de toate câte i le va spune. I se părea un om bun totuşi. Fusese un pâclişit la şcoală şi un pârâtor, dar s-a schimbat şi nu pare complexat că e scund, i-a trecut. Alţii, tot scunzi ca el, rămân complexaţi pentru toată viaţa. Mereu li se pare că râde cineva de statura lor şi mereu se bârzoaie să demonstreze... mda... dar Petrică s-a făcut alt om.

Şi acum vorbea tot Petru Alexeevici:

– Am văzut-o la televizor pe Grăchina Capmare. Recita versuri şi cei care o întrebau îi ziceau tovarăşa Corina Dor. Parcă nici nu era Grăchina, zău, măi Castravete, se schimbă lumea. Recita aşa frumos, cu capul pe spate şi ochii în pod, nemişcaţi. E drept că avea ochi frumoşi. Dar era proastă ca o găină. Erau nişte versuri de iubire, cred că pentru bărbatu-său. Sau nu-i măritată?

– Nu ştiu.

– Nu ştii? Păi trăiţi într-un oraş, nu? De fapt, cred că nu-i măritată, cine să ia o femeie proastă ca o găină, care mai scrie şi poezii pe de-asupra. A mea îmi spune că scrisese şi ea poezii când fusese fată mare, elevă la şcoală, dar pe

urma s-a lăsat. Aşa-s femeile, treaba lor. Tu ce zici, Castravete?

– Păi da, treaba lor.

– L-am văzut şi pe Costache Mitru cel de te-a bătut măr într-a noua din motivul Ilenei. E, bre Castravete, om mare, are burtă, de parcă a mâncat o tonă şi un gât ca la boi. Îmi place. Oameni ca Mitru îmi plac. E director la o fabrică din Bălţi. Face bere. Poate de aceea e atât de gras, că bea multă bere. Mi-a spus că s-a însurat cu Ileana. Te-a ars şi aici, bre Castravete, aşa-i viaţa, ţine cu cel tare. Şi când te gândeşti că Ileana te iubea pe tine, da tot Mitru a pus laba pe ea. Cică e şi ea învăţătoare, Mitru mi-a spus. Predă la institut, cică scrie prin ziare. Mitru mi-a spus că a scris şi un articol despre Grăchina, în care a lăudat-o şi Grăchina a fost pe la ei şi s-a îmbătat şi nu ştiau cum să scape de ea. Cică mereu le recita versuri şi lor le era somn. Şi cică Mitru i-a zis Ilenei să n-o mai vadă că scrie despre Grăchina şi să i-o aducă în casă. Mda... îl invitasem tot aşa, ca pe tine, Ionică, la un pahar şi Mitru n-a vrut. Nu m-am supărat, că are dreptate, e om mare, umblă cu „Volga“, nu mă pun cu el. Nu ca alde noi, Ionică. Nişte trenchea-fleanchea. Îi stimez, îmi plac asemenea oameni.

– Păi, nu, voi să se împotrivească Ionică, însă Movilă nu-i dădu voie să vorbească:

– Tu, bre Castravete, care nici bani de maşină nu ai, taci acolo şi ia exemplu de la Gicuşor. Îl vezi? N-a împlinit nici treizeci, da întreabă-l ce n-are? Gicuşor, ce n-ai tu?

Vânzătorul Gică, ameţit de vodcă, se uita în pod visător cu ochi melancolici.

– Fericire, Petru Alexeevici, o trânti la un moment dat. Că eu când eram tânăr de tot iubeam o fată frumoasă, da taică-meu nu m-a lăsat s-o iau, că n-avea zestre.

– Păi să-i mulţămeşti lui taică-tău, c-a fost om deştept şi te-a pus la cale de bine, că ai intrat în totul de-a gata şi apoi mai încolo, dacă ai avut bază, ţi-ai făcut şi restul. Dar

dacă o porneai de la nică? Şi pe urmă să-ţi mai zic eu, Gicuşor, că tu când mi-ai spus de-o fată frumoasă, ai avut-o în vedere pe Rodica Roşioru, aşa-i?

– Pe ea, răsuflă din greu Gică.

– Apu, măi băiete, să te duci chiar amu să-i pupi mâna lui taică-tău, că dacă te însurai cu fata lui Roşioru, nu mai aveai maşină şi casă ca un palat, da erai să trăieşti cum trăiesc alde Roşioru, sărac.

– Săraci, da curaţi, bâigui Gică, aşa, ca să zică ceva.

– Bre, tu ce bagi în burtă?

– E drept, Petru Alexeevici, da tot mi-e tângă şi mi-e trist pe suflet mai ales când cinstesc un pahar. Că aman de frumoasă era Rodica şi o iubeam.

– Tu mai bine te-ai uita cum trăieşte Rodica ta cu pârlitul ei de învăţător. Tot sărac, Gicuşor, şi tu treci în „Moscvici"-ul tău pe lângă ei şi le dai praf în ochi, şi ei, ce?

– Păi, da, numai că mi-e trist pe suflet când cinstesc un pahar. Aşa, mă uit la Rodica şi-mi vine să las totul dracului, şi casă, şi magazin şi să mă duc pe lume.

– Prostii, eşti beat, Gicuşor, şi ţi-am spus de la început să n-o ei razna după ce bei şi să nu te bagi în vorbă.

– Bine, atunci vorbeşte mata, da eu o să tac şi o să-mi fie trist pe suflet din motiv c-am fost prost ca noaptea şi m-am potrivit lui taică-meu, şi-o să mă gândesc la Rodica.

– Gândeşte-te, numai aşa, mai încet, că ai femeie şi copil acasă. Că dacă te află nevastă-ta, nu-ţi mai spun ce păţeşti.

Apoi se întoarce din nou spre Ionică şi de data aceasta îl privi cu un fel de reproş, amestecat cu milă şi puţin dispreţ:

– Aşază-te, bre, ce stai în picioare?

– Nu vezi că-s pe scaun?

– Păi mi s-a părut că eşti în picioare, de lung şi slab ce-ai rămas, cum erai şi la şcoală. Şi cât erai tu de lung şi slab şi dobă de carte, da te-a ras Mitru, ţi-o spun eu pe cinste. Da să lăsăm asta. Dă-l încolo, că-i un pâclişit şi un

înfumurat, auzi tu, ne întâlnim noi după atâţia ani şi să nu mă invite el la un pahar de vin. Colegi se cheamă c-am fost. Mi-am zis eu atunci, poate pe cât e de bogat şi de director de fabrică, o mai fi şi zgârcit, zic, hai să-l invit eu, şi ştii ce mi-a răspuns? Mi-a zis: nu folosesc alcool, Petrule. Mă auzi? El, aşa gras şi mare cum e, şi nu foloseşte. Păi, l-am şi crezut. Că-n gândul meu mi-am spus, ba Mitrule, dacă nu foloseşti tu alcool, te scoate mâine din post, ba chiar azi, spre seară. Să-mi spue el mie, că eu nu ştiu. D-apoi acum fără un pahar nu închei nici o afacere, fie pentru tine personal, fie pentru stat, sau în cazul meu, pentru colhoz. Spune, tu Gicuşor, cum aduci mărfuri într-ales?

– Aşa e, bâigui Gicu.

– Hă, şi Gicuşor, îl vezi? Parcă-i sfânt acu, se gândeşte la Rodica. Da tu întreabă-l, bre Castravete, câte afaceri a învârtit el cu ţiganii de la Soroca. Ha-ha-ha? Apoi continuă mai trist:

– Să râzi şi să plângi, bre Castravete, cât de răi şi pâclişiţi suntem noi, moldovenii, şi cum ne vindem unul pe altul, dacă ajunge bietul Gicuşor să aibă încredere în ţigani, da în moldovenii noştri – nu. Ţi-o spun cu mâna la inimă, spurcat neam ca noi nu mai afli. Nici el să nu aibă, da nici pe tine nu te lasă.

Gicu dădu din cap afirmativ.

– Acu ce-ţi spuneam? întrebă, în continuare Movilă Petru Alexeevici. Îţi spuneam ceva sau nu?

– Păi spuneai, zise Ionică deja bleg de beat.

– Spuneam, da am cui? Nu mai am. Măi Gicuşor, măi.

– Ce-i, se răspunse acela ca trezit din somn.

– N-ai terminat-o cu Rodica?

– Nu, că mi-e trist pe suflet şi vreau să cânt de jale.

– Asta nu se permite. Să se cânte de jale într-un magazin, sovietic, ce vorbeşti tu, bre? Un cântec optimist, mai merge.

– De jale să-i cânţi lui nevastă-ta.

– Nu, că eu vreau să cânt de jale.

– Dacă ea zice ca şi mata, Petru Alexeevici, că să nu mă audă cu jale. Un cântec de viaţă bună, fericită, poftim. C-o mai crede lumea, că nu-s fericit cu ea.

– Păi nu eşti fericit?

– Îs fericit, da când mă gândesc la Rodica, mi-e jale.

Petru Alexeevici Movilă se uită trist la cei doi, chercheliţi, constată cu amărăciune că nu mai are cui vorbi şi zise hotărât:

– Gata, puilor. Cu voi nu e chip să tragi un chef ca lumea.

– Unul e trist, celălalt e cherchelit.

Cei doi au ridicat ochii beţi spre el şi au zâmbit. Au părăsit odaia şi Petru Alexeevici întrebă deja afară, după ce Gicu încuie până la urmă lacătul.

– Cine plăteşte, mata, că eu n-am o para chioară până la leafă?

Ionică ridică mâna ca la şcoală, primul.

– Eu.

– Mâine treci pe la magazin şi-i plăteşti lui Gicuşor, o să te coste mai puţin, că acu te jupoaie de viu, trist cum e. Pe el când îl apucă tristeţea, amăgeşte de rupe.

S-au oprit lângă autoturismul lui Movilă şi Petre Alexeevici, făcu o socoteală rapidă în minte şi-l întrebă pe Ionică.

– Şi zi, măi Castravete, ministru nu ajungi?

– Ministru?, nu, nu ajung.

– La ce dracu ai mai învăţat atâta. Ţi-ai bătut capul cu toate cărţile de pe lume şi nici un folos. Nu poţi să devii şi tu un fleac de ministru acolo. Şi-ncă îi fi vrând să te duc cu maşina acasă? Zi, îi fi vrând?

– De ce? întrebă într-o doară Ionică.

– Păi cum? Dar crezi că te duc? Nu te duc, bre. Şi ştii de ce? Pentru că eşti un mare… la zi, cine eşti tu, acu să zici de faţă cu Gicuşor, să râdem împreună. Măi, Gicuşor, ţi-a trecut tristeţea?

– Mi-a trecut.

– Zi, Castravete, nu te ruşina.

– De ce să mă ruşinez. Sunt locţiitor de ministru...

Petru Alexeevici Movilă se trezi pe loc, capul i se limpezi ca o apă de izvor. Îşi trecu trupul scund, dar îndesat, de pe un picior pe altul, se uită la faţa foarte serioasă a lui Gicu – vânzătorul, îl văzu şi pe acela trezit subit, aşa că numai Ionică rămăsese beat în continuare. Petru Alexeevici se căută prin buzunare, găsi o cutie de ţigări şi i-o întinse lui Ionică.

– Luaţi o ţigară, Ivan Danilovici?

Ionică luă. Petru Alexeevici aprinse un chibrit la repezeală, îşi fripse degetele, mai aprinse unul şi i-l oferi fumătorului.

– Păi atunci, Ivan Danilovici, e un pas până la... Şi noi cu Gicuşor, să ne iertaţi, că ţărani cum suntem de la sapă... adică noi ne-am purtat olecuţă... poftiţi.

Ionică, zis Castravete, dar devenit imediat persoană importantă, urcă, şi Petru Alexeevici îi zise lui Gicuşor, de acum din maşină:

– Scrie sticlele celea de rachiu pe contul meu.

Şi porni maşina. În şapte minute au fost la poarta lui Ionică, pe jos ar îi făcut cinci minute, şi Petrică, zis Curechi murat, îl conduse pe Ivan Danilovici până la poartă, îi deschise poarta şi parcă amintindu-şi ceva, zise:

– Ivan Danilovici, am o rugăminte la Dumneavoatră. Îmi trebuie la gât zece saci de ciment şi preşedintele Sovietului sătesc dă din coadă. Dar treceţi pe la el sau dacă-l întâlniţi cumva, până vă mai aflaţi la noi în sat... iar dacă nu, poate prin telefon... ca să nu uite, că-mi trebuie la gât...

– Bun, zise Ivan Danilovici, cu voce de locţiitor de ministru. S-a făcut.

– Atunci...

– Atunci noapte bună, Curechi murat, zise jovial Ivan Danilovici şi întinse mâinile să-l îmbrăţişeze pe colegul lui drag, Petrică Movilă, însă Petrică se dădu cu un pas înapoi, respectuos.

– Chiar că-s Curechi murat, Ivan Danilovici, zise Petrică.

Ionică deschise gura de mirare, aşteptase să-i răspundă şi Petru Alexeevici la rîndul lui cu Castravete, apoi parcă pricepând ceva, închise gura şi poarta şi se duse la culcare.

Petrică se întoarse la autoturismul lui, deveni din nou tovarăşul Movilă Petru Alexeevici, stătu o clipă pe gânduri, apoi mormăi:

– Castravete aista o să ajungă ministru. Eu totdeauna am zis că în tacu zace dracu. Să nu-mi ziceţi voi pe nume daca n-ajunge ministru. Slavă domnului că nu i-am întors palma ceea pe care mi-a tras-o în clasa a noua, că aveam de gând, cum credeam că o fi un fleac de lucrător la minister.

Apoi porni maşina, ajunse acasă, se întinse în pat şi se gândi zâmbind la cei zece saci de ciment care-i trebuiau ca să-şi construiască beci, cum ştie el, o dată beci, ca la nimeni. Adormi zâmbind, mulţămit de sine şi împăcat cu lumea pe care o credea foarte bine orânduită.

Frunză în vânt

Într-o zi Mihăiţă s-a ascuns în vie. Via din jurul casei nu era prea mare, totuşi izbuti să găsească un loc mai ferit de ochii mamei care-l strigase timp de jumătate de zi, mai întâi la mâncare, apoi să aducă o căldare de apă şi de alte câteva ori ca să-l pună la cine ştie ce treburi. Mihăiţă însă, întins pe burtă, sub o tufă de busuioacă, se prefăcea că n-o aude. Mamei, bântuită de trebi care mai de care, nu i-a venit în gând să-l caute în vie, ştiindu-l cuminte şi ascultător, nici nu şi-a închipuit că el o aude, ba chiar se enervează că-l rupe din meditaţie, dar refuza să-i răspundă.

Între timp Mihaiţă cerceta cu ochi ceţoşi de gânduri o buburuză nătângă, care se zbătea să urce pe tulpina unei tufe de vie, însă mereu aluneca şi cădea jos. O lua de la capăt, şi băiatul se gândea că uite cum e buburuza asta proastă şi neştiutoare, şi-şi pierde vremea zbătându-se pentru un scop de nimic. Bine, îşi zise cu voce înceată băiatul, ajungi tu în vârful tufei, ei şi ce? Ce obţii? Nu obţii nimic. Pentru că nu ai mintea clară şi un scop măreţ în viaţă.

Era cât pe ce să adauge – ca mine, dar se ruşină. Se întoarse pe spate, lăsă buburuza să-şi continue cazna şi-şi pierdu privirile în albastrul fierbinte al cerului. Căldura era mare, de te usca, i se făcu sete, însă nu voia să se ducă să bea apă.

Se simţea bine şi liber, îşi zise că la urma urmei are şi el dreptul la o zi de odihnă în mijlocul săptămânii, că e băiat mare, elev trecut într-a şaptea şi vârstnicii la oraşe au două

zile de repaos pe săptămână, şi cum mai aştepta cu sufletul la gură să încheie odată şcoala, se exprimase mai pitoresc; s-o lege de gard şi s-o întindă din sat, se considera de pe acum orăşean şi hotărî să şi înceapă să se obişnuiască cu viaţa frumoasă şi dulce ce-l aştepta. Nu-i venea uşor, pentru că, mai ales mama mereu îi strica iluziile, adică fiind ţărancă din talpă, refuza să ţină cont de vreun program oarecare. când îi ieşea ei la socoteală, atunci îl striga pe Mihaiţă şi-i dădea vreo însărcinare, cum se nimerea, mai grea, mai uşoară.

Aşa că Mihaiţă, în închipuirea căruia viaţa unui orăşean de aceea părea mai bună, pentru că era programată, fu nevoit să-şi calce pe inimă şi să-şi strice mereu orarul.

Sigur, într-un, timp se gândise să-i spună mamei că e băiat mare deja şi că vrea să se facă orăşean, aşa că ea să ţină cont de asta şi să nu-l deranjeze decât în orele de muncă, spre seară însă, după şase să-l lase în pace, şi dimineaţa, de asemenea, să-l trezească la opt, că ziua lui de muncă începe la ora nouă... Chibzui îndelung şi găsi de cuviinţă că e mai bine să nu-i spună nimic mamei, că totuna n-o să înţeleagă. Adică o să înţeleagă că nu-i mare brânză de priceput aici, da o să zică răspicat, cum i-i obiceiul, ia nu mă mai bate la cap, băiete, şi adă o căldare de apă. O să-l trimită la apă în orice timp, chiar şi, după şase, dacă, de exemplu, după părerea ei, gâştele pier de sete.

Şi gâştele astea, nişte vietăţi îngâmfate şi proaste se bagă în treucă să se scalde şi varsă toată apa. De ce le-o fi ţinând maică-sa la casă? Că dacă stai să te gândeşti, ce mare folos de pe urma lor? Ouă nu prea, carne de gâscă lui Mihaiţă nu-i pilace, că-i grasă, de pene n-au nevoie, că n-are soră, căreia să-i adune maică-sa perne de zestre, aşa că n-ar fi mai convenabil să ţină găini? Şi nici bătaie de cap cu ele, dacă le vine să se scalde, se scaldă în ţărână.

Mihaiţă se întinse cât era de lung şi la drept vorbind avea ce întinde, că la trup, cum zicea taică-său, adăugase,

da la minte – ba. Dar pe taică-său Mihaiţă nu se supăra niciodată, că acesta venea târziu de la muncă şi n-avea timp să-l tachineze cu: fă, Mihaiţă, ceea, du-te, Mihaiţă, încolo, vino încoace... doar uneori, rar de tot, la cererea insistentă a mamei – mai grăieşte, bre, omule, bre, şi tu cu băiatul ista c-o să crească de capul lui, tata oftă şi făcu semn să se apropie. Mihaiţă, ce-i drept se cam teme de taică-său că are mâna grea şi mare, ca o lopată. Demult, încă prin clasa a cincea l-a bătut o dată, şi de atunci Mihaiţă respecta cuvântul lui taică-său.

Tata însă, de obicei, nu se prea grăbea să îndeplinească porunca mamei; adică să-i ardă câteva... Îl întrebă doar atât: ce-ai mai făcut, bre? Şi foarte ciudat, băiatul spunea adevărul curat. Aceea am făcut şi cealaltă, de asemenea. Tata îl asculta atent, cântărea cuvintele şi faptele şi aproape totdeauna găsea că mama a cam înflorit lucrurile şi pozna nu e chiar atât de mare ca să-i feţuiască vreo două cu laba lui de urs tractorist. Îi zicea doar atât: du-te şi să nu mai faci rău.

Mama, care asista la scenele acestea, strângea nedumerită din umeri, apoi se răstea cu voce tare de răsuna ograda: îi laşi de capul lor, o să vezi tu ce-o să ajungă. Zicea la plural, căci îl avea în vedere şi pe cel mic – Dorel, care era de grădiniţă şi-i zicea lui Mihaiţă badea.

Tata însă e un om din altă bucată decât mama. Zdravăn ca un munte şi liniştit cum e marea prin filmele de dragoste. Mihaiţă nu s-a scăldat niciodată în mare şi nici măcar n-a văzut-o. În vis, da, a visat-o. Aşa o întindere de apă albastră, cu balene, delfini şi rechini. Şi se visa pe o corabie, evident căpitan, cu barbă şi lulea.

Tocmai din motivul acesta îl invidia pe taică-său, că era totdeauna calm, ca Oceanul Pacific, şi oricât striga mama şi-l probozea, cuvintele ei treceau zdrăngănind pe alături. Mihaiţă parcă vedea chiar cuvintele mamei ca pe nişte nuci, cădeau pe jos şi se spărgeau pocnind uşor. Nici un folos din ele.

Ceea ce i se părea lui Mihaiţă straniu era că mama, ea însăşi vedea că vorbeşte degeaba şi chiar zicea, adresându-se de obicei tuturor odată, ori să zic, ori să nu zic, tot acolo. Şi se întorcea spre Dorel, care fiind de grădiniţă, se mai ţinea de fusta ei: lasă, măi, mâţa ceea în pace. Dorel lăsa mâţa în pace, dar se băga s-o încurce tot pe ea la gătit mâncare şi mamei iar nu-i plăcea şi-l trimitea: du-te şi te joacă şi tu cu mâţa ceea.

Mda, se gândea atunci filozofic Mihăiţă, mama nu e un om logic.

Bătu un vânt uşor şi făcu frunzele să tremure. Mihăiţă se uită la ele şi se însenină: aşa tremurase şi el mai ieri, ca o frunză în vânt. Şi apoi îşi continuă gândul: tocmai din motivul acesta, ca să se clarifice, îşi luase această zi de „concediu" în mijlocul săptămânii.

Ce se întâmplase ieri de fapt? Nimic deosebit, dacă stai să te gândeşti. A fost o zi monotonă şi arhiobişnuită, ca toate zilele în fundătura asta de sat unde nu sunt teatre, cinematografe şi celelalte „atribute" orăşeneşti (cuvântul „atribute" îl citise într-o carte, dar nu ştia precis ce înseamnă), ci numai case, copaci, iarbă, vite şi stadion.

Şi totuşi Mihăiţă de ieri parcă e alt om. Cum altul? Aşa: fremătând ca marea sau ca frunza în vânt. Ca marea sau ca frunza? Ca frunza de viţă-de-vie, preciză Mihăiţă. Uite-o cum tremură, săraca. Parcă i-ar fi frig. Şi marea, tremură şi ea, dar nu de frig, se gândi băiatul, ci de singurătate. N-o văzuse niciodată aievea, dar nu-i plăcea, marea. Dacă va fi înrolat la marină, o să sufere din cauza aceasta, se mai gândi. Din nou nu de frică. De ce i-ar fi frică pe un vapor mare? Şi preciza, spre surprinderea lui, de singurătate. De unde îi veni gândul acesta năstruşnic? Din afară, desigur, nu din interior, cum s-ar îi întâmplat la un vârstnic, nu însă la un băiat abia trecut în clasa a şaptea, lungit în vie, cu ochii închişi, respirând uşor aerul dogorâtor şi fiind sănătos tun şi foarte logic. Stând aşa, nemişcat, îşi

aminti: „călăuzind singurătăţi, de mişcătoare valuri“ şi se lumină la faţă.

Dacă nu s-ar fi considerat un om logic, Mihăiţă ar fi visat marea cu ochii deschişi. Albastră, cum e cerul absolut senin şi fierbinte. Marea, cerul, dar nu asta îl anima acum. Nu asta. Îi e ruşine să recunoască că motivul e altul. Continua să stea cu ochii închişi şi simţi cum i se aprind obrajii. Dar îşi zise ca să se mintă, e de la soare. Nu e însă de la soare, ştie asta şi atunci faţa i se acoperă cu o pânză strălucitoare ca de păianjen.

Gândurile care-i vin în cap îl înspăimântă. I se par ciudate şi nefireşti pentru el, Mihăiţă, băiat de dobă şi foarte logic, aproape ca Socrate. A citit nu demult o carte despre marele filozof grec şi a crezut că-l înţelege. Acum însă nu mai înţelege nimic. Totul în el se răsturnase şi iată-l tremurător, ca o frunză în vânt. Nimic mai ruşinos. Cui să i se destăinuie? Taică-său e zdravăn, tractorist, calm şi clar ca o zi înaltă de vară, ce să-i spui unui asemenea om? Că ochii cuiva l-au făcut să... Îşi muşcă limba. Îl cuprinse un fel de furie pe toată lumea. I se păru la un moment dat ceţoasă şi nemărginită. Şi lui Mihăiţă tocmai de asta nu-i place marea, pentru că e nemărginită. Pluteşti, pluteşti pe ea, şi nu-i vezi malurile. Aşa e şi starea lui de acum. Nebuloasă.

Maică-sa se văicăra în curte: unde s-o fi prăpădit uşernicul cela...? Nu-mi văd capul de treburi şi el bate drumurile. Apoi îşi încheie discuţia cu o frază devenită şablon pentru ea: m-am săturat de viaţa asta... Mihăiţă n-o mai crede pe mama, cum adică s-a săturat de viaţa asta? Se gândeşte că vârstnicii se folosesc de cuvinte aşa, fără noimă. Îi tot dau cu vorba, da puţin se alege din spusele lor. Parcă ar fi goale pe dinăuntru. Zornăie, ca nucile fără miez. Ce mai vorbă?

Mihăiţă găseşte din nou cu privirea subţiată buburuza care se chinuie să urce pe vârful viţei. La ce i-o fi trebuit? Ce se întâmplă, dacă ajunge, în sfârşit, acolo? O să fie

mai fericită? Dar pot fi fericiţi o buburuză, un gândac, un câine, o gâscă, o vacă? Vaca lor e oare fericită?

Acum, dacă e priponită pe vale, lângă apa râului? Dacă e un râu, pentru că vine din Chişinău, şi apa lui nici nu e apă, ci mai mult un lichid negru şi vâscos, în care nu mai trăiesc nici broaştele. Un râu mort.

Mihăiţă zâmbeşte ironic şi chiar răutăcios, amintindu-şi de articolele entuziaste de prin ziare, conform cărora Bâcul e salvat, e o apă aproape ca de izvor, cristalină. Vorbe. Mereu numai vorbe şi nepăsare. Îl apucă un fel de ciudă pe nu ştie cine, îl vede aşa, un tip mare, negru la faţă şi urât, un fel de monstru care-şi bate joc de el, Mihăiţă, şi de apa Bâcului. Toarnă în râu tot felul de murdării şi nu-i pasă.

Ce i-a venit să se gândească la apa moartă a Bâcului, că nu-i nici sentimental. E însă o legătură tainică între râu şi ochii... când îşi aminteşte ochii mari şi albaştri începe să roşească. I-a venit ieri seara, când s-a dus după vacă. I se păru în momentul acela că e învăluit într-o singurătate albastră. Simţi cum i se zbate inima ritmic, ba mai repede, ba mai încet. Se întoarse pe călcâie şi o luă la fugă. Nu-şi aminteşte cât timp a fugit fără ţel pe malul râului mort şi din cauza aceasta nepăsător. Moartea e totdeauna nepăsătoare: când a ostenit cu totul, s-a trântit în iarbă şi simţi că-i vine să plângă nitam-nisam. Nu putea scăpa de ochii albaştri în lacrimi, şi foarte trişti. Îl priviră doar o clipă. Stătu mult timp, trântit la pământ, ca acum, până se mai ogoi. Ba chiar izbutise să zâmbească ironic. Îşi aminteşte ce băiat bravo fusese ieri, când zâmbise superior, şi i se face şi acum parcă mai uşor pe suflet.

Deşi starea de acum a lui Mihăiţă nu e aidoma celei de ieri. Acum ochii mari şi albaştri nu i se mai par trişti, ci numai melancolici, ca în poeziile lui Eminescu. Poate ca ai Cătălinei, când îl aştepta pe Hyperion.

Se ridică pe şezut şi scuipă cu ciudă în ţărână. Aşa e, îţi trec tot felul de prostii prin cap, dacă citeşti până te scrânteşti,

cum zice mama. Ce folos din cititul acesta, îl întreba şi tata, calm ca totdeauna. Te face mai sătul? Mă rog, întrebări la care Mihăiţă nu ştie să răspundă. Cum să le explice? Ce să le explice? Că citeşte aşa, poezii, şi se închipuie în locul lui Eminescu? Ce-ar zice mama? O să sfârşeşti ca el, nebun. Mama ştie atâta lucru despre Eminescu. Tata nu ştie nici el mult, în schimb nu-şi face probleme. Îi zice doar uneori, însă fără convingere: lasă, bre, cărţile celea, că nici un folos din ele. Ce ajungi dacă înveţi? învăţător? Inginer? Bătaie de cap şi nimic mai mult. E vreun învăţător sau vreun inginer care trăiesc numai din leafă să aibă o maşină ca mine? Cei de au, pun mâna-n foc că fură. Îi poţi băga la dubă fără să le pui nici măcar o întrebare. Şi eu? N-am furat în viaţa mea un capăt de aţă, da cum trăiesc? De ce nu te uiţi şi nu compari?

Mihăiţă se uită, compară şi strânge din umeri. Şi ce, mă rog, rog, dacă mata ai maşină? Faci târguială cu fructe şi legume. Mama ar putea fi vânzătoare – câte pricepe în comerţ. Şi eu dacă n-am maşină şi merg pe jos, ce mi se întâmplă? Mor din cauza asta? Merg cu autobuzul, nu trebuie să fiu atent la drum, mă gândesc la ale mele.

Dacă i-ar răspunde astfel lui taică-său, acela l-ar întreba numaidecât: la ce te gândeşti? Iată o întrebare la care Mihăiţă nu ştie răspunsul. La ce se gândeşte? La multe. Depinde, când a citit despre Socrate, s-a gândit la Socrate. Cum? Ca un prieten. De parcă l-a cunoscut toată viaţa. Parcă ar fi trăit împreună cu el în Grecia Antică. Şi a murit tot alături de filozof, bînd cupa cu otravă. Ce-a înţeles? A înţeles că pe lumea asta există o mulţime de lucruri şi interese de care el, Mihăiţă, elev trecut într-a şaptea, n-are nevoie. De maşina lui taică-său, de exemplu. Nici de interesele părinţilor lui, de a aduna bani şi lucruri, tot n-are nevoie.

Gândurile acestea îl întristează totuşi pe Mihăiţă. Îl face însingurat. Şi el, de fapt, n-ar vrea să se deosebească de ceilalţi băieţi de seama lui prin nimic. De aceea, atunci

când îl copleşesc asemenea stări se retrage în vie, se întinde la pământ şi aşteaptă să-i treacă. Nu vrea să trădeze, ce se întâmplă în sufletul lui.

Aşteaptă să crească şi să se facă orăşean, ca să poată trăi după un program odată şi pentru totdeauna. Ca să poată rupe, în afara programului, câteva ore libere, numai pentru el. La ce le-ar folosi?

În clipa aceasta aude duduind tractorul lui taică-său, e un tractor mic, de lucrat în vie, marca „Vierul", aşa că tata abia încape în cabină. N-are altă ieşire, trebuie să-şi părăsească locul. Taică-său o să întrebe numaidecât de el şi dacă n-o să-l afle nicăieri... Mihăiţă sare iute în picioare, speriind buburuza care de la jumătate de drum cade din nou la pământ. Se pierde în ţărână.

Mama spală nişte rufe într-o albie, spuma prea multă dă peste margini şi se topeşte încet, abia umezind pământul. Soarele e atât de fierbinte, încât se pare că cerul arde. Acolo, în vie, arşiţa nu pare atât de înăbuşitoare. E din cauza asfaltului, se gândeşte Mihăiţă, că la Chişinău, acolo pe arşiţă, n-ai ce respira, tot din motivul asfaltului şi pietrelor înfierbântate. Tata a ţinut să asfalteze micuţa curte din faţa casei, ca să nu se facă murdărie când o ploua.

Maică-sa ridică ochii şi se uită mânioasă la Mihăită. E însă o furie reţinută, tăcută, iertătoare. N-o să-i spună lui taică-său. De fapt ce i-ar spune? Că s-a ascuns în vie, în loc s-o ajute la spălat?

Tata intră pe portiţă, mare ca un urs, sigur de sine şi de tot ce-l înconjoară şi anume această siguranţă a lui îl enervează pe Mihăiţă. Calmul şi forţa tatei nu i se transmiseseră şi lui. El e o frunză în vânt. Un băiat fără căpătâi, cu capul doldora de gânduri aiurite. Bine că tata n-are ştiinţă de ele. Ce ştie tata despre Mihăiţă? Nimic sau aproape nimic. Dar nici nu-l interesează. E mare şi calm ca Oceanul Pacific.

Tata se aşază pe prag, îşi scoate sandalele şi răsuflă din greu. Zice după un timp ca pentru sine

– Ce căldură, bre, ce căldură...

Ca de obicei, are păreri numai despre lucrurile sau evenimentele absolut clare şi evidente.

Se ridică greoi, se spală pe mâini şi pe faţă, apoi se îndreaptă spre bucătăria de vară. Între timp mama a lăsat spălatul şi-i pune să mănânce. Tata mănâncă încet, tăcut, rumegă îndelung. Îi place să mănânce singur. Copiii n-au voie să se apropie de masă, să nu-l deranjeze. Nici măcar Mihăiţă, care nu mai e un copil. Mama stă alături, dreaptă şi are grijă să nu-i lipsească ceva.

După ce bea paharul de compot rece de la beci, tata se ridică de la masă şi ritualul s-a încheiat. Se întoarce la prag şi duce mâna la buzunarul pantalonilor, dar zadarnic, de doi ani a lăsat fumatul.

Într-o zi a socotit câţi bani cheltuie lunar pe ţigări, i-a ieşit vreo zece ruble şi a hotărât că nu-i bine. A zis spre seară în ziua ceea: mă las de fumat. Ca totdeauna calm.

Îl mai chinuie uneori dar de doi ani nu l-a văzut nimeni cu ţigara în gură. Acum stă în prag şi se uită drept înainte. Apoi, într-un târziu, zice printre dinţi:

– De ce nu te-ai dus azi la piaţă?

Mama tresare. Lăsă tacâmurile din mână şi se uită spre el, mânioasă.

Când era să mă duc, omule? Nu trebuia să spăl odată rufăria asta murdară, că voi...

– Puteau să mai aştepte. Trebuie să vinzi vişinele, până mai poţi scoate un preţ bun.

Tata a socotit cu creionul în mână că cei patru vişini trebuie să aducă un venit de patru sute de ruble. Desigur nici un franc mai puţin.

Mihăiţă nu mai aşteaptă vorba tatei de mai departe. Apucă o căldare ce-i nimereşte sub mână şi se urcă în pom. Culege vişinele. Nu-i vine uşor, pentru că trebuie să

fie foarte atent să nu rupă vreo creangă. Lucrează tăcut, aude iar duduitul tractorului, apoi o vede pe maică-sa gătită de piaţă. O priveşte câteva clipe şi i se face ruşine.

Când, în sfârşit, are căldarea plină, coboară din pom şi maică-sa acoperă vişinele cu un ziar vechi.

Apoi dispare în casă şi reapare imediat, grăbită. Zice, din fugă:

– Dacă întârzii, ai grijă de Dorel, să-l aduci de la grădiniţă, şi vaca...

Nu mai are timp să termine fraza, întârzie la autobuz. În satul lor autobuzul de la Chişinău vine la fiecare jumătate de oră.

Mihăiţă îşi mijeşte ochii mari şi albaştri şi e din nou singur, cum îşi închipuie că s-ar simţi numai pe mare, călătorind pe o corabie fără cârmă.

Se duce după casă, găseşte o sapă şi începe să prăşească via, deşi a prăşit-o tot el, acu o săptămână. Ţărâna e moale şi fierbinte, n-a mai plouat de vreo lună. Moleşite de căldură, tufele de vie par obosite. Aerul incandescent îi sună în urechi. Se surprinde cu gândul aiurea. Cum să-ţi sune aerul în urechi? Totuşi fraza îi place, şi-o lăsă să vibreze, luminând un timp înaintea ochilor. Apoi, cu un gest repezit al mâinii, o sfărâmă. Cuvintele cad pe jos fără zgomot, blânde şi supuse.

Liniştea moleşită pare de vată. Doar uneori câte un avion enorm decolează de pe aerodromul din Chişinău care e pe un deal la vreo zece kilometri de sat. Zgomotele acestea însă nu cad pe pământ, ci se ţin de coada avionului, îngreuindu-i zborul.

Mihăiţă continuă să dea cu sapa înverşunat, sudoarea îi curge pe faţă, pe trupul tânăr şi bronzat. Lucrează numai în chiloţi. E din nou calm şi hotărât să se facă orăşean programat. Această stare de linişte pare s-o fi împrumutat de la taică-său.

Mihăiţă îi seamănă lui taică-său întrucâtva, e tot aşa mare şi zdravăn la trup, mult prea înalt pentru vârsta lui. La faţă însă îi seamănă mamei, are ochii parcă veşnic trişti, de un albastru închis.

Dar amănuntele acestea, n-au nici o importanţă pentru Mihăiţă. Dacă l-ar întreba cineva cum arată, n-ar fi în stare să se descrie. Arată şi el ca ceilalţi, ar zice. În privinţa asta, nici vorbă, i-a mers. E mai rău că-i flutură uneori gânduri aiurite prin cap. Şi acum, colac peste pupăză, şi ochii aceştia mari şi albaştri, de care nu poate scăpa. Ai cui sunt? Evident, ai unei fete. Încearcă să-şi amintească numele ei şi nu izbuteşte. Apoi se întreabă – e mai mare ca el sau e mai mică?

În sfârşit oboseşte, nu mai poate suporta arşiţa. Pe pragul casei e o căldare cu apă, şi-o toarnă peste cap. Trupul i se încordează ca un arc.

Intră în casă şi se îmbracă fără ca să se şteargă. Se uită la ceas şi înţelege că mama o sa se reţină. Poate nu prea are cumpărători, poate întârzie autobuzul.

Încuie uşa şi se îndreaptă spre grădiniţă. Merge pe drum cumpătat, ca un om mare, parcă şi-ar număra paşii. Prin ogrăzi nu se vede nimeni. Când era mai mic, pe timpul acesta se afla şi el în câmp, păştea vaca. De când însă a mai crescut, taică-său a calculat cu un creion chimic, pe care-l muia mereu în gură, pe o margine de ziar, că Mihăiţă, rămânând acasă şi lucrând în grădină, i-ar aduce mai mult folos. Aşa că acum priponeşte vaca pe malul Bâcului. Iarba acolo e înaltă şi mustoasă, vaca spre surprinderea tatălui n-a scăzut la lapte, ba chiar a adăugat de când paşte singură. Tot tata a fost acela care l-a lămurit pe Mihăiţă, e, bre, a zis, pentru că n-o goneşte nimeni pe dealuri cum făceai tu, ci stă pe loc şi nu cheltuieşte nimic, tot ce paşte se transformă în lapte. Şi apoi, continuă, tot calm, logic, şi filozofic: aşa e şi cu omul care mănâncă, da nu se mişcă – ajunge să se îngraşe. Apoi, după o clipă de gândire, trage

concluzia: iată de ce orăşeanul e gras şi e nevoit să alerge dimineaţa, în loc să ia sapa şi să prăşească...

Mihăiţă îl ascultase atent pe taică-său şi se întrebase în gând: o să trebuiască să alerg şi eu prosteşte, ca să nu mă îngraş?

A ajuns la grădiniţă, s-a uitat peste gard şi l-a văzut pe micu jucându-se în ţărână. L-a strigat cu voce îngroşată, ca a lui taică-său. Micu s-a uitat spre el şi începu să scâncească. Nu vroia acasă. Parcă nu-i ca toţi copiii, se gândi Mihăiţă. Îi place mai mult la grădiniţă decât acasă.

Continuând să scâncească, Dorel se apropie de portiţă.

– Lasă, îi zise Mihăiţă, nu mai plânge, că ne ducem după vacă. Dorel îşi şterse lacrimile şi zâmbi. Vaca era prietenul lui. Acasă mereu se juca lângă ea, îi povestea ce făcuse la grădiniţă. Altcineva n-avea timp să-l asculte, tata venea obosit de la lucru şi privea televizorul, mama era mereu ocupată să pregătească marfa pentru a doua zi, el avea în grijă grădina, aşa că spre seară trebuia să ude legumele, să culeagă fructe, să... vaca însă, tolănită, în ocol, rumega leneşă şi-l asculta pe Dorel. E adevărat, că nu putea să-i răspundă, dar băieţelul nu se supăra, mai ales că nici nu avea nevoie de răspunsul ei.

Îl luă pe Dorel de mânuţă şi cum copilul ştia că n-are voie să-i deranjeze pe cei mari, păşea tăcut alături de frate-său.

Pe malul Bâcului mai erau priponite şi alte vaci. Mihăiţă îl lăsă pe Dorel să alerge la vaca lor, care-l aştepta blândă şi supusă, se opri lângă o salcie şi privi un timp râul mort. Lichidul vâscos curgea ca uleiul lăsând pe maluri dâre negre.

I-a simţit paşii uşori ca o adiere de vânt şi s-a întors, tremurător ca o frunză. Nu i se feri din cale, stătea dreaptă în faţa lui şi avea ochii de ieri, mari şi albaştri, şi Mihăiţă recită în şoaptă: „călăuzind singurătăţi pe mişcătoare valuri”.

Poate că fata nu-l auzi, în orice caz, nu-l întrebi ce-a zis. Îl mai privi o dată cu ochi mari şi albaştri, apoi se întoarse şi alergă, pierzându-se printre sălciile pletoase.

Mihăiţă scoase ţăruşul şi lăsă vaca liberă, care o luă încet spre casă alături de Dorel. Acela îi povestea ceva.

Simţi cum pe locul unde i se zbătea inima îşi desfăcea petalele un boboc de trandafir, încet, nesigur, roşu ca sângele.

Bibeloul

Îi plăcea să-şi zică: am evadat din anturajul lor. Nu-i păsa că fraza suna cam demodat şi nici nu era tocmai corectă. Îi plăcea îmbinarea aceasta de cuvinte, îi amintea de bunica şi de mirosul tare de busuioc uscat, planta pe care bătrâna o freca între palme şi surâdea, poate că unei amintiri dintr-o tinereţe aproape antică. Când se întâmplase asta? Ce anume? Tinereţea bunicii?

A murit acum un an. E mult, e puţin de atunci? În odaie mai stăruia mirosul de busuioc, ca o vechitură de care nu poţi scăpa. Îşi mai zice uneori: iată-mă funcţionară. Asta mi-am dorit? A fost visul meu să ajung dactilografă? un surâs amar îi acoperi faţa.

Se întoarce după şase de la lucrul zi de zi, ca un mecanism, fără să-i treacă prin cap că ar putea să încalce orarul. N-a mai mers la teatru sau la cinematograf de un an de zile, de la moartea bătrânei, n-a invitat oaspeţi şi n-a făcut vizite. Îi plăcea să repete: am evadat. Se întreabă acum, după un an: mi-a fost frică? De ce să-i fi fost frică? Nu ştie, nu poate răspunde. De viitorul ce-o aştepta, iremediabil, dacă ar fi rămas. Un viitor frumos, ca în filme sau în romane. Ar fi trebuit să se conformeze, să accepte nişte principii, ba mai mult chiar, o existenţă falsă. Vorbe. Dincolo de vorbe – pustiul. Un deşert întins pe restul vieţii până la adânci bătrâneţe, cel puţin aşa i s-a părut. Ca în filme, sau ca în romanele de duzină, mai vechi sau mai noi, în fond schema e aceeaşi. Vedea numai schemele, pretutindeni. Ajunsese să le viseze. Ceea ce i se propunea în casa lor era tot o schemă. A evadat? Îi place să repete cuvântul acesta. Mereu şi mereu. Acum stă întinsă în pat cu lumina stinsă. În aer

pluteşte ca o zdreanţă de fum parfumul de busuioc. A intrat în lucruri, în pereţi. A lăsat lucrurile la locul lor vechi, de parcă bunica n-ar fi murit şi urma să se întoarcă din clipă în clipă. Uneori i se părea că o aşteaptă. Sigur, nu se putea întoarce...

S-a stins repede, ca o lumânare. Zâmbind. Izbutise să mai păstreze ceva din frumuseţea de altădată, precum ruinele templelor antice, greceşti sau romane...

Ar fi vrut ca nepoata ei să cunoască aceste două limbi, greaca şi latina. Un moft bătrânesc. Îi zicea: fără să cunoşti cultura antică, dragă Cristina, nu vei... Nu-şi ducea niciodată gândul până la capăt. Vedea că n-are rost. Cristina zâmbea ironic. Intelectualitatea asta putredă, Fraza îi suna şi acum în urechi. Tatălui ei îi place să pronunţe apăsat şi să bată cu pumnul în masă. Nu s-a ales nimic din idealurile voastre sfrijite. Aţi rămas în trecut – şi mata, mamă, de asemenea. Ce folos din lupta voastră, din viaţa voastră? Istoria v-a întors spatele.

Vorbele acestea sunt slăbiciunea tatălui ei.

Acum ar vrea să-şi treacă mâinile peste clape. Dar pianul a rămas acolo de unde a evadat. Cânta prost... Nu chiar prost, numai mediocru, e acelaşi lucru. Şi tata strigase: cine pricepe? Şi ea i-a răspuns: eu. Şi tata strigase în continuare: ai luat premiul întâi, e puţin?

Premiul întâi. O farsă. Cei ce i l-au decernat, tot nişte mediocri ca şi ea. Şi bunica: ne înghite provincialismul, tot mai mult, pe zi ce trece.

Vorbe. De altă natură, dar tot vorbe. Simţi cum se îneacă într-un ocean, de cuvinte frumoase. I s-a făcut scârbă. A evadat. De data aceasta în tăcere. De un an de zile aproape că nu vorbeşte. Doar dacă e obligată să răspundă la vreo întrebare. De obicei, monosilabic.

Se ridică din pat, face câţiva paşi mici, dibuind întrerupătorul pe perete. Aprinde lumina şi închide ochii, orbită. Se obişnuieşte şi îşi aruncă privirile într-o oglindă mare de

pe uşa deschisă a dulapului. Un dulap vechi, trainic, de stejar. Stil retro, acum la modă, cu zorzoane. Se cercetează în oglindă câteva clipe. Ştie că e frumoasă, ştie că e pierdută. Cu ochii mari şi foarte negri. Trăsăturile feţei fine, pilea albă, un pic palidă, stil decadent, mâinile cu degete lungi, străvezii. Zâmbeşte: ar putea face o partidă bună.

Mama chiar i-a spus: Cristina, eşti frumoasă, n-are rost să-ţi faci probleme. Era într-un fel mândră de ea. O frumuseţe distinsă. Nimeni n-ar fi rămas uimit dacă ar fi început, la un moment dat, să vorbească o franceză din secolul trecut. Ar fi găsit că e firesc. Un bătrânel într-o zi o oprise pe stradă şi încercase să intre în discuţie cu ea într-o franceză cu miros de busuioc şi naftalină, auzea cum îi suna în urechi frânturi din romanţe sentimentale... A evadat. Bătrânelul, trist, a rămas s-o urmărească cum se îndepărtează. O strigase pe nume: Cristina. Nu s-a întors, păşea înainte şi răspândea în jur parfum de busuioc. Altcineva n-a mai îndrăznit s-o oprească... Totuşi i s-a făcut frică la un moment dat şi a luat un taxi. Evident, la un loc nepotrivit, şoferul însă a stopat şi a aşteptat-o răbdător să se apropie, a sărit de la locul lui şi i-a deschis portiera.

Pe drum Cristina îşi simţi trupul mai întâi încordat ca un arc, gata să se rupă la o zdruncinătură mai mare, şoferul păru să înţeleagă şi conducea automobilul atent, apoi încordarea o părăsi şi în locul ei veni o moleşală uşoară, fremătătoare, de mătase veche, de pe timpuri. Şoferul era încă foarte tânăr, deşi mai în vârstă ca fata, şi nu sesiza schimbarea. Cristina şedea pe locul ei, sleită, neputincioasă, ruptă de lume şi de timpul care curge vertiginos pe alături. Timpul?

Când au ajuns în faţa blocului ei de numai trei etaje ,ce fel de bloc? – o casă, i-a întins şoferului banii, bărbatul însă nu i-a înţeles gestul, s-a prefăcut că nu-l înţelege, a sărit de la locul lui şi a alergat să-i deschidă portiera. Cristina avea să surâdă mai târziu: ca în filme. Atunci însă, în clipele

acelea prelungi i se făcu frică de bărbatul tânăr de la care venea un miros tare de tutun, amestecat cu cel de loţiune ieftină. Abia dacă izbuti să-i spună: merci." Era atât de tulburată încât nu se mai uită în urmă, alergă până la uşa apartamentului, o descuie şi fără să mai aprindă lumina se întinse în pat, îmbrăcată cum era.

Nu sunt oare stăpână pe mine însămi, se întrebă câteva minute mai târziu. Auzea vocea mamei, din depărtare: ai să ajungi să te măriţi cu un pierde-vară. De ce nu te gândeşti la asta? Nu eşti tu făcută să înfrunţi viata, Cristină, de ce nu mă asculţi pe mine?

Strânsese din umeri şi alergase la bunica şi o întrebase şi bătrâna îi zâmbise, mângâindu-i părul lung, în valuri de mătase neagră. Ah, Cristina, zise bunica, maică-ta din punctul ei de vedere are dreptate. Vrea să te vadă un bibelou, ai toate datele pentru a ajunge un bibelou. Trebuie să pleci de la ei, altfel ai să ajungi ca şi ea: bine întreţinută, bine hrănită, bine... bine... bine... şi nimic altceva. Un cadavru, e adevărat, care se poate mişca, de la care miroase frumos, arată ca în tablourile renascentiste şi... şi bunica nu mai continuă. Poate i se făcu ruşine că iată unde a ajuns, o bârfeşte pe noră-sa. Dar nu e vina ei, săraca. E o femeie slabă, nu zic o banalitate, acesta e adevărul, e o femeie slabă şi se crede fericită. Iată marea ei nenorocire, captivă, moartă, se consideră fericită şi se uită la soţul ei de jos în sus, ca la un binefăcător, pentru ca i-a asigurat o viaţă tihnită, ferită de vânturi. Mi-e milă de ea, Crista. Sigur că faci rău dacă pleci, o laşi cu totul singură. Dar dacă rămâi, o să trebuiască să mergi pe urmele ei. Ea o să aibă grijă de asta. Ah, Crista, mama ta crede că e o doamnă. Cât de mult se înşeală, e un manechin pe care fiul meu îl foloseşte ca să demonstreze altora cât e el de dat dracului. Fiul meu, Crista, şi tatăl tău, atunci când a trebuit să zică nu, răspicat, s-a retras. Şi bunelul, cutremurat, distrus de laşitatea propriului său fiu, a căzut la pat. O, nu, tatăl tău nu poartă

nici o vină. Nu-mi trece prin cap aşa ceva. Dar bunelul... îl mai ţii minte?

O, da, şi-l aminteşte. Un bătrân înalt şi drept, ca o săgeată. Da, confirmase atunci bunica, îmi place comparaţia ca o săgeată. Aşa a trecut prin viaţă. Oamenii de felul lui o sfârşesc rău de obicei. Bunelul tău ştia asta. Numai derbedeii cred că oamenii cărora nu le place să se încovoaie sunt proşti. A murit amărât de purtarea fiului său. Când i s-au pus condiţii, s-a retras din post şi tocmai tatăl tău a fost acela care a acceptat... I-a luat locul.

Cristina se gândeşte acum: am şaptesprezece ani şi sunt funcţionară. Ce altceva?

Oglinda din faţă se întunecă. Un câine uşernic aleargă pe străzi: Bate vântul şi mână frunzele. Îi e frică. Pentru prima dată după moartea bunicii simte că-i e teamă şi că e singură. O aude pe mama, plângând: întoarce-te acasă, Crista. Tata e neliniştit din cauza ta. Ah, tata, nu cumva şi-a pierdut echilibrul? Cămăruţa e rece, vine iarna, singurătatea o pândeşte din toate colţurile gata să se arunce asupra ei. Bunica răsufla din greu: nu-mi pare rău că mor, Crista. Sunt bătrână, am aşteptat moartea şi nu mă tem... Da tu...

Intelectualii aceştia putrezi, strigă tata. Nimic nu se alege din ei. Vechituri. Zdrenţe. Nici un folos de pe urma principiilor lor, ne împiedică mersul înainte. Ce a vrut bătrânul? Să oprească timpul? I s-a propus să plece, cine şi ce-a câştigat de pe urma refuzului său? Ah, vechii intelectuali. Idealuri utopiste. Da, s-a ridicat drept, ca o săgeată, dar s-a frânt ca un vreasc. O pocnitură uşoară, n-a ajuns nici măcar până la urechea vecinului. Gândeşte-te la asta, Crista. Eşti mare şi trebuie să analizezi lucrurile şi oamenii. Viaţa este un joc, nimic altceva. E chiar atât de greu să pricepi?

Dar, tu, Crista, nu eşti un jucător?

Nu sunt zise Cristina în şoaptă. Cine sunt? Ce se întâmplă cu mine?

Închise ochii iar şi rămase un timp aşa, nemişcată. Sunt o funcţionară, îşi zise. Asta am vrut când am plecat de acasă, să nu mai trebuiască să mă deosebesc prin nimic de altă lume. Sunt o dactilografă. Nu am nici o şansă să ajung o mare pianistă, cum visează mama. În genere, sunt total lipsită de orice talent şi nici măcar nu sunt deşteaptă. N-are rost să mă mint.

Şi iar aude vocea domoală a bunicii: o să treacă, Crista, nu te necăji, o să treacă.

Ce anume, o să treacă? Bunica n-a clarificat niciodată, n-a precizat, şi acum Cristina îşi frământă mintea să înţeleagă. Ce anume, bunico? Ce-o să treacă? Sensibilitatea? O să mi se îngroaşe pielea mâinile mele n-or să mai fie străvezii, inima mea... Inima mea? Cui să-i vorbeşti despre o bazaconie ca asta? A încercat o dată să-i spună mamei şi mama a râs. Cu tata n-a îndrăznit să vorbească vreo dată pe teme din astea. Poate cu colegele de clasă, care se prăpădeau de râs văzând că citeşte grecii antici? La ce o să te ajute, Crista? Platon, Aristotel? Nu sunt nişte primitivi? Când au trăit? Câte secole până la apariţia firmei „Adidas"? Ce-i cu tine, Cristina?

Ce-i cu mine? Ochii taxistului o dezbrăcaseră în maşină şi-i fusese frig. Nu se poate încălzi. Eşti ireală, fetiţa mamei. Scoate-ţi prostiile astea din cap. Respiri aerul din poeziile lui Saint-John-Perse? Trebuia să te dăm la o şcoală cu limbă engleză. Francezii aceştea demodaţi. Saint-John-Perse. Cine e? Acutagava? Dumnezeule, de unde i-ai luat? Cine ţi-a dat voie să citeşti toate porcăriile astea? Iar ai fost la bunica? Ce-a ajuns bunica în viaţă, Crista? Candidat în ştiinţe? Cât primea? Şi bunicul? Ce salariu a avut? Şi de ce s-a pus în poară? Mă rog, sunt bătrâni, treaba lor, tu însă, Crista n-ai drept să fii... proastă. Gândeşte-te la noi, la mine, la tata. Fiica doctorului în ştiinţe, dactilografă.

O aude din nou pe bunica: vorbe, Crista, vorbe. Pretutindeni numai vorbe. Viaţa începe dincolo de ele. În adânc. Viaţa mare, adevărată, profundă. Nu-ţi pot explica.

Nimeni nu-i poate explica, e încă foarte tânără, un copil. Mama zice: nu-mi pasă de aproapele meu dacă trăieşte după uşa apartamentului meu. Sunt preocupată numai de mine şi de familia noastră. Şi tata la fel: când eram tânăr, Crista, credeam în tot felul de prostii. Nişte idealuri demodate, mi le băgase în cap bunicul tău. O, da, el şi-a urmat principiile până la capăt. Eşti mare, trebuie să judeci singură, ce-a ajuns bunelul? Ai fi vrut ca eu, tatăl tău, să ajung la fel? Să cresc bostani? Ha-ha-ha. Cum îi zice împăratului cela roman, cu bostanii? Da-a-a. Apoi strigase încă o dată: Da-a-a! Şi ieşise fulgerător din cameră. Nu-i interesează decât viaţa lor. Şi eu? Am o viaţă a mea? Numai a mea, ruptă de a celorlalţi, de acel tot întreg pe care-l văd enorm şi haotic? Dacă tatăl meu ia mită, eu nu sunt vinovată de asta? Dacă la facultatea lui studenţii sunt primiţi după o listă pe care tatăl meu o respectă, eu n-am nici vină? Dacă fiul unui ţăran sau muncitor, care nu au relaţii sau bani, sau sunt pur şi simplu oameni cinstiţi, nu poate nicidecum reuşi la facultatea condusă de tatăl meu, eu n-am nici o vină? Nu sunt oare vinovată de tot ce se întâmplă în lume? Nu? Nu sunt responsabilă? Nu?

Tata se uită la ea şi râde. Bine îmbrăcat, bine hrănit, sănătos tun. Şi mama alături de el: frumoasă şi rece. Iată lumea noastră, a zis tata, încă râzând. O lume sătulă, mulţumită de tot ce o înconjoară. O lume pozitivă, Crista. Te potriveşti bunicilor? La vârsta lor se mai înghesuie într-o cămăruţă. De ce nu compari? Ştiu că bunicii tăi nu mă iubesc, ar fi vrut să trăiesc asemeni lor... Te întreb: în numele cui?..

Şi vocea bunicii, blândă, resemnată: trebuie să-ţi fie milă de ei, fata mea. Sunt săraci ca nimeni alţii. Şi-au cheltuit viaţa în zădar. Niciodată n-au trăit fericirea totală, pe care ţi-o poate da spiritul. Gândeşte-te la Socrate.

Şi iară tata, râzând: mergi cu noi la vilă, Crista? În pădure, să culegi flori; ca în romanele pe care le-ai citit cu duiumul. Te poţi confunda cu oricine dintre femeile de lume bună, te poţi visa în locul lor. La masă te vor servi ţărani în haine naţionale. Tu n-ai nimic comun cu ei. Noi, Crista, n-avem nimic comun cu poporul acesta care ne înconjoară.

Şi bunelul: sunteţi crema, dragul meu fiu? Ha-ha-ha. Sunteţi noroiul: inculţi, primitivi, prostălăi.

Cristina întinde o mână goală şi străvezie şi stinge lumina. Vocea bunicii o linişteşte: dormi fata mea, dormi. Adoarme. Peste faţa ei adormită, de fecioară, trece timpul ca o umbră, nu lasă urme. Încă nu. Somnul fetei e tulbure precum trupul şi sufletul. Un tot întreg, tulbure. Banalităţi. Fluture, stea? Banalităţi. Atunci, ce? Cine e vinovat, timpul? Convenabil. Arunci totul în cârca vieţii şi toate bune. Tata tot aşa zice: timpul. O epocă raţionalistă, rece, calculată. De unde s-a luat? De nicăieri. Aşa, a căzut pe capul nostru: Cristina doarme. Mama zice şi ea: aşa e, timpul fata mea. Cum e? Păi, nu ţi-a spus tata? Asta vă face să... Încetează. Omul e dublu. Omul modern e dublu, e triplu, e fragmentar. Într-un caz e cinstit şi cumsecade, în altul e... Aşa e timpul, domnişoară. Cristina zâmbeşte prin somn. Cui? Poate taxistului de ieri, cu ochi reci ca de gheaţă? Se strânse toată sub privirea lui. Acum însă doarme, e calmă, a uitat.

A trezit-o soarele. Ca un copil se juca după geam. A deschis ochii şi şi-a simţit trupul uşor cu sufletul împăcat. Se întinse în pat, apoi aruncă plapuma şi îşi slobozi picioarele lungi, frumoase, pe duşumea. Se duse la fereastră şi deschise geamul. Aerul de dimineaţă strălucea ca un cristal.

Peste vreo zece minute îşi bea cafeaua, calmă, fericită. Sunt liberă, îşi zise. Pot face ce vreau, nu mă bate nimeni la cap. Mă duc la lucru, mă întorc. Oricum, nu trăiesc degeaba, îndeplinesc o muncă oricât de modestă. În definitiv nu contează. Contează că nu parazitez.

Şi totuşi îi pare rău că nu-şi poate aduce pianul aici. N-are talent, dar îi place să cânte la pian când e singură. Superficial. Ştie asta. Superficial, pentru că mesajul îi scapă de cele mai multe ori. Bunica îi spusese: muzica, fata mea, e cea mai profundă dintre arte. Nimic nu se poate compara cu ea. Dar nu sunetele. Dincolo de sunete. Cafeaua răspândeşte în odaie un miros plăcut, leneş. Se uită prin geam şi vede câteva frunze galbene. Pe unde o fi toamna? Va veni rece şi ploioasă, ea se va ghemui în pat şi va citi, ascultând din când în când rafalele vântului şuierător. Ce şi-a mai dorit? Nimic altceva. E fericită. Nu trebuie să se prefacă. Niciodată nu va mai fi nevoită să se prefacă. Va trăi deschis şi drept ca bunicul, ca bunica. Îşi trece ochii peste rafturile cu cărţi. Va învăţa greaca, latina. Doamne, ce fericire o aşteaptă. Aici, printre cărţi. Apoi discurile. Va asculta Chopin, plângând. Totdeauna îi vine să plângă când ascultă Chopin. De, ce oare? Va fi fericită, va fi liberă. Printre cărţi, printre discuri. Dumnezeule, cât e de frumoasă şi nemărginită lumea... Şi nu trebuie să se prefacă. Nici un pic.

Se uită la ceas şi sare speriată de pe scaun. Ar putea să întârzie. Se încalţă din fugă, încuie uşa şi iese în stradă.

Tocurile o împiedică să alerge. Aude în spate duduitul unei maşini şi întoarce capul instinctiv. Ridică mâna, dar nu mai e nevoie. Taxistul stopează la doi paşi înaintea ei. Portiera se deschide şi Cristina, aşezându-se în salonul maşinii îl vede, surprinsă, pe şoferul de ieri.

– Bună dimineaţa, zice cu voce care-i trădează bucuria.

– Salut, răspunde tânărul, parcă uimit. Locuiesc aici, două case mai sus.

Deşi se grăbeşte, explicaţia taxistului i se pare foarte importantă. De aceea zâmbeşte cu toată faţa. – Suntem vecini, zice.

Taxistul strânge din umeri, Cristina însă lăsă fără atenţie această ironie a şoferului, ochii îi radiază de fericirea primordială a ierbii sau a copacului ce întâmpina soarele.

Maşina duduie ritmic. Peste zece minute sunt la destinaţie. Cristina îi întinde şoferului taxa, acela ia banii, îi deschide ca şi ieri portiera şi o urmăreşte cum se depărtează pe tocuri înalte, demodate. La ce s-o fi gândind, Cristinei nu-i pasă. Cristina e iarba scăldată în soare, copacul fremătând în aerul tare, transparent. Vine toamna.

Uşierul o salută cu un gest mecanic. Fata îi răspunde, cineva, un funcţionar ca şi ea, mormăie enervat: femeile se bucură nemeritat de atenţia tuturora, până şi portarii... Uşierul, un bărbat bătrân, dar încă zdravăn, îl aude şi îi răspunde mohorât: da, domnule, întotdeauna...

Cristina însă nu-l aude. I se pare că toată lumea e fericită ca şi ea. Uită să se urce la ascensor, aleargă pe scări. Râde fără voce.

Ajunge la etajul ei, gâfâind uşor, deschide larg uşa, îşi salută colegele şi se aşază la locul de lucru. Abia acum citeşte ora. N-a întârziat.

– Era cât pe ce să întârzii, zice.

Dactilografele se uită una la alta. Ce-a dat peste fata asta? S-a îndrăgostit? Ce altceva ar putea-o face atât de radioasă. Îşi zâmbesc una alteia, ironic.

Ce caută totuşi printre ele? Fiica unui profesor... De ce nu învaţă la vreun institut... E atât de cultă, diafană... Ce caută printre ele? E o muncă istovitoare. Seara, te dor ochii şi degetele. De ce nu stă acasă să cânte la pian. Maşina de dactilografiat nu e un pian. Sunetul pe care-l produce e acelaşi, te oboseşte, îţi pătrunde până şi în somn ţăcănitul ei monoton. S-a certat cu părinţii? Îi arde de joacă. S-a lăfăit toată viaţa în lux, e frumoasă, cultă, ce caută printre ele? Mereu citeşte. Oricând are o clipă liberă, scoate cartea din poşetă şi citeşte. La ce bun? O dactilografă trebuie să cunoască alfabetul şi să fie atentă să nu comită greşeli. Nimic altceva. De ce atunci, citeşte într-una? De ce să nu meargă la cinematograf sau la dans? Frecventează sala cu orgă? Concertele simfonice? Îşi bate joc de ele. A venit aici

ca să-şi îmbogăţească biografia. Să poată spune peste ani: am lucrat dactilografă. Fecioraşii şi fiicele acestea de bani gata îşi ies din minţi de atâta... Ah, fiica profesorului... ştiţi, e dactilografă.

Cristina ridică ochii, le cuprinde pe toate dintr-o privire, le găseşte nobile, frumoase şi zâmbeşte. Ah, ce zâmbet candid, îşi zic ele, dar nu mai au timp să comenteze mai departe. Începe ziua de muncă. Uşa se deschide şi intră secretara directorului. E bine împlinită, blondă, sănătoasă, cu privirea severă. Distanţa dintre secretară şi dactilografe e enormă, egală cu cea de la Chişinău la Vladivostok. Secretara are grijă să sublinieze mereu faptul acesta. Se apropie de masa Cristinei, vorbeşte tare, răspicat, fără să se aplece.

– Este referatul şefului... Ai grijă, te rog, să nu faci greşeli.

Dar Cristina e fericită, nici măcar nu observă înţepătura secretarei. Secretara se enervează, mai repetă o dată.

Cristina ridică ochii, se uită la femeia din faţa ei şi continuă să zâmbească.

– Nu vă deranjaţi, zice.

Secretara lasă hârtiile pe masă şi iese repede, ca un vârtej.

Dactilografele se junghie a râde. E un râs într-un dinte, răutăcios.

– Vezi ce favoare? zice una dintre ele.

– Da, sigur, bâigue Cristina.

Apoi se apucă de lucru. Vorbe, cum ar fi zis bunica, vorbe şi vorbe. Directorul e dintre oamenii pentru care cuvintele şi-au pierdut demult sensul! Sau poate că nici nu l-au avut vreodată? Cristina dactilografiază referatul şi se întreabă: de ce oare vorbeşte atât de mult şi nu spune nimic? N-are ce spune. Apoi e atentă la text... Nu se mai gândeşte şi îi lasă hârtiile pe masă.

– Iată, zice sfioasă.

– Ai corectat? o întrebă secretara de data aceasta plictisită.

– Da, sigur.

Se întoarce la masa ei de lucru, se aşază pe scaun şi la un moment dat simte că nu i-a mai rămas nici urmă din dispoziţia sărbătorească de dimineaţă. Referatul umflat de vorbăraie inutilă i-a spulberat-o. Simte că o doare capul. Nimic mai oribil decât să dactilografiezi un text gol de sens. Capul ţi se transformă într-un conveier care funcţionează în gol. Îşi duce mâna la frunte. Privirea îi devine grea, obosită. Dactilografa cu ochi albaştri – şterşi se apropie de ea, îi pune mâna pe umăr şi-i zice:

– Niciodată nu trebuie să te gândeşti la ce dactilografiezi, înţelegi? Ca un automat. În caz contrar, poţi să înnebuneşti de...

Şi femeia nu mai continuă vorba, pentru că uşa se deschise brusc: şi în cadrul ei apăru silueta severă a secretarei. Arată cu degetul în direcţia Cristinei.

– Eşti chemată la director, aproape că strigă, apăsând pe ultimul cuvânt, care, fireşte, se scrie cu literă mare.

– Cristina, albă ca varul, se ridică şi se îndreaptă spre cabinetul directorului. Secretara îi deschide uşa şi întreabă:

– Să intre?

Directorul dădu afirmativ din cap: e cufundat în lectura referatului. Cristina se opreşte lângă uşă, dreaptă, un pic speriată. Bărbatul de la masa enormă o lăsă să aştepte în picioare, apoi ridică ochii şi, în sfârşit, zice:

– Stimată domnişoară, aţi comis o groază de greşeli.

Cristina încercă să-şi stăpânească tremurul mâinilor.

– Acum, continuă Directorul, când toată lumea e... ce... mda, sunteţi o analfabetă pur şi simplu...

Vocea directorului crescu în ţipăt. Cristina simte că o să cadă, se sprijini de perete, bâigui.

Dar nu înţeleg...

Nu şi-a dat seama ce vorbeşte. Directorul continua să strige. Cristina nu mai aude nici un cuvânt, cuvintele nu ajung până la ea. Continua să bâiguiască ceva, apoi, ca prin vis, se întoarce şi părăseşte cabinetul. Analfabetă? Iese în stradă, uşierul se ridică în întâmpinarea ei, dar Cristina nu-l vede. Stă înţepenită pe trotuar până aude o voce de bărbat: urcaţi, domnişoară.

Îl urmează, fără să-l recunoască şi tânărul şofer zâmbeşte ironic:

– Să vă duc acasă, domnişoară?

– Da...

Acasă? Care casă? Unde e casa ei? Unde e bunica? Unde e bunelul?

– Nu mă recunoaşteţi, domnişoară?

Se uită la el, nu-l recunoaşte, are faţa nepăsătoare ca a directorului?

– Nu, zise încet.

Maşina stopează în faţa unui bloc impunător. Aceasta e casa ei? Iese din automobil fără să plătească, şoferul o duce de braţ, dar ea nu-şi dă seama. Sună la uşă şi mama o cuprinde în braţe.

– Fetiţa mamei, fetiţa mamei, repetă.

Se apropie şi tata, o mângâie pe cap, mâna lui e moale si caldă. Se face linişte, n-o mai doare capul. Aude desluşit: bibeloul tatei. Mama o conduce în camera ei, o ajută să se culce în pat. Aude cum sună telefonul, apoi vocea tatei, un pic enervată.

– Da, mulţumesc. Ai cam întrecut măsura, dar...

Oricum, e acasă. Da, da... Semnează ordinul de eliberare. Mulţumesc, ne vedem mâine. Plăteşte dumneata taxiul.

Cristina închide ochii şi dintr-odată o cuprinde liniştea şi întunericul. I se face somn şi, înainte de a adormi, repetă ca pentru sine, în şoaptă: mizerabilii... tot mai încet, fără convingere...

Gheaţa

Satul lui Andrei era mic, pitit într-o văgăună, înconjurată de copaci înalţi, viguroşi cei mai mulţi seculari, şi băiatul, când se trezise pe lume, dădu cu ochii de frunzişul lor des şi auzi foşnetul tainic al pădurii, de care îşi va aminti toată viaţa, aşa cum alţi bărbaţi îşi amintesc casa părintească, vreun imaş unde au păscut oile părinţilor sau ale sătenilor iar cei mai sentimentali – fata iubită.

Andrei însă îşi va aminti totdeauna doar freamătul pădurii care începea chiar la câţiva metri de casa lui. Tatăl lui Andrei murise în război, maică-sa ştia despre el doar ca a fost înmormântat undeva lângă Königsberg sau poate chiar în cimitirul orăşenesc. Le rămăsese de la taică-său doar o fotografie, în care un bărbat încă tânăr, îmbrăcat în haine negre, mustăcios, şi o pălărie de fetru pe cap se uita drept înainte, cu o privire tristă şi dârză.

– Dacă ar fi tata, zicea uneori maică-sa, ar avea cine să te apere. Poate că n-am trage foame.

Andrei era elev în clasa a şaptea, pentru a doua oară. O mai terminase o dată „la români". Băiatul găsea că şcoala rusească sau sovietică era mai bună, învăţătorul tinerel nu era prea aspru, nu le cerea ca domnul Pătraşcu, fostul învăţător în timpul regimului boieresc, să asude la învăţătură, aşa că frecventarea şcolii i se părea lui Andrei un fel de plimbare plăcută, sau pierdere de timp, şi ea agreabilă. Dacă maică-sa n-ar fi insistat, sigur că Andrei ar fi legat învăţătura de gard şi ar fi mers în câmp, la muncă. Dar lelea Cristina voia să-şi facă băiatul învăţător. Nu era chiar visul ei, gândul acesta îl preluase de la bărbatu-său, care, atunci când se născuse Andrei.

– E bine, femeie, că avem un băiet. O să-l dăm la învăţătură, să ajungă profesor şi să citească în cărţi.

Ca orice ţăran, taică-său îşi închipuise că „cetitul în cărţi" e o ocupaţie uşoară şi chiar neserioasă, de vreme ce încă statul plătea bani grei pentru treaba asta, de ce adică fiu-său să nu se folosească de ocazie: o să umble tot timpul curat, n-o să muncească, n-o să-l ardă soarele sau frigul şi, numai din motiv că o să ştie carte, o să trăiască bine şi poate chiar o să-i ajute şi pe ei la bătrâneţe, dacă nu s-o îngâmfa şi nu i s-o face ruşine de părinţii lui întunecaţi şi ţărani.

– Da, o să avem grijă să-l creştem cuminte şi ascultător, încheie taică-său.

Lelea Cristina, însă slabă după naştere, îşi duse o mână la frunte şi analiză femeieşte planul bărbatului, nu-l găsi cine ştie ce bun, însă ca o codreancă adevărată ce era, nu scoase decât două vorbe:

– E bine, Mitrule, poate a avea noroc.

– O să aibă, conchise bărbatul. O să am eu grijă de asta.

Apoi, după o clipă de gândire, rosti o frază pe care o auzise de la domul Pătraşcu şi care i se întipărise lelei Cristina în memorie pentru totdeauna:

– Norocul şi-l face omul cu mâna lui.

Mai apoi, când Andrei se făcuse măricel, iar taică-său rămase să putrezească în împrejurimile oraşului cela necunoscut, cu un nume atât de ciudat, maică-sa avea să-i repete fraza aceasta aproape zilnic.

Andrei o învăţase pe de rost, ştia cu precizie când o va rosti maică-sa şi, deoarece o auzise şi de la domnul Pătraşcu, nu-şi dădea seama cine de la cine o preluase: învăţătorul de la maică-sa sau invers.

Deşi zilele treceau peste capul lui Andrei rotitoare şi palide, ca nişte frunze de toamnă, poate de nuc, poate de arţar, o aşteptare stranie i se cuibărise în suflet de la un

timp care îl făcea să se simtă mereu încordat faţă de lucruri şi evenimente, chiar tresărea brusc la orice adiere de vânt sau foşnet ascuns, neînţeles. Poate dacă ar fi fost mai mare sau mai subtil, Andrei şi-ar fi dat seama că ceea ce i se întâmplă lui nu e ceva ieşit din comun, li s-a mai întâmplat sau li se va mai întâmplă şi altora, adevărul e că băiatul nu se deosebea prin nimic de ceilalţi pui de ţărani sau chiar ţărani aduşi din satul lui. Atât doar că avea obiceiul să asculte uneori atent, pierdut, freamătul pădurii, cum însă era codrean din talpă, faptul acesta nu-l evidenţia. Alţi consăteni ascultau şi ei, mai ales noaptea, vuietul continuu al codrului, depănându-şi în minte amintirile sau gândurile.

Şi totuşi aşteptarea îl stăpânea în ultimul timp, aşa că într-o zi, când simţi un val de căldură uşoară, venind parcă din afară, îşi zise că iată, a sosit momentul.

Se întorcea din pădure cu o sarcină de vreascuri, că era toamnă şi începuseră frigurile, nu cele mari, nu cele de toamnă târzie sau de iarnă, când pui pe foc lemne mari, despicate, ci aşa, un fel de răcire doar, şi maică-sa îi spuse să aducă vreascuri, să nu cheltuie lemnele pregătite din vară, că le-o veni şi lor vremea.

Sarcina era prea mare, în această privinţă Andrei îi semăna leit lui taică-său, era hapsân la muncă şi obosise. Lăsă vreascurile jos, lângă fântâna lui moş Gondea, şi se aşeză pe ele să se odihnească. Încă nu începuseră lungile şi tristele ploi de toamnă, aerul mai părea de sticlă sau de cleştar, soarele se mişcă încă tânăr pe cerul de un albastru curat şi proaspăt. Mai târziu Andrei îşi va zice: poate din cauza cerului.

Tocmai în clipa aceea trecea pe alături ţiganul Tănase, un pic ameţit de vinul băut la o nuntă din satul vecin, unde cântase, avea chef de vorbă şi de aceea bodogănea ceva sub nas. Când dădu cu ochii de Andrei, îşi arătă dinţii albi şi mari şi ridică un deget în sus:

– Atenţie, măi Andrei, că voi să-ţi spui ceva al dracului de important. Ştii despre ce e vorba?

Andrei se uită la om zâmbind şi zise altceva:

– Te-ai cam cherchelit, nea Tănase. A fost o nuntă frumoasă?

– Da cum? Prima-ntâi. Da eu altceva voiam să zic. Despre tovarăşu Stalin. Ştii cine e?

– Păi ştiu, că ne-au spus-o la şcoală.

– Fleacuri. Ce să-ţi spună la şcoală? Proştii. Tovarăşul Stalin, ascultă la mine, e ţigan bre. Să mă fac eu treaz-trezuţ în clipa asta, dacă nu e aşa.

Andrei rămase înmărmurit. Portretul tovarăşului Stalin era aninat pe un perete al şcolii, şi-l aminti şi strânse din umeri, cine ştie?

La scoală nu li s-a spus de ce neam e tovarăşul Stalin, la faţă arăta cam negruţ, însă Andrei zise batjocoritor:

– Nu poate, nea Tănase, să conducă ţara un ţigan.

– De ce, bre? În Ţara Sovietică neamurile-s egale, nu ca la alţii, că unu-i sus, da altu-i jos. Iar tu, dacă nu crezi, eşti naţionalist burghez.

– De ce?

– Aşa scrie în ziare. Chiar la nunta asta un om de la raion a zis că basarabenii sunt naţionalişti burghezi şi ne-a instructat pe noi, muzicanţii, să, nu cântăm hore sau balade, ci marşuri militare şi cântece ruseşti…

Andrei nu înţelese nimic din vorba ţiganului. Vroia să-l mai întrebe ceva, să se lămurească, însă ţiganul fu chemat acasă de nevastă-sa şi se grăbi să plece, ţinând încă arătătorul ridicat în sus. Andrei îşi alunecă privirea până la marginea satului, de unde începea pădurea, acum ca de aramă, galbenă-roşietică, şi în clipa aceea o văzu pe Dana Sandu, fată din clasa lui, foarte frumoasă, cu pielea feţei extrem de albă, bătând în albastru, şi ochii negri şi umezi. Fata venea dinspre pădure, calmă, şi tristă, aproape matură, poate pentru că înţelesese ceva esenţial, ce se întâmpla de

la un timp încoace, dar care n-avea nume, sau poate avea numai pentru maturi, copiii se temeau să-l rostească, prefăcându-se că acel ceva nebulos, înfricoşător, care, deşi se rotea în jurul satului lor, nici n-ar fi existat. Poate de aici venea maturizarea şi tristeţea fetei de treisprezece ani, încă un copil, şi Andrei o urmări cu o privire neclară, înceţoşată, poate pentru că uneori ziua sau mai ales seara, când avea şi clipe de răgaz, se gândea la ea. Nu cum se gândeşte un flăcău la o fată; ci mult mai complicat şi mai trist, chiar disperat pentru că simţea că pe fată o ameninţa ceva rău, anume pe ea, tatăl căreia acum zece ani îşi vânduse pământul şi cumpărase o moară de piatră în josul râului ce curgea la un kilometru de sat şi la care ţăranii din satele vecine, ca şi consătenii lui, îşi măcinau grâul şi porumbul în schimbul unei taxe în bani sau făină; Andrei ştia ca anume asupra ei venea, rotitoare, primejdia. Şi ceilalţi consăteni ai ei ştiau asta. Şi Dana înţelegea că e condamnată şi îl rugase pe taică-său să vândă moara. Nu voia însă nimeni s-o cumpere, cui i-ar fi plăcut să plătească bani, ca să nimerească în „lagărul" duşmanilor de clasă.

Tânărul învăţător le explicase cum putuse ce înseamnă duşman de clasă. Verde şi nemilos, învăţătorul l-a dat drept exemplu pe tatăl Danei, care, după cum se exprimase, e „proprietar de mori", de parcă ar fi avut mai multe.

Şi Dana Sandu a tresărit şi şi-a rotit privirile umede, adânci, disperate peste toată clasa. Copiii însă se fereau de ochii ei. Învăţaseră de la cei mari să nu se împotrivească destinului. Ce ţi-e dat, în frunte ţi-e scris. Şi Dana Sandu fusese condamnată.

Andrei o vedea apropiindu-se, îmbrăcată într-un cojocul din piele de oaie, curat, frumos ornamentat, cu o broboadă mare pe cap, neagră, care îi evidenţia şi mai mult pielea albăstrie a feţei şi o prindea de minune la ochii ca două fântâni fără fund, şi se gândi în prima clipă să se ridice si să plece. Aşa ar fi trebuit să procedeze, aşa l-ar fi îndemnat

să facă şi maică-sa, care, ca văduvă de război n-avea de ce să se teamă. După ce învăţătorul rostise exemplul cu familia Sandu, toată lumea a început să se ferească de ei.

Dana venea să ia apă şi avea o căldare în mână. Când îl văzu pe Andrei se opri şi stătu câteva clipe descumpănită. Sau poate aştepta ca băiatul să plece? Fata se obişnuise şi se împăcase cu situaţia ei şi stătea la o mică distanţă, timidă şi tristă, cu ochii în pământ.

Dar Andrei nu se putea mişca din loc. Se gândi la un moment dat că ei sunt singuri pe lume. Ei doi, el şi fata din faţa lui, şi venea urgia asupra lor. Cum să-i ţină piept?

Se ridică încet şi se uită cu ciudă şi dispreţ la sarcina de uscături, de parcă ea ar fi fost vinovată de câte se întâmplau pe lume. Apoi făcu câţiva paşi în întâmpinarea fetei, la început şovăielnic, apoi tot mai hotărât, până ajunse la un pas de ea, şi îi văzu lacrimile prelingându-i-se pe obraji.

– Bună ziua, Dana, zise băiatul cu vocea gâtuită.

– Bună să-ţi fie inima, bade Andrei, îi răspunse Dana abia auzit:

Andrei simţi un nod în gât, se grăbi să umple căldarea şi, fără să scoată un cuvânt se îndreptă spre casa fetei. Păşeau alături tăcuţi. Andrei auzea respiraţia întretăiată a fetei şi în poartă puse căldarea jos.

– Să nu plângi tu, fata badei, auzi? zise băiatul cu voce îngroşată.

Nea Petre, morarul, ieşi în pragul casei, apoi se apropie de ei şi se uită la Andrei cu o privire uimită şi neîncrezătoare.

– Eu o să mai vin, nea Petre, dacă se poate, zise Andrei.

– Se poate, răspunse omul.

Apoi luă căldarea şi intră în casă. Dana îşi ridică ochii din pământ şi întrebă, de data aceasta liniştit şi împăcată.

– Ce rău v-am făcut noi, bade Andrei, de ne ocoliţi toţi?

– O să fie bine, Dănuţă, tu nu mai plânge, că eşti mare.

– Dacă mă tem, bade Andrei. Lumea zice c-or să ne ducă în Siberia şi o să murim de frig.

– Lumea vorbeşte prostii, nu asculta tu toate palavrele. N-or să vă ducă nicăieri. Ce fel de duşmani de clasă sunteţi voi? Ia, nişte bieţi ţărani. Ascultă-mă pe mine nu mai plânge, că-s cu doi ani mai mare.

– Bine, bade Andrei, mă duc. Da mata o să mai treci pe la noi?

– Negreşit.

Andrei se întoarse pe călcâie şi se îndepărtă. Dana rămase în poartă câteva clipe, urmărindu-l cu privirea, apoi intră şi ea în casă.

Îşi ridică sarcina şi porni mai departe, gândindu-se la Dana ca la o fată mare, de parcă ar fi fost şi el flăcău bun de însurat, şi îşi simţi inima la locul ei, învăluită de o căldură uşoară, cum credea că trebuie să fie respiraţia fetei.

Acasă îmbucă ceva şi îi spuse mamei că-l doare capul şi că ar vrea să se culce. Mama puse câteva crengi uscate pe foc şi soba dudui liniştită, aruncând pe pereţi umbre fantastice. Andrei închise ochii de plăcere; se simţea bine, curat şi trist. Se gîndea că se va însura cu Dana, şi iată tot aşa va sta în pat, obosit după o muncă de gospodărie, şi Dana va arunca vreascuri în foc, şi totul în jur va fi frumos şi nostalgic, exact ca acum. Apoi adormi.

A doua zi s-a dus la şcoală, ca de obicei, fără gânduri şi parcă golit şi de emoţiile din ajun. Deschise uşa clasei şi, când intră, îl izbiră în ochi băncile negre, ochii colegilor, reci şi înspăimântaţi. Andrei se îndreptă spre locul lui, sub privirile apăsătoare ale celorlalţi băieţi. Vecinul de bancă, zise, ca printre altele, cu voce surdă:

– Pe Dana au dus-o noaptea trecută în Siberia. Andrei înţepeni cu mâinile pe genunchi. Nu scoase nici un cuvânt şi, când apăru învăţătorul, se uită prin el, ca printr-o sită, fără să-l vadă.

Abia peste vreo jumătate de oră auzi vocea învăţătorului:

– Iar aici îi Marea Bălaie...

Andrei se ridică din bancă şi zise ca prin somn:

– Vaca e bălaie, marea e albă”.

Învăţătorul, nedumerit, nu înţelesese:

– Şanti şi?

Dar Andrei nu-l mai auzea. Părăsi clasa cu pas hotărât, aşezat, şi când ieşi afară îşi simţi trupul gol pe dinăuntru, ca un câmp pustiu. Ploua încet, ciobăneşte.

Acasă nu era nimeni, maică-sa plecase pe undeva. Dădu cu ochii de un cuţit mare, strălucitor se opri o clipă şi-l privi, dar se răzgândi. Îl luă doar în mână, cântări în palmă şi îl lăsă să cadă pe duşumea.

Când amurgi de-a binelea, Andrei se furişă din casă, să nu-l audă mama, care se culcase. Nu ştia unde se duce, dar nu putea dormi liniştit la cald.

Rătăcea pe drumuri, nu simţea nici frigul, nici umezeala. La un moment dat auzi pe cineva cântând în gura mare, chiar la câţiva paşi de el, şi înţelese că era noul învăţător, care se clătina ca bătut de vânt. Era beat şi Andrei se propti în faţa lui, pe picioarele larg desfăcute. De la învăţător duhnea a rachiu. Când acela întinse mâinile să-l dea la o parte, Andrei îl izbi cu pumnul drept în faţă, şi trupul mare al învăţătorului se prăvăli în şanţ. Păşi mai departe prin ploaie şi vânt şi simţi cum încet-încet sufletul începe să-i îngheţe...

Dragoste de porţelan

Avea optsprezece ani şi era foarte timidă. Nu pentru că era atât de tânără, ci pentru că aşa fusese ea de când se ştie, un pic mai retrasă, parcă mereu rămânând cu un pas în urma celorlalţi, lăsându-i pe ei, pe oricine, s-o întreacă şi ea să privească faptul ca pe ceva absolut firesc.

O chema Agripina, un nume care nu-i plăcea, considerându-l demodat, greoi, chiar caraghios, dar de-a lungul anilor, se obişnuise şi-l suporta ca pe o povară inevitabilă. Totuşi, dacă i se întâmpla să facă cunoştinţă cu vreun băiat, îşi rostea numele încet, atât de încet încât acela dacă avea vreo intenţie în privinţa ei, trebuia s-o mai întrebe o dată. Cum însă, de cele mai multe ori, băieţii treceau cu capul sus pe lângă ea, se liniştea repede şi se retrăgea din nou în timiditatea şi modestia ei bolnăvicioasă.

Crescuse la ţară, într-o casă cu mulţi copii, de aceea părinţii ocupaţi cu munca în câmp şi cu grija celorlalţi mai mici parcă uitaseră de ea, o lăsaseră să crească de capul ei. Şi fata s-a obişnuit cu această nepăsare, mai întâi a părinţilor, apoi şi a învăţătorilor, care nu găsiseră la ea nici un talent, decât acela de a sta cuminte în banca din fund cu ochii fixaţi la tablă. Nu vedea însă tabla, nici pe învăţătorul de la masă, nu-şi vedea colegii, vedea, în dependenţă de dispoziţie, o pisică lenevindu-se la soare, un câine uşernic, lătrând la trecători, un trandafir cu petalele pe jumătate scuturate şi de aceea – trist şi necăjit.

Îşi făcea, desigur, şi mici bucurii, despre care însă nu vorbea nimănui. Cel mai mult îi plăceau orele înainte de a

adormi. Se acoperea cu plapoma până peste cap, închidea ochii şi nu se gândea la nimic.

Stătea, nemişcată, trează, timidă, sub plapumă şi îşi imagina unul şi acelaşi tablou: plouă mărunt ciobăneşte şi bate un vânt uşor, care clatină frunzele copacilor grele de apă. Apoi încet-încet simţea cum adoarme şi faţa i se lumina de un surâs ruşinos, abia însăilat.

După ce a terminat şcoala, un bărbat în vârstă, rămas văduv cu doi copii, o ceru în căsătorie. Părinţii, mai ales taică-său, o sfătuiseră să accepte. Agripina dădu din cap în semn că e de acord, dar a doua zi se trezi cu noaptea în cap şi începu să plângă. Nu plânsese încă de când era mică de tot, aşa că maică-sa, cu simţul ei de femeie care a crescut mulţi copii, o auzi şi se trezi nedumerită. Veni lângă patul ei şi o mângâie pe cap, cum nu mai făcuse niciodată.

– Nu te mai necăji şi tu, Agripino, îi zise în şoaptă, de-amu, dacă aşa ţi-e dat, ce să-i faci? Şi pe urmă-i om bun, nu-i un scandalagiu sau beţivan, ai să te înţelegi cu el.

Agripina însă n-o auzi. Dacă ar fi întrebat-o cineva de ce plânge, n-ar fi putut găsi un răspuns clar. Pentru că nu plângea că urmează să se mărite cu un văduv. Se credea urâtă şi proastă, chiar neghioabă, de aceea nu-şi făcuse iluzii în privinţa măritişului, nu aştepta prinţul din poveste şi poate că ar fi fost foarte uimită dacă vreun băiat de vârstă ei i-ar fi declarat dragoste. Ar fi crezut că nu despre ea e vorba şi ar fi încercat chiar să-i arate că a greşit, că ea, Agripina, nu merită... Când se mai ogoi un pic, îşi puse rochia mai bunişoară pe care o avea şi se duse la bunică-sa. Bătrâna locuia într-o căsuţă veche, dar curată şi foarte albă, la celălalt capăt de sat. Până a ajuns la ea, apăru şi soarele, aşa că o găsi pe bătrână aruncând grăunţe de păpuşoi la orătănii. Deşi măruntă la statură, gârbovită, bunica mai era vioaie, mereu pornită pe ceartă, indiferent cu cine, dar cel mai mult îi plăcea să se ia la ciondănit cu ginere-său. Aşa, aproape din nimic. Credea şi acum, că

fata ei luându-l pe el de bărbat, a făcut o greşeală şi mereu o căina. Când o văzu pe Agripina, bătrâna miji ochii şi o întrebă repezită:

– Ce te-ai pornit ca noaptea-n cap, fată-hăi? Te-o fi năboit nevoile?

Agripina se opri în faţa bunicii şi ochii ei albaştri-şterşi se umplură de lacrimi. Bătrâna se schimbă pe dată, faţa ei din neagră şi zbârcită ce era se făcu şi mai neagră şi mai zbârcită şi luând-o pe Agripina de mână o trase după ea în casă.

– Şezi jos, fata babei, zise repede bunica şi o aşeză cu sila pe un scaun cu spetează. Spune ca la spovedanie ce ai pe suflet, nu te ruşina. Că taică-tău te-a ţinut numai în hăţuri şi iaca la ce ai ajuns.

Desigur, bunica ştia de logodna Agripinei cu vădăoiul şi, de cum auzise, tunase şi fulgerase, şi-l ameninţase pe tatăl fetei că o să scrie şi la gazetă, uitând că nu prea cunoaşte buchiile, dacă e un hapsân şi un rău, că-şi nenoroceşte fata şi nici în cot nu-l doare.

– Păi n-am zis eu, se înfurie bunica pe loc, după ce Agiripina se mai linişti. Fată-hăi, să nu faci prostia asta, că ai să-ţi mănânci mâinile pe urmă. Ai să te căinezi toată viaţa, da gata, n-ai să mai fii fată, ca să... pricepi?

Agripina tăcea nepricepând nimic.

– Dacă eu nu de asta plâng, bunico.

– Hei, să-mi spui mie. Nu vrei tu să te măriţi cu vădăoiul cela cum nu vreau eu acu să ling sare. Da ţi-e ruşine să le spui verde-n ochi. Aracan de mine, ce om cărpănos şi taică-tău. De ce să nu te trimită la şcoală? Mai înveţi şi tu, capeţi o profesie, mai vezi lumea, mai te schimbi.

– N-am să reuşesc eu, bunico.

– De ce să nu reuşeşti? Că nu mai eşti tu aşa proastă cum te crezi, ţi-o spun eu. Şi pe urmă, de unde proşti în neamul nostru? Nicicând n-au fost. Fluşturatici şi nebuni, se mai întâmplau, da le trecea, da proşti n-au fost. Aşa că nu-ţi fă griji, du-te la şcoală şi învaţă.

Bunica se ridica iute de pe scaun, alergă în casa cea mare, apoi se întoarse cu câteva bancnote.

– Iacă ce ţi-oi spune, fată-hăi. Îţi dau o sută de ruble, sui în autobuz şi chiar azi să fii la unchiu-tău Pricochi cu cuvânt de la mine. Ca să facă el cum o vrea, da să te bage la vreo şcoală. Lasă că nu mai eşti tu cea mai proastă.

Bunica puse banii pe masă, alergă tot o fugă în sărăieş, de unde se întoarse cu un geamantan cam jerpelit, pe care-l deschise pe masă, aşternu pe fundul lui un ziar şi puse acolo pâine, ceapă, brânză de oi, câteva ouă şi o bucată de slănină. Închise geamantanul la loc, îl ridică şi constată:

– Nu-i greu.

Stătu o clipă pe gânduri, apoi zise amărâtă: – Nu prea ai haine, da ţi-a da noră-mea, că aceea are ca o boieroaică. Nene-tău Pricochi numai pentru ea lucrează, săracul: blănuri, rochii peste rochii, pantofi cu tocuri, fără tocuri, ptfu, lasă să-ţi dea de la ea, o fi cam purtate, da de-amu n-ai ce alege.

Agripina îşi aminteşte de plecarea ei din sat ca prin vis. Mergea alături de bunica spre staţia de autobuze, parcă nici nu era ea şi nu simţea în suflet nici mahnă, nici bucurie. Bunica o ducea de mână ca pe o elevă din clasa întâia, în prima zi de şcoală şi mereu îi lămurea cum să găsească casa unchiului Pricochi. Agripina însă n-o asculta sau o asculta dar nu reţinea nimic. A urcat ca o somnambulă în autobouz, i-a făcut semn de rămas bun bunicii şi s-a pomenit deodată singură în toată lumea. Autobuzul alerga spre Chişinău, Agripina se uită mirată prin geam, vedea sate şi oraşe şi nu s-a ridicat de pe scaun decât în clipa când şoferul a strigat la ea.

– Ce aştepţi, duduie, să te duc înapoi?

Se uită mirată în jur, lumea coborâse deja, îşi luă şi ea geamantanul şi se dădu jos. Rămase pe loc câteva clipe lungi, buimăcită. Căută plicul cu adresa unchiului în

buzunar, o citi, dar nu ştiu ce să facă mai departe. A stat destul de mult acolo, până apăru în faţa ei un bărbat corpolent, care o întrebă cu voce joasă:

– Încotro, domnişoară?

Agripina îi arătă plicul, bărbatul se gândi două clipe şi se scărpină la ceafă:

– Cam depărtişor. Plăteşti cinci ruble, merge?

Fata tot încă neînţelegând mare lucru, se învoi şi bărbatul o conduse la o limuzină albă. Au urcat şi Agripina n-a apucat să vadă decât nişte blocuri mari albe, însă cam prăfuite.

Au ajuns repede, şoferul îi luă banii şi maşina dispăru.

Agripina a urcat la etajul trei, cum o sfătuise bunica, o luă la stânga, găsi apartamentul unchiului şi sună. Peste scurt timp uşa se deschise şi apăru chiar unchiul Pricochi în pantaloni de doc şi în maiou.

– He-he, ca să vezi cine a venit, o întâmpină unchiul bucuros. Intră hai.

Fata se pomeni într-un coridor larg, îşi scoase încălţările, apoi condusă de nenea Pricochi intră în salon.

Dacă până aici întâmplările avuseră totuşi o legătură directă cu Agripina, mai încolo lucrurile s-au desfăşurat în afara ei, fără ca ea măcar să fie pusă la curent.

Când s-a întors soţia lui nenea Pricochi, Agripina a înţeles că n-are voie să se reţină în casa unchiului. De aceea, când unchiul o întrebase la ce şcoală vrea să prezinte documentele, Agripina îşi luă inima în dinţi şi-l întrebă:

– Dar e undeva vreo şcoală cu cămin?

– Păi vă asigură pe toţi orice şcoală pe perioada examenelor. Tu ce-ai vrea să fii?

– Nu ştiu, răspunse sincer Agripina, că nu se gândise la asta.

Unchiul clătină din cap şi hotărî pentru ea.

– E bine acu să te faci vânzătoare. E la modă. Ţi-ar plăcea?

Agripina nu avea nici măcar atâta imaginaţie să se închipuie stând dreaptă, aspră şi grosolană la vorbă şi la purtări după tejgheaua vreunui magazin la ţară: Mai ales că nu demult în satul lor o bufetieră se încurcase rău de tot cu nişte bani lipsă şi acu urma să fie judecată, aşa că se sperie şi voi să zică nu, nu vreau, întâlni însă privirea calmă, sigură a lui nenea Pricochi şi, spre bucuria lui, încuviinţă cu o mişcare a capului, de sus în jos.

Unchiul îşi frecă mâinile de bucurie, pentru că-şi luase astfel o povară de pe umeri. El însuşi activa pe „tărâmul comercial" aşa că, desigur, nu i ar fi venit greu s-o aranjeze pe Agripina la tehnicumul de comerţ şi la cămin şi, în genere, toate bune. Unchiul începu iar să fredoneze o melodie la modă, aşa, numai pentru sine, ca să n-o deranjeze pe tanti Barbara (în satul ei lumea o mai ţinea minte de Varvara) care se întorsese obosită de la lucru şi aţipise pentru vreo jumătate de oră. Dar ţi-ai găsit, tanti Barbara (sclifosită şi fandosită, cum zicea bunica, să n-o văd la casa mea, Pricop, c-o lău cu leşie tare şi spăl toate unsorile de pe ea) interceptă la moment, prin somn, dispoziţia bună a soţului şi sări ca arsă de pe patul din salon, că acolo se afla. Strigă peste toată casa, cu voce poruncitoare:

– Pricop!

Unchiul se făcu alb la faţă. Nu că s-ar fi temut de soţie-sa, uneori, când se înfuria de tot, unchiul bătea cu piciorul în podea şi tanti închidea gura şi se retrăgea din calea lui, ca o umbră, şi devenea pe un timp foarte drăgălaşă şi foarte cuminte, însă asta se întâmpla foarte rar, unchiul Pricop fiind om liniştit din fire, suporta greu certurile în familie. De aceea în lungile perioade dintre bătăile cu piciorul în podea, cel care purta căciulă era tanti şi unchiul o trata cu un fel de îngăduinţă a unui om mare faţă de un copil alintat, ce-i drept, dar drag şi scump.

Agripina n-a putut auzi ce au vorbit între ei soţii, fapt e însă, că chiar a doua zi unchiul Pricop o duse cu maşina la

tehnicum, o ajută să dee documentele mai repede şi îi arătă o foaie pe care stătea scris negru pe alb că urmează să locuiască pe parcursul examenelor de admitere la tehnicum, în odaia...

– E mai bine aşa, zise unchiul, ferindu-şi privirile. Vei fi împreună cu fete de o vârstă cu tine, o să-ţi fie mai vesel.

Agripina zise, mai bine, şi se lăsă dusă de autoturismul unchiului la căminul tehnicumului.

Adevărul e că unchiul Pricop n-a făcut nimic pentru nepoată-sa. Nu că n-ar fi vrut, sau n-ar fi putut, sau i s-ar fi părut faptul o încălcare de lege, pur şi simplu, tanti Barbara îi poruncise s-o lase baltă cu fata asta de la ţară, o „colhoznică şi o ţărancă", că dacă reuşeşte la tehnicum, mereu o să stea pe capul lor.

Şi cum unchiul bătuse cu piciorul în podea acu două săptămâni, se supuse. O lăsă, deci, pe Agripina în faţa căminului şi se retrase din viaţa ei.

Fata se ridică la etajul indicat pe hârtie, găsi odaia respectivă, aruncă geamantanul sub pat şi cum nici nu-şi luase vreo carte cu ea, se întinse în pat şi-şi aţinti ochii în tavan. Se simţea bine. Nu mai fusese lăsată de capul ei până atunci niciodată şi libertatea i se păru dulce ca o ciocolată de care mâncase cândva, în copilărie, dar şi stânjenitoare, pentru că nu ştia ce să facă cu sine. De aceea stătea zile întregi lungită în pat, doar rareori ridicându-se ca să se ducă la lavuar, să se spele în faţa unei oglinzi enorme. Se uită în oglindă, ca la o străină, era prima dată când se vedea atât de mare, oglinzile de acasă erau toate mici şi murdărite de muşte, şi descoperi uimită că ar putea, iată, aşa, să se uite la sine ca la o dublură a sa şi să discute, ea, cea vie, cu cealaltă, din oglindă, şi, nu se mai simţi atât de singură. Se îndepărtă de oglindă, pe cât îi permitea încăperea, se cercetă de la distanţă şi găsi că arată mai bine, pentru că o lovea soarele în faţă şi ochii ei, din albaştri şterşi, deveneau aproape limpezi, abia-abia li se putea ghici

culoarea. Cu acest chip al ei, şters, dizolvat parcă în lumina de august, se întorcea în odaie şi stătea de vorbă în gând. Discuta despre pisica leneşă, despre câinele uşernic, despre ploaia ciobănească interminabilă, despre copacii uzi şi frunzele tremurătoare în vânt şi vorbea mai mult, cea adevărată, faţa din oglindă o asculta tot timpul foarte atentă cum n-o ascultase nimeni vreodată.

Când fetele din odaie o invitară să meargă cu ele la examen, rămase oarecum uimită şi contrariată. Se prezentă totuşi într-o sală enormă şi, spre nedumerirea ei, rezolvă foarte uşor, dintr-o dată problema şi exerciţiul, le trecu pe curat şi, lăsând lucrarea examinatorului, care se uită la ea cu ochi bulbucaţi de mirare, se întoarse la cămin. Clădirea era pustie, abiturientele, că erau mai multe fete şi doar vreo zece băieţi, încă nu sosiseră, şi Agripina se duse în faţa oglinzii şi se privi absentă. Fata din oglindă nu-i prea semăna, i se părea mult mai tânără şi mai frumoasă. De aceea se cam pierdu în faţa ei, şi-o întrebă într-o doară:

– Ce mai faci?

– Nimic, îi răspunse fata, tot cu vocea Agripinei, dar răguşită de emoţie.

Apoi, mulţumită de răspuns, se simţi la un moment dat foarte obosită, se duse în odaie şi se culcă. Adormi şi văzu în vis copacii uzi de ploaie şi-l mai văzu pe vădăoiul care o ceruse de nevastă, mergând gârbovit şi foarte trist printre copaci. Se uită pentru prima dată la el, îl privi drept în faţă şi nu-l mai găsi atât de bătrân şi de urât. De fapt, bărbatul nu avea decât douăzeci şi opt de ani, dar moartea soţiei îl îmbătrânise brusc. La un moment dat bărbatul ridică ochii spre ea şi-i zise cu voce înfundată, parcă venind dintr-un butoi gol:

– Vezi ce ai făcut tu, Agripino?

– Ce-am făcut? îl întrebă e-a îndurerată.

– Păi nu m-ai lăsat singur cu doi copii?

Fata se ridică brusc şi se uită zăpăcită în jur. Odaia era pustie, colegele ei încă nu se întorseseră de la examene, aşa că se mai linişti. Se temuse să nu-l fi auzit cineva pe vădăoi vorbind şi atunci ar fi trebuit să explice, că cei doi copii erau numai ai lui, nu şi ai ei, şi că nu poartă nici o vină.

Închise ochii din nou şi adormi la fel de repede cum se trezise şi în vis îl găsi pe vădăoi tot acolo, printre copacii uzi, dar de data aceasta nu mai era singur, ci ţinea de mână un băieţel şi o fetiţă.

– Mă cheamă Mihail, zise bărbatul cu aceeaşi voce ciudată.

Apoi ploaia încetă, bărbatul îi întoarse spatele şi se duse în direcţie opusă cu cei doi copii de mână. Agripina încercă să-l strige, dar oricât se străduia, nu putea deschide gura. Se trezi din nou şi de data aceasta nu mai putu adormi, se ridică din pat, se îmbrăcă şi ieşi în stradă.

Spre uimirea ei şi spre necazul mătuşii Barbara, Agripina susţinu toate examenele pe „zece" şi directorul tehnicumului în persoană o opri în culuar şi o felicită, spunându-i că o aşteaptă la învăţătură. Înainte de a se întoarce în sat, trecuse pe la unchiul Pricochi, îi anunţase absentă pe soţii contrariaţi că e studentă şi dacă nu au ceva să transmită pentru bunica.

– Sănătate transmite-i, zise unchiul Pricop. Şi lui maică-ta şi celorlalţi de asemenea, Agripina a zis, bine, şi a plecat spre gară pe jos. Tanti Barbara a încercat să înscenaze un nou spectacol, că nu crede ea, că proasta asta a susţinut atât de bine examenele fără ajutorul cuiva, că lumea bagă bani, nu şagă, şi tot nu e sigură, pe când... şi unchiul Pricop se jură în genunchi că n-a întreprins nimic şi că şi el e tot atât de uimit ca şi ea, că o vede că-i proastă Agripina asta, da cine dumnezeu ştie, poate că o fi numai aşa, adormită, însă capabilă, că aşa-i neamul lor, tare la învăţătură şi, că la urma urmei, bravo ei, în tacul zace dracul, însă tanti Barbara nu se putea ogoi şi-i tot dădea înainte cu bănuelile

ei până-l scoase din sărite pe unchiul Pricop şi acesta, în sfârşit, trânti cu piciorul în podea.

Agripina nu avea de unde să ştie toate acestea, dar chiar dacă le-ar fi aflat, atât doar că poate ar fi strâns din umeri.

A ajuns în sat pe la chindii şi, cum s-a temut să se ducă acasă, se opri la bunica. Îi spuse sănătate şi celelalte de la nenea Pricop, îi povesti cum s-a simţit bine la căminul tehnicumului şi bunica se făcu şi mai neagră la faţă.

– Apoi las, fă Varvară, că dau eu ochii cu tine, zise bunica şi se ridică de pe scaunul pe care şezuse. Acu tu ce ai de gând?

– Păi ştiu eu?

– Ar fi mai bine să te duci acasă, o mai ajuţi pe maică-ta, că tare i-i greu, săraca.

Au ieşit împreună din ogradă şi bunica mergea pe drum mândră, cu capul sus.

– Am ştiut eu că eşti fată deşteaptă, ce mai, să-l văd acu pe taică-tău ce zice.

Tata însă n-a zis nimic. Ba chiar s-a bucurat. Atât doar că nu-l ducea capul cu ce o s-o întreţină pe Agripina la Chişinău. Bunica se folosi de moment, ca să-l înţepe.

– Păi. Ai umplut casa cu copii şi amu n-ai cu ce-i întreţine. Să înveţe şi fata asta că n-o să rămână o proastă toată viaţa şi-o să se mărite cu Mihail aista...

– Mai opreşte-te, mamă, o întrerupse tata.

Dar mai mult nu găsi ce să spună şi ieşi din odaie.

– Lasă, fata babei, nu-ţi fă tu griji, până mai sunt eu vie. Că dacă oi muri, nu ştiu de la cine o să mai ai parte de milă, că iaca şi maică-ta, tace şi nu zice nimic, parcă a luat apă în gură.

– Da ce să fac, mamă, ce să grăiesc?

– Chiar că, încheie discuţia bătrâna şi se duse acasă.

Mă rog, vorbe. Agripina, în timpul acesta, descoperea pentru ea că multă lume, chiar foarte multă, nu face altceva

decât să vorbească. Unora chiar li se plătea bani pentru asta. Iaca aşa: vorbeşti, vorbeşti, la orice oră şi pentru asta ai dreptul la un salariu. Descoperirea însă nu era legată de vreun om sau eveniment concret, ci aşa, la general, poate de unde ea însăşi nu ştiuse niciodată să vorbească frumos şi cuvintele din gura ei ieşeau plate, incolore, ca nişte monede ieftine, demult scoase din uz, deci netrebuincioase. Şi faptul o necăjea, mai ales acum, de când se obişnuise să vorbească cu ea însăşi şi să-şi facă o plăcere din aceste lungi conversaţii. Erau însă nişte discuţii fără vorbe, dacă pot exista asemenea discuţii.

Şi iată că în timpul acestor conversaţii fără cuvinte, tot mai des îi apărea în faţa ochilor, larg deschişi, chipul ud, bătut de vânturi, ciolănos al lui Mihail şi mereu o privea rugător prin perdeaua ploii ciobăneşti, apoi tot din ploaie şi tot uzi, veneau spre ea doi copii şi Agripina îşi acoperea faţa cu mâinile şi simţea cum palmele i se umezesc de lacrimi.

Agripina a terminat tehnicumul de comerţ destul de bine, uşor, fără eforturi şi crispări, în anii de studii nu s-a întâmplat nimic deosebit în viaţa ei, trăia tot aşa, ca o somnambulă. Părea că viaţa trece pe alături de ea, fără s-o atingă cu aripa ei vie, aspră sau mângâietoare, atât doar că în acest răstimp îşi făcuse o plăcere din a sta cu ochii închişi şi a asculta muzică veche medievală. N-ar fi putut explica ce anume o făcea să stea ore în şir ca înţepenită, cu mâinile strâns lipite de trup, temându-se să deschidă ochii, de parcă muzica aceea ar fi putut şi să-i strice ceva acolo, poate visurile ei ceţoase, poate să alunge pisica tolănită la soare, câinele alergând pe uliţele satului, sau să facă să învie trandafirul ofilit. Asculta muzica aceea şi printre acordurile ei auzea freamătul frunzelor ude şi abia perceptibila răpăire a ploii mărunte, ciobăneşti.

Fetele care locuiau cu ea într-o odaie se obişnuiseră cu stranietăţile ei şi o lăsau în pace, n-o mai îmbiau la dansuri

sau la concerte. E adevărat că uneori Agripina mergea la teatru sau la cinematograf, dacă auzea că e vreun film pe gustul ei, dar, de obicei, de una singură.

Tot în acest timp s-a obişnuit cu faţa osoasă a lui Mihail şi crezu că-l iubeşte, în orice caz că îi deveni drag.

De aceea, după ce i s-a înmânat diploma, la serata de absolvire, a băut jumătate de pahar de şampanie, şi-a strâns lucrurile puţine, dintre care făcea parte şi un picup ieftin cu câteva discuri de muzică veche, şi a plecat, fără să-şi fi luat rămas bun de la cineva.

A coborât din autobuz şi s-a dus direct la Mihail. Bărbatul era acasă, se porăia la bucătărie. Agripina a intrat, a pus geamantanul jos, apoi picupul, a dat bună ziua şi s-a îndreptat spre plită.

Mihail, uluit, găsi cu cale s-o întrebe:

– Te-ai întors?

Fata îi răspunse enervată, cu un fel de ciudă:

– Nu vezi?

Apoi îl mai întrebă, după un timp:

– Ce fac copiii?

– Dorm.

– Lasă-i să doarmă cât îs mici.

Gustă borşul, găsi că e cam nesărat, mai adăugă o boaghe de sare...

Târziu şi rece

Bătrânul se trezise înaintea soţiei, se foi în pat să se facă mai comod, apoi îşi aţinti privirea în tavan. Ar fi vrut să afle cât e ora, dar ar fi trebuit să se scoale, să-şi caute dibuind ochelarii, pe noptieră, să se apropie de măsuţa din faţa oglinzii mari şi se temu să nu răstoarne ceva, cum avea obiceiul, şi s-o trezească pe soţia, care respira adânc, alături, în patul ei. Nu mai dormeau într-un pat de vreo cincisprezece ani, din ziua când bătrânul a înţeles că ceea ce-i mai leagă pe ei doi, nu e decât sufletul lor comun, şi bărbatul şi-l imagina mare, luminos şi melancolic, ca o zi senină de toamnă târzie, şi s-a dus în magazinul de mobilă din centrul raional şi s-a rugat vânzătorului, un consătean pe care-l învăţase chimia ca pe toţi copiii satului, să-i dea de ştire când va primi mobilă bună pentru dormitor., Anume aşa s-a exprimat, „mobilă bună", adică nu prea scumpă, dar nici prea ieftină.

Soţia, aflând de intenţia lui, zâmbi şi clătină din cap.

Nu l-a probozit ca în tinereţe, când i se părea că cheltuie banii pe fleacuri. De la un timp, părea în genere să se fi schimbat, nu-l mai cicălea, nu-i făcea scene, şi bătrânul a înţeles motivul: nu mai era tânăr şi frumos ca altădată, nu se mai temea că-l va putea pierde.

Are dreptate, oftă, bătrânul cu ochii în tavan, cine ar avea nevoie de un ghiuj ca mine. Întoarse capul şi se uită la faţa sleită a soţiei şi oftă din greu. Îl dureau oasele şi-şi zise c-o să se schimbe vremea, poate o să plouă. Îşi trecu mâna peste chelie şi se gândi că o ploiţă bună ar fi tocmai la ţanc, altfel nu mai vede porumb la toamnă şi nici cartofi.

Deşi lucrase toată viaţa învăţător, bătrânul nu făcea mare diferenţă între el şi ţărani.

Într-un târziu se ridică totuşi din pat, atent, şi îşi căută ochelarii. Izbuti să nu răstoarne, nimic, citi ora, şi pentru că acele ceasornicului indicau opt şi jumătate, se duse la bucătărie. Lumina îl izbi agresivă în ochi şi învăţătorul se opri pentru câteva clipe să-i treacă ameţeala. Apoi luă ibricul, turnă apă în el până la jumătate şi, aprinzând un ochi la plita de gaz, îl puse pe foc. De vreo cincisprezece ani avea grijă, în fiecare dimineaţă să-i pregătească soţiei cafeaua. El nu o consuma decât foarte rar, când avea oaspeţi, ca să nu-i intimideze, în rest bea ceai sau lapte. Soţia se plângea mereu că are tensiunea joasă şi că o cafea o înviorează, învăţătorul ştie că altul e motivul: femeia se născuse într-o familie de intelectuali cu vechi tradiţii şi adusese din casa ei obiceiul de a bea cafea tare în fiecare dimineaţă. Bătrânul a considerat totdeauna că e un moft de care s-ar fi putut lăsa, mai ales acum, la bătrâneţe, dar soţia şi-a apărat dreptul acesta cu îndărătnicie şi tenacitate. Până la urmă a cedat, şi acum, găsind cutia cu cafea, puse trei linguriţe în ibric şi adulmecă mirosul ce se răspândi în toată casa.

Auzi vocea soţiei din dormitor.

– Merci, Geo.

Îl chema de fapt, Gheorghe, dar ei i-a plăcut sa-l numească George, sau mai scurt: Geo. Era şi acesta un moft intelectual pe care bătrânul îl accepta cu îngăduinţă ironică.

Turnă cafeaua într-o ceaşcă de porţelan, unicul porţelan pe care-l aveau în casă, şi aşteptă câteva clipe până apăru soţia în cadrul uşii, în veşnicul ei halat lung, albastru, cu flori roşii. Albastrul era culoarea ei preferată, poate de unde ea însăşi era trupeşă, cu ochii foarte negri ca la ţigance, ochi bulbucaţi, sau poate pentru că în tinereţe se îndrăgostise de el, tocmai din cauza ochilor lui foarte albaştri, aproape senini.

Acum îşi ridică ochii spre faţa lui, îi zâmbi şi se aşeză pe un scăunel, lângă măsuţa de bucătărie. Bătrânul împinse ceaşca până lângă mâna ei încă fină şi frumoasă şi femeia dădu uşor din cap, cu gândurile în altă parte.

– Mă gândesc, zise ea la un moment dat, dacă n-ar fi bine să mă întorc la şcoală.

Învăţătorul zâmbi, pentru că fraza aceasta o mai auzise de zeci de ori, soţia nu se putea obişnui cu pensionarea, mereu i se părea că fără ea şcoala o să se năruie.

– Păi da, se învoi el, n-ar fi rău, pentru că actuala învăţătoare de franceză nu face doi bani, dar vezi că nu mai ai destule puteri.

– Aşa e, însă mi se pare, chiar amu, că elevii trebuie să ne simtă lipsa.

– La sigur, draga mea Marga, învăţătorii de acum...

– Ah, cher ami, nu-mi vorbi de ei, sunt atât de indiferenţi, te ia groaza. Şi copiii, crezi tu, nu simt asta? Doamne, în ce hal fără de hal a ajuns şcoala noastră.

Bătrânul se gândi resemnat că soţia de data aceasta are dreptate. Reputaţia şcolii medii din sat s-a spulberat, parcă nici n-a fost.

– E şi vina noastră, zise într-un târziu bătrânul.

– De ce? întrebă surprinsă soţia.

– Păi, sunt elevii noştri.

Bătrâna învăţătoare mai sorbi câteva înghiţituri mici din ceaşca de porţelan, îşi strânse buzele nemulţumită, însă nu găsi ce să riposteze şi clătină uşor din cap, cum făcea totdeauna când era nevoită să se învoiască cu argumentele cuiva.

Au stat câteva clipe în tăcere până Marga îşi bău cafeaua, ultimele picături de cafea, apoi femeia, se ridică de pe scaun, spălă ceaşca şi zise, ca printre altele.

– Te duci tu să hrăneşti păsările celea?

Deşi fraza suna de vreo zece ani întrebătoare, era de fapt o constatare şi bătrânul învăţător dădu afirmativ din

capul mare şi chel şi peste ochii lui albaştri-apoşi se lăsa o umbră ciudată de împotrivire. Marga observă schimbarea aceasta la faţă a soţului de ani de zile şi totuşi nu se obişnuise cu ea. Îi răspundea în gând: păi, ştiu că ai vrea să mă duc tot eu, că toată casa se ţine pe mine. Îi întoarse spatele supărată şi ieşi din bucătărie.

Bătrânul se ridică de pe scăunel, ieşi în prag şi se uită cu ochi mijiţi spre soarele care rămăsese acelaşi, nu mai îmbătrânea. Păru să se bucure de această mică descoperire, ca un copil, zâmbi în colţurile gurii şi se îndreptă mai vioi spre coteţ. Dădu portiţa coteţului la o parte cu o lovitură uşoară a piciorului şi se feri din faţa orătăniilor care au năboit imediat afară. Cucoşul porumbac, mare şi voinic, cu creastă bătută, roşie ca o garoafă, se umflă imediat în pene şi cântă chiar la un pas de bătrân, asurzitor.

– Ho, bre, ce ţi-a venit, zise împăciuitor învăţătorul.

Găinile, gâştele, curcile s-au risipit prin ogradă, dar nu prea departe, aşteptându-şi porumbul de dimineaţă. Bătrânul se îndreptă spre sarai, deschise uşa şi aruncă vreo două căuşe de porumb direct pe pământul bătătorit, apoi turnă apă în treucă, gândindu-se dacă sacul de porumb ce-i mai rămăsese o să-i ajungă până la toamnă. Toată viaţa l-au chinuit socotelile acestea: o să-i ajungă porumb, n-o să-i ajungă porumb? În jurul casei avea doar zece ari de pământ fertil, unde trebuia să mai pună şi cartofi şi fasole, şi zarzavaturi, avea chiar şi o mică livadă, şi câteva tufe de vie, că-i plăcea să închine de Anul Nou un pahar de vin, făcut de mâna lui, să-şi invite vecinii, şi să se laude că n-a pierdut în el încă viţa de podgorean, deşi… oftă din greu şi căută tot în sărai vreo coajă de pâine uscată s-o arunce câinelui, care scheuna şi sărea lângă cuşca de lemn, pe care bătrânul i-o meşterise vreo doi ani în urmă. Era un câine-lup tânăr şi puternic, i-l dăduse un cioban din vecinătate, Moş Leun, i-l aduse acasă şi-i zisese:

– Iaca, Gheorghe Petrovici, ţi-am adus un câine, să-l ţii în ogradă, să nu zică lumea că nu eşti gospodar.

Învăţătorul se uitase la faţa zâmbitoare şi ironică a moşneagului, gândindu-se să-i răspundă cu vreo vorbă mai repezită, dar nu mai era tânăr să-şi iasă din fire de pe urma unui fleac ca acesta şi luă ţâncul în braţe.

– E câine bun, zise ciobanul, când o creşte, nu se mai bagă hoţul în ogradă.

Şi fraza sunase batjocoritor. În primul rând, pentru că în satul lor nu se auzise să se bage cineva prin ogrăzile oamenilor, şi în al doilea rând, ce să-i fure? Găinile?

– Tare mai eşti deştept mata, bade Leun, îi răspunse atunci învăţătorul şi zâmbise.

Se cunoşteau de ani mulţi, încă din ziua când învăţătorul se aciuase în satul acesta, baştina soţiei, şi ori de câte ori se întâlneau, nu puteau trece unul pe lângă altul fără să se înţepe măcar cât de puţin. Când fuseseră tineri, erau mereu certaţi, acum însă, la bătrâneţe, se împăcaseră. Câinele crescuse într-adevăr mare cât un viţel şi învăţătorul, uitându-se cum mănâncă lacom coaja de pâine, se gândi că încă din copilărie visase să aibă un asemenea dulău, să-l lase liber şi iarna să stea împreună în faţa căminului şi să se uite la flăcări. Cămin îşi făcuse într-adevăr, în camera mare, dar Margo nu l-a lăsat să aducă şi câinele în casă. Şi totuşi aştepta iarna ca pe o binefacere. Era unicul anotimp când se simţea mai bine. Ieşea rar din casă, doar la plimbările de seară, împreună cu soţia, înainte de somn, apoi se întorceau şi aprindeau focul. Se uitau la flăcări în tăcere, liniştiţi, resemnaţi, bătrâni.

Apoi Margo se ducea în bibliotecă, avea o bibliotecă bogată, adunată de ei doi, mai păstraseră şi cărţile vechi ale familiei Secrieru. Margo ţinuse cu tot dinadinsul să nu le arunce, şi în anii de după război le ascunseră în podul casei; acoperindu-le cu nişte zdrenţe. Se întorcea invariabil la aceleaşi două ediţii princeps, Alecsandri şi Eminescu şi

citea cu voce înceată, tărăgănată din pasteluri şi din „Sara pe deal". Margo uneori nu-şi putea reţine lacrimile şi atunci două boabe strălucitoare de rouă se prelingeau pe faţa ei săpată de riduri. Bătrânul învăţător, de obicei, îi mângâia mâna rece şi ea se liniştea.

– Ce fericire, zicea ea într-un târziu, că există şi oameni de geniu. Ne-am fi sălbătăcit demult fără ei.

Bătrânul nu-i răspundea nimic. Se afla în clipele lui cele mai frumoase şi nu voia să şi le întunece cu gânduri negre. Deşi nu-i plăcea cum se schimbă lumea. Mai exact oamenii din jurul lui. Trăiau tot mai bine, deveneau tot mai făloşi. Îşi construiau case mari, îşi cumpărau automobile, femeile puneau aur pe ele, ca ţigancele de altădată, dar nu mai ieşea nimeni la horă, nu se mai duceau la case de cultură, deşi trăiau într-un sat, păreau străini unul altuia. Şi pe bătrânul învăţător îl durea inima, pentru că se considera vinovat de tot ce se întâmpla în preajmă lui. Pe cei mai mulţi dintre săteni îi învăţase carte. – Când am greşit, se întreba, şi în ce constă greşeala? Nu găsea un răspuns plauzibil şi se chinuia. În asemenea cazuri îşi amintea şi de cei trei copii ai lui, doi băieţi şi o fată. Nu-i înţelegea. Se pare că nici ei nu-l înţelegeau sau nu-şi prea băteau capul să-l înţeleagă.

Cel mai mare, Marcel, terminase Politehnica şi lucra inginer la o fabrică din Chişinău. Divorţase, se însurase a doua oară, n-avea casă, n-avea masă, citea detective. Bătrânul închidea ochii, şi-l amintea copil şi zâmbea. Fusese un băiat ager, învăţase bine la şcoală, terminase institutul cu menţiune, apoi parcă se rupse ceva în el. Când trecea pe acasă, bătrânul îl privea pe furiş şi-i venea să plângă, părea un om fără şira spinării, oricând gata să se întindă în faţa oricui. Îi povestea maică-si detectivele pe care le citise în ultima vreme. Margo îl asculta şi doar rareori ofta din greu şi şoptea: sărmanul băiat.

Învăţătorul bătrân şi naiv îl lua pe fecioru-său şi-l purta pe străzile satului, poate s-o trezi copilăria în el, zilele fru-

moase şi curate pe care le-a trăit aici. Mai spera că băiatul lui mai mare s-ar putea întoarce. Dar Marcel sau nu înţelegea, sau se prefăcea că nu înţelege nimic. A doua sau a treia zi se urca în autobuz şi pleca exact cum venise: cititor de detective, jovial şi nepăsător, vorbind o limbă moldo-rusă, pe care cei doi bătrâni o înţelegeau cu greu.

Învăţătorul îi flutura fiului în semn de rămas bun cu o mâna slabă şi tremurândă de emoţie, dar Marcel nici măcar nu-şi înturna capul, se grăbea să se întoarcă la Chişinău. Mai ales această grabă a fiului de a pleca cât mai repede din sat îl amăra pe bătrân. Rămânea un timp în mica staţie de autobuze, fuma o ţigară, se uita la feţele triste şi nedumerite ale celorlalţi părinţi ce se sculaseră cu noaptea în cap să-şi petreacă feciorii sau fiicele, pentru că alt autobuz la capitală nu mai era, mai vorbeau de una, de alta, nişte cuvinte obişnuite, despre ploaie, cartofi, porumb... Apoi se întorcea acasă cătinel, nu se grăbea, ca s-o lase pe Margo cât mai mult timp singură, să se mai ogoiască, şi când ajungea în faţa uşii, tuşea tare, de câteva ori, ca să-l audă soţia şi să-şi şteargă lacrimile. O găsea cu ochii înroşiţi, cu faţa buhăită, ah, se gândea în asemenea clipe bătrânul, cum îşi mai bate joc de noi timpul acesta; n-are nici un pic de milă, măcar cu femeile.

Ştia că Margo îl învinuieşte pe el de infantilitatea fiului mai mare. Nu-i spusese niciodată un cuvânt de obidă, dar de educaţia băieţilor se ocupase el şi iată ce ieşise până la urmă. Ştia că-i reproşează în gând: ţi-a fost frică, Geo. Şi bătrânul lăsa ochii în pământ şi-i răspundea după un veac de tăcere: da, Margo, dar m-am gândit la ei, nu la mine. Şi Margo: la ei, ştiu, băiete, însă vezi şi tu cine e fiul tău. Şi-a lăsat copilul pe drumuri. Şi eu judec astfel, Geo; că cineva, căruia nu-i pasă de soarta copilului lui e...

Nu rostea însă niciodată cuvântul. Bătrânul îi era recunoscător că nu-şi ducea gândul până la capăt. Îşi iubea copiii, deşi fusese totdeauna aspru şi distant cu ei, ca şi cu

elevii. I se reproşase deseori răceala aceasta la consiliile pedagogice. Învăţătorul se apăra cu una şi aceeaşi frază, pe care o rostea apăsat: eu, dragii mei, sunt învăţător, nu doică.

Apoi se aşeza şi asculta tot ce i se vorbea, fără să clipească şi fără să se corecteze. Niciodată nu luase nimic în consideraţie.

Mângâie câinele pe cap, simţi părul aspru şi lunecos al animalului între degete. Totdeauna se simţea bine printre nevorbitoare, mai păstrase din copilăria îndepărtată acea bucurie mică, dar unică, de a se şti înconjurat de vietăţi. Îi plăcuseră mai ales oile şi într-un an, sfătuit de preşedintele de colhoz Scutaru, chiar îşi cumpărase trei oi brumării, dăduse bani buni pe ele, că pe atunci erau scumpe. Preşedintele Scutaru îl întâlnise pe drum şi-l luase în râs, că bre, ce fel de gospodar din Ţara de Sus mai eşti şi tu, dacă nu ţii un animal pe lângă casă. Ironia din vocea preşedintelui îl atinsese rău, mai ales că era nevoit să plătească scump produsele alimentare, le cumpăra de la consăteni şi vorba ceea, frate, frate da brânza-i cu bani, nu se prea sinchiseau să-l jupoaie „de viu" cum se exprimase Margo. Gospodar, se gândi bătrânul, îndepărtându-se de coteţ, coadă de câine, nu gospodar. Taică-meu, da, acela a fost gospodar da i-a ieşit pe nas toată gospodăria săracul. Ori de câte ori îşi aminteşte de taică-său, învăţătorul se opreşte în loc, ca năucit, şi cutele feţii i se adâncesc şi mai mult. Nu se poate obişnui cu nedreptatea ce i se făcuse bătrânului. Nu era chiar atât de bătrân când l-a văzut ultima dată, nici nu împlinise cincizeci de ani, era deci mai tînăr decât el însuşi acum, dar nu-i mai rămăsese nimic din vigoarea de altă dată. Nalt, slab ca un schelet, taică-său se uitase la el printre zăbrele şi zise abia auzit: să nu mă uiţi, Gheorghiţă. Stăteau împreună cu Margo în faţa lui şi bătrânul îşi mută privirea spre tânăra femeie. Nu trebuia să aduci şi copila aceasta să mă vadă în ce hal am ajuns, zise...

Bătrânul învăţător nu mai poate suporta amintirile şi îşi acoperă faţa cu mâinile. Aşa face totdeauna când vrea să se liniştească. Îşi reaminti de cele trei oi şi zâmbi. Le-a vândut chiar în prima lună de iarnă, n-avea cu ce le hrăni. Se dusese la acelaşi preşedinte Scutaru, îl găsise în cabinetul de lucru, şedea cu coatele rezemate pe masă şi înjura toţi şefii de pe lume. Când îl văzu intrând, se ridicase în întâmpinarea lui, încă înjurând.

– Măi, Gheorghe Petrovici, să mă ia dracul, dacă nu s-a strecurat pe acolo, pe sus, un spion. Uite aici ce instrucţii primesc.

I le citise, vreo trei, cu voce groasă, hodorogită. Bătrânul învăţător nu şi le mai aminteşte. Îşi aminteşte însă clar faţa negricioasă, nedumerită a preşedintelui cu două clase primare. Încă nu ştiau bieţii preşedinţi de colhozuri că republica devenea un teren de experimentare. Până la acea perioadă, colhozul fusese bogat, Scutaru era mereu lăudat şi decorat, dar... Toate au un sfârşit, se gândi trist învăţătorul. Nimic nu poate fi mai cumplit ca o moarte zadarnică.

Nu ştiu ce se întâmplă, zisese atunci Scutaru. Dar eu nu mai înţeleg nimic. Nu mai sunt preşedinte, sunt o cârpă de care-şi poate şterge oricine picioarele.

– Am venit să-mi vinzi nişte nutreţ, că...

– Ai venit degeaba, Gheorghe Petrovici. Nu-ţi pot vinde nici un pai. Dacă vrei să-ţi întreţii oile, du-te şi fură de la fermă.

– Cum să fur?

– Păi, cum fură şi ceilalţi. Că eu acu nu mai ştiu cine conduce colhozul ista. În orice caz nu eu sunt acela.

Păi da, îşi zise învăţătorul, l-am lăsat înjurând de unul singur, în odaia largă şi goala care-i servea de cabinet. Iar oile le-am vândut şi n-a mai ieşit gospodar din mine.

În clipa aceea auzi vocea soţiei, un pic răguşită:

– Vino să-ţi bei ceaiul.

Era o frază pe care o auzise de sute de ori, de-a lungul anilor, dar o asculta totdeauna cu plăcere. Pe timpul când erau tineri semnificaţia ei fusese alta decât acum, la bătrâneţe, suna ca un îndemn, sau o chemare la a săvârşi ceva important, frumos, căci în familia lor Margo fusese fiinţa ce umplea casa de lumină şi căldură, şi dacă se întâmpla vreodată să lipseacă, casa devenea deodată rece, pustie, lucrurile se înstrăinau, până şi florile din ghiveciuri se banalizau şi începeau să se ofilească.

Bătrânul învăţător se gândi cu recunoştinţă la soţie-sa şi-şi zise că Margo probabil cunoştea taina de a fi femeie, dar nu-şi mai duse gândul până la capăt, simţi că încercând să analizeze felul de a fi al soţiei nu izbuteşte decât s-o banalizeze. Există multe lucruri, se gândi el, ce nu trebuie explicate. Esteticienii aceştia, îşi continua el gândul, au un dar deosebit de a murdări tot de ce se ating, după ce citeşti explicaţiile lor, taina despre... Învăţătorul îşi aminteşte că zâmbise atunci şi o lăsase să vorbească. Îi plăcea s-o asculte. El însuşi nu izbutise să citească atât de mult. De fapt dispusese de mai puţin timp, fusese unicul învăţător de chimie şi anatomie în toată şcoala, şi pe atunci în familiile ţărăneşti se năşteau câte şapte-opt copii, de regulă. Erau nevoiţi să împartă elevii în clase paralele. Acum, se gândi cu amărăciune învăţătorul, când femeile nu se mai tem de Dumnezeu, scapă uşor de sarcină. Satul nu mai creştea, din contra, numărul locuitorilor scădea vertiginos. Cei tineri îşi părăseau baştina fără remuşcări.

Mda, mormăi bătrânul, sunt bun şi eu, nu vreau să-i învăţăm pe alţii cum să trăiască şi nu vreau critică. Ne vine uşor să căutăm vina altora, mereu să-mi amintesc cum am votat pentru interzicerea horelor ca rămăşiţă a mentalităţii mic-burgheze. Dar numai horele?

Învăţătorul flutură din cap. Nu vreau să mă gândesc la trecut, îşi zise. Aşa cum ani lungi nu m-am gândit decât la chimia mea, nu vreau nici acum...

Se aşeză la masă şi Margo îi servi ceaiul. Se uită lung la hrinca de pâine unsă bine cu unt şi i se făcu greaţă. Simţi cum i se întorc măruntaile şi a fost nevoit să se sprijine cu coatele de masă, ca să nu cadă. O sudoare lipicoasă şi rece îi strălucea pe frunte şi pe chelie. Împinse hrinca de pâine mai încolo şi închise ochii. Stătu aşa, neclintit câteva clipe, apoi simţi cum îşi revine. Margo, la doi paşi de el, îl privi mai mult nedumerită, decât speriată. Mă mai crede un bărbat tare, se mai gândi învăţătorul şi în minutul următor îi zâmbi cum putu.

– Ţi-e rău cumva? îl întrebă totuşi soţia.

– Fleacuri, răspunse bătrânul. O slăbiciune, mi-a şi trecut.

Începu să-şi bea ceaiul cu înghiţituri mici. Era un ceai foarte bun, indian, adus de fiică-sa, Cecilia, mai exact de soţul ei, pentru că un ceai bun era o problemă şi ginere-său se pricepea să rezolve probleme din acestea. Lucra la un comitet executiv raional şi tot ce ştia despre realitate se reducea la ceea ce vedea din cabinet şi din limuzină.

Bătrânul îşi aminti faţa tânără şi grasă a ginerelui şi simţi în gură un gust specific de apă bâhlită. Închise ochii, şi aşa, cu ochii închişi, îşi bău ceaiul, până nu mai rămăsese în ceaşcă nici o picătură. Apoi se ridică de pe scaun, spălă ceaşca şi o puse la locul ei.

– N-ai vrea să te duci la alimentară să cumperi o pâine?

Vocea soţiei îl trezi din gânduri. Îl întreba aşa în fiecare dimineaţă după ceai şi el totdeauna răspundea la fel:

– Mai am timp.

Ieşi în pragul casei şi îşi aprinse ţigara. Câinele se zbătu în lanţ spre el, schelălăi vesel şi bătrânul zâmbi, lucrurile i se părură frumos aranjate la locurile lor. Dar abia peste o clipă se gândi: dacă le priveşti din afară. Dacă nu închizi niciodată ochii şi nu te priveşti nici pe tine şi nici lumea asta, din interior. Atunci toate par bine clădite. Totul şi toate. O bătrâneţe senină. Fraze, se gândi Gheorghe Petrovici, parcă aş fi un bocanc sau o cizmă bine lustruită. Mă bate

soarele şi eu strălucesc. Nu e nici o diferenţă între mine şi ginerele meu, îşi mai zise în gând şi simţi cum i se umezesc ochii de umilinţă. Să fi căzut atât de jos? Stinse ţigara între degete, fără să se frigă. O aruncă cu ciudă, deşi privirea mai continua să-i rămână pustie...

Margo auzi dangătul de clopote şi tresări. Cine să bată în clopotele bisericii, care nu mai lucra de vreo douăzeci de ani. Fusese închisă încă prin anii şaizeci, când trecuse ca un vârtej prin toată Moldova campania ateistă, ca o epidemie, încât şefii de toată mâna de prin satele noastre, mai păstrând în ei spaima deceniului postbelic, s-au întrecut pe sine, dărâmând tot ce, după părerea lor, avea vreo legătură cu religia. Sătenii din Frumoasa izbutiseră totuşi să păstreze biserica intactă, dar bătrânul preot Macarie fusese chemat de Sovietul sătesc şi pus să semneze un document prin care-şi lua benevol obligaţia să nu mai calce pragul ei. De atunci nimeni nu mai trase clopotele. Nici măcar la înmormântare.

Femeia ieşi repede din casă şi era cât pe ce să se împiedice de bătrânul învăţător care mai stătea pe prag, cu ochi pustii.

– Ai auzit? îl întrebă Margo.

– Ce să aud? nu înţelesese bătrânul.

Fusese acele câteva clipe cufundat în sine şi nu auzise clopotele sunând.

– Păi eşti surd, ce ai, mon cher?

Fraza îi pătrunse adânc în conştiinţă, lovindu-l dureros. Cu mulţi ani în urmă, după război, Margo îi zisese într-o zi:

– M-am măritat cu un surd şi un orb. Are ochi şi nu vede, are urechi şi nu aude.

Şi el îi răspunse atunci tăios:

– Da. Mă gândesc la copiii noştri.

– Gândeşte-te, îi ripostase soţia, şi când ai să ajungi la o înţelegere să-mi spui şi mie. Ca să nu ard de ruşine că m-am măritat cu un surd şi un orb.

Cearta se iscase din motiv că pe atunci tânărul Gheorghe Petrovici votase de rând cu ceilalţi intelectuali ai satului pentru interzicerea horelor – ca rămăşiţă a mentalităţii mic-burgheze. Ţiganul Tănase, când auzise vestea, umbla prin sat bătând toba şi prăpădindu-se de râs, strigând, cu pieptul umflat de mândrie: iată oameni buni, un ţigan burghez, uitaţi-vă la mine, că altul nu e pe lume.

Margo la adunarea ceea, prezidată de Lemne, preşedintele Sovietului sătesc de atunci, fusese unicul om din sală care votase contra. Lemne se ridicase în picioare şi strigase peste toată sala:

– Nu eşti responsabilă, muiere.

Apoi, peste o zi, Gheorghe Petrovici fusese chemat la Sovietul sătesc şi Lemne, indignat şi crâncen, strigase:

– Dacă se mai repetă, o trimit în Sibiria. Ştiu eu ce zace în familia ceea a voastră. Să nu credeţi că-l puteţi înşela pe tovarăşul Lemne. Eu sunt pus aici să apăr interesele Puterii Sovietice şi-s gata să-mi dau şi viaţa, dacă va fi nevoie, ai înţeles? Şi să-i bagi în cap muierii tale că hora e o rămăşiţă mic-burgheză, pentru că acolo se ţopăie în mod anarhist. Ca să nu mai zic, că uneori se cânta şi doine pesimiste şi de jale. Unde vezi tu în viaţa noastră tristeţe? Nu e, pentru că norodul trăieşte o viaţă fericită şi luminoasă, de aceea e interzis să se cânte tot felul de balade şi doine. Vom crea un alt folclor, pe măsura timpului măreţ pe care-l trăim, ai priceput?

Bătrânul îşi aminteşte faţa crispată şi dură a lui Lemne şi se cutremură. În ziua aceea s-a întors acasă târziu şi beat, cântând în gura mare: Foaie verde de rogoz, bună-i viaţa în colhoz.

În seara aceea auzi prin aburii de alcool vocea albă a soţiei.

– Îmi pare rău, mon cher, că m-am măritat cu tine.

Ameţeala îi trecu imediat, ca luată cu mâna, şi începu să plângă ca un copil, în hohote.

– L-ai văzut pe tata! L-ai văzut pe tatăl strigase.

Margo însă ieşise din odaie, se dusese la copilul care scâncea în leagăn.

Apoi se întinse în pat şi, înainte de a adormi, bolborosise: nu eşti responsabilă, muiere. Toată noaptea prin somn se luptase să-şi scoată de pe faţă masca lui Lemne, dar nu mai izbuti.

– Ce să aud? mai întrebă o dată bătrânul.

– A sunat clopotul bisericii. Ce-o mai fi însemnat şi aceasta? Nu cumva s-a deschis biserica?

– Puşchea pe limbă.

– De ce?

– Păi suntem ateişti, ce naiba?

Bătrânul rosti cuvintele cu un zâmbet răutăcios, ascuns în colţurile gurii ştirbe. Se tot pregătea să se ducă la dentist de vreo jumătate de an, însă îl oprea mereu privirea mieroasă a medicului din centrul raional, care era în bune relaţii cu soţul Ceciliei.

– Beţivani, nu ateişti, zise rece şi apăsat Margo.

Învăţătorul tăcu, n-avea chef de ceartă. Mereu se certaseră pe teme din acestea, delicate. Margo vorbise totdeauna cu un dispreţ ucigător de evenimentele ce nu le înţelegea sau le considera o porcărie.

Clopotul încetă să mai sune şi Margo îl întrebă:

– Noaptea trecută ai avut coşmaruri, că strigai prin somn. Eşti bolnav?

– Nici un pic. Am visat că nu-mi puteam scoate masca lui Lemne de pe faţă. Parcă toată lumea din sat purta aceeaşi mască...

– Păi da, îl întrerupse Margo cu brutalitate, e adevărat. Uneori am şi eu senzaţia că sunt un fel de Lemne, în fustă.

– N-ar trebui să-l vorbim de rău. Nu i-a venit uşor să apese pe trăgaci.

Margo strânse din umeri. Nu vroia să vorbească ca în anii cei buni din tinereţe, când turuia ca o mitralieră pusă

în acţiune. De fapt din clipa când se simţiseră bătrâni, le plăcea să stea singuri şi să tacă. Parcă nu mai aveau ce să-şi spună unul altuia. Motivul era altul: se saturaseră ambii de vorbe. Mai ales că pe bătrân îl mai dureau şi dinţii.

– N-am încotro, trebuie să mă duc la dentist, zise bătrânul.

– O să-ţi pună dinţi de aur, fără să-ţi ia vreo copeică. Nu mai e chip să trăieşti cinstit pe lumea asta.

– Mereu acelaşi lucru, Nu mai schimbi discul.

– Discul? Ai învăţat expresia de la fiu-tău?

– Ce vrei de la el? Îşi trăieşte viaţa ca toată lumea...

– Tocmai. Ca toată lumea...

– Mereu eşti pornită împotriva tuturor.

– Sigur. Sunt o muiere bătrână şi iresponsabilă. De ce nu-mi spui asta.? Ca totdeauna. De când te ştiu mi-ai tot explicat lucrurile în felul acesta.

– Şi ce-ai fi vrut?

– Nimic. Dar am ajuns nişte vite. Parcă nu mai avem nici minte, nici inimă.

Bătrânul tăcu. Nu vroia să se certe. Peste un timp, crezu că el trebuie să pună punct discuţiei.

– Dacă te lăsam de capul tău, Lemne te-ar fi zătrit...

– Da, strigă furioasă Margo. Aşa însă, iată, trăiesc şi mi-i scârbă de mine. Ţi-am născut un fiu din care a ieşit un formidabil cititor de detective. Doar atât. L-ai auzit cum vorbeşte? Şi-a lăsat chipiul pe drumuri. Apoi ţi-am făcut o fiică atât de frumoasă, încât a reuşit să se vândă...

– Încetează, şopti bătrânul. Gândeşte-te, că suntem deja bătrâni.

– Tocmai, zise de data aceasta încet bătrâna. Cum să mor acum? M-ai învăţat toată viaţa cum să trăiesc, n-ai putea să mă înveţi şi să mor? Am vrut să mă întorc în pământ liniştită, cu conştiinţa curată.

– Sunt copiii tăi.

– Ai, mei, doamne, ai mei, gemu bătrâna.

Îşi acoperi faţa cu mâinile şi bătrânul , la un moment dat, istovit, îşi simţi oasele moi, ca de ceară. Repeta în gând fraza cu care se obişnuise de ani de zile: cine naiba m-a pus să mă însor cu o... bolnavă de isterie.

Lacrimile soţiei îl scoteau totdeauna din sărite. Nu-i era milă de ea, când o vedea plângând. Zise peste sughiţurile care-i zguduiau trupul slab şi bătrân.

– Mă duc să mă primblu. Trec şi pe la alimentară.

Când ieşi în hudiţă, îl văzu pe moş Leun, sprijinit cu spatele de poarta de lemn, nevopsită încă, era o poartă mare şi nouă, vecinul lucrase la ea o iarnă întreagă, învăţătorul râsese de el, că ce-şi înnoieşte casa la bătrâneţe, moş Leun îl lăsă să râdă până la capăt, apoi îi lămuri, că e bine să ai la casa o poartă mare şi frumoasă, ca să nu-ţi fie ruşine, când o veni lumea la înmormântare. Gheorghe Petrovici strânse din umeri, mă rog, cădem cu toţii la bătrâneţe în mintea copiilor într-un fel sau altul. Că dacă eşti mort, de să-ţi mai pese de o poartă, e veche sau nouă?

Învăţătorul ridică mâna şi-l salută pe moşneag.

– Ai auzit şi dumneata? îl întrebă.

– Păi, de aceea am ieşit din ogradă, să întreb de cineva, credeam că mi s-o fi părut.

– Am auzit şi eu, da nu înţeleg, de ce-or fi tras clopotele?

– Poate Ion Achiţei o fi dat voie să deschidă biserica.

– Păi bine că nu, ce-i închis, bre Leune, nu se mai deschide. Şi pe urmă, pentru cine s-o mai deschizi? Pentru, babele noastre doar. Că tu nu prea stârceai acolo nici când era deschisă.

– Aşa e. Dar tot mai om mă simţeam când ştiam că avem biserică în sat.

– Mai pe dracu, zise învăţătorul cu năduf. Toată viaţa am fost ateist, aşa am rămas şi acum, la bătrâneţe.

– Apu, bre Gheorghe Petrovici, dumneata eşti învăţător şi ţi s-au plătit bani ca să fii fără de dumnezeu, da eu îs ţăran întunecat, trebuie să mă laşi să mor cu dumnezeu în suflet.

– Nu-i voie, bre Leun. Dacă nu-i voie, apoi gata, îţi aminteşti ce zicea Lemne: în tara asta este numai un cap luminos, care gândeşte, noi ceilalţi trebuie să nu gândim, da să împlinim planul. Şi după plan, în satul nostru biserica urma să fie închisă şi basta.

– Păi asta zicea Lemne, da poate Ion Achiţei o să zică altfel?

– Sigur. Ion Achiţei e prost şi vrea să fie dat afară. Crezi că el n-o fi vrând să mănânce pâine cu unt şi să-şi bea liniştit paharul lui cu vin?

– Cine nu vrea? întrebă parca într-o doară moş Leun. Învăţătorul îşi trecu trupul de pe un picior pe altul, apoi zise:

– Mă duc să aflu ce s-a întâmplat. Poate într-adevăr au de gând să deschidă biserica.

– Nu-ţi mai face şi mata gânduri, Gheorghe Petrovici, ce s-a stricat odată nu se mai repară aşa de uşor.

– Eu mai cred şi acum că am făcut bine. Am rămas ateist.

– Aşa e. Când Puterea e ateistă, e simplu să fii de partea ei.

Învăţătorul îşi miji ochii apoşi, albastrul lor se contopi cu seninul bolnăvicios al cerului poate înainte de ploaie. Mereu trebuie să fiu atent să nu fac nervi, se gândi Gheorghe Petrovici şi peste o clipă îi întoarse spatele celuilalt, care rămase pe loc, bine înfipt în picioarele ce-l dureau de vreo două luni. Bătrâneţe, haine grele, mormăi moş Leun şi i se făcu milă la un moment dat de învăţătorul cel gârbovit. Strigă în urma lui, fără să fie sigur că învăţătorul o să-l audă:

– Treci pe la Maţerele, acela duce poşta.

Gheorghe Petrovici îl auzi, dar nu se întoarse... Găsi că sfatul lui moş Leun e bun, pictorul era într-adevăr la curent cu toate noutăţile satului. Păşind mai departe, Gheorghe Petrovici îşi zise că n-ar fi rău să treacă şi pe la farmacie, pentru a procura nişte calmante. Nu le folosise niciodată,

soţia însă, de când o ştie fusese nervoasă. E din motiv că are sângele rarefiat, se gândi învăţătorul, intelectualii ăştia vechi au cu toţii un sânge bolnăvicios. Pentru că trebuie să fii foarte prost, sau în cazul lui Margo, proastă, ca pentru a te alina să citeşti poezii. Ce ţi se întâmplă? Te vindeci? Proştii, ţarul a avut dreptate, când a zis că intelectualitatea e putredă. În ce mă priveşte, sunt un ţăran viguros, şi nu-mi pasă de vânturi. Bată cât vor din orice direcţie. Am rădăcini adânci în pământul ista, nu ca Margo. Deşi trebuia să se fi întâmplat tocmai invers, eu sunt veneticul şi ea e băştinaşă. Cică se trage chiar din neamul Moştenitorului. Poveşti bune de prostit babele şi copiii.

Când ajunse la colt o luă pe drumul central, asfaltat. La câţiva paşi văzu farmacia, şi după ce se codi un pic, mai păstrase încă frica de medici ca în copilărie, sigur, acum caraghioasă. Când deschise uşa îl izbi în nas mirosul specific de medicamente. Nu era nimeni în farmacie. Se opri descumpănit în mijlocul încăperii, apoi tuşi de câteva ori. În curând apăru o fetişcană în halat alb şi cu faţa plânsă. Îşi şterse cu mâinile ochii înroşiţi. Învăţătorul o cunoştea, îi predase şi ei chimia, ca tuturor copiilor din sat. O chema Daniela şi bătrânul , privind-o, simţi cum îl apasă anii. Ori de câte ori vedea o femeie frumoasă, trăia această senzaţie a unei îmbătrâniri bruşte.

– Bună ziua, Dana.

– Vă ascult, Gheorghe Petrovici.

– De ce plângi, fato, ce ai?

– Nu plâng, vi s-a părut. Aţi dorit ceva?

– Nişte calmante uşoare, pentru Margo.

– Cum se simte?

– Binişor. Păi, că noi, bătrânii, cum să ne mai simţim?

Tânăra femeie îi întinse calmantele şi Gheorghe Petrovici îi atinse degetele. I se făcu milă de copila aceasta tristă ca o icoană.

– Ia zi tu, fata moşului, ce ai? Zi, că nu mă grăbesc, n-am unde.

– D-apoi nici nu e nimic de zis, Gheorghe Petrovici, că bea şi bea şi nu mai ştiu ce e de făcut. Îmi vine să-mi iau lumea în cap, nu alta.

Învăţătorul clătină din cap în semn că o înţelege şi că e de acord cu starea ei, dar avea privirea hotărâtă şi trăsăturile feţei crispate.

– Totul e rău acum, zise la un moment dat.

Se sperie de ce zise. Pentru asemenea cuvinte, în anii postbelici Lemne l-ar fi deportat. În ultima perioada, zisă de stagnare, ar fi avut poate neplăceri, deşi nu e sigur. Pe atunci toată lumea, în particular vorbea că e rău, tribunele însă răsunau de vorbe optimiste. Ca şi ziarele, radioul, televizorul. Şi ca şi ginerele său.

Dana privi prin fereastră, peste umărul bătrânului. Încercă să zâmbească.

– Aş putea vorbi cu el, zise la un moment dat bătrânul învăţător.

– De ce?

– Ştiu eu, poate o să ajute, oricum, i-am predat cândva.

– Cred că a uitat.

– Asta nu se uită.

– Ce anume?

– Anii de şcoală. Eu unul îmi amintesc tot mai des liceul. Era o clădire impunătoare, în centrul Chişinăului. Se numea liceul „B. P. Hasdeu“. Nu e nici un semn, de fapt, pe clădire, că a fost cândva numitul liceu. Chişinăul e un oraş fără istorie. Cred că ne-am pierdut cu toţii minţile, parcă am trăi în pustiu. Dumnezeu a murit...

Farmacista se uită la el cu ochii larg deschişi de uimire. Părea că nu-l înţelege. Bătrânul învăţător însă nu ştia ce să-i mai spună, s-o ajute să-şi alunge durerea.

– Când o să pierim cu toţii, n-o să rămână nici măcar o piatră care să amintească de noi.

– La ce bun? întrebă tânăra femeie, enervată. O să degenerăm cu atâta vin şi tutun pe capul nostru. Dar nu-mi pare rău. Suntem un popor care vrea să moară.

Învăţătorul o privi pe furiş, printre gene. Arăta frumoasă, dârză şi disperată.

– E adevărat, nu ne prea temem de moarte, continuă calm învăţătorul. Nici nu ne pasă. Dar asta nu înseamnă că nu trebuie măcar sa încercăm să rezistăm. Poate izbutim. Poate reuşim şi de data aceasta.

Femeia zâmbi luminos şi sincer. Învăţătorul îi răspunse cu gura ştirbă. Apoi se ridică încet, bătrâneşte şi după ce o salută cu o înclinare a capului, ieşi.

– Va trebui să mă duc mai întâi să vorbesc cu porcul cela, îşi zise.

O luă spre marginea satului, unde ştia că locuieşte farmacista. Pe drum îşi aminti că vorbise ceva de Dumnezeu. O dată cu moş Leun, apoi cu Dana. Ce i-a venit? Nu mai citise în Biblie de vreo patruzeci de ani. Atunci, în timpul foametei de după război, îl rugase pe Domnul să-i apere. Apară-mă, Doamne, că-s singur şi-s disperat, că femeia mea, copiii mei mor... Simţi o durere ascuţită în inimă. Se opri şi se sprijini cu spatele de un zid de alături. Crezuse că a uitat. Toată viaţa s-a străduit să uite. Şi-a crescut copiii fără să le spună măcar un cuvânt. Nu e de mirare, se gândi, că-i seamănă lui Lemne.

Îşi aminti cum Lemne strigase de la tribună în anii ceia:

– O să educ din voi nişte patrioţi asemeni mie. Pentru asta, în primul rând, va trebui să aduceţi la selsovet toate cărţile scrise cu litere româneşti, pentru că sunt antisovietice.

Învăţătorul îşi aminti senzaţia ceea de umilinţă cu care încărcase doi saci de literatură interzisă şi îi cără la Sovietul sătesc, cele mai multe cărţi conţineau traduceri din limbile europene, ba chiar şi din ruseşte. Margo izbutise să ascundă de el doar nişte volume de Eminescu, nu şi-a putut salva măcar manualele de franceză. Atunci oare să se fi produs

ruptura dintre ei? În clipa când l-a văzut cum îi tremurau genunchii de frică? Se întreabă acum, bătrân şi singur, mi-a fost teamă, asta să fi fost motivul laşităţii mele de atunci? Margo nici n-a vrut să audă că ar fi putut exista şi o altă explicaţie.

Care?

– Pentru că nu e responsabilă, se gândeşte bătrânul acum. N-a vrut să-şi amintească de taică-său, deportatul. I-a zis, aspru, crâncen;

– Vrei să te trimită Lemne în Siberia să citim urşilor albi versuri de Baudelaire? Ţi-ar plăcea?

N-a zis nimic atunci. Peste mai mulţi ani însă, într-un amurg tihnit strecurase, ca printre altele:

– Ne-am fi întors acum curaţi şi oameni.

– Îmi place cum vorbeşti, îi răspunse. Mi-a plăcut totdeauna cum vorbeşti tu, ca din carte. Nu-ţi trece prin cap că s-ar fi putut întâmpla să nu ne întoarcem. Suntem vii, sănătoşi, avem copii, poţi să citeşti Baudelaire sau altceva, cât încape în tine.

Dar Margo nu mai zise nimic. Îi plăcea doar să-l sâcâie, nu ajungeau însă niciodată să se certe.

– Am avut şi aşa mare noroc că am scăpat de foamete. Jumătate de sat a murit, ai uitat asta?

– Nu ne aflam aici, că am fi murit şi noi, nu-ţi bate capul.

– Ne-ar fi ajutat Lemne.

Margo închise ochii de durere. Apoi se ridică şi se duse în casă la copii. Învăţătorul rămase singur, simţi mirosul greu de mlaştină, de putreziciune, care venea din el. Acelaşi miros greu plutea peste tot satul, când bătea vântul dinspre bălţile Prutului. Adică fostele bălţi, fiindcă fuseseră secate, arate, apoi lăsate de izbelişte că n-au mai putut fi folosite pentru cultivarea legumelor şi acum se transformă încet într-o mlaştină enormă şi puturoasă. Îşi aminti de vorbele preşedintelui tânăr Scutaru.

– Uneori, Gheorghe Petrovici, mă gândesc că la Chişinău, în guvernul republicii, s-a strecurat un spion, de câte instrucţii neroade ne trimit.

Am tot vorbit, se gândeşte acum învăţătorul. Ani lungi am tot experimentat. Cândva trebuia să vină şi răsplata. Odată şi odată trebuie să plăteşti pentru toate. Ori tu, ori copiii tăi, ca în cazul meu. Dacă Margo i-ar fi citit gândurile, ar fi zis:

– Umbli şi tu acum cu vorbe băbeşti. Ai început să te temi de moarte?

Nu era adevărat. Nu se temea de moarte. I se făcea doar tângă că urma să moară murdar. Ştia că se murdărise.

Îşi aminti focul din piaţa mică a satului. Aruncă şi el cărţile în foc, una câte una, blestemându-le. Lemne stătea la doi paşi şi se uita la el, râzând:

– Aruncă, Gheorghe Petrovici, tot rahatul ista contra. Ştiinţa cea mare e învăţătura tovarăşului Stalin.

– Da, da, bâiguise, învăţătorul, tânăr pe atunci şi galben ca ceara.

Îl întrerupse din gânduri un băieţel, care alerga pe drum şi bătea cu piciorul o cutie de conserve goală. Se opri mirat lângă Gheorge Petrovici, se scobi în nas şi fără să scoată un cuvânt, se duse mai departe.

Bătrânul învăţător, parcă trezit din somn, o luă la picior şi în câteva minute se pomeni în poarta casei farmacistei. Bătu în poarta mare, de metal, de câteva ori – se temea să nu fi lăsat stăpânii câinele slobod. Ştia că soţul farmacistei ţinea un dulău enorm, de care-i plăcea să se laude în faţa sătenilor, că e cât un viţel. Nu se auzi nici un sunet. Deschise poarta şi se strecură în curte. Câinele mare, roşietic, poate o corcitură de Saint-Bernard, flocos şi blând, dormea paşnic şi când îl văzu pe bătrân clipi prieteneşte fără măcar să ridice capul de pe pământ. Părea să-i zică, hai, treci, omule, nu-ţi fă probleme cu mine că nu mai sunt eu chiar atât de mic la suflet, să te suspectez.

Bătu uşurel în uşa casei, nu i se răspunse însă nici de data aceasta, şi fu nevoit să-şi ia inima în dinţi şi să deschidă. Îl izbi în faţă un miros greu de ţuică şi de aer putred. Se vede că nu mai aerisise nimeni casa aceasta de mult timp.

Păşi pragul, ridică ochii şi-l văzu pe soţul farmacistei la masă, zâmbind, cu o sticlă de ţuică în faţă, pe jumătate goală.

– Noroc dom-le învăţător. Intră, te rog, şi ia loc.

– Gheorghe Petrovici bâigui o frază scurtă, drept salut, şi se aşeză oftând pe unul din scaunele de alături.

– Vrei să tragi o duşcă, dom-le învăţător?

– Nu vreau, bre Andriuţă.

– Adică nu mă stimezi, asta vrei să spui mata, dom-le învăţător.

– Nu te stimez.

– Mă bucur. Iaca în fine, un om de treabă care spune deschis că nu stimează un beţivan. Bravo, dom-le învăţător. Sunteţi un om tare.

– Te-ai gândi la Dana, bre Andriuţă. Se omoară femeia de necaz. Nu te gândeşti că are şi ea un suflet?

– Mă gândesc, Gheorghe Petrovici. Ei, îţi spun pe secret, mă gândesc la multe lucruri, vreau să ajung filozof ca matale, ca Maţerele, ca... păi da, sunteţi un exemplu pentru mine. V-aţi bălăcit în rahat toată viaţa şi acum aveţi nas să faceţi altora morală. Îţi place.

– Au fost vremuri grele.

– Te înţeleg, Gheorghe Petrovici. Au fost vremuri grele. Ţi-au zis: să creezi din copiii ăştia nişte puşlamale, nişte lemne, fără minte şi fără suflet, şi dumneata ai dus mâna la cozoroc. Eşti, ai strigat, o puşlama şi un lemn? A murit Scutaru, ştii? Atac de cord.

– Când? Nu ştiam!

– Păi da, a fost scos din lucru. Iar noi toţi am stat cu mâinile în sân. Da ştii mata ce i s-a imputat?

– Nu ştiu.

– Că nu înţelege politica partidului, care politică constă în trecerea agriculturii pe baza agro-industrială, da Scutaru a zis nu pricep. Şi la comitetul raional de partid i-au zis: nu pricepi, du-te-n măta, că nu ne uităm noi la meritele tale.

Învăţătorul simţi un fel de greaţă la stomac şi întinse mâna spre paharul cu ţuică. Bău o jumătate din el şi se simţi mai bine.

– Iaca vezi, dom-le învăţător? Nu ne mai rămâne nimic altceva decât să bem ţuică. Asta e tot ce putem face. Ce, noi suntem oameni? O adunătură de sperieţi şi de fricoşi.

– Se auziseră clopotele bisericii dimineaţa, nu ştii ce s-a întâmplat?

– S-a îmbătat Lemne. A auzit de moartea lui Scutaru şi s-a scrântit la cap de bucurie. Bătea în clopote şi striga: iar se întorc vremurile mele, păcătoşilor.

– Se întorc într-adevăr?

– Se întorc. Eu sunt mai tânăr, nu ţin minte bine anii de după război, da amu vin nişte timpuri bune pentru porci.

– Nu se poate.

– Ia auzi: nu se poate. Eşti grozav, dom-le învăţător.

Eu ce fac acum? Mă îmbăt, mă uit în oglindă şi-mi zic: senior Andrei, eşti un porc, o lichea, un nimic, obişnuieşte-te cu noua icoană, sau dă ortul popii ca preşedintele Scutaru, Erou al Muncii Socialiste. Vin vremurile grele, dom-le învăţător, am eu un prieten la Chişinău, dat afară pe două beţe, pentru că avea păreri, he-he, mi-a scris zilele acestea, nimeni n-are dreptul să gândească pe teritoriul acestei feude. Numai feudalul.

– Mă doare capul, măi Andriuţă.

– Iaca vezi, dom-le învăţător, cum ai şi priceput? Bravo!

– Mă doare capul, măi Andriuţă.

– Arde un pahar de rachiu şi-ţi trece. Trece, pe naiba.

– Cât timp eşti beat trece, apoi iar te îmbeţi. În felul acesta îţi trece viaţa: ori porc, ori beţivan. E acelaşi lucru. Pentru că eu am ordin: obespeciti devocicami. Ştii ce-i asta?

– Halucinaţii...

– Stai jos, dom-le învăţător. Încă n-am halucinaţii. Aşa mi s-a spus: obespeciti devocicami. Pentru că pădurea noastră n-o să mai fie pădure, ci ocol silvic. Chiar acum munceşte în sudoarea frunţii o brigadă de la Chişinău, împrejmuieşte pădurea cu un gard înalt de doi metri din fer forjat, care costă un milion, nici mai mult, nici mai puţin.

– Halucinaţii...

– Stai jos dom-le învăţător, în adâncul pădurii alte brigăzi de muncitori fruntaşi înalţă un palat cu sală de banchet şi saune, în pădure vor fi crescuţi cerbi şi căprioare pentru vânătoarea regilor. Aşa că ţărancele noastre au datorie sfântă să depăşească planul la culegerea frunzelor arămii de tutun, calitatea întâia, ca republica să îmbogăţească şi...

– Halucinaţii...

– Gheorghe Petrovici, îmi pare rău, nu mă fă prost. Scutaru a zis că scrie la Moscova şi când au strigat odată la el, i-a crăpat inima. Parşivîi moldovanin, i-au zis, unde te bagi? Razve mî ne znaem cito tî naţionalist? i-au zis. Vsio pro tebea znaem, i-au mai zis, şi l-au dat afară din cabinet ca pe un ţânc. He-e, se schimbă vremurile, Gheorghe Petrovici.

Aşa că, hai să bem ţuică. Ştii cine e cunoscutul cela al meu de la Chişinău, ce mi-a scris? Florian Jitaru, doctor în ştiinţe, adică fost doctor în ştiinţe, că i-au găsit şi lui că-i naţionalist. Aşa că, noroc, dom-le învăţător.

– Da mai lasă-mă bre, cu dom-le...

– Nu te teme, Gheorghe Petrovici. O să pun eu un cuvânt pe lângă Lemne. Că el e acum mai mare pe rezervaţia silvică. M-a chemat la el şi m-a întrebat: măi, Andriuţă, vrei să trăieşti ca-n sânul lui dumnezeu? Şi eu am zis: vreau. Atunci, zice Lemne, te iau la lucru şi ai datoria: obespeciti devocicami.

–...

– Păi mă gândesc. Că tot Lemne mi-a zis: trebuie să fii pentru, măi Andriuţă, şi să te învoieşti. Vânătorii care au să vină aici sunt cam bătrâori, aşa că, vezi bine, o să-ţi cadă şi ţie câte ceva. Şi mi-a mai zis: pridet vremea velicogo razvrata, mă Andriuţă, şi cine o să fie deştept, acela o să se plimbe în limuzină. Aşa că învoieşte-te: obespeciti devocicami. Iaca cum îi treaba, Gheorghe Petrovici. Da dumneata îmi vii aici cu o morală învechită, că să-mi pară rău de Dana.

Bătrânul învăţător înţelese că nu are cu cine vorbi şi se ridică încet, ducându-şi ambele mâini la şale. Îl chinuia radiculita. Când se simţi drept, zise:

– O să plouă, bre Andriuţă, Şi acum mă gândesc că degeaba ţi-am vorbit despre lucrurile frumoase la şcoală.

– Degeaba. Mai bine ai fi vorbit în vânt, poate era vreun folos. Că mie mi-ai vorbit una, da în viaţă e alta.

– Aşa a fost totdeauna, de când e lumea.

– Atunci de ce ţi-ai mai bătut gura?

Învăţătorul încuviinţă din cap, se întoarse şi se porni spre uşă. Andrei îl urmări câteva secunde, surâse, apoi strigă peste toată casa:

– Obespeciti devocicami!

Când se pomeni în hudiţă, învăţătorul simţi din nou greaţă la stomac, se temu să nu verse. Hotărî că nu mai are rost să se întoarcă la farmacie, să-i vorbească Danei. Nu avea nici un pic de autoritate în faţa fostului elev. Se simţea gol, pustiit şi singur. Ştia că Margo îl urăşte de mulţi ani, încă din ziua ceea nenorocită, când a încărcat cei doi saci de literatură şi i-a dus în piaţă şi a aruncat cărţile în foc. Nu i-o iartă.

Senzaţia de greaţă mai continuă să persiste un timp şi învăţătorul se opri sub un gard să scuipe. Când se linişti, îşi aprinse o ţigară şi trase fumul cu sete în piept. Se gândi că nu mai izbuteşte să lase fumatul.

Închise ochii şi îşi aminti de satul lui de baştină din nordul Moldovei. Poate că ar fi făcut mai bine dacă se întorcea acolo, se gândi. În ultimul timp mereu îşi visează satul şi apa întunecată a râuleţului Căinar, n-a mai trecut pe acolo de vreo douăzeci şi cinci de ani. Îşi mai zice că au fost zilele lui luminoase, unicele, trăite acolo, în copilărie. Cine l-a pus s-o urmeze pe Margo în satul acesta? Îşi aminti însă că fusese pe timpuri un sat frumos cu bălţi pline de păsări, cu pădure, se plimba cu luntrea pe lacul Beleu, îi plăcuse să se piardă în stufăriile lacului de unul singur. Apa îl liniştea, îi vorbea de veşnicie, umbra lui Ioan Vodă părea să fie alături. Ca şi a celorlalţi, veniţi mai târziu pe aceste coclauri, umbre mai mult legendare, dar care păreau să vegheze vatra satului. Era tânăr şi visător pe atunci. Nu mai rămăsese nimic din istoria satului, nici măcar o zdreanţă*. până* şi Cantaziadi murise. Acum iată, cică s-a dus şi Scutaru. Ne ducem cu toţii, se gândi învăţătorul, şi în urma noastră totul se destramă: cultură şi istorie, chiar şi satul nu mai e comunitate. Cui să-i pese? Vine iar timpul lui Lemne?

Se ridică încet, aruncă mucul de ţigară şi se îndreptă spre alimentară, să cumpere pâine. Ocoli farmacia să nu dea cu ochii de Dana. Ce i-ar fi putut spune? Toate se destramă, se gândi, nu mai avem nimic sfânt, ajungem nişte vite. De acolo, din adâncul fiinţei lui, o voce zeflemitoare îl întreba: ce-ţi pasă, bătrâne? Ţi-ai trăit traiul, ţi-ai mâncat mălaiul. Şezi la locul tău cald de lângă sobă şi nu-ţi băga nasul unde nu-ţi fierbe oala. Sfânt, nesfânt, ia auzi. Sau poate nu dumneata ai fost chimistul, care strigai la lecţie: chimia este mama agriculturii! Vocea care îi vorbea astfel semăna cu a lui Lemne: surdă, monotonă. Îndurătoare. Şi care e vina mea? se întrebă învăţătorul. Nici una, îi răspunse Lemne, dar unul din elevii dumitale e ministrul agriculturii şi cred, că ţine minte ce l-ai învăţat la şcoală.

Învăţătorul flutură din cap şi grăbi paşii. Lângă „Alimentară" îl văzu pe Maţerele, stătea proptit în bastonul de care se folosea de vreo doi ani mai mult pentru a-şi da importanţă. Învăţătorul n-ar fi vrut să-l întâlnească tocmai acum, dar nu mai putea da înapoi, soarele se ridica tot mai sus şi Margo îi aştepta cu pâinea acasă. Maţerele se legăna de pe un picior pe altul, zâmbea cu privirile tulbure, duse parcă în altă lume.

Bătrânul învăţător voi să treacă pe alături, dar pictorul întinse bastonul şi-i bară calea.

– Salut, dom-le învăţător.

– Noroc. Ce ţi-a venit să mă iei cu dom-le.

– Nu te teme. A trecut timpul cela. Acum poţi chiar să te mândreşti, dacă ai cumva sânge boieresc în vine.

– Ce vrei să spui cu asta?

– Am glumit, Gheorghe Petrovici. Iaca stau aici în faţa alimentarei şi mă gândesc: de ce la o adică împrejmuiesc pădurea cu gardul acela de fier? N-o să mai avem voie să intrăm în pădure oare?

Învăţătorul simţi o durere apăsătoare în inimă. M-am săturat, se gândi. Nu avu însă timp să reflecteze mai departe, cum îi era obiceiul, pentru că Maţerele îl făcu din nou atent:

– Mă gândesc cu tristeţe la sărmanul câine al lui Pansicovschi, care a fugit în pădure să fie liber. Vai de capul lui, o să stea în ocol ca vitele şi o să urle la lună.

– Îţi pasă tocmai dumitale, care te-ai retras la marginea satului şi te-ai...

– Te rog să mă ierţi că te întrerup... Nu discutăm problema mea acum, ci a prietenului meu Sultan, care a fost la viaţa lui şi lup şi câine. Adică şi-a schimbat năravul, dar părul ba. Şi ce a obţinut până la urmă? O ceapă degerată, că-i îngrădesc pădurea şi o transformă în rezervaţie silvică pentru desfătarea şefilor de la Chişinău. Ai auzit de asta?

– Eşti bine informat, observ.

– Nu trebuie să închizi ochii, Gheorghe Petrovici.

– Eu sunt pensionar. Nu mi-a mai rămas mult, aşa că, te rog să mă laşi în pace. Am obosit. Toată viaţa...

– Te cred, bătrâne. Sunt şi eu obosit, şi bătrân... dar iată că l-am visat pe Cantaziadi, afurisitul cela de grec fanariot care a fost mai deştept ca noi, că a şters-o la timp şi ştii ce mi-a spus? A strigat la mine ca la un copil: „Ridică-te, băiete şi lucrează". N-am reuşit să-l întreb ce are în vedere că m-am lăsat doar de pictură, iar altă muncă nu ştiu să fac, dar grecul a dispărut şi de data aceasta la timp. Acum, iată, umblu ca un bezmetic şi mă întreb: ce o fi vrut să zică, parşivul cela. Mare năpastă pe capul meu tocmai la bătrâneţe. Şi doar am zis: mă retrag în cronici. Nu vreau să ştiu nimic din ce se întâmplă în jurul meu. Dar mereu se întâmplă câte unul care plăteşte cu viaţa nepăsarea noastră, şi ne deranjează, nu-i aşa, dom-le învăţător?

Bătrânul învăţător înţelese că n-o să scape cu una cu două de pictorul pornit pe taclale şi îşi aprinse o ţigară. Maţerele zâmbi şi continuă:

– Ai auzit că a murit Scutaru? Cică ultimele lui cuvinte au fost: bateţi clopotele, treziţi-vă. Şi iată că a venit ordin de la raion să se îndeplinească ultima lui dorinţă şi dacă ai auzit, s-a bătut în clopote. Foarte frumos din partea şefilor de la raion, că au respectat ultima dorinţă a mortului. Mai ales că nu e nici un pericol, nu ne mai trezim noi atât de uşor.

– Eu unul sunt bătrân, Maţerele, şi mi-ar place să mor liniştit şi împăcat cu lumea. Sunt bătrân, mă auzi?

– Încă nu-s surd. Deşi sunt şi eu bătrân... Cică Scutaru o să fie înmormântat cu muzică alături de Petrache, cel împuşcat în '47 de Stoica.

– Eu am venit mai târziu în satul ista... Ce e Petrache, ce...

– Cantaziadi, când mai era în viaţă, evident, a scris o baladă despre Petrache şi a şi pus cuvintele pe note, că se pricepea şi la note. Frumoasă baladă, dar interzisă din motiv

că e tristă şi nu reflectă lupta de clasă şi pe urmă e şi tendenţioasă.

– Cine?

– Balada, desigur, nu autorul, că el demult nu mai e printre noi.

– Aşa fac totdeauna deştepţii iştia, zise învăţătorul mai împăcat.

Fumul de ţigară îl linişti, ba chiar îl predispuse spre o discuţie mai lungă cu limbutul ista de Maţerele, aşa că îl privi chiar cu o umbră de interes.

– Vorba e, dom-le învăţător...

– Nu-mi mai zice „dom-le", îl întrerupse învăţătorul.

– Să am iertare. E un obicei prost, nu mă pot debarasa de el, tot o s-o păţesc din motivul acesta. Dar vroiam să-ţi dau dreptate, tovarăşe învăţător în privinţa deştepţilor. Lasă dracului nu ştiu ce moştenire puturoasă şi alţii trebuie să-şi bată capul cu ea şi încă să se şi teamă. Că Lemne a scris un denunţ la raion, că cică nu Cantaziadi e autorul baladei, ci eu, Maţerele. L-am chemat la mine şi i-am arătat manuscrisul, zic, uite, bre, cunoşti scrisul grecului?

– Şi el? întrebă interesat de-a binelea învăţătorul.

– Păi el dom-le, mă scuzaţi, dragă tovarăşe, era beat criţă şi a zis că nu contează. Important, a zis el, nu e adevărul, ci denunţul, şi el mă ştie că sunt „un contra" şi i-am subminat totdeauna autoritatea. Să nu-l scuipi în ochi?

– Las-o baltă, zise la un moment dat învăţătorul, chiar plictisit, acu nu se mai face caz de contra şi alte din astea, toţi „contra" au fost deportaţi dincolo de Ural. N-ai de ce să te temi.

– Vezi dumneata, acum iese că n-ai dreptate... Textul baladei a fost trimis la Academia de Ştiinţe din Chişinău la cercetare şi de acolo a venit răspuns că nu e folclor autentic, pentru că noi suntem un popor optimist, iar cântecul e de jale, deci, autorul, deplângând moartea unui oarecare

Petrache, ce-a vrut să spună cu asta? Care e mesajul, s-au întrebat savanţii-filologi?

– Şi?

– Şi Lemne m-a asigurat că în scrisoarea de răspuns stă negru pe alb scris: autorul acestei balade subminează prietenia dintre popoarele sovietice, pentru că duşmanul de clasă poartă numele Stoica, deci un cuvânt de origine slavonă, şi nu latină, cum sunt toate cuvintele urâte din limba noastră. Concluzia: autorul e naţionalist.

Învăţătorul zâmbi şi stinse ţigara.

– Palavre, zise. Îmi pierd timpul cu dumneata, Maţerele. Ce contează: slavonă, latină, greacă, turcă, poate chiar sarmată, că cine n-a trecut pe aici? Nu mă interesează, să-ţi spun drept, toate acestea, Lemne s-a scrântit de beţie, ce vrei de la el?

– Bien, mon cher, cum zice soţia dumitale şi Virginia Graur, o să vezi dumneata, că belele abia încep.

– De unde şi până unde?

– He-he, sunt trecut prin ciur şi prin dârmoi să nu simt eu unde se îndreaptă lucrurile? Să-i crape inima aşa, din nimic, unui bărbat cum e preşedintele Scutaru?

– O fi fost bolnav, c-a muncit, sireacul, ca boul până a scos colhozul ista din nevoi. Da... eu mă duc.

Maţerele rămase lângă gard cu gura căscată. Ar fi vrut să mai întindă vorba, dar pricepu că învăţătorul se teme şi se junghie a râde... Bre, se gândi Maţerele, ce zile am mai ajuns, însă nu mai izbuti să continue vorba cu sine însuşi, pentru că tocmai atunci trecu pe lângă el şi Andriuţă, beat criţă şi strigând, printre sughiţuri: obespeciti devocicami!

Gheorghe Petrovici mergea acum senin, parcă eliberat de griji, întâlnirea cu Maţerele îi aminti că trăieşte în mijlocul unui popor care se hrăneşte cu snoave şi legende şi până şi moartea e ceva ce se uită foarte uşor, pentru că a învăţat să nu-i mai pese nici de el însuşi, sau de ea însăşi? de el, de ea, ce contează de vreme ce orice pâclişit de pictor

rural îţi poate băga prostii pe gât cu duiumul, încât ajungi să nu mai înţelegi bine ce e realitate şi ce e fantasmagorie.

Sufletul bătrânului continua să fie, în ciuda enervării, senin şi vesel, îi venea să cadă jos de râs, că un beţiv de teapa lui Lemne şi-a bătut joc de filfizonul Maţerele, care până şi la bătrâneţe nu se mai poate împăca cu umbra luminoasă a fanariotului. De ce fanariot?

E clar de ce, pentru că nu mai trebuie să-i cauţi şi alte cusururi, i-ai zis fanariot şi ai scăpat de el. Bre, se gândi Gheorghe Petrovici, toată viaţa dumnezeu a avut grijă să ne înveţe o limbă frumoasă şi să ne dea mai apoi o soartă tragică, astfel ca să putem să ne povestim unul altuia necazurile, cu înflorituri şi nuanţe, şi din ce mi-a istorisit pictorul, ce am înţeles? Că până şi în clipa când o să ne pună la zid, o să ne prăpădim de râs şi o să povestim snoave celor ce-or să tragă în noi. Mă umflă râsul şi cântecul, ca pe ţiganul cel flămând.

Intră în alimentară şi o văzu pe Pachiţa, vânzătoarea, dormitând la tejghea. Era o fată tânără, poate de vreo douăzeci de ani, nici blondă, nici brunetă. Se uită printre genele coborâte la Gheorghe Petrovici şi strânse din umeri, adică nu prea are pâine ca lumea, dacă vrea să cumpere de cea veche, de o săptămână, mă rog, îl poate servi, deşi ar fi ea de părerea că s-o lase în pace, că tare e obosită şi i s-a lehămitit de viaţa asta, în general, şi de fundătura respectivă, în particular, unde nu găseşte, să cauţi cu lumânarea, un băiat cult şi citit, ci doar tractorişti, şoferi, sau căruţaşi şi ea... bătrânul învăţător oftă din greu şi îi întinse monedele pentru o pâine veche şi neagră. Pachiţa se sculă anevoie, căscă îndelung până îi trosniră fălcile, se întinse să-şi mai dezmorţească oasele, apoi aduse pâinea şi o trânti pe tejgea, ca pe o piatră.

Bătrânul se uită cu reproş la fata tânără, voinică şi agresivă din faţa lui şi îşi dădu seama în momentul acela cât e de neputincios. Un nimic este omul, se gândi, un mizerabil

muribund, care nu costă nici o monedă de una, poţi să strigi, să faci ce vrei, parcă ar fi înconjurat de un zid, de un pustiu enorm, şi lumea din satul acesta trăieşte fiecare după capul lui şi nu-i pasă de nimic şi nimeni. Ne-au tăiat pădurea şi nici măcar nu ne pasă cine, nici măcar nu ne întrebăm, de ce? De altfel, ce ar schimba asta? Ni s-ar răspunde ca de obicei, interesele statului dictează... sau chiar nimic, aşa, şi-ar râde de noi, pe cei mai activi i-ar pune la punct, dându-i drept naţionalişti. S-o întreb oare, se gândeşte în continuare bătrânul , de ce pâinea e veche? A adormit. Toţi dorm. Şi se mai gândeşte la sine cu tristeţe, dispreţ şi scârbă.

Când eram tânăr, îşi zise, mă gândeam că există moartea ca o eliberare. Nu m-am temut de ea, dar am tot amânat ziua, şi apoi s-au născut copiii şi n-am mai putut. Acum, la bătrâneţe, nu mai are nici un rost. Ar trebui să mă îmbăt şi eu, după exemplul lui Andrei, şi să strig ca el... Trăiască prostituţia?! Cea trupească, dar mai ales cea spirituală! Trăiască minciuna! Trăiască noua burghezie birocratică, vai mie, care îngrădeşte păduri pentru vânători regale. Ce ştiu eu, un nenorocit învăţător de chimie? Cine este soţia mea Margo, o nenorocită învăţătoare de franceză, care citeşte seara din Baudelaire sau Eminescu şi plânge. Asta e tot ce ne-a mai rămas? Am ajuns nişte şoareci de experiment pentru un zootehnician scrântit? Să mai pretinzi să ţi se aducă pâine proaspătă? Doamne, nu ne mai rămâi decât tu, să ne aperi!

Fata continua să doarmă dusă. Visa prin somn, poate-şi visa iubitul? Dar eu, cum să dorm, dacă sufăr de insomnie? Îşi aminti cuvintele băiatului lui mai mic: nu mai vreau să învăţ, tată. Vreau să rămân prost, să nu gândesc, să dorm mereu, pentru că altfel simt cum îmi ies din minţi. Scutaru a adormit. Este mai fericit ca noi. Cel puţin va rămâne curat. Ca şi Petrache Graur. Ca şi Cantaziadi sau Domniţa Stoica. Moartea ne purifică pe toţi. Nu mi-a mai rămas mult. Dar copiii mei? Fiul meu mai mare, cititor de detective, fiica

mea, înţolită ca o cucoană de pe timpuri, plimbându-se cu limuzina statului, şi uitându-se cu dispreţ la cei ce o hrănesc, şi o îmbracă. Am vrut s-o ducă mai bine ca mine. Credeam că înjosirile au căzut numai pe capul meu, toate, cât pot exista, eu unul le voi suporta, ca măcar fiii şi fiica mea să fie liberi şi curaţi. Am crezut în asta? Dar Scutaru a crezut? Noi toţi am crezut în asta? Copiii noştri, curaţi şi cinstiţi, trăind într-o ţară curată!

Şi Margo, râzând şi plângând, din colţul ei avea să strige:

– Pentru că eşti un naiv, sau vrei să pieri un naiv, dar de fapt, ţi-e frică să deschizi ochii şi să vezi minciuna. Cine dintre noi doi e mai dogmatic, de vreme ce tu nu vrei...

Nu-şi ducea niciodată gândul până la capăt. Sleită de puteri, disperată, îşi lăsa mâinile în jos şi se cufunda în tăcere. O tăcere tot mai adâncă, de fiinţă însingurată sau poate chiar de plantă.

A fost o întâmplare că m-am însurat anume cu ea. Deşi îmi plăcuse, era pe atunci o fetişcană diafană, cum ar zice tinerii de azi, stil retro, coborâtă parcă din tablourile lui El Greco. Nu sunt sigur însă, că nu anume frica m-a împins s-o iau în căsătorie, să-i fac declaraţii de dragoste lungi şi poate plictisitoare, pe care ea le asculta tăcută şi retrasă în lumea ei populată de cavaleri şi doamne medievale, ca în filme, de unde îmi arunca uneori câte o privire de fiinţă rănită, sângerândă chiar, şi într-o zi acceptă cu o înclinaţie a capului. Trebuia să mă căsătoresc rapid, pentru că tata fusese deja deportat şi eu scăpasem doar pentru că nu eram acasă şi pentru că bătrânul , probabil, nu le spusese că are şi un fiu student. I-am spus lui Margo secretul: sunt fiu de chiabur şi ea m-a privit un timp, apoi a zâmbit. Eu sunt orfană, mi-a răspuns. Părinţii meu au murit de foame. Am iubit-o oare? mă întreb acum, la bătrâneţe, după ce am trăit cu ea nici nu mai ţin minte câţi ani? N-a fost fericită cu mine, ea, care visase să se mărite cu un cavaler, pe măsura, să zicem, a Contrabandistului sau chiar a Înte-

meietorului, dacă aceştia au existat şi nu e vorba de vreo legendă pur şi simplu.

Am greşit când m-am învoit să vin aici, în satul ei să întemeiem din nou şcoală, noi doi, după ce Stoica fusese dus în pădure, iar Dionis Brumă, după moartea Domniţei, îşi luase lumea în cap şi dispăruse fără urmă. Era pe atunci un sat cu tradiţii, aş zice chiar cu o cultură aparte şi unui străin îi venea greu să se integreze în această atmosferă. Dar n-aş fi putut să-i refuz această favoare. Margo se simţea în apele ei numai aici, printre oamenii vii, pe care îi cunoştea de copil, cât şi printre umbrele celor duşi, care însă păreau să-şi continue existenţa printre noi, şi lumea deseori se referea la ei ca la cineva prezent.

Cu excepţia lui Lemne, acesta a râs totdeauna de neghiobia consătenilor lui, strigând mereu de la tribună: trecutul este un rahat burghezo-moşiereşc şi de aceea trebuie să-l uitaţi şi să intraţi în viaţa nouă, stalinistă, curaţi ca lacrima. E bătrân şi Lemne. O lume îmbătrânită, se gândeşte învăţătorul, o lume care mai există din inerţie...

Pământului nu-i va mai rămâne altceva decât să se transforme într-un înger şi să se retragă în sufletul nostru. Unde am citit fraza aceasta, se întreabă bătrâna Margo. Nu-şi aminteşte. Poate că nici n-am citit-o, adevărul e că pământul acesta care ne ţine e viu, are un suflet care ne condamnă. Nu mă gândesc numaidecât la Cronicile Întemeietorului, nici măcar nu le-am văzut, ştiu doar că au existat, şi acum, la bătrâneţe, sigur, aş vrea să le citesc, să ştiu cine sunt: o continuare a neamului meu sau o însingurată? O simt rece în jurul meu, singurătatea, mai nemiloasă, ca moartea, pentru că durează de mulţi ani. De când? Poarte din clipa când l-am văzut pe Geo aburcând sacul cu cărţi şi cărându-l la Sovietul sătesc, unde Lemne le-a dat foc. Mai ard şi acum? N-am putut să salvez decât un volumaş de Baudelaire şi două de Eminescu. Le-am ascuns sub pernă şi din ziua ceea l-am urât pe Geo. N-am ţipat,

pe atunci eram liniştită încă şi tânără şi ura mea era calmă. M-am retras în îmbrăţişarea caldă a pământului. Eu însămi m-am simţit ca o palmă de pământ. Şi el mi-a spus: trebuie să naşti copii. Este o datorie a ta, nu te poţi eschiva, şi eu, ca şi tine, alături de tine, voi rodi. Ca şi mama ta, care te-a născut pe tine. Nu toate femeile nasc din dragoste, şi am auzit vocea mamei, de dincolo, din pământ, învinge-ţi orgoliul, fetiţo, şi dă viaţă cu trupul tău altor oameni, asemeni pământului din care am ieşit cu toţii şi ne întoarcem în îmbrăţişarea lui caldă. Pământul este mare şi bun şi ne iartă pe toţi. Nu-l pot ierta, mamă, i-am spus, pentru că nici moartea nu ne poate ierta laşitatea. Nu ştiu cum să trăiesc mai departe!

Şi într-o zi m-am urcat pe Măgură şi am stat acolo, în bătaia vântului, printre ruini şi pustiu cu volumul lui Eminescu ce-mi rămăsese şi am citit cu voce tare „Rugăciunea unui dac“. Şi am simţit cum pătrunde lumina în sufletul meu, parcă albastră ca cerul, şi am ştiut că nu mai sunt singură, că Dumnezeu e alături şi n-o să mă mai lase, n-o să mă părăsească. Şi mi-am îmbărbătat inima şi m-a iertat. Nu mi-a vorbit, dar am ştiut că e alături, că-mi sprijină sufletul şi mă ogoieşte. Şi am mai înţeles că nu pot fi singură. Că sunt o părticică din Universul nemărginit. Că sunt un tot întreg cu el. Şi asta mi-a dat curaj, pentru că trebuie să înţelegem că suntem trup din trupul Universului, şi suflet din sufletul lui mare şi luminos. Şi atunci toate cad la picioarele tale şi tu însuţi eşti lumina şi cauţi să te contopeşti cu el şi nu te mai temi pentru că trăind oriunde, chiar în temniţă, Lumina e cu tine şi toate în jur ţi se par mici şi efemere. Dar trebuie să le iubeşti, tocmai din motiv că sunt mici şi efemere. Dumnezeule mare, mi-am zis, iată, deci, Adevărul. Nu ura. Slujind Adevărul şi vorbind Adevărul, în numele Luminii Universale. Şi mi-am zis: acesta e sufletul nostru, Lumina. Şi m-am liniştit, şi i-am născut copii, deşi nu-l mai iubeam şi nici nu-l mai puteam iubi, chiar dacă

înţelegeam cu mintea trează că nu e bine, îl simţeam nopţile alături; cuprins de frică şi mic, un trup doar cu semne de bărbat, fără a răspândi în jur însă mirosul tare al puterii, al curajului şi uneori, tresărea prin somn şi striga ca un buimac: da, Lemne, da! şi atunci nu-mi puteam ogoi plânsul şi lacrimile ce-mi curgeau din ochi îmi umezeau perna. Pentru că mă gândeam cu groază la copiii mei, prin vinele cărora curge şi sângele lui înspăimântat, de nebărbat şi atunci m-am întors de la el şi am întâlnit ochii de granit ai lui Scutaru, tânăr şi neînduplecat şi mi-a spus; e o cârpă. Nu-mi închipui cum poţi trăi cu o cârpă... Dar nu l-am lăsat. Nu am plecat. Nu numai pentru ca mi-a fost milă de el, ci şi din alt motiv. Am încetat să mai cred în vorbe. Vorbe, şi vorbe. Atunci am ştiut că nu mai cred în nimic, că eram pe moarte şi că nici măcar nu mă tem de ea. De mai demult, de fapt. Poate din clipa când l-am văzut pe socru-meu privind lumea de dincolo de sârma ghimpată. Fără să înţeleagă. Şi eu cu Geo, ne uitam la el fără să înţelegem. Şi mi s-a făcut scârbă. Asta ştiu de unde vine. Scârbă de toţi cei care-s în stare să închidă un om, pentru că a muncit opt hectare de pământ. Asta era vina lui, că muncise mai mult ca alţii. Trebuise să nu muncească atât şi atunci ar fi fost bun... Doamne... Şi nu mi-a mai fost frică. Pentru că l-am văzut curat, în pragul morţii. Alb. Şi l-am auzit vorbind, cu voce slabă, ca un foşnet de frunze: să nu crâcniţi, să nu cumva să puneţi ceva la îndoială, pentru că omul e judecat nu după faptă, ci după vorbă. Vă puteţi bate joc de orice prin fapte, însă vorbele trebuie să vă fie altele... L-am văzut pe Geo îngălbenindu-se. Ne-am retras şi ne-am întors în oraş. Bătrânul a rămas acolo, în pădure, alb şi curat ca un sfânt. Şi am simţit mâna străină, fără vlagă, a soţului meu pe umăr, umedă şi rece. M-am întors cutremurată spre el şi am strigat: Geo! Era însă deja târziu. Intrase frica în el. Trupul i se făcuse moale, de muiere. Mi-au trebuit ani lungi, ca să mă obişnuiesc cu trupul lui şi nu mi-am mai putut

învinge dezgustul şi senzaţia că alături e o păpuşă enormă de cârpă. Şi n-am mai crezut în nimic. Şi m-am întrebat... Aşa l-am urât pe Geo... L-am urât? Sau doar am murit? Fără să înţeleg la început, că sunt moartă...

Când am coborât de pe Măgură şi vântul îmi şuiera în urechi numele Întemeietorului, iar până la asta nume neştiute vreodată sau poate doar uitate pentru totdeauna, numele, poate, celor ce-au ridicat nu departe de aici Valul, crezând că astfel se vor putea apăra de Istorie. Nu de barbari, zic de Istorie, pentru că până la urmă, popoarele cuceritoare trebuie să plătească sângele nevinovat al celor ucişi, lacrimile, suferinţa, înjosirea... toate au căzut peste capul lor şi barbarii au executat doar, condamnarea Istoriei... Cuceritorii lumii, care au călcat pe pământurile acestea şi, învinşi, s-au retras în sângele şi în codul nostru genetic, ca sute de ani să plătim şi noi o vină care nu e a noastră... ca unii dintre noi să se dezică de propria origine. De ce? l-am întrebat pe fostul meu bărbat, ce schimbă asta, şi dacă declarăm acum sus şi tare că noi nu mai suntem noi, oare nu mai suntem într-adevăr? Eşti sigur, l-am întrebat, că nepoţii şi strănepoţii tăi nu te vor blestema? De ce trebuie să-i mai trădezi şi tu, n-au plătit oare cu propria lor dispariţie? N-au fost călcaţi în picioare de hoardele de barbari, care au trecut pe aici cu nemiluita, nu s-au retras în adâncul acestui pământ şi destul de adânc în sufletele noastre, încât se mai teme cineva de ei? Cine se mai teme de nişte năluci? Suntem nevoiţi să purtăm în sânge chipurile lor obosite, dar încă neîngenuncheate, încă demne? Nu e decât un vis, o legendă, un fum... Şi dacă ne dezicem şi de propria noastră origine, ce ne mai rămâne? Nu suntem şi aşa destul de săraci?

Nici măcar nu ai ce apăra, mi-a zis Geo, râzând. Tu mai ales şi toţi ceilalţi din satul acesta, nu uita că vă trageţi şi dintr-o tătăroaică. Şi ce-i cu asta? L-am întrebat. Nu e bine. Tovarăşul Lemne ne-a vorbit la adunarea activului că

avem ordin de la tovarăşul Stalin să ne căutăm altă origine, nu cred că trebuie să-ţi explic, că e de preferat una slavă. Aşa că n-a existat nici măcar Dragoş. Doar dacă a fost şi el un slav? Şi Valul lui Traian? Nu există, ţi-am mai spus, nici un Val şi nici un Traian, nimic latinesc, pricepi? Tovarăşul Stalin a dat ordin, ne-a comunicat tovarăşul Lemne să se facă cercetări arheologice şi să se descopere aşezări vechi slave şi... la urma urmei nu ţi-e totuna: latin, slav, tătar... Ce contează? Important e că nu mai murim de foame ca nu demult. Tovarăşul Lemne a zis: Istoria noastră începe de astăzi. Tot ce a fost până la noi nu e decât negură şi mlaştină...

Am coborât de pe Măgură şi vântul îmi şoptea la ureche numele tătăroaicei şi am plâns ca o femeie disperată care nu ştie cum să-şi îndrumeze copiii, fiindcă ceea ce vede sunt numai cuvinte.

Vorbe goale, ca nişte baloane de săpun, viu colorate, care pocnesc şi se sparg şi nu rămâne în urma lor nimic, nimic.

Trebuia totuşi să-mi nasc băieţii şi să-i am de la bărbatul meu legitim, pe care nu-l iubeam, nu-l uram măcar, tremurător de frică până şi în patul conjugal. Acum sunt bătrână şi nu mai sunt sigură că am făcut bine. Am adăugat la cele câteva milioane de sclavi încă trei, cel puţin doi, la sigur. Poate reuşesc să-l salvez pe cel mic. Poate mă ajută Dumnezeu, să-l văd Om şi să mor liniştită că am lăsat în urma mea o mică speranţă, o lumină, că poate odată şi odată ne vom purifica. Cel mai mare nu mai vrea asta. Fiică-mea de asemenea, şi eu, naivă, am insistat să i se pună numele Lucia, gândindu-mă la lumina strălucitoare, în ciuda soţului meu, care se temea până şi de... pentru că suntem îmbâcsiţi de cuvinte fără noimă.

Şi atunci am refuzat să mint şi copiii. Şi le-am spus: este un porc acest Lemne, care-şi bate joc de părinţii voştri, de noi toţi, de lumea întreagă. Şi l-am iubit pe Scutaru, pentru

că eram singură şi disperată, dar asta nu m-a ajutat. Credeam că în felul acesta mă răzbun pe Lemne şi pe tatăl vostru, şi pe lumea aceasta îmbâcsită de cuvinte şi de absurd, dar am greşit. Nu mi s-a făcut mai uşor. Nu asta era salvarea, în dragostea cu un alt bărbat, şi atunci i-am spus lui Scutaru, nu mai vreau şi el m-a privit cu ochi foarte senini şi i-am zis: a trăit cândva în satul acesta un bărbat, Petrache Graur şi visam că... Ştiu, m-a întrerupt. Dar trebuie să mai ştii, i-am zis în continuare, că vei sfârşi ca el. Nu l-am crezut. A râs. Vroia să mă convingă că s-au schimbat timpurile. De parcă timpul ar fi ceva ce s-ar putea schimba în afara oamenilor, ceva independent şi obiectiv, şi apoi mi-am dat seama şi am plâns, de una singură, căci am înţeles că nu pot cuprinde infinitul şi că timpul e material şi că nu pot înţelege nimic şi că nimeni nu-mi poate explica şi am râs amar, ah, sunt pământul, nimic mai mult, cufundându-mă în pământ voi înţelege totodată cu el, şi cu alte milioane de oameni care au fost până la mine, voi deveni un înger luminos şi mă voi retrage în sufletul curat şi pur şi veşnic al omenirii – acest vis al tuturor, niciodată realizat şi poate iremediabil, acea stare de umilinţă... mă mai gândeam la cele două realităţi, una adevărată şi alta alcătuită numai din cuvinte care nu există decât în mică măsură, ca şi dragostea...

Dar l-am iubit pe Scutaru şi am înţeles că pot trăi fără cuvinte. Şi că poate trăi şi el fără cuvinte. Şi i-am urât pe cei ce au inventat vorbele pentru a-şi acoperi umilinţa. Am plâns şi lacrimile mele s-au scurs în pământ. Eram ca planta care absoarbe, Şi ca pământul. Am trăit bucuria pământului care poartă rodul în ţarina lui umedă şi acum, că Scutaru a murit, pot spune că am ştiut încă atunci în '56 că va muri, că va fi ucis, doar că fără gloanţe. Că nu va putea îndura înjosirea, pentru că deja cunoscuse măreţia... Şi el mi-a răspuns cu aceleaşi cuvinte: s-au schimbat timpurile!

Clopotul bisericii parcă ar bate în mine. Cine a îndrăznit totuşi să se urce în clopotniţă?

Coboram de pe Măgura, eram tânără şi vântul liber îmi şoptea cuvinte de dragoste. Doar vântul nu i se supunea lui Lemne pe timpul cela.

Învăţătorul sosi tocmai în clipa când Margo cu ochii închişi asculta vântul din tinereţe şi avea din cauza aceasta faţa acoperită de un zâmbet ironic, zeflemitor şi în acelaşi timp necruţător, auzi paşii târşiţi ai bătrânului şi nu făcu nici o mişcare să se ridice de pe scaun, rămase neclintită şi doar când auzi uşa de la bucătărie scârţâind jalnic, ca o pisică înfometată, îşi strecură privirea tulbure pe sub genele cândva lungi şi frumoase şi îşi îndreptă maşinal părul, acum puţin şi fără strălucire şi simţi un val de milă cuprinzându-i sufletul: un bătrân şi o bătrână, se gândi, două jucării stricate, ca în momentul următor să-şi muşte limba, uitase ca nu are voie să-şi amintească versuri decadente, mai ales într-o limbă străină... Ce banalitate.

– Pâinea e veche şi uscată, zise bătrânul.

Vocea lui părea mai obosită ca oricând. Margo se ridică greoaie şi slabă, luă pâinea şi o privi câteva secunde foarte concentrată, străină de toată lumea, izolată şi se întrebă, în gând: pentru această bucată de pâine? Nu-i trecu nimic altceva prin cap, nici un cuvânt mai mult, deşi sufletul îi era plin de lacrimi.

Îşi aminti cadavrul unei femei, răstignit pe trotuar, la Chişinău, pentru că nu se oferise nimeni să-i întindă o fărâmă de pâine. Pe atunci se făcea numai politică, totul era politică, iar ochii lui Stalin, pătrunzători şi greoi, bolnavi, o urmăreau pretutindeni, lumea murea de foame, în timp ce conducătorii republicii, graşi, optimişti, bine îmbrăcaţi, îşi treceau privirile inerte peste suferinţele oamenilor şi raportau, ca slugi credincioase ce erau, că Moldova însorită a depăşit planurile la... Numai moartea nu era planificată. până şi moartea pentru că, evident, măturând ultimele

grăunţe din podurile oamenilor, Marii Conducători, Slugi fidele ale celui mai Mare Conducător, condamnau, cu bună ştiinţă, poporul acesta-la o moarte lentă şi crudă, Fizică. Atunci fizică, se gândi Margo. Concomitent şi spirituală. Care sunt păcatele noastre, Doamne, în faţa ta? Mai plătim oare încă sângele nevinovat pe care l-au vărsat romanii? De ce nu încăpem şi noi în această lume? A cui vină o ispăşim de atâtea veacuri?

Bătrânul se hotărî să rupă tăcerea. Învăţătoarea tresări la vocea lui greoaie.

– Nu te mai gândi, că iar n-o să poţi dormi.

– Mi-a spus o vecină că nu avem dreptul să intrăm în pădure.

– Aşa e. Au împrejmuit-o cu gard de fer forjat, care, cică, numai metalul costă un milion sau două. Pădurea noastră e deja rezervaţie silvică. Statul a luat-o sub ocrotirea lui.

– Păi da, orice porc face ce vrea şi zice că e în interesele statului sau ale poporului.

– Mereu trebuie să te fac atentă, mereu...

– Lasa-mă, te rog. Acum la bătrâneţe, cel puţin, am dreptul să spun ce-mi place.

– Nici acum n-ai drept, strigă bătrânul , s-ar putea să sufere copiii din cauza cuvintelor tale.

– Parcă Stalin a murit, ce dumnezeu.

– Dar Lemne mai e viu. Tu, care eşti atât de deşteaptă, nu vezi ce se întâmplă în ţară? Eşti oarbă? Am rămas ce am fost, praf.

– Dacă aş fi ştiut că vei duce o viaţă de târâtoare, aş fi...

– Încetează.

– Păi da, o să-i fac rău fiicei mele, poate să i se ia limuzina soţului ei, sărmanul. Sau celui mare o să-i stric cariera de beţivan? Pentru că e permis să bei ca un porc, nu e însă permis să spui ce vrei, ce gândeşti?

– Ţi-a mai rămas energie şi pentru ocupaţia asta.

– Mie mi-a rămas, că n-am cheltuit-o adunând cărţi şi manuscrise de la oameni, ca să le dau foc în piaţa satului, şi mai apoi să fac propagandă ca să transform omul în vită de muncă. Tu – da, tu eşti ucenicul lui Lemne.

– M-am gândit la tine şi la copii în primul rând.

– Cu ce te-ai gândit?

Bătrânul se ridică brusc şi ieşi din odaie. Se gândi în pragul casei cu ochi sticloşi, că nu mai ştie să vorbească cu propria soţie. Între timp mai auzi o dată clopotele bisericii sunând. Cineva îşi face de cap, murmură, o s-o păţească, tovarăşul Lemne ne-a declarat pe toţi ateişti şi a închis biserica. Ordinul e ordin, trebuie să te supui, nu să-l discuţi. Aşa e viaţa, n-ai încotro.

I se făcu scârbă de vorbele acestea. Le învăţase încă în tinereţe, şi iată până acum, când se afla cu un picior în groapă, nu se putea debarasa de ele. I-au intrat până în măduva oaselor. Maimuţă bătrână, îşi zise. Nu mi-a mai rămas mult de trăit şi încă mă mai tem. Până nu demult m-am temut pentru destinul copiilor, acum mi-e frică din inerţie, din obişnuinţă. De cine mi-e frică? Pentru ce, doamne, am fost adus pe lume? Dar întrebarea răsuna în adâncul lui ca un strigăt fără sens.

Moartea, se gândeşte acum bătrânul învăţător, rezolvă toate problemele în favoarea ei. De fapt, nu schimbă nimic. Şi faptul că tata a murit acolo, după gardul de sârmă ghimpată, nu l-a făcut pe Lemne mai bun, sau pe alţii ca el. Cei care au murit în timpul foametei, unica vină a cărora a fost... care? Cum am mai putut rămâne oameni... blestemul celor morţi, noi i-am ucis, va cade asupra noastră, asupra copiilor noştri, asupra... nu vom scapă de pedeapsă, nu ne vom salva...

...şi acum, uitându-mă în jur, ce mi-ar rămâne oare, decât lacrimile?

...uitându-mă în jur la această Vale a plângerii, unde nu mai moare nimeni de foame, ci de înjosire. Cine să înţe-

leagă? Geo nu înţelege. Doar Scutaru, dar iată, i se bat clopotele... pe care l-am aşteptat în vis, lângă izvor, în vis. Apa izvorului, sângele acestui pământ, acelaşi sânge ce se zbate înjosit şi roşu, cumplit şi trist, în vinele acestui popor, pentru că e acelaşi trup cu pământul... şi am izbutit să-l urăsc din clipa când l-am văzut alături de Lemne în faţa focului din piaţă, când ardeau cărţile... soţul meu şi celălalt...

– Noi vom stroi o nouă rânduială, strigase Lemne, n-avem, nevoie de buchii latineşti, care-s burgheze şi decăzute. Dacă aflu la cineva vreo carte burgheză, îl trimit în Siberia...

Margo cea tristă, îmi voi spune Margo cea însingurată, acoperă-ţi faţa cu mâinile şi taci. Şi atunci m-am retras în Trecut şi când am ajuns în faţa Întemeietorului, am căzut în genunchi şi l-am rugat să ne ajute. Avea trupul mare şi transparent, ca de fum, sau de aburi uşori ce ies primăvara din brazde. Şi mai încolo am văzut-o pe Domniţa Întemeietoarea, am rugat-o şi pe ea, dar nu mi-a răspuns nici bătrânul şi nici femeia.

Mă plimbam printre ruinele palatului din vârful Măgurii, mă împiedicam de cărţile petrificate ale Stoicului – praf s-a ales din visul lui, praf se va alege din visurile noastre, dacă le mai avem.

Bătrânul învăţător gemu de durere, şi Margo se ridică de pe scaun şi ieşi repede afară. Bărbatul stătea pe pragul casei cu faţa albă, ca de var, cu privirile fixe. Femeia îl atinse de umăr şi el îşi ridică ochii spre ea.

– Te doare ceva? îl întrebă.

– Mi-am amintit de băiatul nostru mai mare, ar trebui să-l ajutăm cumva.

– Acum? întrebă din nou Margo. Mă tem că e prea târziu.

Faţa bătrânului deveni mai albă chiar decât varul, aproape străvezie, încât i se întrezăreau oasele craniului,

furia oarbă îi învineţi buzele şi îi tăie respiraţia. Abia după câteva clipe izbuti să se reculeagă şi strigă răguşit:

– Încetează odată. Oare tu nu porţi nici o vină? Le-ai spus vreo dată că există ceva cu adevărat măreţ în viaţa asta în afară de ceea ce bagă în burtă?! Poate le-ai explicat că...

– Da, Geo, ai dreptate, îl întrerupse pe neaşteptate Margo foarte calmă. Sunt însă numai o femeie. Adică am fost. I-am adus pe lume. Mi-ai băgat şi mie frica în sânge, am vrut şi eu să fiu liniştită, să mor bătrână şi senina. Nu de durere că proprii mei copii o duc greu. Acestea sunt gândurile tale, cuvintele tale.

– Atunci? De ce nu vrei să te uiţi în jur? De ce nu vrei să vezi sufletele acestea ruinate, oricând gata să trădeze în schimbul unei mese îmbelşugate? Copiii noştri nu sunt mai buni, însă, femeie, nu sunt nici mai răi. Sunt exact ca şi ceilalţi. Ai vrut să-ţi vezi acum copiii curaţi? Poate eroi? De ce nu-i pretinzi fiicei tale să nu se mai plimbe cu maşina, alături de bărbatu-său, să nu-şi mai procure boarfe şi toate celelalte din magazine speciale... Din contra, te bucuri alături de mine că are de toate. Fură! De ce nu-i deschizi ochii, Margo cea neprihănită, fiicei tale iubite, şi nu-i strigi în faţă: Hoaţo! Îţi închipui cumva că Lucia ta e atât de naivă, că nu înţelege că atât ea, cât şi soţul ei fură? Fură, Margo! Toţi fură. Ştii că ne-au furat până şi pădurea!? Au împrejmuit-o cu un gard de fer, care costă un milion, seniorii de la Chişinău şi-au construit un palat în mijlocul pădurii şi au declarat-o rezervaţie naturală, adică, tu, admiratoare a lui Eminescu şi Baudelaire n-ai voie să te plimbi printre copaci, respiraţia ta îi otrăveşte. Iar ei, seniorii, vor trage cu arma: Pah-Pah! Poate, te duci să le ţii o cuvântare? Să le vorbeşti despre suflet, despre popor? Adună-ţi copiii şi spune-le adevărul. Cel mic e chimist. Ştii de ce a intrat anume la chimie? Pentru că e la modă, pentru că ştie încă de pe acum: va trăi bine, dacă va accepta, ca un mormoloc,

otrăvirea pământului. Şi invers: va fi trecut pe linie moartă, în clipa când se va ridica împotrivă. El ştie, Margo. Toţi ştiu. Ce ar fi să te duci la cel mic, să-l îndemni să se împotrivească? Ştii ce-l aşteaptă în cazul acesta? O da, Margo, e uşor să arunci în capul meu toată vina, dar ai auzit, doamnă, clopotele? Au sunat în pustiu. Află doar că Scutaru s-a sinucis. Ştii? Ni s-a spus ca a avut un atac de cord. Pentru ei nici moartea nu e sfântă. Nimic nu e sfânt. Un mârlan viu preţuieşte mai mult decât un împărat mort.

– Am căzut oare chiar atât de jos, Geo?

– Mult mai jos decât îţi închipui, draga mea. Infinit mai jos, decât mi-am putut închipui chiar eu, care am dat foc cărţilor. Acum poţi să te duci la Chişinău să-i pretinzi fiului tău mai mic să stea drept, să nu se încovoaie, dacă îi doreşti moartea...

– O nu, Geo, taci, te rog!

– Suntem bătrâni şi murdari, Margo. Şi vom muri astfel: bătrâni şi murdari. Nu ne putem consola decât cu gândul că alţii nu sunt mai breji.

– Trebuie să-l ferim pe cel mic, măcar pe el să-l salvăm, Geo.

Bătrânul învăţător se uită la femeia din faţa lui cu o privire obosită, ca la un loc gol. Peste câteva clipe izbucni în râs. Se potoli însă brusc şi zise:

– Cum îţi închipui că ar fi posibil aşa ceva? Să-ţi urmeze exemplul, să se retragă? Chiar dacă va veni aici, în locul meu, învăţător de chimie. Nici în cazul acesta...

Dar Margo nu-l mai asculta. Ochii ei negri, plini de lacrimi, străluciră la soare, apoi se stinseră, acoperiţi de plânsul ierbii otrăvite, coborând, verde încă, din vârful Măgurii spre poale şi ajungând la pragul casei lor. Casă a plângerii.

– Să fi murit măcar atunci, în timpul foametei, N-am fi ştiut nenorocirea.

– Îmbătrânesc şi-mi vine tot mai greu să vă ascult pe voi, umaniştii. N-am mai văzut pe cineva mai minciunos şi

mai făţarnic. Mereu turnaţi în capul oamenilor prostii sfruntate şi le mai şi pretindeţi să vă creadă. Nu mai există idei, draga mea, totul e numai dogmă înţepenită, ca şi sufletele noastre şi ale copiilor noştri.

Nici măcar pustiul, se gândi Margo. Nici măcar disperarea. Nimic omenesc, numai o mlaştină mizerabilă în care ne bălăcim ca porcii, un peisaj scârbos, indiferenţa care ne însingurează şi ne înjoseşte, nici măcar suferinţa nu mai e pură, nici măcar moartea lui Scutaru nu ne mai cutremură – mai e jumătate de pas până să ne transformăm în vite... Strigătul şoferului beat peste tot satul, ca o bătaie de joc: obespeciti devocicami! Doamne, Doamne, şi când te gândeşti că cineva între timp ţine discursuri. Ce se întâmplă cu noi?

Bătrânul învăţător se uită la nevastă-sa şi râde. Nu mă mai doare nimic, îşi zise în gând. Sunt un animal fără simţire. Nu gândesc. Când aud cuvântul, mă prăpădesc de râs. Iată, sensul mare: obespeciti devocicami! Nu mai sunt nici măcar disperat, sunt mort demult, îmi port trupul acesta ca o povară.

Margo închise ochii şi se sprijini cu capul de perete. Câţi ani au trecut de atunci? Nu îndrăzni să-l întrebe pe Gheorghe Petrovici, bărbatul cufundat în propriile emoţii sau gânduri, sau amintiri, ceea ce de fapt, e acelaşi lucru, n-ar fi putut să-i răspundă pentru că, probabil, a uitat? Bărbaţii uită repede tot ce li se pare neînsemnat, mic. Ea însă ţine bine minte frigul umed care o pătrundea până la oase, îi învineţise faţa şi tocmai din motivul acesta îl rugase să intre în cafenea. Şi acolo era cald şi ea se simţi bine. Au luat loc la o măsuţă şi au comandat ceai, nu aveau bani şi pentru pâine. Şedeau unul în faţa celuilalt şi se priveau, şi atunci Gheorghe zise:

– Dacă nu te măriţi cu mine, va trebui să-l urmez pe tata în Siberia. A fost deportat şi el şi mama, şi eu fac parte din familia, lor, e clar? Nu ai nici tu pe nimeni. Vom fi o familie nouă şi poate mă vor lăsa în pace.

Şi arăta ca un naufragiat. De fapt, pe atunci mulţi arătau ca nişte naufragiaţi. Întinse o mână şi îi mângâie fruntea ca de gheaţă. Şi-o retrase repede, speriată. Pe sub geamurile cafenelei trecea o coloană de soldaţi, cântând. La un moment dat începu să plângă. S-au ridicat de la masă. În aceeaşi zi s-au dus la oficiul stării civile şi s-au căsătorit.

A doua zi, când vestea se răspândi, o chemă decanul şi-i spuse:

– Transmite-i proaspătului tău soţ să studieze operele tovarăşului Stalin. Tovarăşul Stalin a zis: fiul nu răspunde de faptele tatălui.

Decanul era un om bătrân şi trist, o ruină, aşa cum au ajuns ei doi acum. Aşa cum suntem noi toţi în clipa aceasta, sau de mai multă vreme încoace, se gândeşte Margo şi simte cum i se furişează spaima în suflet. Rămâne însă cu ochii închişi şi zâmbeşte.

Îi trezi din gânduri lătratul furios al câinelui, tocmai trecea pe drum o pisică. Deschiseră ochii ambii şi Margo se ridică oftând.

– Mă duc să mă culc puţin, zise.

Bătrânul învăţător clătină din cap, se ridică la rândul lui şi căută cu privirile pe unde s-o fi prăpădit năpăstuita ceea de sapă, o găsi, o puse pe umăr şi se îndreptă spre fundul grădinii să prăşească. Erau clipele lui cele mai frumoase, acele două sau trei ore de lucru în vie. Acolo unde se născuse, la nordul republicii, viile nu prea erau în mare cinste, poate din motiv că oamenii erau mai hapsâni şi le părea rău de pământ, că ce scoţi dintr-o vie, decât vin, pe care-l bei mai apoi, şi semănau de regulă porumb pentru vite. Hapsâni sau gospodari? Nu mai contează, după război au învăţat să facă samogon din sfeclă de zahăr, aşa că se bea şi acolo, ca şi aici. Nu mai e nici o diferenţă. Şi totuşi îi plăcea să se retragă în vie şi să lucreze sau măcar să stea sub tufa de poamă şi să tacă adâncit în gânduri. Uneori se gândeşte că a făcut o prostie că a învăţat la institut. Ar fi

putut să rămână ţăran, dar taică-său o ţinuse una şi bună ca să plece la învăţătură şi muncise ca un bou pe cele opt hectare ca să-l întreţină la liceu. Falǎ goală, traistă, uşoară, se gândi acum învăţătorul, aşa e lumea pe la noi, şi nu era să rămână taică-său de căruţă. I-au trebuit cele opt hectare, cum îmi trebuie mie acum, că din motivul lor a înfundat Siberia. Dar ce a fost, aşa a trebuit să fie, ducă-se pe pustii.

În fundul viei, lângă gard, se opreşte şi îşi aprinde o ţigară. În clipa când scapără chibritele, îl vede pe vecinul său, moş Leun.

Acela prăşea cu sârg şi doar uneori, rar de tot se oprea să-şi mai tragă sufletul.

– Păi nu eşti la stână, Leune? îl întrebă Gheorghe Petrovici.

Moşneagul, uimit, lăsă sapa să-i cadă din mână şi scuipă sub picioare.

– M-am cerut, bre, să prăşesc via că n-are cine. Fiică-mea e pe ducă şi cică, dacă-ţi place vinul, îngrijeşte-o singur. Deşteaptă fată, ce mai.

– Cum aşa, pleacă? Nu tu erai acela…

– Iese că nu eram, îl întrerupse moş Leun. Iese că lor, măi Gheorghe Petrovici, le e ruşine să fie ţărani. Cică e arşiţă, e glod, e ploi, de, cum e, şi se duce la Chişinău.

– Credeam că joc la nuntă în toamna asta. Parcă era cu băiatul cela, cum îi zice…

– Cu Ştefan, băiat bun şi gospodăros, da o dat strechea-n ea. Cică a să-i fie mai bine la fabrică, e lucru curat, e bine plătit, da aici se speteşte cât e ziua de mare şi fără folos…

Învăţătorul nu găsi ce să-i răspundă vecinului. O cunoştea pe fata celuia încă din faşă, ajunsese frumoasă şi dezgheţată, şi se gândi că poate are dreptate că pleacă. La urma urmei totul se năruie sau s-a năruit, n-a mai rămas decât scheletul acestui sat de altă dată, lumea e şi aici, ca pretutindeni, avară de bani; lacomă, rece, străină. După

ce au fost interzise horele, încă prin ’56, sătenii nici măcar nu se mai adună la un loc. Poate doar la beţii, nu la petreceri, anume la beţii. Nici nu mai cântă, nici nu mai plâng. Se trec prin viaţă singuri şi trişti. Dar mai putem să ne lăudăm: mâncăm bine, bem mult, avem case mari şi covoare scumpe, ne descurcăm, ştim să trăim şi doar uneori, când rămânem singuri în faţa oglinzii, înţelegem… Dar înţelegem oare? Şi dacă înţelegem – nu pentru a ne împăca oare cu situaţia? Ca o turmă de sclavi. Ca niciodată, o turmă de sclavi. Ne-am dezvăţat până şi să vorbim. Nimeni nu mai vrea să se gândească la nimic. Mă întreb: pentru astfel de viaţă, pentru această huzureală murdară a murit Petrache Graur? Sau poate şi-a căutat moartea pentru că a înţeles, cu mintea lui de ţăran, că viitorul e odios? De altfel, dacă n-ar fi murit, Lemne l-ar fi împuşcat, l-ar fi inclus negreşit în lista celor deportaţi. Alături de acel tinerel învăţător Dionis Brumă, îndrăgostit de Luminiţa Stoica. Şi cei doi tineri, sufletele cărora au rămas neînţelese printre noi: Ion Graur şi Domniţa Stoica, oare nu cumva au ştiut şi ei, au intuit viitorul ce-i aşteaptă, luminos, de sclav bine hrănit şi atunci s-au folosit de acea unică şansă de a rămâne curaţi: moartea. Chiar şi Cantaziadi, dus acum împreună cu oile pentru totdeauna, pentru că au arat păşunile, au secat mlaştinile, şi au luat pădurea. Satul acesta pare un laborator şi noi toţi nişte şoareci. Cine e experimentatorul? Mă tem să rostesc cuvântul, dar n-am încotro: un nebun! Poate stricat de beţie? Sărmana ţară! Ce să-i spui acestei fete care vroia să plece? Ce i-aş putea spune fiicei mele, Lucica, frumoasei şi gingaşei mele copile, care s-a vândut cu bună ştiinţă unui scrântit cu limuzină şi cu post la alt nebun. Ce le mai rămâne acestor şoareci graşi, de laborator, decât să bea? Până mai sunt graşi. Pentru că în curând vor fi mai prost hrăniţi. Li s-au pângărit sufletele, limba, datinele, istoria. Toate. Totul – şi ei tac. Li s-a furat pădurea, li se otrăveşte pământul, apa şi ei continuă să tacă. Ei continuă să cânte

şi să ţopăie. Moldovanul cât trăieşte, cântă şi se veseleşte. Oare nu din motiv că a ştiut asta, a vrut să moară Petrache Graur?

Cum să mă uit în ochii copiilor mei, spuneţi-mi? Oare nu eu, cu mâna mea, mi-am vândut propria fiică? Oare nu tot eu, mi-am crescut propriul fiu fără şira spinării, de parcă a ieşit din burta maică-si fără oase şi iată-l acum: cititor de detective, vorbind o limbă păsărească. Cine să apere pământul acesta, când noi toţi ne ruşinăm că suntem fiii lui? Ne băgăm în mocirlă şi ne place. Ce să-i spui fetei care vrea să scape de infernul acesta? Nimic, decât că nu va putea scăpa. Pentru că a câştigat Lemne, nu Graur. Pentru că minciuna, cinismul şi murdăria au fost ridicate la rang de ideal Vernoi dorogoi idiote, tovarişci. Ce să-i spui acestei fete, care pleacă şi crede că la Chişinău situaţia e alta. Se înşeală, peştele se strică de la cap. De acolo, din saloane vine putoarea...

Se cutremură la gândurile acestea. Nu-şi permite nici măcar în gând, nici măcar în vis asemenea vorbe. Se uită speriat în jur, însă nu-l văzu decât pe moş Leun cu pălăria de pai lăsată pe ceafă, dezvelindu-i chelia asudată şi strălucitoare. Ţăranul, mâhnit, se uită parcă prin Gheorghe Petrovici, dincolo. Unde? Cine ştie? Se gândea şi el la ale lui, poate la oile ce le păştea la margine de drum, şi acum le lăsase în grija lui Ştefan, că acela avea zi liberă. Uneori Ştefan trecea pe la stână şi-l ruga pe bătrân să-l lase să pască oile. Mă mai liniştesc, zicea. Ascult cum sună tălăncile şi cum pasc iarbă oile şi mi se pare că lumea e veşnică şi că vor trece şi vremurile astea şi vor veni altele. Aşteptăm cu toţii, zice moş Leun, să treacă vremurile de la sine. Şi atunci ni se vor întoarce păşunile şi sufletul, nu? Rahat cu apă rece, Ştefane.

Moş Leun se gândea la oi şi la Ştefan, şi la fiică-sa, care n-a vrut să se mărite cu el. Cică se visează pasăre. Se scrânteşte lumea la cap. Moşul e trist şi singur, dar aceasta nu

contează. Suntem cu toţii singuri, ar fi zis Cantaziadi, dintotdeauna. Sau poate Maţerele? Unul mai bun decât altul, ca şi Stoicul, care a vrut să se retragă printre cărţile sale, sau să înfiinţeze aici o nouă Atena Antică. Moş Leun a auzit despre toate acestea şi a râs. Toate cărţile ce mai rămăseseră din biblioteca Stoicului au fost arse, ah, cât de frumos mai ard cărţile burgheze, zisese Lemne. Alte cărţi se vor scrise pentru noi, continuase Lemne, simple şi clare. Fără gânduri, ca să nu ne stâlcim capul. Că are cine gândi pentru noi. Tovarăşul Stalin este geniu şi vom învăţa de pe cărţile lui cum să construim o viaţă nouă.

Lumea adunată în piaţă se uita nepăsătoare la cărţile cuprinse de flăcări. Doar Cantaziadi avea faţa acoperită de lacrimi.

Gheorghe Petrovici a întrerupt tăcerea apăsătoare, plină de gânduri şi tristeţe ce se lăsase între ei, zicând ca pentru sine:

– A învăţat bine la şcoală, fiică-ta, Ortenzia. Lua note mari la chimie şi la alte obiecte, dar n-a vrut să înveţe mai departe...

Moş Leun continua să se gândească la ale sale, crescându-i nedumerirea de ce-i venea în cap.

– E parcă o ţară pe roţi. Tura-vura, tura-vura; ce lume, bre?

Parcă o goneşte cineva, eşaloane întregi de dezrădăcinaţi. Le pasă lor de ceea ce fac?

– Asta se cheamă internaţionalism zise învăţătorul, ghicindu-i gândurile adică se amestecă popoarele şi nu rămâne nici unul întreg.

Şi din nou i se făcu scârbă. Cunoştea resentimentul acesta încă din tinereţe, din anii de studenţie. Tot ce era legat de politică năştea în el un val de revoltă, care trecea negreşit în scârbă. Totul i se părea, până şi dragostea, un act politic. Toate disciplinile pe care le studiase, cândva

erau în mare măsură legate de cuvântul acesta. Potcovit politiceşte.

Moş Leun continua să tragă din ţigară. Învăţătorul zise:

– Trebuie să iei exemplu de la mine. Am rămas singur cu Margareta şi nici că-mi pasă. Uneori mă simt chiar mai bine ca în tinereţe.

– Dumneata nu eşti un ţăran ca mine. Ce-ţi pasă? Şi eşti şi venit pe locurile astea...

– Eu vorbeam de plecarea Ortenziei.

– Şi eu. Numai că toate-s legate între ele. Dacă până şi femeile se rup atât de uşor de casă, lumea asta o să se ducă dracului, ţi-o spun eu.

Învăţătorul se gândi printre fumuri: îmi place că înţelegem cu toţii ce se întâmplă, dar continuăm să ne mişcăm în direcţia arătată de... faraon, fără măcar să ne treacă prin cap să ne împotrivim.

Apoi râse în surdină. Celălalt bătrân înturnă capul spre el cu aceeaşi privire fixă a ochilor apoşi, foarte albaştri şi foarte stinşi.

– Cică pe Scutaru au să-l îngroape în cimitirul din centrul raional, zise învăţătorul.

Aşteptă câteva clipe ca celălalt, de alături, să reacţioneze într-un fel. Ciobanul însă tăcea şi învăţătorul fu nevoit să continue:

– E din motiv că e Erou al Muncii Socialiste şi a luptat şi pe front. Pe ăştia îi îngroapă în cimitirul raional pe Aleea Eroilor. Şi o să-i ridice şi un bust de granit sau de altă piatră.

– Mai bine nu l-ar fi omorât...

– Muşcă-ţi pe limbă, bătrâne, că de aude... şi nu prea...

– Sunt bătrân şi necăjit, Gheorghe Petrovici. Sunt cioban şi au arat toate păşunile. Au secat bălţile. Ne-au furat şi pădurea. Fiică-mea pleacă. Să mă mai tem oare de sacul ista de rahat, care e Lemne, sau altcineva mai şi... Nu mă mai tem de nimic. Mi se face numai greaţă de mine şi de tot ce se întâmplă în jur. Câtă lume a murit în război şi mai

încoace, pentru ce... ca să ajungă nişte vite şi să huzurească nişte...

– Şi noi tot...

Nu mai aveau ce să-şi spună. De vreo patru ani satul se acoperise de o tăcere, oamenii nu mai terminau vorba, nu mai ieşeau la portiţe, să se aşeze pe scăunele, să-şi rezeme spatele de gardurile de nuiele sau de piatră încălzită la soare şi să pună ţara la cale. Ia auzi, se gândi învăţătorul, sună frumos: ţara la cale! Stă cineva să ne asculte acum? Uneori am impresia că Stalin a înviat, dar e bolnav, sau adormit şi nu mai conduce treburile statului, iar nimicurile îşi fac de cap... Ce să ne mai spunem unul altuia, de vreme ce nimeni nu are nevoie de părerea noastră. Ca şi pe timpurile celea...

– Şi de ce n-ar pleca băieţii iştia mai tineri din sat?

Îşi dădu seama că întrebarea e aiurea. Stinse ţigara şi se ridică de pe pământul călduţ. Îl cuprinse pe vecin cu o privire tristă şi neputincioasă ca a unui câine lovit pe nedrept, înainte de a se îndepărta, rupse din el:

– Grigore s-a scrântit la cap.

Moş Leun zâmbi strâmb.

– N-a mai rămas mult când o să ne scrântim cu toţii. Aproape că-mi pare bine că Scutaru a murit la timp.

– Cine ştie? La urma urmei e şi el bătrâior, ar fi putut să se pensioneze şi să nu-şi facă probleme.

– Nu toată lumea e ca dumneata, zise ciobanul crunt.

Învăţătorul însă nu se supără. Era atât de bătrân, încât nu-i mai păsa ce se crede sau se vorbeşte despre el. Sau atât de plictisit?

Apa Prutului se retrăsese şi câteva tractoare enorme trăgeau după ele pluguri ce tăiau pământul, răsturnându-l. Învăţătorul nu-şi mai putu aminti apa limpede şi veselă a bălţilor, răţile dispăruseră, stuful, peştii intrară, probabil, în pământ şi o dată cu bălţile pierise şi legenda Contrabandistului. N-ai mai fi putut explica cuiva pe unde anume se

ascundea Stoicul. Acum nu mai are cine să-i oprească. Scutaru murise, fusese ultimul preşedinte de colhoz care apărase bălţile, deşi... şi ca să-i scoată din luptă, ca să-l neutralizeze, comitetul raional de partid a hotărât transformarea colhozului în sovhoz. Atât. Peste noapte. De aceea fusese chemat Scutaru la raion ca să fie pus în faţa faptului săvârşit.

Apoi pădurea a fost declarată rezervaţie silvică, Acum satul părea inutil şi oamenii lui de asemenea.

Învăţătorul se gândi la toate acestea nu pentru prima dată, dar anume azi simţi mai acut disperarea care creştea în el de ani de zile. Această stare jalnică a bătrânului părea să se transmită şi prafului ce acoperea drumul cândva asfaltat, pe timpul când gospodăria era înfloritoare, cum scriau ziarele. Parcă a trecut un secol de atunci, de fapt doar vreo patru – cinci ani. Suntem în ´70.

Când intrase în casă, Margo asculta Vivaldi, la radio. Învăţătorul ieşi pe prag şi se aşeză, zâmbind răutăcios. Îşi aminti din nou de băiatul lui mai mare, divorţat, beţiv şi gol pe dinăuntru, ca o casă pustie. Ce se va întâmpla cu el mai încolo? Ce se va întâmpla cu fiica lui, soţie de şef cu maşină la poartă? Cu noi, toţi, doamne, ce se va întâmpla?

Nu era pentru prima dată când rostea cuvântul Doamne! Ştia că Margo, pe ascuns, retrăgându-se în sine, înalţă rugăciuni, se teme pentru cei doi copii ai ei pustii şi pentru cel mic, prea tânăr ca să se dumirească în ce lume trăieşte.

Viaţa e mizerabilă, se gândeşte învăţătorul, pentru că mereu eşti pus în situaţia să alegi. Revoluţia continuă. Sus pe baricade! Vom înceta oare vreodată să luptăm? Să trăim pur şi simplu, să creştem pâine, să naştem copii, să... revoluţia continuă! Toată lumea progresistă seacă bălţile, construieşte complexe agro-industriale din beton şi sticlă. Cine nu e cu noi, e împotriva noastră. Lozincile rămân aceleaşi.

Scutaru a fost împotriva noastră, ca şi Petrache, pe timpuri. Petrache... Cine e acest Petrache? Cine e acest Scutaru?

Încă-şi mai aminteşte, deşi e bătrân şi nu mai vede bine şi mănâncă puţin. Se gândeşte în clipa aceasta când stă întins pe laiţă şi-l dor oasele. Bre, îşi zice, să ştii că fanariotul a înviat. Apoi se opreşte pe-o clipă şi râde zgomotos. Prostii, continuă să vorbească cu sine, e din motiv că mi-am amintit de Petrache Graur şi de maică-sa Luminiţa. Dar uneori mă trezesc din somn şi vreau să înţeleg, buimac cum sunt, pe ce lume mă aflu, şi scutur din cap şi nu-mi pot da seama chiar totdeauna. Nu mai am cui vorbi în satul acesta, până şi câinele lui Pasincovschi... s-a făcut din nou lup şi a fugit în pădure... naivul, nu ştia el că pădurea... I-am spus că nu există o prostie mai mare, pentru că pădurea nu mai e demult pădure, ci rezervaţie silvică ocrotită de stat, împrejmuită cu un gard de fier forjat... şi-o păzeşte Lemne, i s-a dat şi armă şi i s-a construit şi o baracă lângă gard, iar în pădurea ceea e un palat cu băi finlandeze şi cu săli de restaurant, anume pentru... iar Lemne umblă pe lângă gard... şi strigă: ţărani puturoşi ce sunteţi, ştiţi cine-s eu acum?

I-am spus: bre, câine sau lup, ce-i mai fi tu acolo, dacă dă Lemne peste tine te zătreşte şi-ţi atârnă pielea în cui, s-o ştii de la mine. Ai însă cui vorbi? Cap prost de animal patruped. Că-mi zisese: e plină pădurea de animale erbivore şi eu, bre, Maţerele, nu sunt oare sanitarul pădurii, cum e scris acum prin ziare? Păi da, zic, să-ţi pui pe cap bonetă albă cu cruce roşie şi semilună şi să te prezinţi în faţa lui Lemne şi să-i zici: aşa şi aşa, tovarăşe Lemne, dumneata eşti pădurarul, iar eu sunt Sanitarul. Să vezi tu atunci primire din partea lui, cum o să te pună el în capul mesei, de rând cu miniştrii-vânători, şi o să-ţi care la bunătăţi, apoi sătul şi băut o să te scalde în băi finlandeze... Da nu m-a ascultat şi s-a dus în pădure. O fi sărit gardul de fier şi acum vânează cerbi şi căprioare, he-he, tare-i prost şi naiv, dacă-şi închipuie că miniştrii-vânători n-o să-l pună şi pe el în...

Când aude d bătaie în uşă cu piciorul, sare ca ars de pe laiţă. Aleargă desculţ să deschidă, strigând, acui-acui, se împiedica în papucii din tindă, bodogăneşte nemulţumit, veşnic e dezordine în casa asta, cine e, bre? şi când aude vocea lui Lemne tresare şi-l cuprinde frigul, de-i clănţănesc dinţii. Trage totuşi zăvorul şi lumina puternică de afară îl loveşte peste ochi. Lemne se uită la stăpân şi zâmbeşte.

E bătrân, uscat şi galben ca ceara. Maţerele îşi acoperă faţa cu mâinile şi îşi apasă pleoapele strâns, până simte o durere ascuţită săgetându-i creierul. E semn că m-am trezit, îşi zise şi când îşi descoperi faţa, Lemne holbă ochii, pentru că Maţerele zâmbea cu o gură până la urechi.

– De ce nu mă pofteşti în casă?

– Nu-i voie, zise Maţerele încă zâmbind.

– Te-i fi temând să nu-i spun lui Vasile Graur...

– N-ai ce să-i spui. N-am luat nici măcar o foaie din manuscrisul fanariotului.

– Păi da, nici măcar povestea cealaltă, cu Domniţa...

– Care Domniţă?

– Tătăroaică, strigă Lemne. Ce, nu înţelegi poate?

– A existat pe aici şi o tătăroaică? – Bre, Maţerele, să n-o faci pe mortu-n popuşoi, că dai de naiba cu mine.

Maţerele îşi mijeşte ochii şi continuă să zâmbească fericit, de parcă i-a fătat mânza-n pod. Îşi trece trupul bătrân şi gras de pe un picior pe altul, mai aşteaptă, legănându-se, ameninţările de totdeauna ale lui Lemne, care, din galben ce e, se face şi mai galben, şi mai uscat, şi e nevoit să-şi descheie un nasture la gulerul cămăşii şi aşa mult prea larg pentru gâtul lui subţire, uscăţiv.

– Bre, Maţerele, eu am venit aici cu o treabă serioasă, n-am timp de palavre. Am găsit acu dimineaţa un cerb sfâşiat şi te întreb: unde e câinele lui Pasincovschi?

Maţerele îşi şterse zâmbetul de pe faţă, şi scuipă printre dinţi sub picioarele lui Lemne.

– De ce nu-l întrebi pe Pasincovschi?

– Păi, nu-i acasă.

– Uitasem, bre, e plecat în deplasare la Irkutsk, să vândă seminţe de răsărită prăjită.

– Cine ţi-a spus? Că Pasincovschi e prietenul meu şi când a fost ultima dată la mine nu mi-a zis că are de gând să plece la Irkutsk.

– Păi cum să-ţi zică, dacă el ţine în secret?

– Da?

– Tovarăşe Lemne, vreau să-ţi dau un sfat: să nu mai bei ţuică puturoasă de perje, că ţi se întunecă minţile şi începi să nu înţelegi lucrurile simple. Cum poate sărmanul Pasincovschi să ţi se destăinuie ţie, când tu contactezi cu şefi mari şi tot mai mari?

– Ce fac?

– Contactezi.

– Cum asta?

– Eşti adică tot om mare, ca şi ei, dacă stai sub gardul cela...

– Asta aşa e, mai ales când zici că-s om mare, că nu toţi au cinstea să păzească gardul... Eu, bre Maţerele, toată viaţa am fost om mare pentru că nu m-am udat niciodată împotriva vântului ca unii, greci fanarioţi sau pictori pâclişiţi. Că un prieten de-al meu, ministru, mi-a zis: bre, Lemne, dacă vrei s-o duci ca-n sânul lui Dumnezeu, să nu sufli o vorbă despre ce vezi aici. Că noi, a mai zis el, suntem oameni care ducem greul cel mare pe spatele nostru, cade peste noi responsabilitatea cu carul şi avem dreptul la o zi – două de odihnă cum ne place. Şi uită-te la mine: tacu mă cheamă. Mi-au dat şi armă, să păzesc pădurea ca nu cumva vreunul dintre voi să sară gardul şi să încurce odihnei...

Degeaba ţi-au dat armă, bre Lemne, nu suntem noi proştii care sa ne băgăm în borşul altuia.

– Nu, zi măi Maţerele, nu zi, că vă cunosc eu, sunteţi cu toţii nişte ţărănişti şi nişte naţionalişti puturoşi. Iaca am văzut azi un cerb... cum să le spun lor, că...

– Ţărani, înţeleg eu, da de ce de-amu şi naţionalişti?

– Aşa mi-a spus prietenul meu, ministrul cela, că nici eu nu ştiu ce-i asta, da el e deştept foc, şi nu vrea să vorbească ca noi, moldoveneşte, de fapt şi ceilalţi vorbesc între ei numai ruseşte, că limba asta a noastră zice prietenul cela al meu, ministrul, e săracă, şi e o limbă contra, naţionalistă...

– Aşa? De când?

– De vreo zece ani.

– Da până atunci?

– Până atunci erau duşmani de clasă, da pe aiştia i-am zătrit şi ne-au mai rămas elemente naţionaliste, aşa ca tine...

– Da ce, bre, ce ai cu mine? He-he, ai văzut? Prietenul meu m-a învăţat. Mi-a zis, tovarăş Lemne, ai dumneata un duşman? Am zis, nu numai unul, tot satul mi-e duşman, pentru că-s om drept şi cinstit. Atunci, zise, cum întâlneşti duşmanul, spune-i: eşti naţionalist. Îi spui odată, de două ori, de trei ori şi să vezi dumneata cum o să se ferească lumea de el, cum o să ţi-l scoată din toate posturile şi cum o să vină la tine cu, iartă-mă, tovarăş Lămne, că am greşit. Şi tu-l întrebi: n-ai să mai fii naţionalist şi o să te porţi frumos? Şi dacă el zice, da, n-o să mai fie, şi o să se poarte, frumos, gata, vsio, îl ai la mână. Faci cu el ce vrei. Aşa că, dacă nu-mi spui unde e câinele lui Pasincovschi, te denunţ şi vsio, am terminat-o cu tine. Iar dacă o să încerci să te dezvinovăţeşti îţi închid gura pe loc pentru că te declar demagog. Aşa că acum, te întreb foarte serios: unde e câinele lui Pasincovschi?

Zâmbetul de pe faţa lui Maţerele se şterse de mult. De nebun taie poala şi fugi, se gândeşte pictorul, că dacă mă denunţă într-adevăr, vine miliţia şi dă de manuscrisele fanariotului. Unde mai pui că unele cuvinte sunt scrise în latineşte. Toată lumea ştie ce urât s-au purtat strămoşii noştri că au continuat să vorbească în latina lor vulgară şi naţională. De unde s-au mai luat pe capul nostru şi strămoşii

iştia neconformişti, nu mai înţeleg, se gândeşte Maţerele şi se uită lung la gâtul uscat, ca un băţ, al lui Lemne, închipuindu-şi cum îşi încolăceşte pumnii... Îşi duce mâna la frunte şi de acolo îi vine gândul salvator:

– Tovarăşe Lemne, te invit la un pahar de vin.

Lemne înghite în sec, strâmbă din nas, între timp calculând dacă e bine sau nu prea să accepte. Dacă ar avea plosca cu coniac cu el, cadoul... sigur că ar refuza, se grăbea însă dimineaţă şi o uitase sub pernă. Trăsese un gât de cum se sculase, o puse la loc şi o uitase. De aceea, în fine, spuse:

– Pot să-ţi fac această onoare, bre, Maţerele, însă să nu crezi tu, că dacă o faci pe prostul eu nu te denunţ.

Maţerele strânse din umeri, ca de obicei, când nu găseşte imediat un răspuns şi descuind uşa de la beci îi arată lui Lemne, cu o mişcare nervoasă din cap locul unde să se aşeze, la masă.

– Acuşi mă întorc, aruncă el peste umăr.

Luă ulciorul din tindă şi se repezi în beci, îl umplu cu vin roşu, ca sângele, „vin popesc" cum îi plăcea să se laude faţă de alţii, un vin într-adevăr curat ca lacrima, pufni din nas de câteva ori pentru că se grăbea şi nu-i ajungea aer, tropăi cu picioarele-i mari atât de tare încât Lemne îi auzea fiecare pas şi zâmbi satisfăcut. Când apăru în odaie cu ulciorul plin şi cu două pahare în mână, Lemne mai continua să zâmbească şi-l întrebă prosteşte:

– Unde te grăbeşti?

– Păi n-am vrut să mă aştepţi.

– Uite asta îmi place. Omul nostru dacă nu ştie de frică nu ese treabă ca lumea cu el. Aşa e ţăranul. Trebuie să-i pui pumnul sub nas şi atunci să vezi tu ce oaie blândă şi năzdrăvană e... Începe să behăie şi dă din coadă ca un câine. Şezi jos, ce stai ca un stâlp în faţa mea?

– Mă gândesc dacă e bine să aduc ceva de pus în gură.

– Nu mai avem timp, că mă grăbesc la slujbă. Nu pot să las un ocol silvic de stat fără stăpân.

Maţerele se aşeză şi tună în pahare. Lemne ridică paharul din faţa lui, îl duse la gură şi îl bău dintr-o răsuflare. Îşi şterse gura cu mâneca şi zice, mai împăcat:

– Vinul e bun, bre Maţerele. Da acum te am de două ori la mână.

– De ce? sări ca ars, Maţerele.

– Păi, dacă află cineva că stăm acu aici la tine şi bem vin, pe cine îl ia de pantaloni? Nu-mi răspunde, că-ţi răspund eu. Pe tine. Eu sunt om cu merite şi cu spete, tu un pârlit de învăţător cu un trecut nu prea clar... şi ai scăpat de deportare numai pentru că am fost eu bun la inimă. Pricepi?

– Ce câine de om eşti… au cam trecut timpurile celea.

– Crezi tu, măi Maţerele? Ţi se pare că într-un an sau doi se poate schimba lumea? He-he. Şi prietenul meu Ministrul tot aşa zice: tovarăş Lămne, nu te înfricoşa. Noi doi suntem oameni necesari, pentru ca n-avem idei şi tot felul de idealuri. Ai priceput, Maţerele? Iată ce ar fi trebuit să înţeleagă şi Petrache Graur şi acum ar fi huzurit de bine. Da a greşit. Şi domnul Stoica a greşit, pentru că l-a luat în serios pe Graur cel bătrân şi l-a împuşcat. Adică ce vreau să spun? Că au greşit cu toţii, da ştii de ce? Pentru că au avut idei şi nu ştiu ce idealuri. Eu n-am avut nici una, nici alta, eu, măi Maţerele, am îndeplinit instrucţiile de sus şi iată-mă, vesel şi fericit. Pentru că instrucţia este lege, pricepi? Şi nu e de nasul nostru s-o punem la îndoială, ci s-o îndeplinim. Şi ţâncul cela, Florea Jitaru, s-a burzuluit şi şi-a luat tălpăşiţa.

– Am auzit că-i om mare la Chişinău.

– Cine? Fiul lui Călin? Stai jos, Maţerele, că eşti neinformat. L-am întrebat pe prietenul meu Ministrul şi acela se tăvălea pe jos de râs. E la cheremul meu, zicea, fac ce vreau eu el. Nici un fel de om mare, Maţerele, un savant pâclişit. Cum bre, să iasă din Florea om mare dacă are idei? Sau ai uitat? Era şi el un fel de Petrache Graur, ha-ha, da mai tânăr.

Maţerele închise ochii o clipă şi şi-l aminti pe Florea. Bine că a plecat la timp din sat, că altfel ar fi păţit-o.

– Una-i rău pe lumea asta, măi Maţerele, îl auzi pe Lemne ca prin vis, că omul îmbătrâneşte. Că iaca ce viaţă frumoasă în jur, da eu simt că-s pe ducă:

– Da tu ai vrea să fii veşnic?..

Lemne nu-l auzi. Zise visător:

– Cred că o să-mi pună monument în centrul satului, lângă cârmuire, pentru că merit, măi Maţerele, ca să fiu exemplu pentru generaţiile viitoare. Aşa e. Că am trăit o viaţă frumoasă şi dreaptă şi am lovit fără cruţare în duşmanul de clasă. Iaca de ce trebuie să intru în Istorie şi Istoria să mă iubească... Da ce înţelegeţi voi...

Maţerele mai umplu o dată paharele.

– Gata, Maţerele, plec. De ce venisem pe la tine? Aha, mi-am amintit. Câinele lui Pasincovschi...

Dacă nu mi-l aduci legat să-l împuşc, te denunţ...

– Păi de unde să-l iau, că e lup, pe Dumnezeu...

– Lup, câine, câinele? N-o fă pe prostul, Maţerele. Lupii au fost demult stârpiţi şi din societatea noastră înalt dezvoltată şi din pădurile noastre înfloritoare, ocrotite de stat. E un câine parşiv. Te aştept mâine să mi-l aduci că eu cresc cerbi şi căprioare pentru prietenii mei care-s oameni mari şi au nevoie să tragă cu puşca ca să se odihnească... pricepi? Aşa că un câine ca al lui Pasincovschi nu e decât un hoţ, ba mai mult, un duşman de clasă... adică... un naţionalist.

– Un câine?

– Şi ce-i cu asta? Voi toţi... oricine sunteţi acum naţionalişti pe pământul ista, chiar şi un fir de iarbă, sau un copac, iaca, de exemplu salcâmul, că-i stârpim acu pe toţi... dară-mi-te un câine? Că aista în ce limbă vorbeşte, adică, latră, te întreb? Taci, nu-mi răspunde, că-ţi răspund eu. Poate că latineşte. Pentru că... cine ştie din ce strămoşi se trage... Pricepi?

– Te-ai îmbătat, măi, Lemne.

– Da. Dar sunt beat de fericire, pentru că trăiesc într-o republică înfloritoare.

Maţerele deveni din nou trist şi singur. Aşteptă în prag până silueta slabă şi firavă a lui Lemne dispăru după colt şi abia după aceea trase aer adânc în piept şi pufni a necaz de câteva ori. Voi să-şi aprindă luleaua, se răzgândi însă şi căută pachetul cu ţigări „Nistru“ în buzunarul din dos al hainei. Atunci când nu avea nimic sărbătoresc în el, pictorul fuma ţigări ieftine şi numai în clipele de străluminări îi plăcea să tragă gânditor din lulea. I se părea că fumul de lulea îl curăţă pe dinăuntru, îi schimbă gândurile şi chiar înfăţişarea.

Şi totuşi pictorul, chiar şi după vreo jumătate de oră de şedere pe prag, învăluit în rotocoale de fum puturos nu-şi putu învinge neliniştea. Orice s-ar zice, vizita lui Lemne îl iritase, îl derutase, îi stricase echilibrul perfect pe care avusese grija să şi-l zidească de la o vreme încoace, ca să se poată lăuda oricui că e împăcat cu lumea şi că nu mai pretinde nimic de la ea, dar (şi îşi continua fraza cu o voce răguşită de emoţie) nici ea să nu-l deranjeze, de parcă această lume n-ar fi putut exista perfect şi fără domnul Maţerele. Asta e, că domnul Maţerele nu-şi putea imagina cel puţin satul ista, ba chiar întreg Bugeacul uneori, văduvit de gândurile lui, pe care, evident, le considera profunde.

Neînţelegând nimic, pictorul se gândi: e o durere metaforică în mine, da, îşi mai zicea, sunt ca o enciclopedie a durerii, şi în ochii lui licări o lumină sfântă. N-ar fi putut explica ce are în vedere concret, însă pictorul dispreţuia tot ce ţinea de cotidian şi concret de la un timp încoace, desigur, de când înţelesese că e bătrân şi că s-ar putea întâmpla ca moartea să nu-l cruţe.

Încercă să-l uite pe Lemne şi povestea acestuia cu lupul sau câinele ce făcea ravagii în vânatul miniştrilor. De fapt, Maţerele nu ştia precis dacă oamenii ce împrejmuiseră

pădurea cu un gard de fier forjat erau într-adevăr miniştri sau alt soi de şefi, era însă sigur că nu puteau face parte dintr-o lume simplă, de vreme ce veneau în pădure în limuzine negre.

Între timp Lemne ajunsese la poartă enormă a rezervaţiei, sună de trei ori, consecutiv, şi aceasta se deschide automat; celălalt paznic, Grigore, mult mai tânăr ca Lemne, căscă îndelung şi strigă:

– L-ai găsit, nea Lemne?

Lemne nu-i răspunse. Mergea pe cărarea betonată, clătinându-se şi mormăia sub nas ceva, şi numai în clipa când dădu piept în piept cu Grigore ridică ochii beţi şi surâse.

Măi, băiete, zise, să ştii că mangositul cela de pictor e naţionalist. E un naţionalist păcătos şi el şi prietenii lui. Las că...

Grigore holbă ochii de uimire, pentru că ştia şi el, din cele auzite în discuţiile şefilor, că în Moldova molima asta s-a răspândit pretutindeni şi că dacă n-o să luptăm cu ea, e chip să fie rău, de aceea, tovarăşi, să ne unim forţele şi s-o stârpim până nu e târziu...

– Are şi complici? întrebă speriat Grigore.

– Păi atunci şi Pasincovschi? – întrebă în şoaptă Grigore.

– Ce Pasincovschi? Nu-nţelese Lemne.

– E într-o organizaţie cu Maţerele? – o trânti Grigore, alb la faţă.

– Nu fi prost. Ce a zice şefu? Naţionalişti pot fi numai oameni aşa-zişi, cinstiţi, care mereu caută nod în papură şi nu aplaudă, de rând cu toată lumea. Şi pe urmă sunt şi deştepţi. Pe când, cine e acest Pasincovschi? Un speculant şi un beţivan... Ptfu! Adică om la locul lui şi care aplaudă... Iată Maţerele e mai spurcat. S-a scrântit la cap de când citeşte manuscrisele grecului. Crede ca eu nu ştiu ce face el acolo închis în casă. Cică chiar el însuşi scrie nu ştiu ce istorie a satului. O fi vreo minciună, însă iată la ce trebuie

să fim atenţi; Maţerele nu-i prost. Şi ce a zis Şeful: „Toţi deşteptţii iştea care nu se bucură de viaţă, ce umblă miorlăind sunt periculoşi şi de aceea naţionalişti. Ai priceput?

– Nu prea.

– Se vede că nu te-ai dres.

– Păi de, când era? Eu am executat ordinul: obespeciti devocicami...

– Şi?

– Nişte fete, mişto. Am găsit două la Chişinău şi trei la Cahul. Cinci bucăţi.

– Brava! Le-ai ixplicat?

– Ce să le explic, ce, ele-s proaste? Una nu vroia să vină, că ea zicea că deserveşte nu ştiu ce comsomolischii vojac, dar când i-am şoptit la ureche numele Şefului s-a făcut albă la faţă de emoţie.

– De ce, măi?

– Păi de dragoste, n-auzi?

– Foarte frumos. Una mă doare: spurcatul cela de Maţerele. Aista scrie tot ce vede şi ce aude.

– Ei şi ce?

– Cum adică, mă Grigoraş, că dacă se schimbă timpurile? Nu vezi cum e acum? Ba unul, ba altul.

Că iaca, sireacul Stalin, ce om bun şi drept a fost, da ce grăieşte lumea de el?

– N-o să mai grăiască mult, nu-ţi fă griji. Şefu mi-a spus că se-ntoarnă iară vremea tovarăşului Stalin. C-au uitat de frică ţăranii iştea păcătoşi.

– Ho, bre, ce ai? Eşti mai catolic ca papa de la Roma. Nu erai tu acela care ziceai încă azi dimineaţă, sau ieri seara, că...

– M-am gândit, nea Lemne. A fost pe la mine Ministrul cela să mă probozească. Când a strigat odată la mine: obespeciti devocicami! Nu l-am mai văzut niciodată aşa... Ştii, a fost pe aici Gheorghe Petrovici...

– Chimistu? Învăţătorul? Bun şi aista, a tremurat toată viaţa ca frunza-n vânt şi acuma are glas. Pe aista-l coc repede, că-i fecior de... taică-său a murit în Sibir... Nu i-a plăcut politica tovarăşului Stalin, ia auzi şi te miră. La politică să nu te bagi, că te arzi... Mă duc să mă culc, că-s prea beat azi... Când m-oi trezi, să am o sticlă de coniac la cap... sau nu, mai bine una de şampanie, da să fie rece, că de nu... C-o să mă doară primusul ista spurcat. Măi, ce dracu i s-a mai dat omului în cap, nu pricep, se porni el spre poartă bombănind.

Grigore a rămas pe loc să se uite îndelung în urma lui. Se îndepărtă încet, legănându-se pe picioarele-i strâmbe, mic de statură, pipernicit şi trist. Se opri la un, moment dat şi strigă peste toată pădurea:

– Margo, Margo!

Grigore râse înfundat.

– Se scrântesc la cap bătrânii iştea, zise încet, numai pentru sine.

Pădurea fremăta şi plângea, dar cei doi n-o auzeau.

De acum încolo timpul înţepenise. Ca şi sufletele oamenilor.

Maţerele a închis toate uşile şi ferestrele, a tras perdelele şi s-a culcat. Ar fi vrut să doarmă. Poate ar fi preferat să adoarmă pentru totdeauna, căci obosise, însă ştia că nu va muri încă. Mai avea de trăit. Trebuia să descifreze manuscrisele lui Cantaziadi, să le transcrie în moldoveneşte şi să le continue... Astfel s-ar fi răzbunat pe deplin. În orice caz aceasta era planul lui Cantaziadi însă, de dincolo de moarte râdea de el:

– Îţi pierzi timpul aiurea, băiete, îi zicea. La urma urmei, nici eu singur nu ştiu dacă a existat vreodată un oarecare grec pe nume Cantaziadi. Poate că nici n-a existat...

Vai, în asemenea cazuri Maţerele îşi pierde calmul de totdeauna şi începe să înjure urât, de mamă. Şi zice:

– Dragul meu Cantaziadi, timpul s-a oprit. E ceva absolut nou pentru mine. Parcă am bate cu toţii pasul pe loc. Adică, ne mişcăm numai în spaţiu, nu şi în timp. Toate mijloacele de transport se mişcă încolo, încoace, dar fără folos. Timpul a înţepenit. Mare minune.

– Treaba voastră, nu-mi pasă.

– Ştiam că nu-ţi pasă. L-am întâlnit ieri pe învăţătorul de chimie, era trist de tot. Lemne e din nou vioi şi beat...

– Lasă-mă, te rog, băiete, nu mă mai plictisi. Ştiu totul şi fără tine.

Apoi Cantaziadi li întoarse spatele şi plecă. Maţerele se trezi rece de sudoare. Tremura de frig. Se îmbrăcă iute şi ieşi în curte. Se plimbă un timp, până ieşi luna lăptoasă, apoi se aşeză pe prag şi îşi aprinse luleaua moştenită de la Cantaziadi, de fapt sustrasă ca şi manuscrisele şi chiar unele gânduri.

Pictorul se gândea la trecutul lui trist, la prezentul apăsător şi la viitorul luminos. La toate odată. De vreme ce timpul se oprise, viitorul nu se mai apropia.

– N-am nici o şansă să trăiesc într-o societate armonioasă, bâigui el. Ne împiedică mereu... Cine?

Mai trase din lulea şi fumul gălbui se ridică în rotocoale deasupra capului lui deja alb ca neaua.

– Niciodată nu mi s-a părut viata atât de absurdă ca acum, continuă să mormăie el, nu înţeleg ce se întâmplă. Să moară Scutaru şi să se înalţe din nou Lemne. Cine?

– Eu!

Maţerele, surprins, se uită în jur, dar nu văzu pe nimeni. Umbra însă până la urmă îl dădu de gol şi pictorul sări de pe prag, strigând de bucurie:

– Tu eşti, unicul meu prieten ce mi-a mai rămas?

– Eu.

– Vino să te pup.

Îl sărută pe botul umed de câine. Sultan schelălăi şi se aşeză în două labe lângă pictor.

– Să-ţi spun drept, dragul meu, începu Maţerele agitat, ştiam că ai să te întorci. Acu iată l-am visat pe grec, am discutat cu el, nu-mi mai amintesc ce, am înţeles însă că mai e furios pe mine. Nu vrea să mă creadă că mi-am schimbat năravul. Mi-era dor de tine.

– He-he: Acu toată lumea se dublează, toţi se schimbă. De unde să ştie Cantaziadi, când a murit el timpul mai curgea...

– Aşa i-am spus şi eu. Zic parcă am fi conservaţi, o să trăim, probabil, un mileniu... Ce se mai aude în pădure?..

– Ce pădure? Abia am scăpat. Satul nu mai are pădure. E o rezervaţie de stat. Numai oamenii puterii au dreptul să intre în liniştea ei. Mă exprim metaforic, observi?

– Ce ţi-a venit? – Păi degrabă o să vorbim cu toţii numai în metafore. E foarte convenabil. Şi e şi sănătos pentru suflet.

– Te-ai făcut grozav de deştept de când nu te-am mai văzut.

– Lasă asta. Te gândeşti să mă cinsteşti cu un pahar, că mi s-a uscat în gură de atâta vorbă?

Bătrânul se sculă cât putu de repede şi intră în casă. Nu mai aprinse lumina, îi ajungea cea care venea de la luna lăptoasă. Găsi ulciorul şi se coborî în beci. Nici acolo nu avu nevoie de lumină.

Câinele stătea pe prag, cu limba scoasă afară şi-l aştepta răbdător. Avea ochi trişti, de animal singur, şi erbivor.

Maţerele se întoarse pufăind, se aşeză alături şi bău câteva înghiţituri mari direct din ulcior, fără măcar să zică noroc, cum e obiceiul. Puse ulciorul alături şi zâmbi satisfăcător.

– Bun vin. Cinsteşte şi tu, ce te holbezi la mine. Bea din ulcior că amu aşa se bea, direct, fără cană.

Câinele duse ulciorul la gură, bău şi el câteva înghiţituri şi schelălăi de bucurie.

– Vinul ista, zise, îmi aminteşte de tinereţe. Ce mai face fostul meu stăpân Pasincovschi?

– A murit săracul de el. S-a îmbătat odată şi în loc să nimerească acasă, a nimerit într-un şanţ cu apă. A răcit şi în trei săptămâni a dat pielea popii. I-am citit chiar eu la mormânt rugăciunea de rămas bun...

– Da ce? Eşti popă?

– De unde? Nu ştii că n-avem popă?

– Ştiu, da... De aceea te şi întreb.

– Mi-au rămas nişte cărţi de la Cantaziadi, citesc în ele şi...

– Nu te temi?

– De ce să mă tem?

– Păi te aude şi...

– Lemne? Nu mă mai tem, bre Sultane, de nimic. Nici eu nu ştiu de când. Da, iaca, m-am trezit într-o dimineaţă şi parcă mi-a luat cineva frica cu mâna.

– Slavă domnului. Mă temeam că ai să mă vinzi lui Lemne. Deşi, să-ţi spun sincer, nu mi-e nici mie frică. Mi-e egal. Nu am nici stăpân şi nici pădure...

– Îmbătrânim, băiete. De-acu ce fricos a fost şi învăţătorul de chimie Gheorghe Petrovici, da mi se pare că s-a vindecat şi el. Se duce totul dracului, ce să te mai temi?

– Să se ducă, scoase un sfat câinele şi mai făcu câteva înghiţituri mari din ulcior.

– Iaca ce ne-a mai rămas, să bem, că de altceva n-am fost buni, de amu, mi se pare că e şi târziu.

– N-am înţeles de unde, bre, atâta pesimism la tine, care alergai în pădure, că cică găsisei o lupoaică.

– Mi s-a năzărit. Sângele vărsat se răzbună, bătrâne, şi mă tem că Lemne e veşnic. Ca şi prietenul lui Stalin.

Sultan se ridică şi o luă la fugă, fără zgomot spre pădure, spre fosta pădure, acum rezervaţie de stat...

N-am meritat, Doamne, frumuseţea, din jur pe care ne-ai dat-o, n-am meritat-o, şi iată că am şi pierdut-o. Ne-ai făcut blânzi şi netoţi, Doamne, şi ne-ai lăsat de izbelişte. Cei tari au murit, dar au fost şi puţini, cei slabi îs mulţi şi

iată-i târându-se pe burtă, călcând în picioare tot ce au avut mai sfânt. Nu se vor mai trezi. Niciodată? Asemeni soţului meu, asemeni copiilor mei, asemeni mie... De ce ne-ai înconjurat de frumuseţe, Doamne, de vreme ce ne-ai făcut târâtoare?

Bătrâna învăţătoare nu dormea. N-avea somn şi prin ochii ei treceau urmele trecutului, faţa albă, distinsă a doamnei Maria şi trupul înalt, slab ca scheletul al fiului ei Ioan; spre ei arată Lemne cu degetul lui păros, urlând peste tot satul: îi las să piară, ca voi să vedeţi, ţărani proşti şi mulţi, că tovarăşul Stalin nici nu vrea să audă de suferinţele voastre, nişte burjui şi moşieri, culaci...

Şi s-au stins ambii ca nişte lumânări, printre celelalte lumânări ce se stingeau una după alta în fiecare casă, intrând în pământul acesta care ne-a dăruit doar frumuseţe, bunătate şi moarte. Curajul ni l-au mâncat secolele de înfrângere şi suferinţă. Lumea se schimbă, se gândeşte învăţătoarea, şi numai aici la noi totul rămâne pe vechi: trădare şi umilinţă. Şi fruntea noastră căzută-n ţărână, sufletul nostru pângărit, până şi moartea ne cheamă la ea într-o limbă străină. Cu ce, Doamne, am greşit, de ai aruncat peste capul nostru blestemul tău cel mai greu? Ce păcat ispăşim în faţa ta, aici, pe acest petec de pământ, otrăvit şi el, sărmanul. De ce nu ne auzi suspinele, Doamne, şi nu te întorci cu faţa spre noi? De secole trăim în propria noastră casă, ca într-o ţară străină. Ale cui sunt păcatele pe care le ispăşim, Doamne.

Bătrâna învăţătoare se ridică din pat, ieşi în pragul casei, poleit de lumina rece şi străină a lunii. Era trecut de miezul nopţii, satul dormea dus şi calm şi numai rareori se auzea strigătul somnoros al lui Grişa: obespeciti devocicami!

Margo îşi chemă copiii cu voce înceată: veniţi dragii mei, veniţi la mama să vă plângă. Dar nu-i răspunse nimeni şi poarta rămase la locul ei închisă. Şi totuşi îl văzu mai întâi pe fiul mai mare. Stătea la o masă plină de bucate

într-un restaurant şi bea vodcă pahar după pahar. Şi râdea mereu. La un moment dat îşi ridică ochii spre ea. Erau senini ca în copilărie

– Să-i spui tatei să-mi lase un butoi cu vin belâi, că am davlenie şi de cel crasnâi nu pot bea.

Apoi dispăru. Bătrâna îşi simţi faţa umedă de lacrimi. Zise cu voce stinsă:

– Te-ai întoarce la copilul tău mai bine, băiete. Sau vino, acasă la mine, puiule. Vino, băiatul mamei, că eu îs gata să-mi dau şi ultima suflare pentru tine.

Auzi însă, ca alături, vocea fiicei:

– Cine, are nevoie de sufletul tău, mamă? Iar nu dormi, ca o buimacă. Ce mai vrei de la noi? Nu suntem îmbrăcaţi, hrăniţi, aranjaţi? Cel mare mai bea câte un pahar, dar cine nu bea acum? Şi eu beau la petreceri. Am un soţ de aur. Degrabă o să fie povâşenie. De ce ne strici mata viaţa şi petrecerile cu prostii bătrâneşti? Ce popor? Despre ce cultură vorbeşti? Nu ţi-e totuna? Ai ce mânca, ai ce îmbrăca, ce mai vrei la bătrâneţe? Încolo, să piară dracului lumea asta murdară. Nu-mi pasă şi ai face bine să te culci şi mata, să mă laşi şi pe mine în pace. Cu aşa ginere, nu te prăpădeşti nici mata...

– Ah, fiica mea cea dragă, nici tu nu mă înţelegi?

– Ce folos, mamă, dacă înţeleg? Vrei cumva să-i stric cariera sacului ista de rahat, care sforăie alături? Şi viaţa nepoţilor tăi? Şi chiar a strănepoţilor? În cercul nostru puturos nu se iartă puritatea şi nimic omenesc nu se iartă. O să ne înăbuşim de duhoarea care vine de la propriile noastre trupuri descompuse. Nu mai putem schimba nimic, nu ne mai putem opri... Suntem bolnavi, nu ne-a mai rămas decât să bem şi să ne veselim... Şi, doamne, mamă, nu ştiu cum să-mi salvez copiii!

– Fetiţa mamei, ce să facă mama pentru voi? murmură bătrâna.

Doar fiul mai mic nu-i spuse nimic, nici un cuvânt. Stătea drept şi înalt, neatins încă de murdărie. S-au privit timp de câteva clipe, apoi el se întoarse şi se pierdu în ceaţă.

Bătrâna tresări. Auzi ţipătul Bufniţei. Venea dinspre fostele bălţi, acum plantate cu legume, pe care an de an nu le strângea nimeni şi toamna le arau cu tractoarele.

Se ridică încet, bătrâneşte, se duse în odaia ei, care pe timpuri fusese a copiilor, deschise cufărul mare de lemn întunecat şi îşi scoase hainele albe, de moarte. Se îmbrăcă repede, luă din bucătărie o cutie de chibrituri şi se îndreptă spre piaţa mică din centrul satului. Satul dormea dus şi calm.

Adună cu mâini slabe şi tremurânde vreascurile din jur şi aprinsese focul, care încet, încet se înălţa spre cer. Stătea lângă foc şi aştepta să se trezească lumea, să vină în jurul ei şi s-o întrebe. Şi ea să le povestească vechiul obicei, de cândva, de a aprinde focul în piaţă în vremuri negre.

Zadarnic aştepta bătrâna învăţătoare, zădarnic limbile de foc pâlpâiau până la stele, luminând casele ca ziua. Bărbaţii, răpuşi de vinul băut peste zi, înjurau prin somn, femeile, doborâte de muncă, îşi deplângeau soarta în vis, copiii, ca toţi copiii de pe lume, dormeau profund şi fără griji. Pe ei, neştiutori, prăpastia încă îi aştepta fără fund, fără speranţă.

Şi atunci bătrâna, calmă şi dârză, intră-n foc. Abia mai reuşi să şoptească: Opriţi-vă, opriţi-vă, dragii mei copii...

Apoi focul se stinse, iar satul continua să doarmă, pe jumătate beat, pe jumătate frânt de oboseală. Doar din fosta pădure se auzeau cântece de pahar, împuşcături şi ţipete şăgalnice de fete mari... întrerupte de urlete de lup. Sodoma renăscuse...

REFERINŢE ISTORICO-LITERARE

POPA: Talentul prozatorului Nicolae Vieru a ieşit în evidenţă o dată cu apariţia nuvelei *Pisica de stuf*, nuvelă ce rămâne şi astăzi nedepăşită, făcându-i concurenţă poate doar *Norieta* de H. Moraru şi *Femeia mea de zile mari* de V. Mihail. Când zicem „nedepăşită", ne gândim la prozele scurte tipărite pe ici-colo – ca pentru a-şi dezmorţi degetele între un articol de ziar şi altul – de prozatorii mai multor generaţii, constatând că această „nedepăşire" constituie ea însăşi criza prozei de la noi, criză alimentată în primul rând de jenanta absenţă a prozei scurte în paginile presei literare şi abia mai apoi de îndoielnica valoare a puţinului care apare. Până la urmă tot Nicolae Vieru, nuvelistul, a trebuit să re-intre în circuit cu volumul de nuvele *Noli me tangere* (ed. Hyperion, 1990), reuşind dacă nu să depăşească amintita criză, cel puţin s-o facă mai suportabilă.

Nuvelele din *Noli me tangere* vin să facă literatură din tabuurile de mai ieri într-un moment în care prozei noastre i se deschisese o supapă, autorii având la îndemână întinderi tematice neatinse de nici un pix, situaţii şi motive pe care se credea că numai cei ajunşi la *Europa Liberă* aveau dreptul să le disece. Acum, cu voie de la primărie şi de mai sus, puteai scrie despre stalinism, deportări, deznaţionalizare, foamete, şovinism, mancurtism, nomenclatură, icre negre, maşină la scară etc. Să tot stai şi să tot scrii! E drept că nici să abuzezi nu e bine, cum li s-a întâmplat poeţilor de pe la noi, care au epuizat în scurt timp toate aceste teme (iar în literatură a epuiza mai înseamnă şi a banaliza), umblând apoi abătuţi, fără teme proaspete, aşteptând parcă noi tabuuri şi noi permisiuni de a exploata respectivele tabuuri. Răsfoind volumul *Noli me tangere* îţi dai seama cum ar fi trebuit să arate cartea unui eventual scriitor-disident care ar fi ieşit dintre noi.

E meritul lui Nicolae Vieru de a ne face atenţi la multele noastre accese de laşitate care devin cu atât mai jenante cu cât asurzim lumea rostind răspicat nişte adevăruri de care ea, lumea, a avut nevoie acum un deceniu şi ceva. *Noli me tangere* ar mai însemna şi o nostalgie după marea ocazie de a face disidenţă, ocazie ratată cu brio de scriitorii noştri, încât îţi vine să te întrebi cu amară curiozitate: pe când o nouă dictatură, care să ne pună încă o dată curajul la încercare?

Limbajul destul de sobru, adus oarecum la zi, comparativ cu alte volume, face din *Noli me tangere* o carte echilibrată stilistic, iar nuvela cu acelaşi titlu reprezintă tot ce a dat mai bun în domeniul prozei, aici la Chişinău, liberalismul politic de la începutul acestui deceniu. Apare un personaj suficient de real pentru a fi credibil, o fiinţă integră, un caracter ce însumează drama unei generaţii, dar şi a unei pături sociale – e vorba de Gloria Ştefănescu. Gloria este fiica unui intelectual ajuns în conducerea de vârf a republicii, care însă este „scos din joc" pentru vederile sale pro-naţionale. Ea, Gloria, continuă să-şi facă serviciul tot acolo sus, printre înalţii funcţionari de stat, unde este secretară şi unde pare să fie protejată dintr-o datorie morală de chiar cei care l-au înlăturat pe tatăl ei. Totodată are ea însăşi ambiţia de a rămâne printre rivalii tatălui, sfidându-i cu simpla ei prezenţă. Situaţia se complică din clipa când apare fiica şefului ei direct, domnişoara Ani, cu care, pe vremea când tatăl ei „mai era cineva", fuseseră prietene. Numai că pe atunci Gloria mai era încă o fată de mare perspectivă, era o tânără pianistă ce dădea semne să cucerească marele public. Acum, când reapare în viaţa ei splendida Ani, nu-i rămâne decât să ia acea ţinută de „Nu mă atinge!", rămânând rece la vioiciunea şi entuziasmul celeilalte. Pe de altă parte, fratele Gloriei, Darie, un ins ahtiat după lecturi, „un intelectual clandestin", ajunge paznic la o grădiniţă, rămânând totuşi ultimul ei sprijin.

În continuare aflăm însă că domnişoara Ani este şi ea „o revoltată", că îşi detestă propriul tată, detestă mediul nomenclaturist în care activează acesta. Ţine să însuşească mai temeinic limba maternă, având acum oarecare conştiinţă de neam, constatând că numele ei adevărat nu e Tonulov, cum îl preluase

preschimbat de la tatăl, ci Tonu. În fine, aflăm în ei nişte naufragiaţi într-un mediu nomenclaturist, naufragiaţi în pofida faptului că li se ofereau multe privilegii. Aşadar, după ce ne-am cam obişnuit, la o privire de suprafaţă, să credem că „fecioraşii şi fiicuţele" şefilor din ierarhia superioară sunt neapărat nişte „ghiftuiţi", această schimbare de optică datorată lui Nicolae Vieru marchează un plus de seriozitate în efortul scriitorilor noştri de a lua în dezbatere viaţa noii burghezii, cum ar mai putea fi numită nomenclatura ca pătură socială.

Cu adevărat impresionantă în această carte este, precum am spus-o şi cu altă ocazie, senzaţia de marş. Unii mărşăluiesc orbiţi de alămurile fanfarei, alţii sunt îndemnaţi de hăitaşii regimului, de activiştii aflaţi la datorie, totul fiind în mişcare, păşind toţi înainte cu o cadenţă năucitoare – „auzim strigătele celor perfizi: încolonarea, la dreapta, la stânga!" Mulţi nu sesizează nici un pericol. Se comit crime, se varsă sânge, se merge însă înainte, căci „suntem încolonaţi încă de la grădiniţă". Unii au, totuşi, curajul de-a ieşi din coloană. Şi multe din nuvelele incluse în volum pot fi înţelese ca nişte recviemuri înălţate celor ce nu s-au lăsat luaţi în duret de tăvălugul ideologic, care nu s-au lăsat încolonaţi, zicând răspicat: „Nu mă atingeţi!" şi rămânând nepătaţi.

Nicolae POPA. *Despre absenteismul literar sau Nicolae Vieru şi generaţia sa,* în *Basarabia*, 1997, nr.11–12

CIMPOI: În ultima fază a evoluţiei prozei sale Nicolae Vieru apare descătuşat, degajat şi creator de atmosferă liricoumoristică, uşor accidentată de dramatism care este mai mult sugerat subtextual. Fraza îi este simplă, cu precădere gazetărească sau eseistică, de meditaţie asupra faptelor vieţii. Contextul, întotdeauna banal şi aparţinând unui realism mărunt cu unele note picareşti discrete (prezenţa abundentă a „hoţilor" care sunt, esenţialmente, nişte firi romantice), ascunse, subtextul format din notaţii făcute din perspectiva bunului simţ sau a candorii, din sugerarea existenţei unei complexităţi psihologice ce depăşeşte liniaritatea şi elementaritatea motivaţiei. E ca şi cum un „suflet adânc", ca în cazul mateinilor crai de curtea veche, o flaubertiană

ingenuitate ce înfiorează situaţia chiar atunci când ea se ţese din fapte amorale sau uşor-criminale. Un zâmbet de romantic condescendent, iertător parcă a tuturor relelor, care nu are nimic comun cu un nihilist „dincolo de bine şi rău", planează asupra întâmplărilor şi personajelor ce-şi trădează integritatea morală dincolo de faptele amorale săvârşite. În ciuda mărturisirii negre de păcate a spărgătorului de bancă sau a prostituatei de speţă cea mai joasă Ileana din *Ploaie adâncă, ploaie de moarte,* care se dovedeşte a fi chiar fiica hoţului dispărut demult din casa părintească şi care a angajat-o pentru o noapte, naraţiunea construieşte – în cheie autoreferenţială – un halou de lumină şi speranţă. Şi acţiunile de uşoară violenţă sunt menite să răzbune nişte fapte nesănătoase şi să le redea eroilor libertatea poetică sau socratică *(Gherasim)*. Într-o partitură, mereu contrapunctată, a trăirii romantice plenare şi candide, se suprapune libertatea şi constrângerea, lacrima şi stropul de ploaie, ploaia venind mereu, în proza lui Nicolae Vieru, ca un mijloc universal de purificare: „Dar iată că brusc începu să plouă şi lumea se risipi în câteva clipe. Gherasim rămâne singur pe trotuar. Nu se ridică. Îşi întoarse faţa spre cer şi ploaia şiroia obrajii lui amestecându-se cu lacrimile-amare. Le simţea gustul şi zâmbea, aproape fericit". Este sentimental confuz şi complex – de libertate şi vină – care-l copleşeşte pe eroul său Gherasim, care după ce află că este concediat de la întreprindere şi că – „monstrul" de director, plictisindu-se de secretara lui, este pe cale s-o concedieze şi pe ea, îi aruncă scrumiera în cap...

Uneori contrapunctul este constituit din monologul aci grav, aci ironic, cu elemente de autoşarjare caracteriologică în stil pseudoromantic de data aceasta. Astfel, în *Carieră,* un bătrân paznic predispus să converseze pe un ton filozofic cu femeile inteligente, în faţa cărora zâmbeşte „superior şi cu subînţelesuri", uşor atins de melancolie şi de regret după anii tinereţii, este un tip pitoresc de puşcăriaş-recidivist şi de om cu multă carte, care ocupă mereu postul de bibliotecar în (aceeaşi) colonie. Ultimul termen de detenţiune îl trăieşte chiar cu o euforie declarată de om la locul lui: „Am obţinut, astfel, zece ani de viaţă frumoasă şi m-am cufundat în lectură. Am citit literatura secolului nouă-

sprezece şi cea modernă, am studiat clasicii marxism-leninismului, mi-am dat seama că trăim în cea mai bună şi cea mai umană societate din lume şi am fost, din motivul acesta, foarte mândru şi fericit". De un aer senin, de împăcare cu sine, se pătrunde afirmaţia personajului declasat-intelectual că are „conştiinţă curată" şi „o sănătate de fier", că este „optimist", echilibrat, nu bea, nu fumează, nu-i plac decât femeile inteligente". Ironia amară se desprinde din limbajul de lemn al „carieristului", din clişeele pe care şi le-a însuşit cu atâta gravitate în spiritul eroilor cehovieni sau caragialieni.

Fireşte, este şi o neglijenţă stilistică mai generală, dictată de graba schiţistă de fixare aproape naturalistă, cu febră gazetărească a unor fapte şi ipostaze sociale ale eroilor, care erau tabuisate de aşa-zisul realism socialist. Bucăţile nivelistice ale lui Nicolae Vieru suportă în mod capricios şi complex impactul cu o perioadă de tranziţie, care se răsfrânge atât cu libertatea debordantă a expresiei, cu detabuizarea tipurilor şi refuzul total al schemei şi utopiei, cât şi nesupravegheata transcriere a limbajului şi demersului autoreferenţial sau referenţial (adică autorostirea personajelor). Ele sunt marcate, în spiritul şi litera (ritatea) lor, de o schimbare radicală a strategiei narative, caracterizată paradoxal prin nervozitate şi linişte, degajare epică, prin încondeire sugestivă, subtextuală, dar şi superficială, precipitată. Este o curgere năvalnică, zgomotoasă şi largă de ape de primăvară, cu debut sporit de numeroase şuvoaie din zăpezile grabnic topite dar şi cu multă viitură. Ritmul rapid şi neconstrâns de convenţii favorizează verbozitatea, democraţia pletorică a stilului consunător democraţiei sociale trezite, ce se revarsă peste malurile albiei fireşti, ale normalului.

Meritul lui Nicolae Vieru este acela de a ne propune o proză nouă, de tranziţie, bazată pe fiziologia provinţialului moldovean de la sfârşitul anilor 80 – începutul anilor 90, a tipurilor atât de caragialiene cu „carieră" socială abia începută şi determinată de convenţii noi, de „trăncăneală", retorică găunoasă. E o galerie de monştri ai formelor fără fond, ai pozelor, tabieturilor şi ambiţiilor politice, de patrioţi falşi, adică patriotarzii, „panglicarii în ale ţării". Pe fundalul acestor moravuri de epocă însăşi noua

republică pare o convenţie: „Suntem şi noi o noutate pe glob: un stat fără imn, cu o limbă oficială neatestată în enciclopedii şi cu o singură frontieră!" *(Garoafa roşie)*. Naraţiunea capătă uneori o turnură alegorică, luând aspect de mărturisire a unui dop de şampanie ce nimereşte rând pe rând în compania unui cuplu de îndrăgostiţi, la o şedinţă a Guvernului la care miniştrii se laudă unii pe alţii, iar prim-ministru le-o mulţumit în numele poporului pentru munca depusă, într-o cutie de conserve dintr-o gunoişte din care observă că lumea e un teatru, numai că „teatrul e pe cale să se ruineze, iar actorii.." *(Drama unui dop de şampanie)* sau de situaţie alegorizată ca aceea a salcâmului cu crengile tăiate care îi aduce aminte de soarta poporului nostru *(Salcâmul)* sau de fiziologia sumară a câte unui băutor matinal de bere a cărui faţă devine atât de inteligentă încât este confundat cu Friedrich Enghels. *(Berea de dimineaţă)*.

Ultimele nuvele ale lui Nicolae Vieru – cântecul său de lebădă – ne relevă o dimensiune nouă a creaţiei sale: o democratizare a stilului prin imixtiunea umorului, cauzată bineînţeles de vânturile noi sociale.

Mihai CIMPOI. *Cântecul de lebădă al prozatorului*, în *Moldova*, 1996, nr. 3–4.

PROHIN: L-a cunoscut, poate mai adânc şi înaintea altor colegi de generaţie, pe Thomas Mann, William Faulkner, Thomas Wolfe, Cavabata, pe marii creatori ai realismului magic latino-american. Dintre prozatorii români i-a apreciat pe D.R. Popescu – pentru stihia descătuşată a naraţiunii, pe Nicolae Velea – pentru concentraţia artistică şi remarcabila capacitate de invenţie verbală, pe Marin Preda – pentru sentimenul realului. Ar fi o risipă de timp să căutăm şcolăreşte în proza lui Nicolae Vieru portrete fizice ale eroilor, creionate minuţios ca în picturile germanilor medievali, ori să aşteptăm ca fiecare personaj să ne vorbească într-un chip deosebit de al altora. Proza lui – atât nuvelele, precum şi romanele *Inele de iarbă, Râul şi frunza, Omul din oglindă,* – ar putea fi comparată cu picturile în ulei ale lui M. Grecu. De aproape, figurile ca şi cum ar avea contururile dezvoltate într-o ceaţă matinală, e nevoie să le priveşti de la

distanţă spre a le percepe integritatea şi mesjul. Eroii săi, în majoritate tineri şi îndrăgosriţi, sunt aidoma unor zburătoare – fluturi şi rândunele – ce se agită înainte de furtuna ce se apropie nevăzută.

Nu prea răsfăţat de critica autohtonă, care – de ce să n-o recunoaştem? – simte poezia mai bine decât proza, N. Vieru îşi câştiga cu fiecare carte nouă un număr sporit de cititori atât la noi, în Moldova, cât şi peste hotarele ei.

Victor PROHIN. *...Liber ca-n amintire,* în *Moldova literară,* 1996, nr. 8

SUMAR

CLUBUL CĂRŢII

Prin fondarea acestui CLUB iniţiem un program special de difuzare şi de promovare a cărţilor noastre.

Şi Dumneavoastră puteţi deveni membru al CLUBULUI CĂRŢII „Litera Internaţional“, beneficiind de următoarele avantaje:

1. Veţi primi în regim de urgenţă cărţile comandate şi veţi fi informat cu regularitate asupra ultimelor apariţii, planuri editoriale, oferte speciale.

2. Pentru 3 cărţi comandate deveniţi membru al CLUBULUI, sunteţi scutit de plata cheltuielilor de transport prin poştă şi obţineţi o reducere de 10% din preţul de vânzare, de la 5 cărţi în sus reducerea acordată este de 15%.

3. Tirajele cărţilor noastre fiind limitate, acordăm prioritate absolută membrilor CLUBULUI CĂRŢII „Litera Internaţional“.

Pentru a obţine oricare din aceste cărţi, trimiteţi comanda Dumneavoastră pe adresa: